

T.C
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

CİHAN AKTAŞ'IN ÖYKÜLERİNDE GELENEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
BERNA OSKAY

DANIŞMAN
DOÇ.DR. MEHMET HALİL ERZEN

VAN – 2024

KABUL ONAY

BERNA OSKAY tarafından hazırlanan “CİHAN AKTAŞ’IN ÖYKÜLERİNDE GELENEK” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	İmza
Danışman: Doç.Dr. Mehmet Halil ERZEN Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/ İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Başkan: Doç.Dr. Mehmet Halil ERZEN Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/ İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye: Doç. Dr. Ruken KARADUMAN Bayburt Üniversitesi/ Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye: Doç. Dr. Soner İŞİMTEKİN Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/ Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Tez Savunma Tarihi:	04/09/2024
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Prof. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

Bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (04/09/2024)

(İmza)

Berna OSKAY

Yüksek Lisans Tezi

BERNA OSKAY

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Eylül, 2024

CİHAN AKTAŞ'IN ÖYKÜLERİNDE GELENEK

ÖZET

Çok yönlü bir edebi kişiliğe sahip olan Cihan Aktaş, 1980'li yılların ilk yarısından itibaren edebi faaliyetlerine başlamıştır. Roman, hikâye, günlük, araştırma-inceleme türlerinde eser veren Cihan Aktaş; yaptığı çalışmaları tecrübeleriyle harmanlamıştır. Ülkedeki gelişmeleri yakından takip eden Aktaş, ülke gündemini ve gündelik yaşamın akışını eserlerine yansıtmaktadır. Edebiyatımıza yazın çeşitliliğindeki geniş yelpazesıyla katkıda bulunan Cihan Aktaş'ın öykülerinde kurguladığı karakterler genellikle gündelik hayatta karşılaşılabilecek insan tiplerinden oluşmaktadır. Bu karakterlerin yaşantıları ve ruh halleri üzerinden pek çok öğreti anlatılmaktadır. Yazar karakterleri üzerinden toplumsal değerler, âdetler ve kültür öğeleri hakkında mesaj vermektedir. Bu anlamda Cihan Aktaş'ın öykü karakterleri, yaşanan dönemin hâkim geleneğinden de izler taşımaktadır. Cihan Aktaş, öykülerinde; sosyal hayat, dini inanış, halk inanışı, giyim-kuşam tarzı, yeme-içme gibi kültür öğelerini gelenekle bağlantılı olarak kaleme almıştır. Problem durumu "Aktaş'ın öykülerinde gelenek unsurunun ve söz konusu unsurların eserlere ne ölçüde yansıtılabildiği" sorusuyla incelenmekte ve Cihan Aktaş'ın on üç öykü üzerinde çalışılmaktadır. Netice itibarıyla bu çalışmada, Cihan Aktaş'ın öykülerinde, geleneğin yansımalarının tespiti ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cihan Aktaş, gelenek, öykü, toplum

Sayfa Sayısı : xii + 155

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mehmet Halil ERZEN

M.Sc. Thesis

Berna OSKAY

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

September, 2024

TRADITION IN CİHAN AKTAŞ'S STORIES

ABSTRACT

Tradition in Cihan Aktaş's Stories Cihan Aktaş, who has a versatile literary personality, started his publishing career in the first half of the 1980s. Cihan Aktaş, who works in the genres of novel, story, daily review-research, blends his works with his experiences, closely follows the developments in the country and gives the reader the opportunity to witness the period in his works. The characters in the stories of Cihan Aktaş, who has contributed a lot to our literature, are generally characters in daily life. Many teachings are told through the lives and moods of these characters. These characters not only give messages about many subjects but also carry traces of the dominant tradition of the period. In his stories, Cihan Aktaş reflects cultural elements such as social life, religious beliefs, clothing, style of dress, eating and drinking in connection with tradition. In this study, which we conducted with the question "How much is the presence of tradition in Aktaş's stories and to what extent is it reflected in his works?", Cihan Aktaş's thirteen story books were subjected to analysis. In this direction, the reflections of tradition on Cihan Aktaş's stories were determined and evaluated in our study.

Key Words : Cihan Aktaş, tradition, story, society

Quantity of Page : xii + 155

Supervisor : Doç. Dr. Mehmet Halil ERZEN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
ÖN SÖZ.....	xiii
GİRİŞ: TÜRK-İSLAM EDEBİYATINDA GELENEK.....	1
1. CİHAN AKTAŞ'IN HAYATI VE KİŞİLİĞİ.....	4
1.1. Edebî Kişiliği	5
1.2. Eserleri	6
1.2.1. İnceleme-Araştırma Kitapları:.....	6
1.2.2. Hikâyeleri:.....	6
1.3. İncelenen Öyküleri.....	7
1.3.1. Üç İhtilal Çocuğu	7
1.3.2. Suya Düşen Dantel.....	8
1.3.3. Acı Çekmiş Yüzünde.....	10
1.3.4. Son Büyülü Günler.....	12
1.3.5. Kızım Olsan Bilirdin	13
1.3.6. Fotoğrafta Ayrı Duran.....	14
1.3.7. Ayak İzlerinde Uğultu.....	16
1.3.8. Azize'nin Son Günü.....	18
1.3.9. Ağzı Var Dili Yok Şehrazat.....	20
1.3.10. Halama Benzediğim İçin.....	22
1.3.11. Duvarsız Odalar.....	24
1.3.12. Kusursuz Piknik	27
1.3.13. Unutulmayan	29
2. CİHAN AKTAŞ'IN ÖYKÜLERİNDE GELENEK (ÂDET, İNANIŞ, RİTÜEL VE UYGULAMALAR).....	32
2.1. Evlenme	32
2.1.1. Çeyiz.....	32
2.1.2. Bebek Çeyizi	35
2.1.3. Gelin Çeyizi.....	36
2.1.4. Çeyiz Kültüründe Af.....	40

2.1.5. Kız İsteme.....	41
2.1.6. Nişan.....	43
2.1.7. Nişan Elbisesi.....	44
2.1.8. Duvak.....	44
2.1.9. Kına Taşı.....	44
2.1.10. Gelinlik.....	45
2.1.11. Gelin-Damat Karşılama.....	46
2.1.12. Nikâh.....	47
2.1.13. Düğün.....	47
2.1.14. Düğün Çalgısı.....	49
2.1.15. Düğün Alayı.....	50
2.1.16. Beşik Kertme.....	50
2.1.17. Yabancıya Gelin Gitmeme.....	52
2.2. Sünnet.....	53
2.2.1. Kirvelik.....	53
2.3. Asker Uğurlama.....	54
2.4. Ölüm.....	55
2.4.1. Cenaze.....	55
2.4.2. Yas.....	56
2.4.3. Kara Bayram.....	57
2.5. Ritüeller.....	59
2.5.1. Halk Âşıkları Şöleni.....	59
2.5.2. Pekmez Pişirme Ayini.....	59
2.5.3. Bal Festivali.....	60
2.5.4. Suri Şenliği.....	61
2.6. Birlikte Yaşama Geleneği.....	62
2.6.1. Ortak Ev.....	62
2.6.2. Erkek Çocuğun Evi.....	62
2.7. Dini Âdetler.....	63
2.7.1. Nevruz.....	63
2.7.2. Mevlit Okutmak.....	65
2.7.3. Yasin Okutturmak.....	66
2.7.4. Türbelere Adak Adamak.....	67
2.7.5. Bayramlarda El Öpmek.....	68

2.7.6. Ramazan Bayramının İlk Kahvaltısı	68
2.7.7. Haremlik- Selamlık	69
2.8. Diğer Adetler.....	70
2.8.1. Taruf.....	70
2.8.2. Kan Davası	73
2.8.3. Selamlaşma.....	74
2.8.4. Hediyeleşme.....	75
2.8.5. Vedalaşma	76
2.8.6. Oda Tamamlama	76
2.8.7. Misafir odası.....	77
3. SOSYAL HAYAT:.....	78
3.1. Aile.....	78
3.1.1. Kayınpeder	78
3.1.2. Kayın Valide.....	82
3.1.3. Gelin.....	83
3.1.4. Damat	84
3.1.5. Dede.....	85
3.1.6. Nene.....	85
3.2. Yeme-İçme Kültürü	86
3.2.1. Şekerbura.....	86
3.2.2. Goğal	87
3.2.3. Kışmış.....	87
3.2.4. Haft Sin Sofrası	88
3.2.5. Balık	90
3.2.6. Kotlete	90
3.2.7. Zülbiye tatlısı.....	91
3.2.8. Kahve/ Sütlu Kahve.....	91
3.3. Halk Anlatıları ve Efsaneler.....	92
3.3.1. Kürşad Destanı	92
3.3.2. Şamil ile Patimat	95
3.3.3. Kaspi Efsanesi	97

3.4. Halk Deyişleri.....	98
3.4.1. Kalıplaşmış Sözcükler (Atasözleri ve Deyimler).....	98
3.4.2. Ağıt.....	101
3.4.3. Türkü.....	102
3.5. Halk İnanişları.....	103
3.5.1. Dini Kaynaklı Halk İnanişı.....	103
3.5.1.1. Deccal/ Megatron.....	103
3.5.2. Batıl Halk İnanişları.....	104
3.5.2.1. Üzerlik Otu.....	104
3.5.2.2. Nazar.....	105
3.6. Ülkeler ve Şehirler.....	106
3.6.1. Endülüs.....	106
3.6.2. Azerbaycan.....	106
3.6.3. Almanya.....	107
3.6.4. Kudüs.....	108
3.6.5. Halep.....	108
3.6.6. Taif.....	109
3.6.7. Bakü.....	110
3.6.8. İsfahan.....	110
3.6.9. Tebriz.....	111
3.6.10. Kahire.....	111
3.6.11. Los Angeles.....	112
3.6.12. Suriye.....	112
3.7. Mekanlar ve Yapılar.....	113
3.7.1. Kâbe.....	113
3.7.2. Cami.....	114
3.7.3. Kümbet.....	114
3.7.4. Türbe.....	115
3.7.5. Kabristan.....	116
3.7.6. Minare.....	116
3.8. Giyecekler.....	118
3.8.1. Kelayağı.....	118
3.8.2. Yemeni.....	119
3.8.3. Kuşak.....	119

3.9. Süsleme Eşyaları.....	120
3.9.1. Cımbız.....	120
3.9.2. Ayna.....	121
3.10. Diğer Eşyalar.....	121
3.10.1. Şemsiye.....	121
3.10.2. Fotoğraf.....	122
3.10.3. Kapı tokmağı.....	123
3.10.4. Semaver.....	124
3.11. Oyunlar.....	124
3.12. Sanatsal Faaliyetler.....	125
3.13. Değerler.....	128
3.13.1. Toplumsal Değerler.....	128
3.13.1.1. Haysiyet.....	128
3.13.1.2. İtibar.....	129
3.13.1.3. Namus.....	130
3.13.1.4. Öğüt Vermek.....	130
3.13.1.5. Şeref.....	131
3.13.2. Dini Değerler.....	132
3.13.2.1. Dualar.....	132
3.13.2.1.1. Dua.....	132
3.13.2.1.2. Zikir.....	132
3.13.2.1.3. Salat-ı Tefriciye.....	133
3.13.2.2. Sûreler.....	133
3.13.2.2.1. Fatıha Sûresi.....	133
3.13.2.2.2. İhlâs Sûresi.....	134
3.13.2.2.3. Kevser Sûresi.....	134
3.13.2.2.4. Ayete'l-Kürsi.....	135
3.13.2.2.5. Nisâ Sûresi.....	135
3.13.2.2.6. Mâide Sûresi.....	136
3.13.2.2.7. İbrahim Sûresi.....	136
3.13.2.2.8. Saffat Sûresi.....	137
3.13.2.2.9. Ankebut Sûresi.....	137
3.13.2.2.10. Şems Sûresi.....	138

3.13.2.3. Peygamberler.....	138
3.13.2.3.1. Hz. Muhammed (sav).....	138
3.13.2.3.2. Diğer Peygamberler (Hz. İbrahim(as) ve Hz. Yusuf(as)).....	139
3.13.2.4. Kutsal Kitap.....	141
3.13.2.4.1. Kur'an-ı Kerim.....	141
3.13.2.5. İbadetler.....	142
3.13.2.5.1. Namaz.....	142
3.13.2.5.2. Oruç.....	143
3.13.2.6. Dini Bayramlar.....	143
3.13.2.6.1. Ramazan Bayramı.....	143
3.13.2.6.2. Kurban Bayramı.....	144
3.13.2.7. Diğer Dini Değerler.....	145
3.13.2.7.1. Ramazan Ayı.....	145
3.13.2.7.2. Teravih.....	146
SONUÇ.....	147
KAYNAKÇA.....	156
EKLER.....	167
ÖZGEÇMİŞ	
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU	

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AÇY	: Acı Çekmiş Yüzünde
AIU	: Ayak İzlerinde Uğultu
ASG	: Azize'nin Son Günü
AVDYŞ	: Ağzı Var Dili Yok Şehrazat
DO	: Duvarsız Odalar
FAD	: Fotoğrafta Ayrı Duran
HBİ	: Halama Benzediğim İçin
KOB	: Kızım Olsan Bilirdin
KP	: Kusursuz Piknik
SBG	: Son Büyülü Günler
SDT	: Suyu Düşen Dantel
U	: Unutulmayan
ÜİÇ	: Üç İhtilal Çocuğu
S.A.S	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
YY	: Yüzyıl
RA	: Radiyallahu Anh

ÖN SÖZ

Cihan Aktaş, edebiyatımızda öykü türünün önde gelen yazarlarından biridir. 1980’li yılların ilk yarısından itibaren ilk öykülerini yayımlamaya başlamıştır. Aktaş’ın, yazım çeşitliliğinde öykü türü ile birlikte roman, günlük ve araştırma-inceleme çalışmaları da yer almaktadır. Öykü türünde öncü bir isim olması ve yazım çeşitliliğinin geniş bir yelpazeye sahip olması bizleri Cihan Aktaş üzerinde bir çalışma yapmaya yönlendirmiştir. Ayrıca Cihan Aktaş’ın son dönemin popüler isimlerinden olması, eserleri de hayatın canlılığı ve doğallığını yansıtması, çalışmalarının kadının dünyasında yeni ufuklar açması, geçmişe bağlılık ve geleceğe hazırlık metodu ile düşünsel anlamda zamanları geleneksel-kültürel-modern üçgeninde çevrelemesi tez konusu tercihinde, Cihan Aktaş ile yolculuğa sevk etmiştir. Cihan Aktaş’ın on üç öykü kitabı üzerine gerçekleştirilen uzun soluklu bu çalışmada, öykülerde gelenek algısına dair pek çok veriye ulaşılmıştır. Ulaşılan veriler, çalışmanın temel paradigmasını ortaya çıkarmaktadır. Çalışmada izlenen yöntem şu şekildedir:

1. Cihan Aktaş’ın on üç öykü kitabının yayımlanma tarihine göre okunması.
2. Kitaplar okunurken, her bir bölümün ardından, ilgili bölümlerin zihinde kalması açısından özet notların tutulması.
3. Kitaplar okunurken altı çizili bölümlerin taranarak fişleme tekniğiyle ilgili bölüme yerleştirilmesi. (Bu bölümde çalışma içeriğimizin başlıkları ortaya çıktı.)
4. Her bir başlığın altında, başlıklarla ilgili araştırmaların yansıtılması.
5. Aktaş’ın öykülerinde tespit edilen geleneksel unsurların ve sosyal yaşama dair izlerin ilgili başlıklara yerleştirilmesi ve değerlendirilmesi.

İzlenen beş aşamalı yöntem paralelinde, öyküde kurgulan karakterlerin ve bu karakterlerin yaşadıkları şehirlerin geleneksel taraflarının daha detaylı irdelenmesi amacıyla Cihan Aktaş ile doğrudan iletişim kurulmuştur.

Cihan Aktaş’ın on üç öykü kitabında, gelenek kavramının ve geleneğe dair unsurların öykülere ne derece yansıdığı ve böylece Cihan Aktaş’ın öykülerinde geleneğin yerinin tespit edilmeye çalışıldığı bu çalışma, üç bölüme ayrılmaktadır. Giriş kısmında; gelenek kavramının tanımı yapıldıktan sonra, gelenek unsurunun

Cihan Aktaş'ın öykülerine nasıl yansıtıldığı üzerine birkaç örnek verilmiştir. Birinci bölümde, Cihan Aktaş'ın hayatı, edebi kişiliği, eserleri ve incelenen öyküleri detaylı olarak yer almaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümü, tez konusunun temel amacı doğrultusunda tespit edilen bulguların yer verildiği gövde metindir. Bu bölümde gelenekle doğrudan bağlantılı olarak âdet, uygulama, inanış ve ritüellere yer verilmiştir. Üçüncü bölüm ise “Sosyal Hayat”tır. Bu başlık içerisinde, gelenekle bağlantısı olabilecek unsurlar ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın encamında, araştırmada elde edilen bulguların analiz edildiği “Sonuç” bölümüne, ardından tez esnasında kullanılan kaynakların yazıldığı “Kaynakça” bölümüne ve son olarak Cihan Aktaş ile yapılan röportaja yer verilmiştir.

Tez yazımı sırasında imla ve noktalamalar için Türk Dil Kurumu’nun güncel imla kılavuzu model alınmıştır. Kaynak gösteriminde 2. edisyon dipnotlu İSNAD sistemi takip edilmiştir.

Bu çalışmayı hazırlarken geceli gündüzlü demeden değerli bilgi ve tecrübeleriyle yoluma ışık tutan saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Mehmet Halil ERZEN’e ve fikirleriyle, röportajıyla tezime zenginlik kazandıran Cihan AKTAŞ’a ve konu seçiminde desteğini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Şahin YAVUZER’e teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca hayatım boyunca sevgi ve desteğiyle her daim yanımda olan ve evlatları olmaktan gurur duyduğum babam Abdullah ve annem Zübeyde ÖNER’e, tez yazım sürecinde kütüphane ziyaretleriyle bunaldığım her anı şenlendiren Helin ve Gülsüm ÖNER’e, korucuyu üç kahramanım abim Harun ve erkek kardeşlerim Yasin ve Ramazan Botan ÖNER’e ve eşimin ailesi Vahide-İbrahim OSKAY’a ve son olarak bu zorlu süreçte varlığıyla bana güç veren sevgili eşim İshak OSKAY’a sonsuz teşekkürlerimi armağan ediyorum.

Berna OSKAY

Van-2024

GİRİŞ: TÜRK-İSLAM EDEBİYATINDA GELENEK

İngilizce nakletme anlamına gelen “tradition” kelimesinin karşılığı olan gelenek kavramı farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Geniş anlamıyla gelenek; âdet ve örfü içinde barındıran tarihi-kültürel mirasımızın tümüdür.¹ Gelenek geçmişten günümüze sözlü olarak zamanla değişime uğrayıp farklı şekillerde aktarılsa da özünü kaybetmeden gelen tüm uygulamalardır. Sosyolojide yer alan gelenek tanımına göre, gelenekler; toplum tarafından istenilen ve beklenen kültürel örüntüler olarak ifade edilirken, geleneğe dair uygulamalarda katı ve keskin kurallar olmadığı belirtilir. Sezgin Kızılcıkel ve Yaşar Erjem tarafından kaleme alınan “*Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*”nde, gelenekleri yerine getirmeyen kişilere bazı tepkilerin verildiği aktarılır. Bu sözlükte, evli bir erkeğin yüzük takması gelenek olarak ifade edilirken; evli olduğu halde yüzük takmayan bir erkeğin yasalar tarafından cezalandırılmadığı fakat bu kişinin toplum tarafından “yüzük taksan iyi olur” gibi sözlerle kınandığı belirtilmektedir.² Bu örnekte, evli olduğu halde yüzük takmayan kişiye verilen cezanın yasalar aracılığıyla olmadığına vurgu yapılmıştır. Bu vurgunun temel sebebi ise geleneğe dair süregelen anlayışta; gelenek ve uygulamalarının yerine getirilmediği takdirde verilen cezaların toplum tarafından kınama yoluyla gerçekleştirilmesidir.

Geçmişten günümüze insanlar; inançsal değerlerini, sergilemiş oldukları davranışları ve yaşam biçimlerini alışkanlık haline getirip tekrarlarlar. Bu tekrarlar bir rutin halini alır. Zamanla bazı yaşam koşulları değişse de geçmişten getirdikleri bağa sahip çıkmayı sürdürürler. Geçmişten bugüne değişmeden aktarılan bu bağlılık geleneğin alt yapısını oluşturur. Bazı toplumlarda geleneğe körü körüne bir bağlılık söz konusu iken bazı toplumlarda bu bağlılık bilinçli bir çaba ile eşdeğer konumdadır. Bu açıdan kalem sahiplerinin eserlerinde gelenek haline getirilmiş pek çok detay ile karşılaşmak mümkündür. Gelenek ve geleneksel detaylar ne kadar eski ise de bu detayların adlandırılması anlamına gelen gelenek Türkçe’de yeni bir kavramdır.³ Bu bağlamda gelenek kavramının tanımlanmasında pek çok farklılık söz konusudur. Gelenek, kavramsal bazda; her toplum yahut her düşünce sistemi için aynı anlamı

¹ Taner Tatar, “Gelenek ve Gelecek”, *Istanbul Journal of Sociological Studies* 26 (Eylül 2011), 199.

² Sezgin Kızılcıkel- Yaşar Erjem, *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü* (Konya: Emre Grafik ve Reklam, 1992), 180.

³ Hümeysra Hancıoğlu, “Gelenek Üzerine”, *Journal of Turkish Language and Literature* 2 (2016), 79.

taşınamamaktadır. Örneğin, sosyal bilimlerde gelenek; modernitenin karşıtı olarak ifa edilmiştir.⁴ Bilimsel anlamda ilerleyişin önünde bir barikat olarak görülmüştür. Öte taraftan gelenek, gündelik hayatın akışında örfün karşılığı olmuştur.⁵ Örfe tabi olmak, öze bağlılık olarak nitelendirilmiş ve geleneğe olumlu bakılmıştır.

Gelenek, toplum bazında yazılı bir metne sahip olmayan ama yazısız olarak hâkim olan aktarımların bütünüdür. Yazısız fakat toplumun hâkim kültürü olan gelenek, Cihan Aktaş'ın “*Acı Çekmiş Yüzünde*” adlı eserinde; kasaba halkı tarafından yazılı olmayan bir dayanışma şeklinde işlenmiştir.⁶ Öyküde, kasabayı terk edip gidenlere karşı gösterilen tepkiler gelenekselleşmiştir. Bu sebeple ki gelenek, birlikte yaşayan insanların kendi içlerinde oluşturdukları bir bütün olarak tanımlanabilir. Eğer bu bütünlük değişmeden aktarıma geçerse gelenek, varlığını netleştirmiş ve pekiştirmiş olur. Bu yorumumuzun öyküdeki karşılığı ise şöyledir:

*“Köylüler arasında kasabayı terk edip gidenlere karşı yazılı olmayan bir dayanışma vardı.”*⁷

Gelenek, takipçileri açısından bir yol haritasıdır. Gelenek takipçilerinin bu haritayı rehber edinmeleri halinde asırlar boyunca kaybolmayacak yollarda ilerleyeceklerdir. Bu anlamda Cihan Aktaş, “*Acı Çekmiş Yüzünde*” adlı öykü kitabında gelenekten kopmamak/yolu kaybetmemek için sorgulama yapan öykü karakteriyle okurda farkındalık uyandırmaya çalışmıştır. Kitapta yer alan bu karakter, Peygamber'in (sav) gösterdiği gelenekten kopmadan nasıl yaşayabileceği üzerine düşünmesinin ardından bu sorulara cevap arama hali öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Peygamberin gösterdiği gelenekten kopmadan nasıl yaşanabileceği gibi sorulara cevap arıyordu.”*⁸

Bir başka örnekleme de ise Cihan Aktaş, “*Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*” adlı eserinde, gelenekten bahsederken, gelenek kavramının köklü bir yaşayış tarzı olduğunu ifade etmektedir. Bu noktadaki kasıt ise kimi geleneklerin tarihsel bazda

⁴ Hüseyin Yılmaz, “Gelenek, Gelenekçilik ve Geleneksellik”, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi* 3 (2015), 40.

⁵ Hancıoğlu, “Gelenek Üzerine”, 181.

⁶ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 149.

⁷ Cihan Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2020), 108.

⁸ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 149.

daha fazla geçmişe dayandığıdır. Bundan kaynaklı olarak köklü ifadesi kullanılmıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Dedem sürgünlerden, yokluklardan, çekilecek sıkıntılardan, kasabanın köklü geleneklerine aldırışsızlığın sonuçlarından söz ediyordu.”⁹

Yukarıda belirtilen örneklerden anlaşılacağı üzere, Cihan Aktaş’ın öykülerinde gelenek kavramından, geleneğe dair uygulamalara kadar tüm geleneksel detayların yelpazesinin geniş tutulduğu görülmektedir.

⁹ Cihan Aktaş, *Ağız Var Dili Yok Şehrazat* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2018), 37.

1. CİHAN AKTAŞ'IN HAYATI VE KİŞİLİĞİ

1960 Refahiye-Erzincan doğumlu olan Cihan Aktaş, Suna ve Cemal çiftinin çokça sanatsal yönelimi olan yazar kızlarıdır.¹⁰ Cihan Aktaş'ın çocukluğunun ilk yılları; Köy Enstitüsü mezunu olan babasının öğretmenliği nedeniyle dağ köylerinde geçirmiştir. Cihan Aktaş, çocukluğunda; kutuların içinden çıkan kitapların evde oyuncak gibi dolaştığını ve bu kitapları küçük bir kız çocuğu hevesiyle oyuncakla oynaması gibi büyük bir heyecan ve keşif duygu ile içinde okuduğunu ifade etmektedir. Evli ve iki çocuk annesi olan Cihan Aktaş, İstanbul'da yaşamaktadır ve yazar Ümit Aktaş'ın da kız kardeşidir.¹¹

Aktaş, Beşikdüzü Öğretmen Lisesi'ni 1978'de bitirmiştir. İstanbul DGSA Mimarlık Yüksek Okulu'nu 1982'de tamamlamıştır. Mimar, gazeteci ve okutman olarak çalışmıştır. Roman, öykü kitapları yanı sıra kadın, kamusalılık, sanat ve siyaset etrafında araştırma ve denemelerden oluşan kitaplar yayımlamıştır. 2002 yılında “Bacıdan Bayana” adlı kitabı TCK 312. Maddeye aykırı bulunarak toplatılmıştır. Fakat bu toplama kararı daha sonra bozulmuştur.¹²

1980'lerin ilk yarısında “Yeni Devir” de ve 1990'larda “Yeni Şafak” ta, 2008-2017 yılları arasında Dünya Bülteni ve Haberiyat sitelerinde yazmıştır. Eyüp Caferağa Medresesi'nde Suat Koçer'le “İrfan Sineması” programını hazırlamıştır. Eyüp Film Akademisi'nde Sinema Kültürü dersleri vermiştir. Cihan Aktaş, Hayat ve İtibar dergileriyle www.sonpeygamber.info sitesinde yazım hayatına devam etmektedir.¹³

1995'te Türkiye Yazarlar Birliği, 1997'de Gençlik Dergisi tarafından “Yılın Hikayecisi”, 2002'de TYB tarafından yılın romancısı olarak ödüllendirildi. 2009'da “Kusursuz Piknik” isimli hikâye kitabı ESKADER tarafından yılın hikâye kitabı ödülünü kazandı. 2015'te Bursa 15. Edebiyat Günleri Ahmet Hamdi Tanpınar Ödülü'ne layık görülürken, 2016'da “Kızım Olsan Bilirdin” isimli kitabıyla Ömer Seyfettin ödülünü ve aynı yıl Necip Fazıl Roman-Hikâye Ödülü'nü almıştır.¹⁴

¹⁰Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, “Cihan Aktaş” (Erişim 05 Mayıs 2024).

¹¹Şeyma Toruntay, *Cihan Aktaş'ın Hikayeciliği* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 11.

¹² Cihan Aktaş, *Fotoğrafta Ayrı Duran* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2017).

¹³Aktaş, *Fotoğrafta Ayrı Duran*.

¹⁴Aktaş, *Fotoğrafta Ayrı Duran*.

1.1. Edebî Kişiliği

Cihan Aktaş, 1980 sonrası Türk hikâyeciliğinin önemli kadın yazarlarından¹⁵. Ailesi ve büyüdüğü ortam sayesinde daima edebiyatın içinde olan Aktaş, yazmaya çocuk yaşlarda başlamış olsa da yirmi yaşındayken çıkardığı ilk kitabı “*Hz. Fatıma (1984)*” adındaki eseridir. Bir sonraki eseri “*Hz. Zeynep (1985)*” ve ardından kaleme aldığı “*Sömürü Odağında Kadın (1985)*” kitapları gelmektedir. İlk kitapları kadın sahabeler ve modern kadınlar üzerine yazılmıştır.¹⁶ Bu anlamda Cihan Aktaş’ın, ilk eserlerinin teması; kadın ve kadının dünyasıdır. Cihan Aktaş, eserlerinde; ev ve aile hayatı ile üniversite/iş hayatı arasında sıkışan, kendilerine yüklenen sorumlulukların etkisiyle huzursuzluk içinde arayışları olan kadınları ele almaktadır.¹⁷ Aktaş, bu kadınların; Modern hayatın içerisinde aktif ve muhafazakâr kimlikleri ile zamana meydan okuyacak potansiyele sahip olduklarını eserlerinde detaylıca işlemiştir. Bu anlamda, seçtiği kadın karakterler yaşamın içinden ve mücadeleyi bırakmayan tiplerdir.

Akıcı bir dile sahip olan Cihan Aktaş’ın eserlerinde okuyucu, kendini öykünün içindeki karakterler gibi hissetmektedir. Bunun sebebi ise Cihan Aktaş’ın; kalem dilinin kuvvetli olması, eserlerini okuyan kimselerin hislerine ve yaşantılarına ayna tutmasıdır. Aktaş, anlatımlarını kimi yerde betimlemelerle kimi yerlerde ise atıflarla desteklemiştir. Aktaş’ın yaşamından, mesleğinden, gelecek hayallerinden izler taşıyan eserleri, tüm anlarının tanıklığıyla okuyucu karşısına çıkmıştır.

Cihan Aktaş’ın, göze çarpan önemli bir edebi yönü ise fırsat bulduğu zaman dilimlerini yazmakla değerlendirmesinden kaynaklı olarak gündelik hayatın öykü ile hemhal olmasını sağlaması ve öykülerinin genç-yaşlı demeden her kesime hitap eder nitelik taşımasıdır.

¹⁵Merve Gülcü, *Cihan Aktaş’ın Hikayelerinde Kadınların Dünyası* (İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014), 5.

¹⁶Toruntay, *Cihan Aktaş’ın Hikayeciliği*, 13.

¹⁷Gülcü, *Cihan Aktaş’ın Hikayelerinde Kadınların Dünyası*, 5.

1.2. Eserleri

1.2.1. İnceleme-Araştırma Kitapları:

Hz. Fatıma (1984), Hz. Zeynep (1985), Sömürü Odağında Kadın (1985), Veda Hutbesi (1985, 1992), Sistem İçinde Kadın (1988), Tanzimat'tan Günümüze Kılık Kıyafet ve İktidar I (1989, 1990, 2006), Tesettür ve Toplum/Başörtülü Öğrencilerin Toplumsal Kökeni (1991, 1993, 1995, 1997), Modernizmin Evsizliği ve Ailenin Gerekliği (1992), Mahremiyetin Tükenişi (1995), Şark'ın Şiiri-İran Sineması (1998, 2005), Bacı'dan Bayan'a/İslamcı Kadınların Kamusal Alan Tecrübesi (2001, 2003, 2005), Dünün Devrimcileri Bugünün Reformistleri- İran'da Siyasal, Sosyal ve Kültürel Değişim (2004, 2005), Türban'ın Yeniden İcadı (Mayıs 2006), Bir Hayat Tarzı Eleştirisi İslamcılık (Mart 2007), Yakın Yabancı (Aralık 2008), Kardeşliğin Dili (2010), İktidar Parantezi: Kadın Dil Kimlik (2011), İslamcılık/Eksik Olan Artık Başka Bir Şey (2014), Şehir Tutulması (2015).

1.2.2. Hikâyeleri:

Üç İhtilal Çocuğu (1991), Son Büyülü Günler (1995), Acı Çekmiş Yüzünde (1996), Azizenin Son Günü-Azerbaycan Hikâyeleri (1997,2006), Suya Düşen Dantel (1999), Ağzı Var Dili Yok Şehrazat (2001, 2005.), Halama Benzediğim İçin (2003), Duvarsız Odalar (2005), Kusursuz Piknik (2009), Ayak İzlerinde Uğultu (2013), Kızım Olsaydın Bilirdin (2015). Fotoğrafta Ayrı Duran” (2017), Unutulmayan (2018).

1.2.3. Romanları:

Bana Uzun Mektuplar Yaz (2002, 2003, 2005, 2010), Seni Dinleyen Biri (2007), Sınıra Yakın (2013), Şirin'in Düğünü (2016), Şair ve Gece Kuşu (2021).

1.3. İncelenen Öyküleri

1.3.1. Üç İhtilal Çocuğu

Üç İhtilal Çocuğu adlı eser Cihan Aktaş'ın öykü kitaplarının ilkidir. Aktaş, bu öykü kitabını, kitap isminden yola çıkarak yazdığını ifade etmektedir.¹⁸ Cihan Aktaş'ın kaleme aldığı bu kitap, beş hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikâyeler şunlardır:

1. *Yirminci Yılında Üç İhtilal Çocuğu*
2. *Teşekkürü Hak Ettiniz Bay Yargıç*
3. *Üç İhtilal Çocuğu*
4. *Süleymaniye'den Sonra Bir Toplantı*
5. *Fesleğen Sokağının Ölümü*

Yirminci Yılında Üç İhtilal Çocuğu adlı ilk hikâyede Cihan Aktaş, bu kitabının, kendisinin ilk kitabı olduğunu belirterek, isminin veriliş hikayesini ele alarak kitap hakkından bilgi vermektedir. Aktaş, bu eserini; ihtilallerle sürdürülen modernleşmenin toplumumuzda nasıl bir özgürleşme korkusuna yol açtığını inceleyen uzun bir hikâye olarak yorumlamaktadır.¹⁹ Hikâye, bir çocuğun yolun ortasında annesini rencide eden çığlıklarıyla başlamaktadır. Çocuğunun çığlıkları üzerine annenin zihninden geçmiş, bir film şeridi gibi geçmektedir. *Teşekkürü Hak Ettiniz Bay Yargıç*, *Üç İhtilal Çocuğu* ve *Süleymaniye'den Sonra Bir Toplantı* bu zihin akışının devamı niteliğinde farklı karakterlerden pek çok kişinin söz almasıyla devam etmektedir.

Üç İhtilal Çocuğu adlı öykü kitabının son hikayesi, *Fesleğen Sokağının Ölümü*'dür. Bu hikâyede, öyküde yer alan genç kadın, İslami kimliğiyle zaman içinde kendine bir yer bulmaya çalışırken bir sokak ile özdeşleşmiştir. “Fesleğen” adı verilen bu sokak, zaman içinde İslamî ve geleneksel kimliğini yitirmiştir. Fesleğen Sokağı ile özdeşleşen genç kadın artık bu sokakta eskiden hissettiği duyguları hissetmemektedir. Genç kadın, bu sokağın zamana karşı direncini kaybetmesini; ölüm olarak değerlendirmiştir. Öykü, bu sokağın eski kimliğini kaybetmesi üzerine duyulan acı hissi ile son bulmuştur.

¹⁸ Cihan Aktaş, *Üç İhtilal Çocuğu* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2020).

*“İncelenen Bölümler” başlığı altında; hakkında bilgi verilen on üç hikâye, öykülerin okunması sırasında alınmış özet notlardan oluşmaktadır.

¹⁹ Aktaş, *Üç İhtilal Çocuğu*, 11.

1.3.2. Suya Düşen Dantel

Cihan Aktaş'ın *Suya Düşen Dantel* adını verdiği bu kitap, sekiz hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikayeler şunlardır:

1. *Dağın Öteki Yüzü*
2. *Vip*
3. *Aile Fotoğrafı*
4. *Alnındaki Işığın*
5. *Boşluk*
6. *Fırat'a Giden Ömür*
7. *Katya Diye Biri Yok*
8. *Suya Düşen Dantel*

Dağın Öteki Yüzü adlı ilk hikâyede; büyük bir ayrılık yaşamış kadının içsel konuşmalarına yer verilmektedir. Baş rol olan genç kadın, bir bağ evinin zorluğu içinde hayatını bir erkek gücünün desteğinden yoksun yaşadığını ifade etmektedir. Yakın zamanda bir ayrılık yaşayan genç kadın, ayrıldığı kişiden telefon beklemektedir. Öyküde, bu bekleyiş zamanlarının acısı işlenmiştir.

Vip adlı ikinci hikâyede; kitaplara karşı büyük bir hayranlık duyan bir ev hanımının toz alerjisi karşısında, kitaplardan uzak kalma hikayesinin dramı anlatılmaktadır.

Aile Fotoğrafı adlı üçüncü hikâyede; bir çocuğun, annesi İslamcı ve sınırları olan bir kadinken; babası dindar ve kadını sadece eve uygun gören bir adamdır. Şiddetli geçimsizlik yaşayan bu çiftin boşanmalarının ardından çocuk, annede kalmaktadır. Çocuk, anne ve babasının boşanmadan önce çektikleri bir fotoğrafı bulur ve bu sebeple anne ve babasının tekrardan bir arada olmasını istediğine dair talebini belirtir. Bu ayrılığın üzerine psikolojik sağlığına korumak isteyen anne, kendini meşgul etmek adına İngilizce öğrenmeye çalışmaktadır. Annesi, çocuğunun babasıyla bir araya gelme talebi karşısında tepkisiz kalarak aynı düşüncede olmadığını belirtmektedir. Öyküde, annenin psikolojik olarak kendini iyi hissetmek için uğraşlarına ve çocuğunun ebeveynleri bir arada görmek istemesine yer verilmiştir.

Alnındaki Işığın adlı dördüncü hikâye, bir kadının eşi hapisteyken; eşiyle kopan bağları anlatılmaktadır. Başörtülü ve İslamcı olan bu kadın, eşinin ailesi tarafından

kabul görmemektedir. Eşinin ailesi tarafından kabul görmemiş bir gelin olması da eşiyle olan ilişkilerinin sona ermesine neden olmuştur. Öyküde, bir daha bir araya gelmeleri mümkün olmayan bu çiftin birbirlerine vedaları, içsel konuşmalarla gerçekleşmiştir.

Boşluk adlı beşinci hikâyede; on altı yıldır kayıp olan bir gencin hikayesine yer verilmiştir. Öyküde on altı yıldır kayıp olan bu gencin, ailesinin ona duyduğu özlem ve onu arayış dram işlenmiştir.

Fırat’a Giden Ömür adlı altıncı hikâyede; eşi Berivan’ın vefatı üzerine kundaktaki bebeğinden ötürü baldızı ile evlenen bir adamın ilk eşine ve onunla geçirdiği zamanlara dair özlemi anlatılmaktadır.

Katya Diye Biri Yok adlı altıncı hikâyede; eşi tarafından sürekli olarak evde kalmaya baskılanan bir kadının, eşinin iş yerinde kadın işçi çalıştırırken kendisini dış dünyadan uzak yaşamaya mahkûm edecek kadar arka plana atmasına sitem etmektedir. Bu öyküde, eşini eve kapatan fakat iş yerinde kadın işçi çalıştıran erkeğin tutarsızlığı eleştirilmiştir.

Suya Düşen Dantel adlı sekizinci hikâyede; bir hikâye yazarının kendine belirlediği konu üzerinde yoğunlaşması ele alınmaktadır. Bu yazar “Esma” adındaki kadının hayatını hikâye konusu olarak belirlemiştir. Esma’nın eşi hiçbir işte dikiş tutturamayan biriyken; Esma mücadeleci bir kadındır, pes etmeden hayata tutunmaya çalışmaktadır. Kızının daha rahat yaşayabilmesi için, kızını bakkalcının oğluyla evlendirmek istemektedir. Öyküdeki tabirle bakkalcının oğluyla kızını evlendirmek isteyen Esma, kızı için erkenden çeyiz hazırlığına koyulmuştur. Bu çeyiz hazırlığından ötürü, hikâyede sıkça evlenecek yaşa gelen kızlara hazırlanan çeyize değinilmektedir.

1.3.3. Acı Çekmiş Yüzünde

Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adını verdiği bu öykü kitabı, sekiz hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikayeler şunlardır:

1. *Acı Çekmiş Yüzünde*
2. *Şemsiyenin Altında*
3. *Nesimi'nin Dönüşü*
4. *Parkta Bir Sabah Erkenden*
5. *Müfettiş Fethi'nin Penceresi*
6. *Fıstıktağacının Altındaki Ev*
7. *Dağınık Dünya*
8. *Sihirli Karanfiller*

Acı Çekmiş Yüzünde adlı birinci hikâyede; Hansa ve Kamil'in hikayesi anlatılmaktadır. Hansa tahsilini yapmış başörtülü bir kadındır. Fakat Hansa'nın ailesi, kızlarının başörtülü olması ve bu yüzden eğitimini arka plana atmasından hoşlanmamaktadır. Annesi ve babasıyla birlikte yaşayan Hansa, Kâmil'e âşık olur ve onunla nişanlanır. Kamil'in ailesi Hansa'nın ailesine göre geleneksel bir aile yapısına sahiptir. Ailesi onunla olan nişanından hoşnut değildir. Hansa içinde yaşadığı içsel çatışmalarla gelenek ve idealleri arasında kalmıştır.

Şemsiyenin Altında adlı ikinci hikâyede; Yusuf ve Süreyya'nın hikayesi anlatılmaktadır. İkisi de mühendis olan bu gençler, İstanbul'da ikamet etmektedirler. Süreyya, Yusuf'un askerliğinden dolayı sekiz ay Yusuf'un köyünde yaşamak durumundadır. Öyküde, Süreyya için Yusuf'un köyünde geçirdiği sekiz ay geleneksel çatışmalarla geçen bir süre olarak tanımlanmaktadır.

Nesimi'nin Dönüşü adlı üçüncü hikâyede; Zaur adlı bir yazarın "Nesimi" adını verdiği romanını ekonomik şartlardan dolayı tamamlayamaması anlatılmaktadır.

Parkta Bir Sabah Erkenden adlı dördüncü hikâyede; Gülsüm ve Faruk adlı karakterlerin evliliği anlatılmaktadır. Başlangıçta mutlu evlilikleri olan bu çiftin, ilerleyen zamanlarda evliliklerinde çatırdamalar başlamıştır. Gülsüm, zamanla hisleri önemseyen, fikir özgürlüğü tanınmayan biri haline geldiğini ifade etmektedir. Gülsüm yaşamına bu şekilde devam ederken; oğlu Ahmet, bu hayata dair tek sevinç kaynağı olmuştur. Görümcesi, sürekli Gülsüm'ün huzurunu bozmaktadır. Öykü, Gülsüm ve

Faruk'un biten evliliklerinde, yalnız, çaresiz ve baskı altında kalan Gülsüm'ün dünyasına yer vermektedir.

Müfettiş Fethi'nin Penceresi adlı beşinci hikâyede; “Müfettiş” lakaplı Fethi Bey köyden ayrılmış, şehre yerleşmiştir. Şehirde geçirdiği uzun zaman diliminden sonra son günlerini köyde geçirmek istemektedir. Öykü, Müfettiş Fethi'nin köy halkı ile yaşadığı geleneksel çatışmalara yer vermektedir.

Fıstıkağacının Altındaki Ev adlı altıncı hikâyede; Eşinin iş durumundan dolayı Almanya'ya yerleşen “Macide” adlı karakterin orada kendine psikolojik olarak yer bulamaması ve yaşadığı kültürel çatışmaları anlatılmaktadır.

Dağınık Dünya adlı yedinci hikâyede; Gülnihal ve Kadir'in yaşantısı işlenmektedir. Hukuk fakültesi mezunu olan Gülnihal, Kadir ile olan evliliğinden sonra işini bırakmış, oğlu Enes'e bakmaktadır. Dağınık ev ortamından dolayı kötü bir gelin olarak yorumlanırken; karakterinden dolayı iyi bir insan olarak tanımlanmaktadır. Öykü, Gülnihal'in dağınık ev hayatı içinde, geçmişe duyduğu özlem ve gelecek kaygısı arasındaki çatışmalarına yer vermektedir.

Sihirli Karanfiller adlı sekizinci hikâyede; “evde kalmış kız” olarak tabir edilen Meryem'in hikayesi anlatılmaktadır. Kendini sadece iş hayatına adayan Meryem, kazandığı para ile neredeyse 15-16 yıldır şahsı için kendine hiçbir şey almamıştır. Meryem, bir gün eve dönüş yolunda; dikkatini çeken bir demet karanfili satın alma ihtiyacı hissetmiştir. Yaklaşık 15-16 yıl sonra şahsı için bir şeyler yapma hissinin getirisiyle satın aldığı karanfil demeti sayesinde Meryem hayata bağlanmıştır. Öykü, Meryem'in karanfillerle hayata olumlu bakma serencamını anlatmaktadır. Ayrıca bu bölümde, Meryem karakteri üzerinden herkes gibi olmamak, diğer insanlara göre geleneksel bir kimliğe sahip olmak şeklinde nitelendirilmiştir.

1.3.4. Son Büyülü Günler

Cihan Aktaş'ın *Son Büyülü Günler* adını verdiği bu kitap, dokuz hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikayeler şunlardır:

1. *Son Büyülü Günler*
2. *Uzun Cümle*
3. *Bal Festivali*
4. *Virginia Wolf Mutsuzluğu*
5. *Tamara Rızayeva*
6. *Megatron*
7. *Seçilen*
8. *İlk ve Son Fotoğrafın*
9. *Su Değirmeni Şarkısı*

Son Büyülü Günler adlı birinci hikâyede; öğretmen kolejinde okumak için yolculuğa çıkan bir kızın hikayesi anlatılmaktadır.

Uzun Cümle ve *Bal Festivali* adlı ikinci ve üçüncü hikâye; birinci hikâyenin devamı niteliğindedir. Köyünden ayrılıp öğretmen okuluna okumaya giden genç kızın boşanma hikayesi ele alınmaktadır.

Virginia Wolf Mutsuzluğu adlı dördüncü hikâyede; eşini aldatan bir adam, başından geçen hadiseleri yakın akrabasına anlatmaktadır. Onu dinleyen kadın ise, toplum nezdinde kınanmaktadır. Bu kınanmanın temel sebebi ise, akrabasının başından geçen hikayeleri dinlediği için; eşini aldatan bir adama destek veriyor şeklindeki algıdır. Bu nedenle genç kadın, diğer insanlar tarafından suçlu görülmüştür. Sadece dinleyici konumunda olan bu genç kadın, yaşanan olaylardan tamamen bağımsızdır. Fakat tüm hadiselerin başı olarak gösterilmiştir. Halbuki bu genç kadın, kendi dünyasında yaşayan, kitapsever biridir. İnsanlar tarafından kendisine anlatılan hikayeleri de yorumlamadan dinlemektedir. Aktaş, bu genç kadının mutsuzluğunu; Virginia Wolf mutsuzluğu olarak tanımlamaktadır.

Tamara Rızayeva adlı beşinci hikâyede; bir kadının yazar eşi anlatılmaktadır. Eşi yaşadığı dönem içinde ön planda olan bir yazardır. Fakat vefatının ardından bu yazarın kadir kıymetinin bilinmemesinin hanımı tarafından sitem dolu sözlerle aktarılmıştır.

Megatron adlı altıncı hikâyede; Amerika ve Irak gerçekleşmesi endişeyle beklenen savaş ele alınmaktadır. Korku dolu gözlerle takip edilen savaş, halk ve bu süreçte riskli bir hamilelik geçiren genç kadının gündemindedir. Öyküde, savaş çıkacak ihtimali ile korku içindeki halk ve riskli bir hamilelik süreci yaşanan bir kadının geçirdiği zorlu zaman dilimine değinilmiştir.

Seçilen adlı yedinci hikâyede; evlenmeyi tercih etmeyip kendi ayakları üzerinde duran, mücadelecı bir kadının öyküsü ele alınmaktadır.

İlk ve Son Fotoğrafın adlı sekizinci hikâyede; bir yazarın makineleşmeye karşı direnci anlatılmaktadır.

Su Değirmeni Şarkısı adlı dokuzuncu hikâyede; bir yazarın şiir yazma hobisi ve sanatsal yöneliminden dolayı eşi ve sanatı arasında kalması ele alınmaktadır.

1.3.5. Kızım Olsan Bilirdin

Cihan Aktaş'ın *Kızım Olsan Bilirdin* adlı öykü kitabı, sekiz hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikayeler şunlardır:

1. *Bebeğin Banyosu*
2. *Abur Cubur Yolculuğu*
3. *Çifter Çifter*
4. *Üç Kişi Beş Kişi Hepimiz*
5. *Kızım Olsan Bilirdin*
6. *Bal İzleri*
7. *Misafir Odası*
8. *Son Mutluluk*

Cihan Aktaş'ın, öykülerinde yer alan hikayeler genellikle birbirinden bağımsız hikayelerden oluşmaktadır. Fakat bu öykü kitabında yer alan öyküler, birbirinin devamı niteliğinde kaleme alınmıştır. *Bebeğin Banyosu* adlı birinci hikâyede; alzemeir hastası olan Sıddıka Hanım kızı Zehra'nın, "Gözde" adındaki bebeğin banyo yaptırmasından hoşlanmaması ele alınmıştır.

Abur Cubur Yolculuğu adlı ikinci hikâyede; Sıddıka Hanım'ın kendisi gibi alzemeir hastası olan babasıyla market alışverişi anlatılmaktadır.

Çifter Çifter adlı ikinci hikâyede; Sıddıka Hanım'ın alzemeir hastası olan babasının vefatı ele alınmaktadır.

Üç Kişi Beş Kişi Hepimiz adlı üçüncü hikâyede; Zehra'nın Alzeimer hastası olan annesiyle birlikte güzel zaman geçirme temennisiyle, eskiden yaşadıkları köye gidişleri anlatılmaktadır. Yazarın öyküdeki ifadeleriyle Alzeimer hastalarının hayat tarzlarının genelde alıştıkları mekanlarla sınırlı kalması gerektiği belirtilirken, Zehra, alzeimer hastası annesini hava alması için daha önce yaşadıkları köye götürmüştür. Bu köyde, Sıddıka Hanım'ın hastalığı şiddetlenmiş ve kızı Zehra'yla krizli zamanlar geçirmiştir. Öyküde, Zehra'nın annesiyle ilgilenmesi için tuttuğu hasta bakıcı Nodira'nın zorlu görevi ele almaktadır.

Kızım Olsan Bilirdin adlı beşinci hikâyede; Alzeimer hastası Sıddıka Hanım'ın kaybettiği bir badiyası (su şişesi) vardır. Sıddıka Hanım için kıymetli olan bu şişesi hikâyeye konu olmuştur.

Bal İzleri adlı altıncı hikâyede; Sıddıka Hanım'ın sokakta kaygısızca koşuşturması ele alınmaktadır.

Misafir Odası adlı yedinci hikâyede; Sıddıka Hanım'ın yalnızlığına yer verilmiştir.

Son Mutluluk adlı sekizinci hikâyede; bir kadının misafir odasında kendine kurduğu hayat anlatılmaktadır.

1.3.6. Fotoğrafta Ayrı Duran

Aktaş'ın *Fotoğrafta Ayrı Duran* adlı öykü kitabı on dört hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikayeler şunlardır:

1. *Çekik Gözler*
2. *Yanağındaki Prenses Kıvrımı*
3. *Nasılsa Kimse Kıyamaz O Şehre Diyordum*
4. *Uzakta bir Şehrin Gecesi*
5. *Başka Bir İhtimalin Eşiği*
6. *Uzakta bir Şehrin Gecesi*
7. *Robotlaşmak Burada Başka Bir Tür*
8. *Neolitik Neşe*

9. *Aklımda Kalan Başlıklar*

10. *Evin Kızı Gibi*

11. *Bir Taşın Yüreği, Diğerinin Kaşı Gözü*

12. *Halep Bebek*

13. *Hibe'nin Hamağı*

14. *Sürekli Ara Kaynağı*

Çekik Gözler adlı birinci hikâyede; genç bir doktorun, mültecilerin ikamet ettiği bir mahalledeki sağlık görevi anlatılmaktadır.

Yanağındaki Prenses Kıvrımı adlı ikinci hikâyede; bir genç, duygusal olarak bir fotoğraftan etkilenmiştir. Öyküde; gencin etkilendiği bu fotoğraf, mültecilerin zorlu hikayelerinin ve masumiyetlerinin yansımından bir kare olarak aktarılmaktadır. Bu fotoğrafla birlikte, savaşa ve mülteci olmanın zorluğuna karşı bakış açısını değiştiren gencin hikayesi ele alınmıştır.

Nasılsa Kimse Kıyamaz O Şehre Diyordum adlı üçüncü hikâyeyi Cihan Aktaş, abisi Ümit Aktaş'ın "Halepli Kız" şiirine armağana etmiştir. Bu öyküde, Halep'e giden bir gencin oradaki mülteci çocuğu evlat etme arzusu anlatılmaktadır.

Uzakta bir Şehrin Gecesi adlı dördüncü hikâyede; kaybolmuş bir çocuğun hikayesi ele alınmaktadır. Kardeşi kaybolan bir abla, kardeşini şehir şehir izleri takip ederek aramaktadır. Bu zorlu arayış süreci hikâyenin konusudur.

Başka Bir İhtimalin Eşiği adlı beşinci hikâyede; mülteci hikâyelerine yer verilmektedir.

Robotlaşmak Burada Başka Bir Tür adlı altıncı hikâyede; insanların mülteci kamplarında yaşanan dramatik tabloya karşı robot misali hissiz ve tepkisiz kaldığı aktırılmıştır. İnsanlığın bu kamplardaki acı manzaraları görmezden gelmesi, öyküde pek çok yerde eleştirilmiştir.

Neolitik Neşe adlı yedinci hikâye; *Fotoğrafta Ayrı Duran* adlı öykü kitabının diğer hikayeleriyle bağlantılı olarak mültecilerin zorlu yaşantılarını anlatmaktadır.

Aklımda Kalan Başlıklar adlı sekizinci hikâyede; Şule ve Bahri adındaki iki gencin izdivacını gerçekleştirmek isteyen arkadaşları, "Sümeyye" adındaki arkadaşlarının

evinde toplanmışlar. Bu evde pek çok konu gündeme gelmiştir. Öyküde, güncel hayatın akışına çokça değinilirken; neden kıyıya cesedi vurmuş “Aylan” bebekten bahsedilmediğini düşünen bir kadının hislerine yer verilmiştir. Bu öyküde, mültecilerin yaşadığı zorlu hayatlara karşı farkındalık uyandırılmaya çalışılmıştır.

Evin Kızı Gibi adlı dokuzuncu hikâye; “Suhad” adındaki mülteci bir kızın, merhametli bir kadın tarafından sahiplenerek kendi çocuğu gibi görmesi ele alınmaktadır.

Bir Taşın Yüreği, Diğerinin Kaşı Gözü adlı onuncu hikâyede; ayağını kaybeden Halil adlı gencin, protez bacak satın alma çabaları arasında hayata tutunma hikayesi anlatılmaktadır.

Market Avcısı adlı on birinci hikâyede; mültecilere kıyafet yardımında bulunan Nurten Hanım’ın hikayesi anlatılmaktadır.

Halep Bebek adlı on ikinci hikâyede; babası rejim güçleri tarafından öldürülmüş bir ailenin dramı ele alınmaktadır. Öykü, katledilmiş bir babadan geriye direnmek zorunda kalan ailenin diğer fertlerinin çaresizliğini anlatmaktadır.

Hibe’nin Hamağı adlı on üçüncü hikâyede; iki yardımsever kadının, hamile mültecilere doğum hediyesi olarak hazırladıkları yardım kolilerini ulaştırma çabalarına yer vermiştir.

Sürekli Ara Kaynağı adlı on dördüncü hikâyede; mültecilerin yaşadığı yere sık sık uğrayan ve hediye götüren yardımsever bir kadının hikayesi ele alınmaktadır.

1.3.7. Ayak İzlerinde Uğultu

Cihan Aktaş’ın “*Ayak İzlerinde Uğultu*” adını verdiği bu kitap, on iki hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikâyeler şunlardır:

1. *Borçlu Bırakan Şehir*
2. *Telmih*
3. *Lara- Larissa*
4. *Konteyner İçindeki Kırk Dördüncü Kişi*
5. *Lidaru ya da İpli Kadın*

6. *Kirli Paslı Köşeler*
7. *Japon Resmi*
8. *Dünyanın Öteki Ucu*
9. *Uzakta Bir Ev*
10. *Çürük Ayva Kokusu*
11. *Altın Dişlerim*
12. *Kulenin Başındaki Kız Kardeş*

Borçlu Bırakan Şehir adlı birinci hikâyede; Van Gogh hayranı olan bir yazar, Amsterdam’a bir sunum için gitmiştir. Bu genç yazar, Amsterdam’da karşılaştığı “Fazıla” adındaki yakınının zor yaşantısına çokça üzülmüştür. Fakat Fazıla için elinden bir şey gelememesi yazarı çokça çaresiz hissettirmektedir. Bununla birlikte öyküde, yazarın; otel odasında birlikte kaldığı farklı kültürlerden insanlarla geçirdiği zaman dilimleri ele alınmıştır.

Telmih adlı ikinci hikâyede; bir yazarın çalışma odasında yazdığı eserlerde ilgili düzenlemeler yaparken, eve gelen davetsiz misafirin tavırları ele alınmaktadır. Bu davetsiz misafirin, yazdığı kitap için yazardan editörlük talep etmektedir. Öykü, yazarın bu talep üzerine verdiği tepkileri ve çalışma düzenindeki bozulan süreci aktarmaktadır.

Lara- Larissa adlı üçüncü hikâyede; anne-kız arasında geçen problemlere yer verilmiştir.

“Konteyner İçindeki Kırk Dördüncü Kişi adlı dördüncü hikâyede; bir otobüsün içinde kırk dört kişi daracık alanda zor bir yolculuk gerçekleştirmektedir. Bu zorlu yolculukta; otobüsün devrilmiş ve kırk üç mülteci hayatını kaybetmiştir. Kırk dört kişilik otobüste yalnızca biri sağ kalmıştır. Aktaş, devrilen otobüsün ardından sağ kalan kişiyi eserine konu edinmiştir. Devrilen otobüste sağ kalan bu kişi, zorlu hayat hikayesi içinde kendine bir yer bulamamakta ve koşuşturup durmaktadır. Öykü; kırk dört kişiden geriye sağ kalan bu adamın, kendine bir yer bulamamasını ele almaktadır.

Lidaru ya da İpli Kadın adlı beşinci hikâyede; terk edilmiş bir kadının hikayesi ele alınmaktadır.

Kirli Paslı Köşeler adlı altıncı hikâyede; manken görünümlü bir temizlikçi kızın hikayesi anlatılmaktadır.

Japon Resmi adlı yedinci hikâyede; Japon kültürüne hayran olan genç bir kızın ve annesiyle Japon kültürü hakkındaki konuşmaları ele alınmaktadır.

Dünyanın Öteki Ucu adlı sekizinci hikâyede; çocuklarından uzak farklı bir ülkede yaşayan annenin; çocukları üzerindeki hakimiyeti anlatılmaktadır. Bununla birlikte annelerinden uzak kalan çocukların terk edilmişlik hislerine detaylı yer verilmektedir.

Uzakta Bir Ev adlı dokuzuncu hikâyede; ayakkabılarla gelen bir ölüm hikayesi ele alınmaktadır.

Çürük Ayva Kokusu adlı onuncu hikâyede; hamile bir kadının yurt özlemi ve hamilelik döneminde yaşadığı koku hassasiyeti ele alınmaktadır.

Altın Dişlerim adlı on birinci hikâyede; altın dişli kaçak bir işçinin gurbette yaşadığı maceralar anlatılmaktadır.

Kulenin Başındaki Kız Kardeş adlı on ikinci hikâyede; vefalı bir kızın hikayesi anlatılmaktadır.

1.3.8. Azize'nin Son Günü

Cihan Aktaş'ın *Azize'nin Son Günü* adlı bu eseri sekiz hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikayeler şunlardır:

1. *Azize'nin Son Günü*
2. *Yeşil Dallı Külçeler*
3. *Yaralı Kürşad*
4. *Şamil ile Patimat*
5. *Yarım Çarşamba*
6. *Nesimi'nin Dönüşü*
7. *Portakal Bahçesi Işığı*
8. *Erivan Rengi Bir Çardak*

Azize'nin Son Günü adlı birinci hikâyede; Azize, Mansur adındaki bir genci sevmektedir. İlişkilerinin ortalarında Mansur, Azize'ye bir beşik kertmesi olduğunu

anlatmıştır. Bu sebeple, ayrılmak isteyen Mansur'un talebine karşı Azize, ilişkilerine son vermiş ve hayata tutunmaya çalışmıştır. Öykü, Azize'nin ayrılık acısını ve ailesiyle aralarındaki kişilik farkını ele almaktadır.

Yeşil Dallı Külçeler adlı ikinci hikâyede; ailenin her bir ferdi, farklı hikayelerle yaralıdır. Hikâyenin baş karakteri, sevdiği kişiye veda etmeden şehri terk etmiştir. Yazar baş karakter etrafında, ailenin dramatik hikayesine yer verilmiştir. Öyküde, ele alınan bir diğer konusu ise, giyim-kuşam tarzındaki geleneksel ayrıntılardır.

Yaralı Kürşad adlı üçüncü hikâyede; bir adamın on bir yıllık hapis hayatı ardından dış dünyanın kendisine farklı gelmesi ele alınmaktadır. Gökyüzünün rengi dahi hapisten yeni çıkan bu adama farklı gelmektedir. Kendini oldukça kötü hisseden bu adam, kendisine ikram edilen çekirdek külâhı ve kendisini takdir eden yaşlı teyzeyi hayatının dönüm noktası olarak tabir etmiştir. Öykü, kendini azda olsa iyi hisseden bu adamın, hayata tutunma çabasını anlatılmaktadır.

Şamil ile Patimat adlı dördüncü hikâyede; geleneklerine aykırı olan Amerikalı gençle evlenen, bir genç kızın hikayesi anlatılmaktadır. Geleneklere aykırı bir evlilik gerçekleştiren bu çift, kendilerini ülkenin kurtuluşunda aktif olan bir kahramana benzeterek aşk hikayelerini anlatmaktadırlar. Öykü, gelenekleri çiğneyerek evlenmiş bir çiftin kısa süren evliliklerini anlatmaktadır. Şamil, yeni doğmuş çocuğunu ve hanımını terk etmiştir. Bu öykü, acılı bir veda ve sitemin hikayesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yarım Çarşamba adlı beşinci hikâyede; Tebrizli bir şairin öyküsü anlatılmaktadır. Tebriz'den ayrılmak zorunda olan bu şair, gittiği her yerde geleneklerini sürdürmesi hikâyede konu edilmektedir.

Nesimi'nin Dönüşü adlı altıncı hikâyede; Zaur adlı bir yazarın "Nesimi" adını verdiği romanını ekonomik şartlardan dolayı devam edememesine yer vermektedir.

Portakal Bahçesi Işığı adlı yedinci hikâyede; yıllardır eşi Celil'den haber alamayan yalnız ve biçare süpürgeci kadının hikayesi anlatılmaktadır.

Erivan Rengi Bir Çardak adlı sekizinci hikâyede; bir arazi üzerine bin hayali olan bir adamın hikayesi anlatılmaktadır.

1.3.9. Ağzı Var Dili Yok Şehrazat

Cihan Aktaş'ın *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabı on bir hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikayeler şunlardır:

1. *Serete*
2. *Üç Kuzen*
3. *Göç Hazırlıkları*
4. *Babam O Yağmurlu Günü Unutamıyor*
5. *Boş Koltuk*
6. *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*
7. *Efsun'un Semaveri*
8. *Mahcubiyet*
9. *Papaztepesi Cinayeti*
10. *Ustası, Karısı ve Gemi Yolcuları*
11. *Başka Türlü Bir Aşk*

Serete adlı birinci hikâyede; gözleri görmeyen teyzesinin yanında ona bakmakla görevli olan “Serete” adlı genç kızın hikayesi ele alınmaktadır. Serete, bir gence aşk olmuştur. Bu aşk, Serete'yi ve yaşamını değiştirmiştir. Öykü, Serete'nin bu aşk üzerine değişen dünyasını işlemektedir.

Üç Kuzen adlı ikinci hikâye; “Minyon, Torbalı, Muhasebeci” kod adıyla isimlendirilen üç kuzenin arasında geçen konuşmalara yer vermektedir.

Göç Hazırlıkları adlı üçüncü hikâyede; küçük bir kasabada, kitapçı dükkânı olan bir adamın komünist damgasıyla köyden ayrılışı anlatılmaktadır. Köydeki geleneksel yapıdan dolayı, köy halkına göre daha modern bir hayat sürdüren bu ailenin, köydeki zorlu yaşamına değinilmektedir.

Babam O Yağmurlu Günü Unutamıyor adlı dördüncü hikâyede; Mimarlık öğrencisi bir kızın, bitirme ödevini teslim süresinde, öyküdeki tabirle peynircinin oğluna âşık olması üzerine bozulan düzeni işlenmiştir. Mimarlık öğrencisi bu genç kızın; mutfak masasında çizim yaptığı zorlu günler, öyküde detaylı olarak anlatılmaktadır.

Boş Koltuk adlı beşinci hikâyede; yazarın kendi ifadesiyle “Hikayeci” kod adıyla köye kimlik ve pasaport düzenleme işlemleri için giden bir kadının, köyde belli bir konuma sahip olan dayısı ile serüvenleri kaleme alınmaktadır.

Ağzı Var Dili Yok Şehrazat adlı altıncı hikâyede; Şehrazat adlı kadın, eşi Şehriyar’ın geleneklerine alışkın biri değildir. Şehriyar sergideyken, Şehrazat kayınvalidesi ve eltilerinin olduğu aile binasına ziyarete gitmiştir. Öykü, Şehrazat’ın aile binasında misafir olarak kaldığı günlerde; gördükleri, duydukları ve hissettiklerine yer verilmektedir.

Efsun’un Semaveri adlı yedinci hikâyede; bir annenin, kızına çeyiz hediyesi olarak vereceği antika bir semaver üzerinden hikâye çevrelenmektedir. Bu genç kadının evlendikten sonraki hayali; eşine, annesinin kendisine çeyiz hediyesi semaverde çay demlemektir. Bu genç kadın evlenir. Eşi çay sevmeyen bir adamdır. Bekarlığını, evlendiğine eşine çay demleme hayali içinde geçiren genç kadının, evlendikten sonra bir kez olsun eşine çay demleyememesi öyküde bir dram olarak nitelendirilmiştir. Öykü, bu genç kadının yaşadığı kırılganlıkları ve konak yaşantısını ele almaktadır.

Mahcubiyet adlı sekizinci hikâyede; Müfettiş Fethi Bey ve amcaoğlu arasında kırmızı topraklı bir arazi üzerine çıkan anlaşmazlık anlatılmaktadır. Amcaoğlunun vefatı üzerine Fethi Bey’in içsel muhasebesi ele alınmaktadır.

Papaztepesi Cinayeti adlı dokuzuncu hikâyede; Papaz kızı ve balıkçı birbirlerini sevmektedirler. Papaz kızının balıkçıya olan aşkı, yaşadıkları bölgede duyulmuştur. Bu haberin üzerinden birkaç gün geçtikten sonra, Papaz ve kızının cesetleri kıyıda bulunmuştur. Papaz ve kızının cesetlerinin kıyıda bulunmuş olması, bölge halkı tarafınca şaşkınlıkla karşılanmıştır. Fakat Papaz ve kızının ölümünün ardından hayatına olduğu yerden devam eden balıkçı, bölgede bulunan insanlar tarafından eleştirilmiştir. Bu hikâyeyi ilham alarak sanatsal faaliyetlerine devam eden bir ressam, bu tepenin kentleşmeye uğramaması için çaba göstermektedir. Bu öykü, bir ressamın bu tepedeki anılarını, zeytin ağaçlarını kaybetmemek için direnmesi ele almaktadır.

Ustası, Karısı ve Gemi Yolcuları adlı onuncu hikâyede; tezhip ustası olan bir sanatçının, içsel yolculuğu anlatılmaktadır. Karısıyla arasındaki duvarlar, ustası gibi olma çabaları, gemiyle kaçış çabaları hikâyenin ana konusu olmuştur.

Başka Türlü Bir Aşk adlı on birinci hikâyede; aşk evliliği yapan bir çiftin hikayesi ele alınmaktadır. Kadının eşine karşı gösterdiği anaç tavırları ve eşiyle birlikte geçirdiği zor zamanlara rağmen kopmayan bağları ele alınmıştır. Genç kadın yaşadıkları badirelere rağmen, eşiyle birlikteliklerinin devam etmesini başka türlü aşk olarak tanımlamıştır. Öykü, bu çiftin bir arada kalma mücadelesine yer vermektedir.

1.3.10. Halama Benzediğim İçin

Cihan Aktaş'ın *Halama Benzediğim İçin* adlı kitabı, on hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikayeler şunlardır:

1. Biberon
2. *Halama Benzediğim İçin*
3. *Mantar Çocuk*
4. *Ankara Yolcusu*
5. *Bavul Hazırlığı*
6. *Kara Bayram*
7. *Duvar Resmi*
8. *Beni Kaybeden Sokaklar*
9. *Yazgülü'nün Son Hali*
10. *Gugu*

Biberon adlı birinci hikâyede; toplumsal duyarlılığı yüksek olan bir annenin sosyal hayatında çok başarılı iken; evde kızıyla olan çatışmaları arkadaşları tarafından başarısızlık olarak görülmektedir. Anne-kız arasında yaşanan gerginlik ve kuşak çatışmalarının işlendiği bu öyküde, kızını sütüyle besleyemediği için kendini suçlu hisseden bir annenin, kişisel hayatında yaşadığı tüm problemleri bu duruma bağlaması ele alınmaktadır.

Halama Benzediğim İçin adlı ikinci hikâyede; halasına hem fiziksel hem de karakter olarak benzeyen genç bir kızın içsel çatışmalarına yer verilmektedir.

Mantar Çocuk adlı üçüncü hikâyede; “kanbuha” adı verilen bir mantar türünün yetiştirilmesi üzerinden toplumsal sınıflandırılma yapılmaktadır. Bu sınıflandırma; üşengeçler insanlar, her şeye rağmen hayatı sevenler şeklindedir. Öyküde, bu sınıflandırma üzerinden insanlara yönelik eleştiri yapılmaktadır.

Ankara Yolcusu adlı dördüncü hikâyede; Ankara otogarında otobüsten inip, yakındaki bir kahvehaneyi basıp; erkeklere sarılan, öpen bir kadının geleneklere aykırı hareketleri şaşkınlıkla karşılanmıştır. Öykü, “Deli Maya” adıyla nam salan bu kadının, bölge halkının geleneklerine aykırı davranışlarını ele almaktadır.

Bavul Hazırlığı adlı beşinci hikâyede; eşi ile aralarında problemleri olan bir çiftin hikayesi işlenmiştir. Bu çift ilişkilerini toparlayabilmek adına, bir süreliğine ayrılık kararı almıştır. Erkek başka bir ülkeye gitmek için bavul hazırlığı yaparken, kadın duygusal olarak zor anlar yaşamaktadır. Eşinin gidişi ardından kadının yaşadığı duygusal çöküntüler; öyküde “iyilik kaybediyor” vurgusuyla karşımıza çıkmaktadır.

Kara Bayram adlı altıncı hikâyede; Oğlu Ferhat’ın ölümünün ardından karalar bağlamış yastan çıkmayan bir annenin hikayesi anlatılmaktadır. Baldızının acı kaybı üzerine, onu yastan çıkarmak için çalışan bir yengenin çabalarına yer verilmektedir. Geleneğe göre yastan çıkarılmak istenen kişiye ilk kara bayramda kıyafet hediyesi takdim edildiği ifade edilmektedir.

Duvar Resmi adlı yedinci hikâyede; depresyona girmiş bir kadının hayata tutunabilmek için kendisiyle olan iç savaşı anlatılmaktadır. Bu kadın, evinde duvarın içinde kendine bir yer bulabileceğini düşünmektedir. Öykü, bu kadının duvarın içinde kendine yer bulmaya çalışmasını ele almıştır. Öyküde; savaş, evdeki dağınıklık, eşinin çabasızlığı, oğlunun farklı tarzı, arada kalmışlıkları bu kadının depresyona girme nedenleri içerisinde yer almaktadır.

Beni Kaybeden Sokaklar adlı sekizinci hikâyede; genç bir doktorun daha önce gitmediği bir sokakta kaybolma hikâyesi anlatılmaktadır. Bu genç doktor, kaybolduğu sokakta eve gidiş yolunu bulmaya çalışırken, zihninden geçmişin ve geleceğin tüm zamanlarıyla hesaplaşma içerisinde. Bunlarla birlikte, ülke dışına çıkma isteğinin annesinin ona düşkünlüğünden dolayı engellenmesini düşünmektedir. Öykü, bu genç doktorun; eve giden yolu bulmaya çalışırken, zihinden yaptığı derin yolcuğuna yer vermektedir.

Yazgülü’nün Son Hali adlı dokuzuncu hikâyede; “Yazgülü” adındaki genç kadının, babası tarafından kabul görmeyen evliliği işlenmiştir. Yazgülü, babasının desteklemediği bu evlilikten bir türlü hayır görmemiştir. Eşi tarafından ilgisiz

bırakılmış ve aldatılmıştır. Bunlarla birlikte kayınvalidesi ile sorun yaşamaktadır. Kayınvalidesi tarafından şiddet görmektedir. Aldatılmış bir kadın ve şiddete uğrayan bir gelin olarak Yazgülü'nü, hayatta tutan sebep iki oğludur. Bu iki oğlunu zorluklarla büyüten Yazgülü'nün, Sara adlı bir Hristiyan ile arkadaşlık etmektedir. Yakın arkadaşı Sara tarafından psikolojik olarak güçlü olarak nitelendirilen Yazgülü, hayata tutunma mücadelesiyle, öykünün konusu olmuştur.

Gugu adlı onuncu hikâyede; farklı mitolojik unsurlara ilgisi olan bir kızın “gugu” adını verdiği bir listeye, kendine yakın hissettiği kişileri yazmaktadır. Listede yer alan isimlerden biri de ailesinin bir müddet sorun yaşadığı Sandık Emin'dir. Öykü, Sandık Emin ve bu küçük kız çocuğunun hayali dünyasına yer vermektedir.

1.3.11. Duvarsız Odalar

Cihan Aktaş'ın *Duvarsız Odalar* adlı kitabı, on üç hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikayeler şunlardır:

1. *Duvarsız Odalar*
2. *Seni Bekleyen Biri*
3. *Basamaklar*
4. *Gidilecek Yer*
5. *Kendine Kaçmak*
6. *Küp Şekerler*
7. *Söz Bozumu*
8. *Annem Otuz Yaşında*
9. *Kuzu Kayboldu*
10. *Sen Uyma Hatuna*
11. *Dağ Yolcuları*
12. *Güz Düğünü*
13. *Duvardaki Lekeler*

Duvarsız Odalar adlı birinci hikâyede; bir öğretmenin yaşadığı zorluklara yer vermektedir. Bu öğretmenin kaldığı lojman ve çalıştığı okulun müsamere salonu bakıma ihtiyaç duymaktadır. Bu iki alanda tadilat yapılması için, mevzuata göre hareket edilmesi gerekmektedir. Mevzuata göre hareket eden bu öğretmen,

malzemenin gecikmesinden dolayı; tadilatın tamamlanmamasından yakınmaktadır. Öğretmene, bu alanları düzenlemek için yardımcı olan kişi Osman'dır. Osman, öğretmenin eşiyle hem arkadaş hem de yapılacak işlere destek olan Senem adlı genç kız ile kaçmıştır. Senem, nişanlıdır. Senem'in ailesi, kızların Osman ile kaçtığı haberini alır almaz, soluğu öğretmenin kapısında almışlardır. Tadilatın gecikmesi, Senem'in Osman ile kaçıışı, öğretmenin geçirdiği zamanları zorlaştırırken; bütün bunların arasında küçük bir kız çocuğunun masanın altında inşa ettiği duvarsız odalar öykünün ana konusu olmuştur.

Seni Bekleyen Biri adlı ikinci hikâyede; havalimanında kendisini karşılayacak kimsesi olmayan bir kızın hikayesi ele alınmaktadır.

Basamaklar adlı üçüncü hikâyede; baş örtülü bir kadının modern hayatın tarzına uymadığı için eşi tarafından terk edilmesi ele alınmaktadır. Ayrılık sebepleri; eve davet ettikleri misafirlerin, çamurlu ayakkabılarla eve girişine izin vermeyen hanımının davranışlarıdır. Öyküde, hanımının misafirlerin eve ayakkabılarla girmesini engellemesi, erkeğin itibarını zedelediği ifade edilmektedir. Kadının kısır olması da ayrılıkların bir parçası olarak öyküde karşımıza çıkmaktadır.

Gidilecek Yer adlı dördüncü hikâyede; zorluklar içerisinde okuyarak öz disiplin yüksek fakat mutsuz aile yapısına sahip Mimar Gülenay ile disiplinsiz olmasına rağmen mutlu bir aileye sahip olan Nimet'in karşılaştırılması işlenmiştir.

Kendine Kaçmak adlı beşinci hikâyede; içsel yolculuğunda kendini bulmaya çalışan bir kadının, eşiyle aralarında çıkan problemlere yer verilmektedir.

Küp Şekerler adlı altıncı hikâyede; yazarın üç kova burçlu arkadaşı üzerine yaptığı yorumlamalara yer verilmiştir. Yazar, bu üç arkadaşının ortak ve farklı özellikleri hakkında tahlilde bulunmuştur.

Söz Bozumu adlı yedinci hikâye; “*Rahmetli Selma Endo'nun aziz hatırasına*” notuyla okurla paylaşılmıştır. Bu hikâyede, Selma Hanım'ın mevlid törenine katılamayan bir arkadaşının üzüntüsü ele alınmaktadır. Selma Hanım ile yakın arkadaş olan bu kadın, mevlid törenine katılamadığı için gergin ve üzgündür. Bu mevlid törenine katılmama sebebi olarak, akşam geleceğini söyleyen ama gelmeyen davetlileri Numan Bey'dir. Uzun süre Numan Bey'i beklemlerine rağmen, Numan

Bey, gelmeyeceğine dair herhangi bir dönütte bulunmamıştır. Numan Bey'i beklemekle geçen zaman diliminde, mevlid töreni de sona ermiştir. Hikâyede, Selma Hanım'ın mevlidine katılamama nedeni olarak görülen Numan Bey'e sitem vardır.

Annem Otuz Yaşında adlı sekizinci hikâyede; annesi altmış beş yaş üzeri olan bir küçük kızın, ev içinde annesine yakın ilgi gösteren halleri ile dışarıda annesine karşı olan yabancı tutumu ele alınmaktadır. Annesini, diğer annelere göre yaşlı bulduğu için onun veli toplantılarına katılmasına ya da herhangi bir yerde yanında gezmesinden rahatsız olan bu küçük kızın içsel dünyası öykünün ana konusudur. Bu küçük kız, annesini hem çok sevmekte ve ölmesinden korkmaktadır.

Kuzu Kayboldu adlı dokuzuncu hikâyede; “Gözlük, Perihan ve kuzu gitti. Parmaklarımın üçte biri gitti.” sloganıyla, bir adamın arayış hikayesi ele alınmaktadır.

Sen Uyma Hatuna adlı onuncu hikâyede; yatalak bir kadına bakmakla görevli olan, “Hatuna” adlı hasta bakıcının zorlu yaşam koşullarına yer verilmektedir.

Dağ Yolcuları adlı on birinci hikâyede; bir prensesin yaşantısı ele alınmaktadır. Prenses'e, Şah'ın oğlu âşık olmuştur. Fakat Prenses, köşklerini süsleyen minyatür ustasını sevmektedir. Şah'ın oğlu ile evlenmek istemeyen Prenses, minyatür ustasıyla kaçmıştır. Prenses, kaçarken yanına kırmızı yeleli atından başka bir şey almamıştır. Prenses, kırmızı yeleli atını, kaçarken yanına aldığı tek çeyiz olarak görmektedir. Bu öyküde, Prenses 'in kaçtığı sırada dahi çeyizini ihmal etmemesi; yazar tarafından çeyiz kültürüne verilen önemi ortaya koymaktadır.

Güz Düğünü adlı on ikinci hikâyede; gelinlerinin evli bir adamla kaçıışı üzerine, oğullarını ikinci kez evlendiren bir ailenin zorlu süreci anlatılmaktadır. Kayınvalide ilk gelinin kaçışından kendini sorumlu tutmaktadır.

Duvardaki Lekeler adlı on üçüncü hikâyede; “Nazile” adındaki kadın, “Şehriban” isimli temizlik işçisini eve davet etmiştir. Şehriban, temizlik yaptığı sırada; dramatik hayat öyküsünü Nazile Hanıma anlatmaktadır. Bu öyküde, Şehriban'ın hayat öyküsünden çokça etkilenen ve Şehriban için bir şeyler yapmak isteyen Nazile Hanım'dan bahsedilmektedir.

1.3.12. Kusursuz Piknik

Cihan Aktaş'ın *Kusursuz Piknik* adlı bu eseri on bir hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikayeler şunlardır:

1. *Kusursuz Piknik*
2. *Ovirdoz*
3. *Kırmızı Kayaya Tutunmuş Olarak, Suda*
4. *Ağırlığı Kaldırmak*
5. *Her Yere Sığabilir Biri*
6. *Git Öyleyse Bohçanı da Al Git*
7. *Sedef'e Benzemek*
8. *Her Şeyi Yoluna Koyan Hatice*
9. *Gece Oturması*
10. *Gel- Al 84*
11. *Karanlık Köşe*

Kusursuz Piknik adlı birinci hikâyede; “Hâkim Bey, Baş Kâtip, Vali Muavini” olarak isimlendirilen üç karakterin, kafa dağıtmak için eşlerinin de dahil olduğu kusursuz bir piknik düzenlemek istemektedirler. Fakat aksiliklerin ardı arkası kesilmemektedir. Düzlemek istedikleri kusursuz piknik, çokça kusurlu geçmiştir. Eksikleri bol olan piknik öykünün ana konusudur.

Ovirdoz adlı ikinci hikâyede; ilaçlarla başları belada olan yaşlı bir çiftin, hikâyesi ele alınmaktadır. Evlatlarından ilgi bekleyen bu çift, evlatları tarafından ihmal edildiklerini düşünmektedirler. Öykü, ilgi bekleyen ebeveynler ile onlara yeterince ilgi gösteremeyen çocuklarını ele almaktadır.

Kırmızı Kayaya Tutunmuş Olarak, Suda adlı üçüncü hikâyede; hamile bir kadının zorlu gebelik sürecinden dolayı kızını, kardeşine emanet etmesi ele alınmaktadır. Teyzesinin yanında kalan bu küçük kız çocuğunun yaşadığı badireler, öykünün ana konusudur.

Ağırlığı Kaldırmak adlı dördüncü hikâyede; “erkek kız” olarak anılan muhabir kızın hayatla mücadelesinde yıpranışı ele alınmaktadır.

Her Yere Sığabilir Biri adlı beşinci hikâyede; eşi ile problemleri olan bir kadının, hamilelik sürecinde eşinden ayrılıp baba evine dönüşü anlatılmaktadır. Boşanmış bir kadın olarak bu hamile kadın, toplum tarafından kınanmaktadır. Toplumun bakışı ve baskısı altında, baba evinde; kendine bir yer bulmaya çabalayan bu kadının mücadelesi öykünün ana konusudur.

Git Öyleyse Bohçanı da Al Git adlı altıncı hikâyede; bir annenin, kızını evlendirmek istemeyişi ele alınmaktadır. Kızını evlendirmek istemeyen anne, kız isteme törenine hazır olmadığını belirtmektedir. İsteme törenine karşı olan mesafesi, içsel savaşa dönüşmektedir. Aynı zamanda bu hikâyede, isteme töreninin geleneksel yönlerine vurgu yapılmıştır.

Sedef'e Benzemek adlı yedinci hikâyede; hayal dünyası farklı olan “Sedef” adlı genç kız, akrabalarının gündeminde yer almaktadır. Öykü, bir annenin kızını; Sedef’e benzememesi için, gösterdiği çabaya yer vermektedir. Öyküde, Sedef; kötü bir karakter olmamasına rağmen, Sedef’e benzememek özel bir çaba haline gelmektedir. Bunun temel sebebi ise, toplumun farklı düşüncelere ve yaşayışlara hazır olmamasından kaynaklanmaktadır.

Her Şeyi Yoluna Koyan Hatice adlı sekizinci hikâyede; her şeyi pratik bir şekilde yoluna koyan Hatice’nin, bir türlü yoluna girmeyen hayatı ele alınmaktadır.

Gece Oturması adlı dokuzuncu hikâyede; eskiden araları çok iyi iki arkadaşın, zamanla kopmuş bağları ve değişen yaşam tarzları işlenmiştir.

Gel- Al 84 adlı onuncu hikâyede; gel al-84 olarak ifade edilen şey, aslında bir çorap markasıdır. Rana ve arkadaşlarının, bu çorap markası üzerinden; arkadaşlıkları ele alınmaktadır.

Karanlık Köşe adlı on birinci hikâyede; yorgunluktan bitap düşmüş bir kadının, karanlık bir köşede dinleme isteği anlatılmaktadır. Dinlenmek için, uygun ortam bulamayan bu kadının; ortama dair gözlemleri ve aktarımları hikâyenin ana konusudur.

1.3.13. Unutulmayan

Cihan Aktaş'ın *Unutulmayan* adlı eseri on bir hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikayeler şunlardır:

1. *Köyün En Güzel Evi*
2. *Opdireyha*
3. *Büyüsü Eksik Bir Orman Masalı*
4. *Korunaklı Herhangi Bir Köşe*
5. *Herkes Aynı Kişi Gibi Burada*
6. *Küt Ayaklı Siyah Sehpa*
7. *Eski Sokağa Dönüş*
8. *Eksik Birkaç Harf ve Annem*
9. *Pasajın Sesleri*
10. *Sınırların İstanbul'u*
11. *Bir Aile Yemeği*

Köyün En Güzel Evi adlı birinci hikâyede; bir kadının, ebeveynlerinden yadigâr kalan evi koruma çabası yer vermektedir.

Opdireyha adlı ikinci hikâyede; “Münire” adlı genç kadının, aile içindeki huzur ve ittifakı sağlama çabası ele alınmaktadır. Düzenlenen bir aile yemeğinde, eşi ile kız kardeşi arasında çıkan anlaşmazlıktan dolayı ortamı yumuşatmaya çalışan genç kadının çabaları öykünün ana konusudur.

Büyüsü Eksik Bir Orman Masalı adlı üçüncü hikâyede; tesettürlü küçük bir çocuğun başından geçenler anlatılmaktadır. Bu küçük kız çocuğunun tesettürlü olmasından rahatsız olanlar, onun cezalandırmak adına; onu kimsenin pek uğramadığı bir ormana bırakmışlardır. Ormanda bir başına yaşam mücadelesi veren bu küçük kızın, zorlu zamanları ele alınmaktadır.

Korunaklı Herhangi Bir Köşe adlı dördüncü hikâyede; kanatlı hamam böcekleriyle başı belada olan bir kadının, bu böcekleriyle mücadelesi ele alınmaktadır. Mutfakta zorlu hijyen koşullarıyla yemek yapmaya çalışkan bu kadının, mutfak düzenine vurgu yapılmaktadır. Cihan Aktaş'ın, *Unutulmayan* adlı öyküsünde yer alan bu hikaye, Fransız Kafka'nın “Dönüşüm” adlı kitabına atıf yapmaktadır.

Herkes Aynı Kişi Gibi Burada adlı beşinci hikâyede; Ahmet ile Elmas adlı çiftin İstanbul’da hayata tutunma çabası ele alınmaktadır

Küt Ayaklı Siyah Sehpa adlı altıncı hikâyede; dayısı yaşamış olsaydı her şeyin daha farklı olacağını düşünen bir yeğenin, hayat öyküsüne yer verilmektedir. Aynı zamanda geçici olarak yaşadıkları evden bıkmış olan bu kadının, kalıcı olarak ikamet edecekleri ev hayali ele alınmaktadır.

Eski Sokağa Dönüş adlı yedinci hikâyede; köy hayatına dönmek isteyen bir kadının, köye yerleştikten sonra memnun kalmayıp tekrar şehre dönüşü anlatılmaktadır. Tekrar şehre döndüklerinde eskiden oturdukları evden başka kiralık bir ev bulamamışlardır. Bu sebeple, eskiden yaşadıkları eve taşınmışlardır. Komşuları ile denk gelmek istemeyen bu kadının, komşularından kaçışı hikayesi ele alınmaktadır.

Eksik Birkaç Harf ve Annem adlı sekizinci hikâyede; harf inkılabı döneminde öğretmenlik yapan bir adamın anılarına yer verilmektedir. Bu öğretmen, mahremiyetten dolayı kızının okumasına izin vermemiştir. Kızının içinde ukde kalan öğretmenlik isteği, babasına karşı tepkisel davranmasına neden olmuştur. Öykü, bu öğretmenin harf inkılabı dönemindeki anılarını, kızıyla olan çatışmalarını ve aile içi sorunları ele almaktadır.

Pasajın Sesleri adlı dokuzuncu hikâyede; çocukluk arkadaşıyla karşılaşan bir üniversite öğrencisinin şaşkınlığına değinilmiştir. Çocukluk arkadaşını bir mitingde konuşma yaparken gören üniversite öğrencisi, arkadaşına seslenmiştir. Tüm kalabalığa rağmen arkadaş, onun sesini duymuş ve ardından gelmiştir. Çocukluk arkadaşı, komünist olmuştur. Komünist olan genç, çocukken üzerinde oyun oynadıkları halı hatırlayınca çokça kederlenmiştir. Geçmişe dair geçen bu konuşmaların ardından diğer arkadaş, irfan dersleri aldığını ifade ederek; yaşam tarzlarının birbirinden farklı olduğunu söylemiştir. Biri komünist, diğeri İslamcı olan bu iki arkadaşın fikir çalışmalarını yer veren bu öykü; komünist gencin, İslamcı arkadaşının şimdiki yaşam tarzına tepki göstermesiyle devam etmektedir.

Sınırların İstanbul’u adlı onuncu hikâyede; “Zeliha” isimli bir kadının, anılarının saklı olduğu bir kutusu vardır. Bu kutuyu, erkek kardeşine emanet etmiştir. Kutunun içindekiler lazım olduğunda, erkek kardeşinden kutuyu istemiştir. Fakat erkek kardeşi

kutunun kendisinde olmadığını ifade etmiştir. Kendisi için çok önemli o olan bu kutu kutuyu kardeşinin kaybetmesine çokça içlenen genç kadın, içten içe ona kırgınlık beslemiştir. Kendisinde olmadığını söyleyen erkek kardeşine karşı kırgınlık beslemiştir. Öykü, Zeliha'nın anılarına ve kutusu etrafında gelişen olaylara yer vermektedir.

Bir Aile Yemeği adlı on birinci hikâyede; bir annenin aile içindeki düzeni sağlama çabaları arasında koşturmalarını ele almaktadır. Bu anne, ailenin tüm fertlerinin de dahil olduğu bir yemek planlarken; davetsiz misafirlerin eve gelişiyle bozulan düzeninden dolayı sinir krizi geçirmiştir. Bu annenin, bütün çocuklarını bir arada görmek isteyişi üzerine hazırladığı plan suya düşmüştür. Öykü, bu annenin zorlu anlarına yer vermiştir.

2. CİHAN AKTAŞ'IN ÖYKÜLERİNDE GELENEK (ÂDET, İNANIŞ, RİTÜEL VE UYGULAMALAR)

2.1. Evlenme

2.1.1. Çeyiz

Çeyiz, Türk kültüründe genç kızlara atfedilen ve kızların bebeklik döneminde hazırlığı başlanan bir evlenme geleneğidir. Evlilik hayatında kullanmak, kız ve erkeğin birbirlerine ve yakınlarına hediye etmek üzere hazırladığı, satın alınan veya bu amaçla tahsis edilen taşınır veya taşınmaz mallara çeyiz denmektedir.²⁰ TDK 'ya göre ise çeyiz gelin kız için hazırlanan her türlü eşya olarak tanımlanmaktadır.²¹

İslam Ansiklopedisinin çeyiz maddesinde, çeyiz kelimesinin cihaz kökünden geldiği ifade edilmektedir. Cehâz (cihâz) Arapça 'da “yolcunun, gelinin ve sefere çıkacak ordunun ihtiyaç duyacağı eşya, gıda maddesi, silâh vb. malzemeler” anlamına gelmektedir. Türkçeye cihaz şekliyle geçen kelime ayrıca çehiz ve çeyiz olarak yaygınlık kazanmış ve gelinin baba evinden götürdüğü elbise ve benzeri eşya için kullanılmıştır.²²

Gelinin, çeyiz hazırlığının olması toplum açısından; geline itibar kazandıracak önemli bir detaydır. Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında, geleneğe göre evlenecek yaşa gelen kızın çeyizinin hazır olması gerektiği vurgulanmaktadır. Aktaş, bu öyküde çeyiz imgesini evlilik çağına gelen bir kızın yerine getirmesi gereken sorumluluğu olarak göstermesi, toplumun evlilik kurumuna olan bakış açısını, geleneksel değerlerin korunması yönündeki hassasiyetinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla toplumsal değerler ile geleneğin bir aradalığına işaret edilmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Gelin yaşa gelmişti ama çeyizi hala hazır değildi.”²³

²⁰Emine Nas, “Türk Çeyiz Geleneğinde Milli Söz Hazinesi”, *Journal of Turkish Studies* 13 (Ocak 2018), 995.

²¹*Türk Dil Kurumu (2005) Türkçe Sözlük (10.bs.)* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 421.

²²ed- Dîb Abdülazîm Mahmut. "Çeyiz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 297-298.

²³ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 66.

Çeyiz, toplum açısından önemli bir gelenek olmasıyla birlikte, dini anlamda da karşılığı olan bir detaydır. Bu noktada, son peygamber Hz. Muhammed (sav) kızı Hz. Fatıma (r.a)’ya çeyiz desteğinde bulunmuştur. Hz. Fatıma (r.a), Hz. Muhammed (sav)’in soyunu devam ettiren kızıdır. Hz. Peygamber’in amcaoğlu olan Hz. Ali ile evlenmiştir.²⁴ Hz. Fatıma’nın (r.a) evlilik hazırlığı ve evlilik hayatı, inançlı kesim tarafından aile hayatlarını güzelleştirmek amacıyla takip örnek almaktadır. Bu noktada, genç kızlar Hz. Fatıma (r.a) gibi sade bir çeyiz hazırlamaya gayret etmektedir. Hz. Fatıma’nın evlendiği sırada hazırladığı sade çeyiz, Müslüman genç kızlar için; israftan kaçınma, mütevazı olma ve asıl önemli olanın evlilikteki bereket ve güzelliğe odaklanması açısından dikkat çekmektedir.

Hz. Fâtıma (r.a)’nın çeyizinde; kadife bir örtü, içine hurma lifi doldurulmuş deri bir yastık, iki el değirmeni ve deriden yapılma iki su kabı mevcuttur.²⁵ Bir Devlet başkanı kızı olarak Hz. Fatıma’nın çeyizinin bu kadar az olması Zeki Tan’ın *Kur’ân Öncesi Toplumda Kız Çocukları İle İlgili Yanlış Tutumlar ve Hz. Fatıma Prototipi Üzerinden İlişkilerin Yeniden İnşası* adlı makalesinde; “...evleri gezemeyecek, çocukların oynayamayacak kadar dolduran ‘çok eşya’ ile ‘az mutluluğun’ gözlendiği günümüzde ‘az eşya’ ile ‘çok mutluluğun’ yakalanabileceğini Hz. Fatıma’nın kurduğu yuvada görmek mümkündür. Hz. Peygamber (sav)’in Hz. Fatıma’ya sahip olduğu gerdanlığı bile sattırıp biricik kızının bütün nazarlarını ebedi âleme çevirmesi calibi dikkat çekicidir.”²⁶ ifadelerinden anlaşılacağı üzere önemli olanın kız tarafının getirdiği çeyizden çok evlilik sonrası hanenin huzuru ve bereketidir.

Cihan Aktaş’ın *Son Büyülü Günler* öykü kitabında; evlenecek yaşa gelmiş bir genç kız, Hz. Fatıma (r.a)’yı kendine rol model almış ve çeyizini onun çeyize yakın olarak dizayn etmiştir. Öyküde yer alan genç kız, temel arzusunun Hz. Fatıma (r.a)’nın çeyizine benzer nitelikte çeyiz hazırlamak olduğunu belirtmektedir. Fakat bu genç kız; su kesintisi, hava kirliliği ve fiziksel zayıflık dolayı, çeyizini Hz. Fatıma (r.a) çeyizinden daha fazla olacak şekilde çeyizini tamamlamıştır. Genç kızın, Hz.

²⁴ Yaşar Kandemir, "Fatıma", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12 /223-224.

²⁵ Kandemir “Fatıma”.

²⁶ Zeki Tan, “Kur’ân Öncesi Toplumda Kız Çocukları ile İlgili Yanlış Tutumlar ve Hz. Fatıma Prototipi Üzerinden İlişkilerin Yeniden İnşası”, *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (2017), 98.

Fatıma'nın (r.a) çeyizine benzer nitelikte hazırlamaya çalıştığı çeyizi, öyküye şu şekilde yansıtmıştır:

“Yine de gereğinden çok fazla eşyası olduğu hissiyle suçluluk duymuştu. Eşyalarının bir listesini bile çıkarmıştı.

Tıpkı Hz. Fatıma'nın çeyizindeki gibi 3 tane minder

Saçaklı bir halı.

İçi hurma lifi ile doldurulmuş bir yastık yerine içi sünger parçalarıyla doldurulmuş birkaç yastık.

İki el değirmeni yerine temel mutfak gereçleri: Çelik tencere takımı, Bahar dalı sofra takımı, Çatal bıçak takımı gibi şeyler.

Bir su tulumu yerine cam sürahi

Meşinden yapılmış bir su bardağı yerine bir takım cam su bardağı

Bir elek

Bir havlu yerine bir takım havlu

Tabaklanmamış bir koç postu yerine bir küçük makine halısı

Eskiyip tüyü dökülmüş Yemen dokuması alacalı bir kilim yerine, annesinin çoktandır kullanmadığı eski bir Isparta halısı

Hurma yaprağından örülmüş bir sedir yerine, ısmarlama alçak bir sedir.

Yemen işi alacalı iki elbise yerine, Altın Makas giyim evinden aldığı robadan büzgülü iki elbise

Bir kadife yerine, dört pamuk yorgan

Koç postundan bir döşek yerine iki hazır yatak.

Bu listede kendi çeyizi Hz. Fatıma'nınkine göre çok kalabalık duruyordu ama bununla çeşitli açıklamaları vardı artık. Kentleşmenin getirdiği ihtiyaçlar, kesilen sular, hava kirliliği, fiziksel zayıflık.”²⁷

²⁷Cihan Aktaş, *Son Büyülü Günler* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2017), 136.

2.1.2. Bebek Çeyizi

Bebek, kavram olarak yeni doğan küçüğe denmektedir.²⁸ Bebek, haneye dahil olmasıyla birlikte ortamın neşe kaynağıdır. Çocuk sahibi olmak; her anne ve baba adayı için önemli bir heyecandır. Bu heyecana, anne ve baba adayı ile birlikte ailenin diğer fertleri ve büyükleri de dahil olmaktadır. Bu sebeple ki, torun haberi almak büyüklerimiz için evlatlarının sevinçli dönemine şahit olmaları bakımından önemli bir gururdur. Doğacak torunun haberi alınır alınmaz; doğumdan önce bebeğin kıyafeti, battaniyesi, yatağı, bezi gibi temel ihtiyaçları hazırlanmaktadır. Bu vazifenin ağırlığı anneannededir. Geleneğe göre, kızın annesi; ilk torunu için bazı hazırlıklar yapmakla görevlidir. Her yöre de bu hazırlıkların farklı karşılığı vardır. Örneğin, Kütahya’da bebek doğmadan yapılan bu hazırlıklara “bebek çeyizi” denmektedir. Bebek çeyizi, yeni doğan bebek için gerekli olan tüm eşyalara denmektedir. Bebek çeyiz, tıpkı yeni gelin çeyizi gibi özenle hazırlanmaktadır. Eş, dost ve akraba tarafından, hazırlanan bu çeyize bakılmaya gidilmektedir.²⁹ Bu anlamda bebek çeyizi, yeni doğan bebeğe hazırlanan kıyafet, battaniye, yatak ve bez gibi temel ihtiyaçları eşyalardan oluşan eşyaların bütününe denmektedir. Geleneğe göre; kızının ilk çocuğunun ihtiyaçlarını karşılamakla görevli kişi, yeni doğan bebeğin anneannesidir. Yeni doğan bebeğe; eş, dost ve akraba tarafından gelen hediyelerle birlikte hem bebeğin temel ihtiyaçları hem de bebeğin çeyizi tamamlanmaktadır.

Yeni doğan bebek çeyizi de tıpkı gelin kız çeyizi gibi hazırlığı meşakkatlidir. Nasıl bir anne evlenecek kızına, kızının çocukluk dönemlerinden itibaren hazırlığa başlıyorsa; hamilelik haberini alan anne adayı da bebeğin doğumuna kadar bu hazırlık sürecine koyulmaktadır. Doğacak bebeğin çeyiz hazırlığının ayları, gelin kız çeyiz hazırlığının yıllarının hissi kadar uzun solukludur. Cihan Aktaş, *Kusursuz Piknik* adlı kitabında; yeni doğan bebeğe hazırlanan çeyize vurgu yapmaktadır. Bebek çeyizi vurgusuyla birlikte, karakterlerin yorumu vasıtasıyla bir eleştiride bulunmaktadır. Bu eleştiride; eskiden köyde çalışan kadınların pek çok işi yaparken; bebek çeyizi hazırlamadıklarını hatta doğumlarını dahi iş esnasında herhangi bir köşede

²⁸ Ayşegül Ulutaş-Ayşe B. Aksoy- Zekeriya Çalışkan, “Anne-Bebek Etkileşimi”, *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 5/1 (2016), 38.

²⁹ Münire Baysan, “Kütahya’da Geçmişten Günümüze Doğum Adetleri: Bir Gelenek Olarak Doğuş Yatağı”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 64 (2020), 268.

gerçekleştirdiklerini ifade etmektedir. Fakat günümüz koşulları anne ve bebek sağlığı açısından daha konforludur. Bu konforla birlikte yazarın eleştiride bulunduğu nokta, eskiye nazaran anne adaylarının daha nazlı olduklarıdır. Doğumları için önceden hazırlıklar yapmakla birlikte, bebeğe hazırladıkları temel ihtiyaç listesini “bebek çeyizi” adı altında topladıklarını belirtmektedir. Bu durum öyküye şu ifadelerle yansımıştır:

“Eskiden kadınlar köylerde tarlalarda bağlarda bahçelerde onca ağır iş yaparken doğuruverirlermiş bir köşecikte. Ne doktor ne ebe ne antibiyotik ne de aylar öncesinden başlayan bebek çeyizi alışverişleri...”³⁰

2.1.3. Gelin Çeyizi

Çeyiz hazırlığı, evlenecek kızın çocukluk döneminden itibaren hazırlanmaya başlanmaktadır. Hazırlanan çeyiz, uzun süre saklanmakta ve çeyiz içinde yer alan malzemelerin kirlenmemesine özen gösterilmektedir.³¹ Bu anlamda gelin kız çeyizi, evlenme akdi sırasında kız tarafının hazırladığı; gelinin evlilik hayatını kolaylaştıracak eşyaları hazırlama sürecidir. Bu süreç zamanlara yayılmaktadır. Çeyizi, genelde kızın annesi hazırlamaktadır. Bu hazırlığa erkenden başlamaktadır. Eğer kızın annesi; maddi durum, zaman sıkıntısı, aile içinde yaşanan sıkıntılar gibi sebeplerden dolayı hazırlayamamış ise; imece usulü eş, dost, akraba kim var ise ona destek olarak çeyiz hazırlanmaktadır.

Cihan Aktaş’ın *Kusursuz Piknik* adlı eserinde ise kızını evlendirmek istemeyen bir anne, kızını vermek istememesine bahaneler üreterek; çeyiz hazırlığının olmadığını öne sürmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“...yeterince çeyiz hazırlığı yapmışta sayılmam.”³²

Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında çeyiz hazırlığının ne kadar önemli bir detay olduğunu belirtmek için, bir anne, kızına çeyiz hazırlamak için mağaza mağaza dolaştığı ifade etmektedir.”³³ Aktaş’ın, bir başka öykü kitabı olan

³⁰ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 69.

³¹ Seyhan Yalçın Usal, “Türklerde Çeyiz Sandığının Kullanımı ve Geleneksel Süslemeleri”, *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2010), 161.

³² Cihan Aktaş, *Kusursuz Piknik* (İstanbul: İz Yayınları, 2017), 100.

³³ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 135.

Unutulmayan adlı eserinde, çeyiz hazırlığının kızın annesi üzerine düşen sorumluluk olduğu belirterek, annenin vefatına kadar bu sorumluluğun devam ettiği belirtilmiştir. İfade edilmiştir.³⁴ Toplumda, çeyiz hazırlığı; annelerin üzerinde olan hayatlarının sonuna kadar devam ettikleri uzun soluklu bir süreçtir. Annelerin, kız çocuklarına armağan ettikleri; toplumda önemli bir yeri olan çeyiz, öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“...annem neredeyse vefat ettiği güne kadar çeyizim için dantelli takımlar hazırlamayı sürdürdü.”*³⁵

Çeyiz hazırlığı oldukça zaman alıcıdır. Gelin, yeni yaşayacağı eve gitmek için heyecanlıdır, herhangi bir eksiğinin olmamasını istemektedir. Bunun için çeyiz hazırlığı konusunda oldukça dikkatli davranmaktadır. Bu hazırlıkların telaşı ve yoğunluğu arasında, ortalığın epeyce dağılmasına sebebiyet vermektedir. Aktaş'ın *Duvarsız Odalar* adlı eserine bu yorgunluk ve telaş şöyle yansımıştır:

*“Her şeyin üstünde eşyalar vardı tamamlanmayı bekleyen çeyiz gereçleri, yeni gelinin evine gitmeyi bekleyen hazır hurçla, kuyular, sepetler.”*³⁶

Çeyiz önemli bir gelenektir. Genç kızların çeyiz hazırlığı yapmaları toplumumuzda “Ben evlilik süreci için hazırlanıyorum.” anlamına gelen bir ifade dilidir. Aktaş'ın, *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında; bir genç kız, çeyiz kültürüne karşı olduğunu bildirmektedir. Kendini evliliğe yakın hissetmeyen bu genç kız, çeyiz hazırlamayı kapısını çalacak kismete göre hayatın dizayn edildiğini ifade etmektedir. Kapısını çalacak kismete göre hayatı dizayn etmek, bu genç kız için, belirsiz bir süreç için her şeyden geri kalmak ve tek amaç olarak; etamin, kırlent, kanaviçe işlemek olarak görülmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Ben etamin kanaviçe kırlentler işleyerek kismet bekleyen, gelecek hayallerini kapısını çalacak kismete bağlayarak çeyizini düzen bir kasaba kızı olmayacaktım.”*³⁷

Çeyiz içine eklenmiş her malzeme sandıklara özenle konularak saklanmaktadır. Bu anlamda ancak saklanılmaya uygun olan şeyler, çeyiz sandığına konulmaktadır. Çeyiz sandığının içine daha çok anlam ifade eden, el emeği göz nur olan ya da kutsallık

³⁴ Cihan Aktaş, *Unutulmayan* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2018), 197.

³⁵ Aktaş, *Unutulmayan*, 97.

³⁶ Cihan Aktaş, *Duvarsız Odalar* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2017), 48.

³⁷ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 78-80.

atfeden şeyler yer almaktadır. Bu sebeple ki, bayrak vatan coğrafyasına bağlılık ve saygının belirtisi olarak çeyiz sandığına konulan kutsallık ifade eden detaylar arasındadır. Cihan Aktaş *Unutulmayan* adlı öyküsünde, çeyiz sandığının; çeyizin korunması açısından önemi vurgulamaktadır. Çeyiz içinde yer alan unsurların, çeyizdeki kutsallığı arttırdığını ifade eden Aktaş, bayrağın çeyiz sandığına konulan kutsal bir detay olduğunu belirtmek için “çeyiz sandığı” ibaresini kullanmıştır. Bu durum şu ifadelerle öyküye yansımıştır:

*“Ertesi gün annesinin çeyiz sandığında bulunan bayrağı çıkarıp balkonun bulunduğu pencereye asmıştı.”*³⁸

Çeyiz sandığında yer alan malzemenin zarar görmemesi için oldukça dikkatli olmak gerekmektedir. Cihan Aktaş’ın *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında bir genç kız, öfke halinde çeyiz sandığındaki misafir çarşaflarına zarar vermiştir. Bu anlamda, öyküde, öfke hali ile zarar verilen çarşaflar değil; çeyiz hazırlama geleneğinde verilen emeklerdir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“... öfkeye kapılıp büyük çeyiz sandığındaki misafir çarşaflarını makasla doğradı.”*³⁹

Çeyiz hazırlığı, düğün günü yaklaştığında yapılan çeyizlerin konu komşu akrabaya gösterilmesi de ile sona eren bir süreçtir. Toplumumuzda çeyizlerin akraba ve komşulara gösterilmek üzere evin herhangi bir odasında sergilenmesine “çeyiz sermesi” denmektedir. Bu sebeple Aktaş’ın *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı eserinde çeyiz serme gününe duyulan özlem şu ifadelerle aktarılmıştır:

*“Hacı Köprüsü’ne bakan güzel evinin geniş salonunda çeyiz serdikleri günü hatırladı.”*⁴⁰

Çeyiz hazırlığı, geleneğe göre kızın annesi üzerine düşen önemli bir sorumluluktur. Cihan Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı eserinde; bir annenin kızı için yaptığı çeyiz hazırlığından bahsetmektedir. Bu annenin, çeyiz hazırlama sorumluluğunu hakkıyla yerine getirdiği ifade edilmektedir. Bu durum öyküye şu ifadelerle yansıtılmıştır:

³⁸ Aktaş, *Unutulmayan*, 13.

³⁹ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 115.

⁴⁰ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 107.

“...bir kız anası olarak üzerine düşen çeyizi vermekten de kaçınmamıştı.”⁴¹

Geleneksel anlayışta çeyiz hazırlığı, kız tarafına düşen önemli bir sorumluluktur. Kızın annesi, üzerine düşen bu sorumluluğu eksiksiz olarak hazırlamak gayesiyle tamamlanmaya çalışmaktadır. Evlenecek yaşa gelen kızlar, kendileri için hazırlanan çeyizin kusursuz olmasını istemektedirler. Cihan Aktaş’ın *Duvarsız Odalar* adlı öykü kitabında; “Muhterem” adlı genç kız, çeyizinde eksiklik olmaması için büyük çaba göstermiştir. Aktaş, Muhterem’in çok kızlı bir evde evlenecek ilk kişi olduğundan ötürü, çeyizi konusunda çokça hassas davrandığını ifade etmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Çok kızlı evin ilk kızı olma hasebiyle kılı kırk yaran Muhterem çeyizimde kırlent takımı olmazsa gitmem diye tutturmuştu.”⁴²

Evlilik, iki farklı bireyi tek çatı altında buluşturan; huzur, mutluluk ve sağlık temennisiyle oluşturulan birlikteliğin adıdır.⁴³ Dini, resmi ve geleneksel anlamda evlilik akdinin gerçekleşmesi için uyulması gereken bazı usuller vardır. Bu usuller; eşlerin rızası, ailenin rızası ve şahitlerin huzurunda gerçekleşmesi şeklindedir. Birbirine gönül vermiş iki genç çift, aile olmaya karar verdiklerinde ailelerinin rızasını ve desteğini almak için hassas davranmaktadırlar. Ailenin desteğini ve rızası esas alan genç çiftler olduğu gibi, büyüklerinin rızasını almadan bu yolculuğa çıkan gençlerde mevcuttur. Bu neticede, ister usul abada ve ailenin rızasına uygun olsun; isterse usul adaba ve ailenin rızasına uygun olmayan bir evlilik olsun; geleneğin kişiye ve topluma yüklediği bazı sorumluluklar vardır. Bu sorumlulukların ilki, çeyizidir. Erkeğin çeyizi, geline sunduğu eşya, takı ve giyimdir. Kızın çeyizi ise, evlilik hayatı süresinde kullanacağı, evde kolaylık sağlayan tüm eşyalardır. Cihan Aktaş’ın *Duvarsız Odalar* adlı öykü kitabında; yaşadıkları köşkün duvar süslemelerini yapan minyatür ustasına âşık olan bir prensesten bahsedilmektedir. Bu prenses, köşklerinin duvar süslemelerini yapan minyatür ustasıyla kaçmıştır. Prens, minyatür ustası ile kaçarken, yolda aklına düşen detaylardan biri de çeyizi olmuştur. Bu anlamda gündelik ve kurgusal hayatta, geleneksel düşünce hâkim ise, geleneğin getirdiği hiçbir uygulama ihmal edilmemektedir. Cihan Aktaş, tarafından kurgulanan prenses ve minyatür ustasının

⁴¹ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 111.

⁴² Aktaş, *Duvarsız Odalar*, 49.

⁴³ Evrim Erbek vd. “Evlilik Uyumu” *Düşünen Adam* 18/1 (2016), 41.

kaçış hikayesinde de çeyiz kültürü ihmal edilmemiştir. Prenses, çeyizi olarak; kızıl tüylü ve siyah yeleli bir atını örnek göstermektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Kaçarken yanıma aldığım tek çeyizdi kızıl tüylü, siyah yeleli atım.”*⁴⁴

2.1.4. Çeyiz Kültüründe Af

Gelinin, çeyizi yok ise; çeyiz geleneğine sahip gruplarca kınamaya uğramaktadır. Özellikle erkek tarafında çeyiz konusunda hassas davranan kimseler, geline hazırlanan çeyizi kontrole etmekte ve kusur var ise eleştirmektedirler. Bu noktada; gelinin, çeyizinin olmaması ya da eksikliği durumunda doğrudan gelinin yüzüne bu yokluk ve eksiklik vurulmaktadır. Fakat bazı istisnai durumlarda, gelininin çeyizinin olmayışı affa tabi tutulabilmektedir. Örneğin, Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı eserinde geçtiği gibi gelin kıza çeyiz hazırlayacak bir anne-babası yoksa; eşinin evine çeyiz getirmemesi af sebebi olarak kabul edilmektedir. Yani gelin kıza çeyiz hazırlayacak kimi kimsesi yoksa; kimsenin gelini, kınamaya hakkı yoktur. Bu durum şu şekilde ifade edilir:

*“Kimse çeyizde beklemiyormuş anası babası yokmuş çünkü kızın.”*⁴⁵

Bir başka örneklemede ise Cihan Aktaş’ın 1992 yılında yazmış olduğu ilk öykü kitabı olan *Üç İhtilal Çocuğu*’nda; gelin, eşinin ailesi tarafından “çeyizi yok” diye rencide edildiği ifade edilmektedir. Cihan Aktaş, bu öyküsünde gelenekte çeyizin önemli bir kültür ve dayanak olduğunu belirtmiştir. Aktaş bu öyküde; evlilik akdi ile birlikte yaşayacakları evde kullanmak üzere çok miktarda çeyiz getiren kızın, erkeğin ailesi karşısında daha güçlü olduğu ifade etmektedir. Bu gücün manası ise, kızın ailesi tarafından çeyiz kültürü üzerinden kızlarını, maddi ve manevi olarak çokça desteklenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu öyküde genç kadın, kayınbiraderinin evlenmesiyle birlikte, eşinin ailesi tarafından, aileye yeni katılan gelinle çeyiz bazında kıyaslamaya tabi tutulduğunu ifade etmektedir. Yeni geline çok fazla altın takılmıştır. Fakat büyük geline, eltisine daha fazla altın takılmasından ötürü gücenmeye hakkını olmadığı söylenmiştir. Bunun temel sebebi de kendisinin çok az miktarda çeyiz

⁴⁴ Aktaş, *Duvarsız Odalar*, 138.

⁴⁵ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 103.

getirmesi olarak gösterilmiştir. Öyküde, genç kadının; zoruna giden detay, aileye yeni katılan geline kendisine takılan altınlardan daha fazla altın takılması değildir. Büyük gelinin zoruna giden detay, yeni gelinin kendisinden daha fazla çeyiz getirdiği için kayınvalidesi ve görümceleri tarafından kendisine kıymet verilmemesidir. Yeni geline, ondan daha önemliymiş gibi davranılmasıdır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Her zamanda çeyizimin olmadığını hatırlattılar bana. Bir havlu bir çarşaf mı getirdin, hepsini biz yaptık dediler her fırsatta. Ortanca kayınbiraderimin nişanlısına daha çok altın taktılar diye gücenmeye hakkımın olmadığını bile söylediler. Bu işler dengi dengine olur, dedi kayınvalidem. Anlatamadım ki altınlar kat kat zincirler o kadar umurumda değildi. Ama çeyizi çok diye ailesi ağırlığını hissettiriyor diye eltime daha çok önem verdiklerini de görüyordum. O zaman bende daha çok uzaklaşıyordum onlardan.”*⁴⁶

2.1.5. Kız İsteme

Hıtbe (kız isteme), “evlilik öncesi erkek ve kadının birbirlerine olan uygunluklarını anlamak, birbirlerini tanımak, ahlâk ve huyları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak amacıyla Allah Rasûlü’nün tavsiye ettiği önemli bir aşama” olarak tanımlanmaktadır.⁴⁷ Evlilik, Allah Rasûlü’nün sünneti ve tavsiyesidir. “Allah’ın emri, Peygamber’in kavli” ile gerçekleşen kız isteme töreni tarafları birbirine akraba kılmanın başlangıcıdır. Bu anlamda evlilik akdinin bir parçası olan kız istemenin ardından gelen bazı aşamalar vardır. Birbirini görüp beğenen kadın ve erkek anlaştıktan sonra geleneklere uygun olarak evlilik aşamalarını bir bir gerçekleştirmektedirler. Bu aşamaların ilki kız istemedir.

Cihan Aktaş *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında; kız isteme törenini, geleneğin ve insanlık kültürünün kolaylıkla değişmeyecek kadar köklü eski bir adeti olduğunu ifade edilmektedir. Aktaş, “Kız isteme geleneğini yerine getirmiş olacaklar.”⁴⁸ ifadeleriyle kolaylıkla değişmeyecek kadar köklü ve eski bir adet olan, kız isteme geleneğine vurgu yapmaktadır. Kız isteme töreninde, çiçek ve çikolata getirmenin bir

⁴⁶ Aktaş, *Üç İhtilal Çocuğu*, 62.

⁴⁷ Fatih Küçük, *İslam Hukukunda Hıtbe (Kız İsteme) ve Nişanlılık Dönemi* (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, 2018), 6.

⁴⁸ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 96.

adet olduğunu belirten Aktaş, bu törenin Allah'ın emri ve peygamberin kavli ile gerçekleştiğini belirtmektedir. Bu öyküde, bir anne kızını vermek istememekte ve kendini kız isteme törenine hazır hissetmemektedir. Bu anne, zihninde bu törenin nasıl gerçekleştiğini kurgulamaktadır. Aktaş, bu karakter vasıtasıyla kız isteme geleneğini ve içindeki detayları ele almaktadır. Bu anlamda, isteme töreninde; “Allah'ın emri, peygamberin kavli” gibi ifadeler evliliğin dini boyutunu ifade etmektedir. Kız tarafına takdim edilmek üzere çiçek nezaketin, çikolata ise ağız tatlandırmanın bir yansıması olarak yer almaktadır. Bu durum öyküye, şu ifadelerle yansımıştır:

“Kızımı verdim gitti, diyen ben olmasam da onlar öyle söylediğimi varsayacaklar; kız isteme geleneği neyi gerektiriyorsa yerine getirmiş olacaklar çünkü, çiçekleri çikolatalarıyla, Allah'ın emrini, Peygamber'in kavlini hatırlatan birimleriyle. İnsanlık kültürünün kolaylıkla değişmeyecek adetini bir şekilde benimsemek gerek.”⁴⁹

Aktaş'ın *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında; kızını, sevdiği gence vermekte zorluk çeken bir annenin, içsel bir savaşlarına yer verilmektedir. Bu anne, kendiyile olan içsel konuşmalarıyla isteme merasimini tahayyül etmektedir. Aktaş, bu karakter vasıtasıyla; kız isteme töreninde anne-baba hayatta ise kızın; erkeğin anne-babası tarafından istendiğini belirtmektedir. Bu durum şu şekilde yansımıştır:

“Tamam anlıyorum, senin durumun söz konusu olan bir görücülük vakası değildi, apaçık isteme merasimi; seni benden, yani babamdan isteyecekler.”⁵⁰

2.1.6. Nişan

Hıtbe (nişanlanma); erkeğin beğendiği kadına evlenme niyetini bizzat açıklaması veya kadının ailesine bildirmesidir. Bu bildirmeyi yaparken erkek ya doğrudan doğruya ailesinin aracılığıyla ya da “dünürücü” denilen üçüncü bir şahıs tarafından evlilik talebini bildirmektedir. Bu taleplerden sonra kızın veya ailesinin kararı olumlu yönde olursa bu durumda hıtbe (nişanlanma) gerçekleşmektedir.⁵¹

Kız isteme akdinden hemen sonraki aşama ise nişan törenidir. Nişan; erkek ve kıza takılan yüzüklerle, “sonsuz kadar seninleyim.” anlamı taşımaktadır. Bu yüzükler,

⁴⁹ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 96.

⁵⁰ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 98-99.

⁵¹ Hamdi Döndüren, *Delilleriyle İslâm ilmi hali: İnanç-İbadet-Günlük Hayat* (İstanbul: Erkam yayınları, 2005), 136.

çiftin birbirlerine bağlılıklarını temsil etmektedir. Çiftin birbirlerine bağlılıklarının temsili olarak bu yüzükler, bu çifti birbirlerinden sorumlu kılan bir davranış törenidir. Nişanda, çifte takılan yüzüklerle birlikte, damat ve damadın ailesi tarafından geline bazı hediyeler takdim edilmektedir. Bu hediyeler, davetlilerinden önünde verilmektedir. Bunun anlamı ise, damadın ve ailesinin geline maddi ve manevi anlamda iyi bakacaklarını ifade etmektedir. Aileler çeşitli hazırlık içerisine girdikleri nişan töreni, masraftan kaçınılmadan hareket edilmeye gayret edinilen önemli bir evlilik aşamasıdır. Bu aşamada aileler arasında karşılıklı hediyeleşme söz konusudur.

52

Aktaş'ın *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında; kendini psikolojik olarak kızının nişan törenine hazırlayan bir annenin ruh haline yer verilmiştir. Bu annenin, nişana psikolojik hazırlanma hali öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Bir törene, böyle bir törene, kız isteme törenlerinin mantığına kendimi ikna edebilmeliyim, içten içe bile olsa senin istendiğini bildiren sesi duymaya hazırlanmalıyım.”*⁵³

2.1.7. Nişan Elbisesi

Nişan elbisesi, gelin kızın özenle hazırladığı, evlilik sürecinin ilk özel kıyafetidir. Cihan Aktaş'ın *Fotoğrafta Ayı Duran* adlı öykü kitabında, düğün ve nişan kıyafetlerinin ödünç verilmesinin uğursuzluk getireceğine dair bir inancın olduğu vurgulanmıştır. Bu durum, öyküye şu ifadelerle yansımıştır:

*“...düğün, nişan elbisesini ödünç olacakta birine vermek uğursuzluk getirirmiş.”*⁵⁴

2.1.8. Duvak

⁵² Rüstem Çurku, “Sözlü Tarihin Eğitime Uyarlanması Bağlamında Van Düğün Gelenekleri Örneği”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Van Özel Sayı* (2021), 590.

⁵³ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 104.

⁵⁴ Aktaş, *Fotoğrafta Ayı Duran*, 118.

Duvak, gelinliğin süsüdür. Gelenek, örf, töre her toplum için farklıdır. Bu anlamda gelenek, modern olmak kavramıyla çatışmaktadır. Cihan Aktaş'ın *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; genç kadın, bulunduğu yerin törelerine uygun olsun diye gelinlik beyaz tercih etmemiştir. Beyaz gelinlik yerine, gelin gittiği köyün geleneklerine uygun olsun diye kırmızı duvaklı bir köy gelinliği giymiştir. Fakat töreye göre hareket etmesine rağmen, kırmızı duvaklı köy gelinliği için ona laf edenler olmuştur. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Törelere uygun olsun diye beyaz gelinlik yerine kırmızı duvaklı köy gelinliği giydiği için laf edenler olmuştur.”*⁵⁵

2.1.9. Kına Taşı

Düğün zamanlarını sembolize eden bazı detaylar mevcuttur. Bu detaylar içerisinde: düğünde ritüel olan kına gecesinde kullanılan en önemli malzeme, kına olarak geçmektedir.⁵⁶ Eskiden kınaların hazır olarak bulunmadığı/alınmadığı dönemlerde kına taşının öğütülerek toz kına elde edildiği ve bununla kına yakıldığı ifade edilmiştir. Geline ve damada kına yakılması Anadolu'da yaygın bir gelenektir. Kına yakılırken, gelinin avucuna altın koyma geleneği kayınpalide tarafından gerçekleştirilmektedir. Gelinin kına avucuna altın koyma geleneği, Batman genelinde devam etmektedir.⁵⁷

Kına taşı oldukça değerli bir taş türüdür. Vücuda fayda sağlayan kına taşı, Alman taşı olarak da bilinir. Normal kınadan farklı olarak katı ve kaya görünümü bulunmaktadır.⁵⁸ Kına taşı, olarak bildiğimiz şey aslında kınanın toz haline getirilmiş halidir. Toplumumuzda kına gecelerinde gelin ve damada kına yakmak önemli bir gelenektir. Bu anlamda Cihan Aktaş *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında kına gecelerinde kullanılan kına taşlarından bahsetmektedir. Öyküde, genç kadın yeğeninin ve kızının düğününde aldığı kınalarla saçlarına kına yaktığını ifade etmektedir. Toplumumuzda kına gecesine katılan davetlilerin, bu kına gecesinden aldıkları kınayı

⁵⁵ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 26-27.

⁵⁶Esin Eren Soysal- Esadullah Vahid, “Türkiye-İran Azerbaycan Bölgesinde Evlenme Düğün Ritüelleri” *Folklor Akademik Dergisi*, 6/1 (2023), 100.

⁵⁷Z. Görkem Duran Gültekin, “Damat Ağacından Asma Gecesine Geleneksel Batman Düğünleri”, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 7/3 (30 Aralık 2023), 2808-2827.

⁵⁸ Milliyet, “Kına Taşı Nedir, Ne İşe Yarar? Nasıl Kullanılır?” (Erişim 11 Ocak 2022).

ellerine sürmesi; gelin ve damada yapılan bir jest olarak görülmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Yüksek yüksek tepelerde... Kına taşları... Kına gecesi, beyazlamıştı saçları, çoktan, kınalıyordu. Kına gecesi. Önce kızının sonra yeğeninin, birbiri ardı sıra.”*⁵⁹

2.1.10. Gelinlik

Gelinlik, düğün zamanının en özel kıyafeti olarak karşımıza çıkmaktadır. TDK'nin tanımıyla gelinlik; gelin giysisi, gelin giysisi yapmaya uygun kumaş anlamına gelmektedir.⁶⁰ Gelinin düğün günü giydiği bu giysi genellikle ağır ve süslüdür. Gelinlik, beyaz olması ve giyildiği zaman diğer bütün kıyafetlerden ayırt edilmesiyle dikkat çekmektedir. Bu anlamda düğün akdinde gelinlik giymek önemli bir gelenektir. Cihan Aktaş'ın *Üç İhtilal Çocuğu* adlı öykü kitabında; genç kadının kendi düğününde gelinlik giymemesi, eşinin arkadaşı tarafından gelenek göreneklere uymadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bu eleştirinin temeli ise, geleneksel anlamda alışıla gelmiş uygulamaları yapmayan kimselerin, diğerlerine göre kusurlu görülmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü köklü gelenekleri yerine getirmemek için ortaya atılan sebepler elle tutulur olmak zorundadır. Öyküde gelinlik giymeyen genç kadın, ruhsal problemi olan biri olarak damgalanmıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Düğünümde bile mutlu gelinler gibi gülmedim. Sahi düğünümde gelinlik giymek istemedim diye kocamın bir arkadaşı demiş ki, acaba ruhsal problemi mi var?”*⁶¹

Geleneğin aksi yönünde hareket etmek, geleneği reddetmek anlamına gelmektedir. Cihan Aktaş'ın *Üç İhtilal Çocuğu* adlı kitabında yer alan genç kadın, kendi düğününde gelinlik giymeyerek hem batılı modayı hem de düğünde gelinlik giyme âdetini reddetmeye çalışmıştır. Bu durum öyküye şu ifadelerle yansımıştır:

*“Gelinlik giymeyerek batı modasını reddettiğimizi kahramanca ilan ediyorduk. En azından özentili bir gelinliği giymeyerek bazı gelenekleri iptal edebileceğimizi, anlatmaya çalışıyorduk.”*⁶²

⁵⁹ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 136.

⁶⁰ *Türk Dil Kurumu* (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 742.

⁶¹ Aktaş, *Üç İhtilal Çocuğu*, 44.

⁶² Aktaş, *Üç İhtilal Çocuğu*, 45.

2.1.11. Gelin-Damat Karşılama

Evi ve aileyi kurabilmenin resmî tören günü, düğün zamanıdır. Düğün zamanı, pek çok âdetin yerine getirildiği bir gün olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda, düğünü günü gelin ve damadın karşılanması gelenekte önemli bir yer tutmaktadır. Gelin-damat karşılama geleneği; Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı eserinde, evin önünde ya da evin üst katındaki pencerelerden gelin ve damadın başının üzerine atılan çerez, meyve ya da bozuk para şeklinde vurgulanmıştır. Bu âdetin uygulanma sebebi ise, gelin ve damadın yaşayacakları eve; bolluk bereket getirmesi ve hayatlarının tatlı detaylarla başlaması içindir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

“Evin üst katlarındaki pencerelerden gelinle damadın başına sepetlerle çerez, meyve, bozuk para da dökülecekti.”⁶³

2.1.12. Nikâh

Nikâh, TDK'nin tanımlamasına göre, bir erkekle bir kadının evlilik birliği kurmasını sağlayacak yasal işlem; evlilik akdi anlamına gelmektedir.⁶⁴ Nikah çiftlerin resmi olarak birlikteliğini ifade etmektedir. Bu özel zaman için önceden bazı hazırlıklar yapılmaktadır. Nikah günü giyilecek kıyafetten nikah günü verilecek şekere kadar hazırlıklar özenle tamamlanmaktadır.

Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı eserinde nikah günü gelinin kaşlarının aldırılmasını bir âdet olduğu ifade edilmiştir. Bu âdeti yerine getirene yüklü bahşiş verildiği belirtilmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Görümce açıkladı: bizde adettir, nikahtan önce gelinin kaşları alana damadın yakınları yüklü bahşiş verirler.”⁶⁵

⁶³ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 36.

⁶⁴ *Türk Dil Kurumu* (2005). *Türkçe Sözlük* (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları, 1474.

⁶⁵ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 37.

2.1.13. Düğün

Sosyal hayatımızı büyük ölçüde etkileyen geleneklerden biri düğündür. Düğün, insanın geçiş dönemi hareketlerinden; evlilik ile sonuçlanan geleneğin adıdır.⁶⁶ Geleneğin önemli bir parçası olan düğün, büyük kalabalıklar içerisinde gerçekleştirilmektedir. Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; düğün, insanların bir araya gelip kutlama yaptıkları bir mekân olarak tasvir edilmektedir. Cihan Aktaş, bu öyküsünde; düğün ortamında kimin daha fazla geleneklere riayet ettiğini tespit etmenin daha kolay olduğunu ifade etmektedir. Bu tespit kolaylığı; gelin ve damadın tercih ettiği kıyafetlerden, davetlilerin giyim-kuşam tarzından, ortamda bulunan insanların ilişkilerinden anlaşılmaktadır. Bu anlamda Aktaş, kayınpederin ailedeki konuma vurgu yaparak; gelinin bir ortamda giydiğini bir başka ortamda giymesini kayınpederin toplumdaki itibarını zedelediğini belirtmektedir. Bu durumun sebebi ise, Aktaş tarafından; düğün ortamının rekabet yapılan bir mekân olmasından kaynaklandığını vurgulayarak burada insanların geleneksel manada sınava tabii tutulduklarını ifade etmektedir. Kayınpederde, ailedeki konumuyla; ev halkının masraflarıyla sorumlu kişidir. Kayınpeder, gelinin iki farklı düğünde aynı kıyafet ile katılmasına engel olacak şekilde iyi maddi imkanlara sahip olmalıdır. Çünkü düğün gibi rekabet ortamlarında, kınanma ve itibar zedelenmesi geline sahip çıkmamaktan daha zor olarak görülmektedir. Bu durum öyküye şu ifadelerle yansımıştır:

*“Bir giydiğini bir daha giymemeliydi gelin; yoksa kayınpederin itibarı zedelenirdi. Bu itibar en fazla düğünlerde sınava çekiliyordu. Bir düğüne gidileceği zaman evi bir telaş sarıyordu.”*⁶⁷

Düğün, bir çiftin yeni bir yaşantıya adım atacağı gün olarak davetlilerin eşliğinde geleneklere riayet ederek kutladıkları yerin ve zamanın adıdır. Bazı kültürel yapılarda evlilik akdinin gerçekleşmesi için çiftin aynı aşiretten olması gerekmektedir. Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı eserinde evlilik akdinin gerçekleşebilmesi için

⁶⁶Ali Yakıcı, “Düğün kelimesi ve kültürümüzdeki yeri üzerine”, *Millî Folklor Dergisi* 11 (1991), 30-35.

⁶⁷ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 39.

büyük aşiretlerin yalnızca kendi aralarında evlenebilmesi bir kural, bir gelenek olarak şu şekilde öyküye yansımıştır:

*“Büyük aşiretlere mensup olanlar kendi aralarında evleniyorlar.”*⁶⁸

Cihan Aktaş, düğün ortamını bir göz önü mekânı olarak nitelendirmektedir. Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; kabalık ortamın getirisiyle, insanların başından geçen olayları tek seferde öğrenildiğini, anlık olarak ortamda gerçekleşen olaylara şahit olunduğunu belirtmektedir. Bu anlamda Aktaş’a göre; düğün, yeni âdetlerin, değişen âdetleri takip etme mekânı olarak tanımlanmıştır. Bu sebeple Aktaş, düğünde yeni ve değişen âdetlerin; tercih edilen türkü, oyun türü ve atıştırmalıklarla anlaşıldığını ifade etmektedir. Bu durum öyküye şu ifadelerle yansımaktadır:

*“Bu düğünlerde kim bilir neler görür neler iştirildi... Yeni adetler, değişen adetler, sözler, değişler, türküler, oyunlar, atışmalar...”*⁶⁹

2.1.14. Düğün Çalgısı

Düğünü dinamik tutacak, öteki sokaklara kadar ulaşp, “Bizim özel günümüz var.” mesajını veren düğün ortamının sesli aletlerine, düğün çalgısı denmektedir. Çalgı aletleri, düğün ortamında yer aldığı gibi asker uğurlamada da kullanılmaktadır. Cihan Aktaş, *Duvarsız Odalar* adlı öykü kitabında; düğün ortamını şenlendirmek maksadıyla basit bir teybinde, düğün çalgısı olarak kabul edildiğini belirtmiştir. Düğün çalgısı eşliğinde söylenen oyun havaları da ortamı şenlendirmektedir. Davetlerinde dahil olduğu oyunlarla düğün ortamı daha keyifli hale gelmektedir. Cihan Aktaş, köy düğünlerinde; düğün ortamının aniden karışılabilceğine vurgu yaparak, köy halkının aksiliklere hazır olduğunu ifade etmektedir. Aktaş, köy düğünlerinin eskisi kadar kalabalık olmadığını vurgulamıştır. Davullu zurnalı düğün eğlencelerinin yerini basit cızırtılı teyplerin aldığı ifade ederek düğünlerin eskisi gibi olmadığını belirtmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

⁶⁸ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 150.

⁶⁹ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 78.

“Düğün karışmıştı; küçük bir köydü burası, beklenirdi böyle bir aksilik, yani bekleniyordu; herkes öyle söylüyordu. Bu beklentiyle olmalı, ortalık karıştığı kadar hızlı yatışıyordu ama harman yeri şimdi eskisi kadar kalabalık değildi. Davul zurnanın yerini cızırtılı bir teypten yükselen bir oyun havası almıştı.”⁷⁰

Düğün zamanı geldiğinde; çağırılan davetlilerin ortamın havasına ortak kılmak için çeşitli çalgılar eşliğinde, evlilik töreni gerçekleşmektedir. Köy düğününde, genellikle davul ve zurna tercih edilmektedir. Cihan Aktaş’ın *Duvarsız Odalar* adlı öykü kitabında yer alan bir köy düğününde; davul ve zurna eşliğinde düğün ortamını şenlendiren grup “zurnacı takımı” olarak nitelendirilmiştir. Bu nitelendirilmenin sebebi ise, bu köy düğününde davul ve zurna çalan kişilerin; gelinin tarafıyla olan gerginliğinden gelmektedir. Çalgı ekibi ile problemlili olan gelin tarafı, neden başka bir çalgıcı grubunun tercih edilmediğine sitemde bulunmuştur. Gelin tarafı, damat tarafının ayarladığı çalgı ekibi ile aralarındaki problemden dolayı, başka çalgı ekibi ayarlamalarını talep etmiştir. Cihan Aktaş, gelin tarafının; farklı bir çalgı ekibi talep etmelerini düğün ortamının geleneksel manada çalgısız olmadığını ifade etmek için vurgulamıştır. Bu anlamda çalgı, düğün ortamının olmazsa olmazı olarak ifade edilmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Yeni gelinin bu köylü olan dayısı ve dayısının oğulları, nasıl bir düğün bu, niye herkes davet edilmiş, Zurnacı Takımı’nın ne işi var bu piknikte, başka zurnacı mı yok memlekette, diye itiraz etmiş, ille de kovun bunları, zurnalarını başkalarına çalsınlar, demişlerdi de çıkmıştı kavga.”⁷¹

2.1.15. Düğün Alayı

Düğün alayı TDK’nin tanımlamasına göre, düğüne katılanların çalgı eşliğinde hep birlikte yürümesiyle oluşan topluluk anlamına gelmektedir.⁷² Düğün alayı gelin ve damadı yürüyerek yolcu etmenin yanı sıra atlı veya araba konvoyu şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Cihan Aktaş’ın *Halama Benzediğim İçin* adlı öykü kitabında düğün alayı atlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

⁷⁰ Aktaş, *Duvarsız Odalar*, 161.

⁷¹ Aktaş, *Duvarsız Odalar*, 161.

⁷² *Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük (10.bs). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 584.*

“Yazgölü başka bir köye atlı bir düğün alayıyla gelin olarak gitmişti.”⁷³

2.1.16. Beşik Kertme

Ülkemizde rastlanılan evlenme biçimlerinden birisi de "beşik kertme" evliliğidir. Birbirini çok seven eş-dost, komşu veya yakınlar, çocukları henüz beşikte iken, beşiklerine birer kertme (işaret) vurarak kız ve oğlanın haberi olmadan nişanlanadurmaktadır.⁷⁴ Beşik kertme, yeni doğan bebeklerin anneleri babaları ya da akrabaları tarafından “kızım/oğlum büyüyünce senin kızın/oğlun ile evlenecek” ifadeleriyle yetişkinlik çağına geldiğinde kız ve erkeğin birbiriyle evleneceğine dair verilen sözdür. Geleneğe göre bu sözün affı yoktur, günü geldiğinde beşik kertme olan kız ve erkek birbirleriyle evlenmek zorundadır. Çünkü bu gençler bebekliklerinden itibaren nişanlı olarak kabul edilmektedir. Bunları evlenmemesi demek, birbirlerini yarı yolda bırakmaları anlamına gelmektedir. Bu da toplum tarafından kınanmaktadır. Cihan Aktaş’ın *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında; beşik kertme kız ve erkeği birbirine nişanlı sayan bir gelenek olarak ifade edilmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Halasının kızı beşik kertmesiydi, yani nişanlısı sayılırdı.”⁷⁵

Cihan Aktaş, *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında; beşik kертmeliğın, birbirlerinden habersiz olan kız ve erkeğın evlenmesi üzerinde bir baskı unsuru olduğunu ifade etmiştir. Beşik kертmelik, öyküde; birbirini seven bir çiftin ayrılmasına neden olmuştur. Mansur adlı genç, beşik kertme âdetinden dolayı, sevdiği kadın olan Azize’ye veda etmiştir. Azize’den ayrılan Mansur, memleketine dönüp beşik kertmesine gitmek zorunda kalmıştır. Bu anlamda Beşik kertme geleneği, öyküde; bir baskı unsuru olarak ifade edilmiş ve sevenlerin birinden ayrılmasına neden olmuştur. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Yörelerindeki geleneklerin baskısına has bir yığın örnek anlattıktan sonra, Mansur, kararsız bir sesle, belirsiz bir süreliğine vedalaşmıştı.”⁷⁶

⁷³ Cihan Aktaş, *Halama Benzediğim İçin* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2019), 123.

⁷⁴ Lütfi Sezen, “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”, *Journal of Turkish Research Institute* 27 (01 Ocak 2005), 188.

⁷⁵ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 15.

⁷⁶ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 15.

Cihan Aktaş *Azize'nin Son Günü* kitabında beşik kertme geleneğini gençlerin kendi istekleri doğrultusunda istedikleri kişilerle evlenmelerine engel olan bir gelenek olarak ifade edilmiştir. *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında; beşik kertmelik aşka engel olan bir gelenek olarak tabir edilmiştir. Küçüklüğünden beri beşik kertmesi geleneğinden dolayı akrabası ile nişanlı sayılan Mansur, yaşadığı şehri ve aşkı Azize'yi terk etmiştir. Öyküde, Azize; sevdiği halde ayrılığa direnmek zorunda olan güçlü bir karakter olarak tabir edilmiştir. Bu anlamda Azize, beşik kertmelik geleneğine karşı direnmemiştir. Aktaş, beşik kertmeliği; namus, şeref gibi feodal endişeler şeklinde yorumlamıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Yüksek bir dağ köyünde yolunu bekleyen o biçare kızın, küçüklüğünden beri kendisini Mansur’a nişanlı sayan, Azize gibi güçlü ve kendine güveni olmayan yetim kızcağızın birikmiş hayalleri namus şeref gibi feodal dönemlerden kalan endişeleri vardı, bunları anlıyordu.”⁷⁷

Cihan Aktaş, *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında; beşik kertme geleneğinin, kardeş gibi büyüyen gençleri evlendirmek zorunda bırakan katı bir olgu olduğunu ifade etmiştir. Mansur, Azize'ye ile vedalaşıp, beşik kertme geleneğini kardeş gibi büyüyenleri evlenmek zorunda bırakan yanlış bir gelenek olduğunu ikna edeceğini ifade etmiştir. Azize'ye, tekrar döneceğini belirten Mansur; belirsiz bir veda ile gitmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Beni kardeşi gibi sevdiğine, kardeş gibi büyüyen bizleri evlenmeye mecbur eden geleneklerin yanlışlığına onu ikna edince, aramızda engel kalmayacak. Ama sen beni bekle, mutlaka döneceğim demişti.”⁷⁸

2.1.17. Yabancıya Gelin Gitmeme

Başka bir aileye kız vermek, başka bir aileden kız almak güvene dayalı bir akittir. Her anne-baba zorlukla büyüttükleri kızlarının evlendikten sonra da kendilerine yakın olmasını istemektedirler. Bu noktada, bazı kültürlerde yabancıya kız vermemek bir gelenek halini almıştır. Yabancıya kız vermemek geleneğine sahip olanlar, yabancıya kız veren akrabalarını kınamaktadır. Bununla birlikte yabancıya giden gelin kızda,

⁷⁷ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 15.

⁷⁸ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 18.

aile içinde bir evlilik yapmadığı için kınanmakta ve yabancı olduğu için dışlanan gelin olarak görülmektedir.

Yabancıya kız vermeme adeti, günümüzde Kazaklar ve Özbekler tarafından uygulanmaktadır. Kazaklar, yedi kuşak akrabalık doldurulduktan sonra dünür olmayı tercih etmektedir. Özbekler ise kızlarını yabancıya vermemek için üç kuşak sonrasında kadar akraba evlilikleri yapabileceklerini ifade etmektedir.⁷⁹ Cihan Aktaş'ın, *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında; yörenin âdetlerine göre yabancıya kız verilmemektedir. Öyküde, genç kadın, geleneklerinin aksine “Mu’sab” adındaki Amerikalı bir gence âşık olmuştur. Bu genç kadın, aile geleneklerini çiğneyerek Amerikalı genç Mu’sab ’la evlenmiştir. Bu kadının “Mu’sab” adındaki gence olan hissiyatı, geleneklerinden daha ağır basmıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Dindarlığıyla tanınan, adetlerine bağlı bir aileden geliyordu. Bu adetler kendisi içinde her zaman çok önemli olmuştu. Bir Amerikalı ’yı -sevse bile -evleneceğini hayal bile edemezdi önceden. Ama Musab’la o kadar yakınlaştıktan sonra, aile değerlerine, sevgisinin nelere mal olacağına, akrabalarının bu evliliği nasıl karşılayacağına aldırmamaya başlamıştı.”⁸⁰

2.2. Sünnet

Sünnet, erkek çocuklarını üzerinde gerçekleştirilen mahrem bir uygulamadır. Sünnet düğünü ise, erkek çocukların sünneti sırasında yapılan “eğlence” anlamına gelmektedir.⁸¹ Erkek çocuğun sünnet olma vakti geldiğinde; bu kutlama töreni eş, dost ve akrabaya haber verilerek gerçekleşmektedir. Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı eserinde gurbette yaşayan kadın, Türkiye’de yaşadığı zamanları hatırlamakta ve geçmiş duyduğu özlemle oğlunun sünnet düğünü hazırlıklarından bahsetmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Ne var ki... Arap tutacağı, havlu kenarı örnekleri, sünnet düğünü düşleri... Rutubetli evlerde kutularda karyola altlarında unutulmuş elinin emekleri gözünün

⁷⁹ Gulnar Kozgambayeva vd., “Kazak Kültüründe ‘Yedi Ata’ Kavramı ve Yedi Kuşağa Kadar Evliliğin Yasaklanması”, *Milli Folklor* 17/129 (2021), 53.

⁸⁰ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 64.

⁸¹ *Türk Dil Kurumu* (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1878.

nurları. Çekilmemiş, hafızalara terk edilmiş mutluluk anları. Sini sini pirinç gördüğü rüyalar. Üsküdar çarşısı. Sünnet takımları alacaktı, kiralamaya değmezdi.⁸²

2.2.1. Kirvelik

Kirvelik, bir çocuğun sünnet düğününün giderlerini başka bir aile büyüğünün üzerine almasıyla iki aile arasında kurulan itibarî akrabalığa verilen addır. Kirve, sünnet olacak erkek çocuğun yanında bulunan ve ona destek olan kişiye denmektedir. Kirvelik geleneğe göre güveni temsil etmek anlamına gelmektedir. Bu sebeple kirveye karşı özel muamele yapılmaktadır.⁸³

Erkek çocuğunun sünnet olma vakti geldiğinde, çocuğun ailesi bazı hazırlıklar içerisine girmektedir. Bu hazırlıklar “sünnet düğünü” adı altında toplanmaktadır. Sünnet düğünü hazırlıklarını içerisinde en önemli detay, kirve olan kişinin seçimidir. Çünkü, toplumsal anlayışa göre kirve; aileden sayılacak ve onun hatırı önemli bir kabul olacaktır. Cihan Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; kirvelik âdetinin Kürtler için önemli bir adet olduğuna vurgu yapılmıştır. Kürtlerde, kirvelik; akraba bağıyla eş konumda sayılmıştır. Aktaş, Kürtlerde kirve olan kişinin hatrına çokça önem verildiğini belirtmektedir. Kirve, erkek çocuğunun özel zamanında hem sünnet çocuğuna hem de sünnet çocuğunun ailesine destek veren kişidir. Bu durum Batı toplumlarında; vaftiz annesi-babası şeklinde karşılık bulurken, doğu toplumlarında erkek bireye verilen bir sorumluluktur. Bu anlamda kirvelik, aralarında kan bağı olmayan kişilerin, özel bir zamanda birbirlerine destek oluşuyla gelişen bir bağıdır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Sen onun kirvesiydin. Kürtler arasında hatrını çok sayarlar.”⁸⁴

2.3. Asker Uğurlama

Asker uğurlama, önemli gelenek göreneklerimiz arasında yer almaktadır. Askere giden kişi için uğurlama töreni düzenlenmektedir. Bu törenin amacı askere giden kişiye psikolojik olarak destek olmaktadır. Bu sebeple, askere uğurlama gününde;

⁸² Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 135.

⁸³ Özdemir Nutku, “Kirve”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 26/ 68-69.

⁸⁴ Cihan Aktaş, *Kızım Olsan Bilirdin* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2017), 26.

askere giden gencin ailesi ve yakınları köy veya kasaba meydanında toplanmaktadır. Şehirlerde ise toplanma yeri otobüs terminalleridir.⁸⁵ Askerlik, vatani koruma açısından ulvi bir görevdir. Bu kutsal görevi yerine getirecek askerin yolcu edilmesi ise kalabalık bir ekiple gerçekleşir. Toplanan kalabalık, askerin; sağ selamet gelmesi için ağıtlar yakıp dua etmektir. Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; asker uğurlama töreni, davul zurna eşliğinde yapılmıştır. Bu törene, askerin akrabaları ve arkadaşlarının dahil olduğu kalabalık bir grup yer almaktadır. Bu tören öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Bu insanların hayatındaki birbirine bağlanan ve birbiriyle açıklanan, her biri bir diğeri için gerekli bin bir türlü kural, bakımsız ve güneşin altından gözüne sapsarı sıcak gözükten terminal, herhangi bir terminal, askere giden yolcuyu davul zurnayla uğurlayan kalabalığıyla, onun hayatıyla ilgili önemli bir sahne oluyordu.”*⁸⁶

Aktaş, *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında, asker uğurlama törenlerinin kalabalık ve şamatalı geçtiğini belirtmiştir. Aktaş, bu öyküde; ayrılıklarından dolayı sevdiği genci askere uğurlayamayan genç kadının, hayal kırıklığına yer vermiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır.

*“Askere giden oğullarını yolculayanların renkli şamatalı kalabalığına tek başına dalarken içi burkuldu. Trene girmeden bir an durup soluklandı. Burada böyle askere yolculanmayı, hele onun yolculayışını ne çok hayal etmişti!”*⁸⁷

Vatani görevini yerine getirmek için askere giden gencin, sağ salim dönüşü; bir göz aydınlığı olarak görülmektedir. Bu anlamda, Adana'da askerden gelen kişinin evine, yakınları ve komşuları göz aydınlığına gitmektedir.⁸⁸ Askerden gelene göz aydınlığına gitmek, asker uğurlamak gibi geleneğin önemli bir parçasıdır. Bu durum Cihan Aktaş'ın *Suya Düşen Dantel* adlı öykü kitabında şu ifadelerle yer almaktadır:

⁸⁵ Aytaç Yiğit, *Türk Kültüründe Asker Ocağı Etrafında Oluşan Halk Bilimi ve Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir İnceleme* (Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009), 94.

⁸⁶ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 59.

⁸⁷ Cihan Aktaş, *Azize'nin Son Günü* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2018), 40.

⁸⁸ Yiğit, *Türk Kültüründe Asker Ocağı Etrafında Oluşan Halk Bilimi ve Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir İnceleme*, 119.

“Askerden dönen yeğeni için kız kardeşine gözüün aydın demeye gideceği bile, öğle yemeğinde söz arasında kulağına gelmişti.”⁸⁹

2.4. Ölüm

2.4.1. Cenaze

Cenaze TDK’nın tanımına göre, kefenlenip tabuta konulmuş, gömülmeye hazır insan ölüsü anlamına gelmektedir.⁹⁰ Cenaze töreni ise TDK’nın tanımıyla, bir cenaze için mezara kadar yapılan dinî tören, cenaze merasimi anlamına gelmektedir.⁹¹ Dünya, insan bedenlerinin uğrayıp, bir müddet sonra kaldıktan yolculuğun sona erdiği geçici bir mekândır. Bir insan dünyaya geldiğinde yapılan uygulamalar arasında; yeni doğanın kulağına ezan okuma, kurban kesme ve aile yakınlarına yemek verilmektedir. Bir insan vefat ettiğinde ise; tıpkı doğumda uygulanan bazı işlem ve törenler vefatında da yerine getirilmektedir. Vefat eden kişinin defnedilmesine kadar yapılan işlemlere cenaze işlemleri ve yerine getirilen bu törene de cenaze töreni denmektedir. Cenaze töreninde, vefat eden kişinin tabutu ailesi ve yakınları tarafından taşınmaktadır. Bu kişinin, vefat haberini duyan herkes; onun ailesine destek olmak için cenaze törenine katılmaktadır.

Vatanı koruma görevi, her vatan ferdinin kutsal görevidir. Cihan Aktaş’ın, *Unutulmayan* adlı öykü kitabında şehit cenazelerine vurgu yapmaktadır. Aktaş, şehit cenazelerine; halkın ağıtlar ve dualarla eşlik ettiğini ifade etmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Beş yüz metre ötede bir hastanenin vurulduğunu duyuyordum, caddeden ağıtlar ve dualar eşliğinde şehit cenazeleri geçiyordu.”⁹²

2.4.2. Yas

Yas; insanların en çaresiz anlarında, sevdiklerini kaybetmenin üzüntüsüyle, onu bir daha görememenin verdiği ayrılık acısının hissettirdiği kaygıyla, ağlama ve

⁸⁹ Cihan Aktaş, *Suya Düşen Dantel* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2018), 79.

⁹⁰ *Türk Dil Kurumu* (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 357

⁹¹ *Türk Dil Kurumu* (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 358.

⁹² Aktaş, *Unutulmayan*, 191.

dövünmelerin yanında, ortaya konan birtakım ritüeller ve bu durum karşısında söylenen sözlerdir.⁹³ Bu anlamda yas ölenin ardından, ölen kişiye karşı duyulan hislerin neticesi olarak ortaya çıkan üzüntü hali şeklinde tanımlanmaktadır.

Yas geleneği, yaşanan acı kaybın ardından karalar bağlamaktır. Acı kaybı olan kişi, yas hali içinde karalara bürünmüştür. Bu anlamda karalara bürünmek yahut karalar bağlamak; kişinin kaybettiği yakınının ardından hayattan lezzet almaması ve hayatın güncel akışında yer alan vazifeleri yerine getirmemesi olarak tanımlanmaktadır. Vefat eden kişinin ardından gelen ilk bayram, yaşanan acı kaybın temsili olarak “kara bayram” şeklinde ifade edilmektedir. Cihan Aktaş’ın *Halama Benzediğim İçin* adlı öykü kitabında yasta olan birinin, yastan çıkarılabilmesi ancak onu yastan çıkaracak bir hediye takdim edilmesiyle gerçekleşmektedir. Bu hediye, yastaki kişiyi kabuğundan çıkarmaya zorlayabilir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Bütün aile bavulundan renkli hoş bir bluzun çıktığını görmek isteyecek. Gelenek bu: Karalar içindeki yaslıyı ancak böyle bir hediye kabuğundan çıkmaya zorlayabilir.”*⁹⁴

Cihan Aktaş, *Halama Benzediğim İçin* adlı öykü kitabında, yastaki kişiyi yastan çıkarmak için bir hediye takdiminde bulunduğu ifade etmektedir. Yastaki kişiye, yastan çıkmasını sağlayacak hediye takdimi, daha çok İran kültür ve gelenekleri içerisinde yer almaktadır. Öyküde bu hediye takdimi, görümce tarafından; yıllardan beridir uygulanan bir töre olarak ifade edilmektedir. Görümce bu hediyenin yastaki kişiyi, yastan çıkmasa da takdim edildiğini belirtmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Belki giyer ama giymese de vermesi gerekir, töreler böyle, dedi ortanca görümce.”*⁹⁵

2.4.3. Kara Bayram

Kara bayram, definden sonra rast gelen ilk dini bayram (Ramazan veya Kurban), “Kara Bayram” olarak adlandırılmaktadır. Bu bayramda acı kaybı olan kişi, dışarı

⁹³ Mehmet Ali Hacıgökmen, “Türklerde Yas Âdeti Temelleri ve Sonuçları”, *Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Nejat Göyünç’e Armağan*, (Konya: 2024), 394.

⁹⁴ Aktaş, *Halama Benzediğim İçin*, 77.

⁹⁵ Aktaş, *Halama Benzediğim İçin*, 77.

çıkıp başkaları ile bayramlaşmaz ve bayram ziyaretinde bulunmaz. Başkaları onu ziyarete gelir fakat bu ziyarette bayram havasının sevinci görülmez. Çünkü kara olarak tabir edilen bu bayram, yaşanan acı kaybın ilk günü gibi kabul edilmektedir. Ev sahibi, diğer bayramlardan farklı olarak şeker veya tatlı ikramı yerine, sadece kendi duygularıyla paralel olacak şekilde çay veya acı kahve ikram etmektedir.⁹⁶

Cihan Aktaş'ın, Diyanet Yayınları sayfasında yer alan bir söyleşi yazısında, *“İran'ın Urumiye şehrinde yaşayan görümcem Betül Hanım'ın, tıp fakültesinden mezun olur olmaz vefat eden oğlu Emir'i toprağa verdikten birkaç yıl sonra ilk kez yüzünün güldüğü bayram galiba... Kara Bayram başlığıyla bir öyküme de ilham vermişti. İran'da Kara Bayram, yaşlı annenin evladının vefatının ardından güldüğü ilk bayramdır. Bir başka bayram gelir ve kendisine hediye edilen renkli bir giysiyi giymek üzere siyah giysilerini çıkarır yaşlı anne.”*⁹⁷ ifadeleriyle kara bayram tanımlaması yapmıştır. Cihan Aktaş'ın *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabının *Kara Bayram* başlıklı hikayesinde, görümcesi Betül Hanım'ın başından geçen acı kayıp üzerine yazmıştır. Bunun üzerine Cihan Aktaş, gerçek bayramı; yaşanan zorlu günlerin ardında ilk kez toparlanmanın nişanesi olarak tebessüm edilen ilk bayramdır, şeklinde yorumlamıştır.⁹⁸

Cihan Aktaş'ın *Halama Benzediğim İçin* adlı öykü kitabında; kara bayramdan bahsetmektedir. Kara bayram, aile fertlerinin vefatının ardındaki ilk bayram olarak tanımlamaktadır. Bu bayram, aile fertlerinin yaşadığı acı kayıptan ötürü duygusal olarak zor geçmektedir. Duygusal olarak zor geçen bu bayrama, kara bayram denmektedir. Bu anlamda kara bayram, bir gelenek formundadır. Özellikle, İran kültür ve geleneklerinde yer almaktadır. İran geleneklerinden biri olan kara bayram geleneğinde, Türkiye'den farklı olarak, yastan çıkarılacak kişiye kıyafetini değiştirmesi ve yasın son bulması için hediye kıyafet takdiminde bulunmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“İlk kara bayramda değişmelidir kara giysi; o ilk bayramda değiştirilmezse, sonraki bayramlarda kara giysiyi çıkartmaya sevk edecek bir ortam çok zor

⁹⁶ Gulkaiyr Kanzharbek Kyzy, *Çağdaş Türk Lehçelerinde Ölüm Kavramı* (İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2018), 20.

⁹⁷ Mahir Kılınç “Cihan Aktaş ile Yazı Hayatı Üzerine” <https://yayin.diyanet.gov.tr>, Erişim 22 Nisan 2024).

⁹⁸ Aktaş, *Halama Benzediğim İçin*, 77.

oluşturulur çünkü ve kara giysi etraftan yönelen bakışların zamkıyla deri gibi yapıştırılır bedene.”⁹⁹

2.5. Ritüeller

2.5.1. Halk Âşıkları Şöleni

Halk âşıkları şöleni, âşık adı verilen sanatsever kimselerin bir araya gelerek düzenledikleri etkinliklere denmektedir. Âşıklar şöleni ilk olarak 1966 yılında Konya’da başlamıştır. Âşıklar şöleni denilince ilk olarak; Konya, Erzurum, Sivas, Kars, Adana gibi şehirler akla gelmektedir.¹⁰⁰ Halk âşıkları ellerindeki sazlar ve dillerinde sözler ile halk arasında; edebiyat ve sanatın bilgini olarak kabul görmektedir. Halk âşıkları ellerindeki saz, dillerindeki söz ile halkı şen kılan özel kesimdir. Âşıklar şöleninde, âşıklar genelde; taşlama, güzelleme, tecnis, koçaklama, divanî, türkü, hikâyeli türkü ve bozlak gibi edebiyat ürünlerinden okuma ve tartışma yapmaktadır.¹⁰¹ Cihan Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; sözlü geleneğin aktarımında aktif rol oynayan halk âşıklarına vurgu yapmaktadır. Öyküde yer alan genç kadın, televizyon kanallarında gezinirken halk âşıkları şölenine benzeyen bir program ile karşılaşmıştır. Bu programda bir âşık, omzundaki papağanla hem def çalıp hem de türkü söylemektedir. Bu anlamda, halk arasında sözlü geleneğin önemli bir yansıması olarak halk âşıkları ve ürünleri öyküye şu şekilde yansımıştır:

⁹⁹ Aktaş, *Halama Benzediğim İçin*, 77.

¹⁰⁰ Sıtkı Akarsu, “*Aşıklık Geleneğinin Günümüz Sorunları ve Bazı Çözüm Önerileri*” (Milletlerarası 21.yüzyılda Türk Sanatı: Meseleler ve Çözüm Önerileri, Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, 2018), 4.

¹⁰¹ Saim Sakaoğlu, “Bir Aşıklar Şöleni Bir Muamma”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 13 (2003), 117.

“Ekranı şöyle bir baktı. Halk aşıkları şöleni gibi bir program vardı. Görkemli papağı ve omzuna aldığı kartalıyla bir aşık def çalıp türkü söylüyordu.”¹⁰²

2.5.2. Pekmez Pişirme Ayini

Üzümler, genellikle bağ bozumu mevsiminde (üzümlerin toplandığı mevsim) toplanmakta ve pekmez haline getirilmektedir. Örneğin; Manisa Ayvaalanı köyünde köy halkı, kışlık zeytinyağı ve pekmezini kendisi hazırlamaktadır. Temmuz-Ağustos aylarında olgunlaşan üzümler ve Eylül-Ekim aylarında pekmez olarak kaynatılmaktadır. Pekmez kaynatmaya başlamadan önce, köyde bulunan beyaz topraktan alınmakta ve üzümler bu toprak ile ezilmektedir. Eğer bu toprak kullanılmazsa pekmezin kıvamı tutmamaktadır. Bu toprağa “Pekmez toprağı” da denilmektedir.¹⁰³ Köy halkı için pekmez pişirmek ve bulgur kaynatmak kış ayı geleneklerindendir. Kış hazırlığı; Ağustos, Eylül, Ekim ve Kasım aylarında yapılmaktadır. Köy halkı; kışlık malzemelerini, yiyecek ve içeceklerini, kuru bakliyatlarını yaz ayından itibaren hazırlamaya başlamaktadır.¹⁰⁴ Cihan Aktaş’ın *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında Manisa’da bağ bozumu mevsiminde kış hazırlığı için yapılan pekmezin pişirilmesi bir ayin/ tören şeklinde yapıldığı ifade edilmiştir. Bu durum öyküde şu şekilde karşılık bulmaktadır:

“Mahum Manisa’da bağ bozumu mevsimi yaklaşmıştı. Karısı pekmez pişirme ayinini kaçırmak istemezdi; ayin evet, antik çağlardan kalma bir ayin gibi gerçekleştirirdi karısının ailesi üzüm derme, serpme, pekmez pişirme gibi işleri ve bu günlerde aile bir araya gelsin isterdi.”¹⁰⁵

2.5.3. Bal Festivali

Genellikle yaz aylarında yapılan bal festivalleri, ülke geleninde ilgi çekmektedir. Ulaştığımız verilerde, hayvansal gıda ürünleri grubunda coğrafi işaret potansiyeli taşıyan 38 festival tespit edilmiştir. 38 festivalden 27’si bal festivali olarak karşımıza

¹⁰² Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 66.

¹⁰³ Çakırçoban Mehmet, *Manisa ili, Demirci İlçesi Ayvaalanı Köyü Monografisi* (İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), 176.

¹⁰⁴ Çakırçoban Mehmet, *Manisa ili, Demirci İlçesi Ayvaalanı Köyü Monografisi*, 25.

¹⁰⁵ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 24.

çıkılmaktadır. Bal festivali, neredeyse Türkiye'nin her bölgesinde yapılmaktadır.¹⁰⁶ Cihan Aktaş, *Son Büyüler Günler* adlı öykü kitabında; kasaba halkının bal festivallerine karşı ilgili olduğunu belirtmektedir. Aktaş, kasaba halkı tarafından ilgiyle karşılanan bal festivalinin yakın tarihte yapılacağına dair duvarlara ve direklerle ilanların asıldığını ifade etmektedir. Bu tür festivaller, geleneğin devamlılığını sağlanması açısından oldukça önemlidir. Cihan Aktaş, öyküde; kasaba halkının her yıl bal festivali düzenlediğini ve bu festivallerin heyecanla karşılandığını belirterek, geleneğin devamlılığı için insanların bizatihi aktif olduklarını bildirmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Kasabada gelecek hafta bal festivali başlıyordu. Okmeydanı sokaklarında duvarlara, direklerle yapıştırılan ilanlar da bal festivalini haber veriyordu.”*¹⁰⁷

2.5.4. Suri Şenliği

Azerbaycan'da nevrüz hazırlıkları oldukça hareketli geçen bir dönemdir. Nevruz hazırlığı; nevrüzden önce, nevrüz sırasında ve nevrüz sonrasında olarak üç kısma ayrılmaktadır. Nevruz kutlamaları hazırlığı, başlaması ve sona ermesi açısından zamana yayılan bir gelenektir. Bu kutlamalar üç gün sürmektedir. Nevruz'un başladığını belirten güne “ahir çerşenbe” denmektedir. Bu da “son çarşamba gecesi” anlamına gelmektedir. Bu anlamda, nevrüz kutlamalarının başladığı bu gece ile birlikte nevrüz kutlamaları çokça canlı geçmektedir. Her şeyin temizlendiğine inanılan bu gecede, devasa bir ateş yakılmakta ve nevrüz eğlenceleri başlamaktadır.¹⁰⁸ Cihan Aktaş, 1993-1997 yılları arasında gazeteci eşinin görevi gereği onunla birlikte bir müddet Azerbaycan'da yaşamıştır. Bu sebeple Aktaş'ın, *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabı Azerbaycan kültüründen izler taşımaktadır.¹⁰⁹ Aktaş, bu öyküde, Azerbaycan'da canlı geçen nevrüz gecelerine vurgu yapmaktadır. Nevruz eğlenceleri içinde, Çarşamba suri şenliklerinin önemini vurgulayan Cihan Aktaş, bu gecede özel sofraların kurulduğunu

¹⁰⁶ Vedat Çalışkan-Hasan Koç, “Türkiye’de Coğrafi İşaretlerin Dağılışı Özelliklerinin ve Coğrafi Potansiyelinin Değerlendirilmesi”, *Coğrafya Doğu Dergisi* 28 (2012), 204.

¹⁰⁷ Aktaş, *Son Büyüler Günler*, 37.

¹⁰⁸ Adıgüzel, “Azerbaycan’da Nevruz Kutlamaları”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/1 (2006), 146-147.

¹⁰⁹ Ayşe Balkan, “Cihan Aktaş’ın Azize’nin Son Günü Adlı Hikâye Kitabındaki Azerbaycan Kültürüne Ait Unsurlar”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 49 (2013), 241.

belirtmektedir. Bu sofralarda, latife pastası, kâsede yetişen darı yer almaktadır. Bu şenlik zamanı ve sofrası öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Bir Nevruz sofrası, bir latife pastası, kâsede yeşermekte olan darı, göğe yükselen alevlerle bir Çarşamba suri şenliği.”¹¹⁰

2.6. Birlikte Yaşama Geleneği

2.6.1. Ortak Ev

Gelenek, evlilik akdi gerçekleşikten sonra gelin ve damadın nerede yaşayacağına da karar vermektedir. Geleneğe göre, evin küçük oğlu ile evlenen kızın yaşayacağı yer; kayınvalide ve kayınpederinin yanıdır. Cihan Aktaş’ın *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında “Hasan” adlı karakter evin en küçük oğludur. Öyküde, Hasan’ın evliliği takdirde onunla evlenecek kızın, Hasan’ın anne ve babasıyla birlikte yaşaması bir zorunluluk olarak belirtmiştir. Bununla birlikte Hasan ve eşinin aile büyükleriyle ortak evde oturması halinde yaşadıkları ev, aile büyükleri tarafından onlara miras olarak kalacaktır. Cihan Aktaş’ın, *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında; ortak ev, maddi tasarruftan ziyade geleneğin ve kültürün sonraki nesillere aktarımı için bir süreç ve geleneğin en önemli unsuru sayılabilecek aile kurumunun devamlılığını sağlamak olduğu söylenebilir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Üç çocuğuna bırakabileceği, hep topu bir ev diki bu evde geleneklerine göre evlenince yanlarında oturacak olan küçük oğulları Hasan’a kalacaktı.”¹¹¹

2.6.2. Erkek Çocuğun Evi

¹¹⁰ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 77.

¹¹¹ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 134.

Evin büyükleri olan anne-babanın bakıma ihtiyaç duyduğu takdirde kalacağı yer erkek çocuğun evdir. Çünkü geleneğe göre yaşlılığında anne ve babaya bakma görevi erkek çocuğa aittir. Bu anlamda evli kızın, eşi ne kadar iyi olursa olsun; onların yanında kalmak minnet içinde olmaktır. Bu anlamda geleneğe göre, erkek çocuğun evi; anne ve babanın yaşlılığı sırasında kalabilecekleri önemli bir sığınaktır. Bu durum Cihan Aktaş'ın *Unutulmayan* adlı öykü kitabında yer almaktadır.¹¹² Bu anlamda gelenekleri uygulama konusunda aktif olan büyükler kızın evi yerine erkek çocuğun evini tercih etmektedirler. Bunun sebebi ise gelinden gelecek herhangi bir rahatsızlık bildiren davranışın, damattan gelecek olana yeğlenmesidir. Çünkü büyüklerimizin bakış açısında göre, gelinin tepkileri minnet kabul edilmez çünkü arada oğul vardır. Fakat damadın tepkileri minnet olarak algılanır çünkü arada gelin verdikleri kız çocukları vardır. Bu ayırım, kız ve erkek çocuk olarak cinsiyetçi bir yaklaşımdan ziyade kız çocuklarına olan bakış açısından kaynaklanmaktadır. Çünkü geleneğe göre, kız çocukları daha çok misafir olarak görülmektedir. Kız evlendiği takdirde gideceği yeni ailede kendine bir ev kurar. Burada kayınvalide ve kayınpeder vardır. Evlendikten sonra kızın, kayınpederi ve kayınvalidesiyle kuracağı iyi ilişkiler; kızın kendi anne ve babasıyla olan iyi ilişkisinden önce gelmektedir. Bu sebeple kayınpeder ve kayınvalide içinde gelinleri, kendi öz kızlarından önce gelmektedir. Çünkü şu anda kız çocukları başka yerde ama gelinleri onların yanındadır. Bu yüzden gelin ne kadar aksi hareket ederse etsin, onların gözünde gelinlerinin bu aksi hareketlerin bir önemi yoktur. Çünkü bu minnet sayılmamakta ve idare edilmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Gelin suratını asarsa umursamayabilirdi ama damat olursa surat asan, nasıl kaldırılırdı...”¹¹³

2.7. Dini Âdetler

2.7.1. Nevruz

Nevrûz Farsça bir sözcüktür. Nev, yeni, rûz, gün, nevrûz, yeni gün demektir. Nevrûz, Orta Doğu ve Ön Asya halklarınca yeni yılın başlangıcı, bahar bayramı olarak

¹¹² Aktaş, *Unutulmayan*, 157.

¹¹³ Aktaş, *Unutulmayan*, 157.

benimsenen bir gündür.¹¹⁴ Seyyid Hüseyin Nasr “*Bugüne değin, İran’da yeni yılı başlamış olan eski Zerdüştlükten kalma Nevruz tümüyle İslami renge bürünmüştür. İlkbaharın gündönümü anında (22-23 Nisan gece yarısı) halk, Zerdüştlük günlerinden beri süregeldiği şekilde başı s’ harfi yedi nesneyle birlikte Kur’an’ı masalarının üzerine kor. Bu arada dualar edilir., Peygamber’e ve ailesine salat ve selam getirilir.*”¹¹⁵ ifadeleriyle nevrûzun tarihçesini ve içeriğini açıklamaktadır. Pek çok ülkenin önemli bir geleneği olan Nevruz, Cihan Aktaş’ın öykülerinde de yer almaktadır. Cihan Aktaş’ın *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında; uzun yıllar boyunca memleketi İran’ın Tebriz şehrinden uzakta yaşayan genç kadın, annesinin nevrûz geleneklerini uygulama konusunda ona verdiği tavsiyeleri aralıksız yirmi yıl boyunca yerine getirmiştir. Her sene nevrûz zamanı geldiğinde, bir nevrûz sofrası kurmuştur. Kurduğu sofraya da Kur’an koymayı ihmal etmemiştir. Bu anlamda genç kadının uygulamaya devam ettiği Nevruz sofrası, İran’da devam eden önemli bir gelenektir. Bu anlamda Cihan Aktaş, *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında nevrûz geleneklerinin öykü karakterleri tarafından uygulanmaya devam ettiğinden bahsetmektedir. Nevruzda, sofra açan genç kadın; her nevrûzda sofra açmayı gerici bir gelenek olarak görmediğini ifade ederek arkadaşlarını nevrûz sofrasına davet etmiştir. Bu anlamda nevrûzda sofra açmak hem öykü karakterleri açısından hem de gelenekte gerici bir anlayış olarak görülmemektedir. Aksine nevrûzda sofrası açmak, varlığını koruyarak hep devam etmiş köklü bir gelenektir. Çünkü nevrûz sofrasında yer alan ürünler; nevrûz yapılan dileklerin bir yansıması kabul edilmektedir. Bu dilekler; iyilik, sağlık, bereket, saflık ve başarıdır. Bu sebeple nevrûz sofrası, gündelik hayatın akışında özel uygulamaları olan bir ritüeldir. Bu anlamda, nevrûz sofrası öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Yıllar önce, işkence görmemek için bu taraflara kaçan bir Tebrizliyle Nevruz’da sofra açmayı unutmasın sofraya Kur’an koymayı ihmal etmesin, diye haber yollamıştı annesi. Sevinciyle yıllarca idare ettiği belki yirmi yıla yaydığı bir hediye olmuştu bu haber. Her nevrûz iyi kötü bir sofra açmıştı. Gerici bir gelenek olduğunu düşünmeden

¹¹⁴ Hayrettin Rayman, “Nevruz ve Türk Kültüründe Renkler”, *Millî Folklor*, (2014), 10-11.

¹¹⁵ Seyyid Hüseyin Nasr, *İslam ve Modern İnsanın Çıkması* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1984), 198.

bu kabulü artık umursamaz olarak sofrasını süslemiş ve sürgündeki arkadaşlarını evine toplamıştı.”¹¹⁶

Cihan Aktaş’ın, *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında nevrüz geleneklerinden detaylıca bahsedilmiştir. Nevruz zamanı geldiğinde, nevrüzden önceki gün ateş yakılması, yakılan ateşin üzerinden atlanması, bu ateş üzerinden atlanırken dilek tutulmasına vurgu yapılmıştır. Öyküde, nevrüz sofrasında bulunan ürünler arasında, küçük kırmızı balıklar da zikredilmiştir. Öyküde, karakterler nevrüzü haber veren çarşamba şenliklerini hatırlayarak kederlenmiştir. Nevruzü haber veren şenliklere katılmanın da nevrüz geleneklerinden olduğu belirtmiştir. Bununla birlikte Aktaş, nevrüz sofralarını süsleyen latife pastası, kâsede yetişen dariya değinmiştir. Nevruza dair özlem öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Çarşamba akşamı Nevruz ateşini yaksaydı, bütün kötü anıları, hastalıkları yıpranmışlıkları, ak telleri yorgun kemikleri bu ateşe attıktan sonra, bir dilek tutup ateşin üzerinden atlasaydı... Ertesi gün balık almak için çarşıya inse, aradığı balıkları buluncaya kadar bütün gün çarşıda oyalansaydı. Mini minnacık balıklar arasaydı. Hazar’ın mı, Aras’ın mı balıkları ya da Bahrengi’nin küçük siyah balıkları olabilir mi... Salı akşamları akvaryumda yüzen balıklara bakarken, Tebriz sokaklarında Nevruz’u haber veren Çarşamba suri şenliklerini hatırlayarak kederlenmişti. O zamanlar mürtecilik saydığı, önemseydiği hatta alay ettiği bu adetler, şimdi burada Tebriz’in kendisi demek. Bir Nevruz sofrası, bir latife pastası, kâsede yeşermekte olan dari, göğe yükselen alevlerle bir Çarşamba suri şenliği. Anneciğim, anneciğim, diyor, yıllardır içimde çarşamba ateşi. Bütün günler Çarşamba, bütün saatler aynı dakikalarda durmuş. Bastırılan özlemler şiire değilse de tekerlemelere dökülmekte.

Âtıl matı çarşamba

Bahtım açıl çarşamba.”¹¹⁷

Cihan Aktaş’ın *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında, eşinden yıllardır haber alamayan kadın, eşi Celil ile geçirdiği güzel geçişi hatırlamakta ve nevrüz sofrasının renkliliğinden bahsetmektedir. Eşinden yıllardır haber alamayan bu kadın, her sene

¹¹⁶ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 84.

¹¹⁷ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 77.

nevruz sofrasını özenle hazırlandığını belirtmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır

“Tıpkı portakal bahçelerine ve lale tarlalarına bakan pencereleri olan bir evde ihtimamla hazırlanmış bir Nevruz Bayramı sofrası gibi renkli, neşeli, sürprizlerle dolu ama hızla geçen çocukluğum gibi geçti Celil’le yaşadığım yıllar.”¹¹⁸

2.7.2. Mevlit Okutmak

İslam ansiklopedisinin tanımlamasına göre mevlid, Hz. Peygamber’in doğumu; doğum yıl dönümü vesilesiyle yapılan törenlere verilen isimdir. Bununla birlikte bu törenlerde okunmak üzere yazılmış eserlerin ortak adı olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁹ Aynı zamanda mevlid Süleyman Çelebi’nin (ö. 825/1422) asıl adı *Vesîletü’n-necât* olan meşhur eseridir. Toplumumuz yeni doğan bebek, düğün, taziye ve kutlu doğum haftalarında mevlid okunmaktadır.¹²⁰

Mevlid töreni, Anadolu’nun hemen hemen her bölgesinde karşılaşılan ortak bir cenaze ritüelidir. Mevlid töreninin icra edilme günleri Anadolu’nun değişik bölgelerinde küçük farklılıklar gösterse de mevlitsiz cenaze töreni sayıca oldukça azdır. Örneğin, ölünün kırkinci gününde Kırşehir, Konya, Merzifon, Niğde, Sivas, Boğazlayan, Afyon, Çorum, Çankırı, Eskişehir, Kastamonu, Derekışla, Ankara, Giresun, Van, Aybastı, Elâzığ, İstanbul’da; elli ikinci gününde Çubuk, Durağan, Uşak, Çorum, Afyon, Sivas, Kayseri, Merzifon, Konya, Doğankent ve Giresun’da mevlid törenleri düzenlenmektedir.¹²¹ Cihan Aktaş, *Duvarsız Odalar* öykü kitabının *Söz Bozumu* adlı yedinci hikâyesini; “*Rahmetli Selma Endo’nun aziz hatırasına*” notuyla vefat eden arkadaşına armağan etmiştir. Bu anlamda, toplumda dini bir gelenek olarak yaygınlık kazanmış olan mevlid, vefat eden kişinin cenazesinde okunmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

¹¹⁸ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 118.

¹¹⁹ Ahmet Özel, "Mevlid" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 2024), 29/ 484-485.

¹²⁰ Özel, "Mevlid".

¹²¹ Fuzuli Bayat- Muhammed Nurullah Cicioğlu, “Türklerde Cenaze Törenleri Bağlamında Mevlid Okuma Geleneği”, *Sosyal Bilimler Dergisi* 19 (2008), 151.

“...çoktandır hastanede tedavi gören arkadaşı tedavi gören arkadaşı Selma’nın vefat ettiğini öğrendi. Cumartesi günü sabah saatlerinde bir mevlit töreni gerçekleşecekti.”¹²²

2.7.3. Yasin Okutturmak

Yasin-i şerif okutturma, Osmanlı’da karşımıza çıkan önemli bir kültürdür. Osmanlı’da, ölenin ruhuna Kur’an okutma büyük bir hayır olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı, vefat eden kişinin ardından Yasin-i şerif okumak bir haleni formunu almıştır. Osmanlı’da vefat eden kişinin ardından Yasin-i şerif okuyan görevliler mevcuttur. “Cüzhân” ve “Yâsînân” olarak isimlendiren görevliler, camilerde ve cami dışında bazı türbelerde yatanların ruhuna Kur’ân okumaktadır.¹²³ Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında “Zaur” adlı karakter gördüğü rüya üzerine türbeye gidip Yasin okutmak istemiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Rüyasını karısına anlattığında karısı da etkilenmiş, “Ölü diri getirir Zaur, ama istersen Taze Piri Mescidine gidip Yasin Okutturalım.” Demişti. İşte o saatten sonra itibaren bir düşüncedir almıştı Zaur’u; Yasin okutturmaya da gidememişlerdi bir türlü.”¹²⁴

2.7.4. Türbelere Adak Adamak

Tasavvufi terimler ve deyimler sözlüğüne göre, Arapça ’da toprak anlamına gelen türbe, veli olduğu zannedilen kimseler için üstü kapalı yapılmış mezarlara denmektedir.¹²⁵ Cihan Aktaş’ın *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında; yer alan karakter nevrüz geleneğine uygun hareket ettiğini, ramazanlarda oruç tuttuğunu ve türbelere gittiğini belirtmektedir. Tebriz’den ayrılmak durumunda kalan şairin tekrar Tebriz’e dönme arzusunun ardından annesini görmek için türbeye adak adamıştır. Öyküde, genç kadın; nevrüz zamanlarında kurduğu sofralar, ramazan ayında tuttuğu oruç ve mübarek günlerde türbe ziyaretleriyle geleneğe ve dini yaşayışa ne derece bağlı olduğunu vurgulamıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

¹²² Aktaş, *Duvarsız Odalar*, 84.

¹²³ Murat Akgündüz, “Osmanlı Döneminde Camilerde Kur’an Okunmasıyla İlgili Görevler”, *Diyanet İlmî Dergi* 56/2 (2020), 456.

¹²⁴ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 72.

¹²⁵ Cebecioğlu, *Tasavvufi Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 665.

“Nevruzlarda Tebriz usulü sofralar donatmış, ramazanlarda tutabildiği kadarıyla oruç tutmaya çalışmış, mübarek günlerde Rahime Hatun Türbesi’ne gidip adak adamıştı.”¹²⁶

Türbe ile ilgili bir başka örneklemede ise Cihan Aktaş’ın, *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında yer almaktadır. Azize’nin, sevdiği gencin beşik kertmesi vardır. Bu yüzden ondan ayrılmak durumda kalmıştır. Evde zor zamanlar geçirirken, her Azize’yi ziyaret ettiğinde kendi dertleriyle onu bunaltmaktadır. Aralarında geçen diyalogda komşusu, Azize’ye bu dertlerden dolayı türbelere gitmesinin uygun olup olmayacağını sormaktadır. Azize ve komşusu arasında geçen diyalog öyküye şu şekilde yansımaktadır:

“Komşusu üsteliyor:

“Kimden yardım isteyeyim peki? Türbelere mi gideyim? İster misin hemen yarın ben de Naderan Piri’ne gidip adak adayayım?”¹²⁷

2.7.5. Bayramlarda El Öpmek

Bayram hem dini hem de geleneksel yönüyle, toplumumuzda çokça önem verilmektedir. Bayram günlerinin en önemli ritüeli, aile büyükleriyle bayramlaşmak ve yaşlıları ziyaret edip el öpmektir.¹²⁸ Bayramlarda el öpmek, aynı zamanda saygının büyüklere gösterilen saygının ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cihan Aktaş’ın *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında, bayramlarda el öpme geleneğine vurgu yapılmıştır. Öyküde, bayramda dahi elinin öpülmesine izin vermeyen bir baba figürü vardır. Baba elinin öpülmesine izin vermez lakin “bayramlarda bile” vurgusuyla bayramlarda el öpme geleneğinin mevcudiyeti öyküye yansıtılmıştır.

“Bayramlarda bile el öptürmeyi sevmeyen babamın, kucaklaşmalara gelemeyen babamın öpülme, kucaklanma isteğini yadırgıyorum.”¹²⁹

¹²⁶ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 88.

¹²⁷ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 29.

¹²⁸ İbrahim Ethem Buyruk, *Bağdatlı Ruhi Divan’ında Sosyal Hayat* (Konya: Selçuk Üniversitesi, 2015), 131.

¹²⁹ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 36.

2.7.6. Ramazan Bayramının İlk Kahvaltısı

On bir ayın sultanı olan Ramazan ayının bitişi ile, bu mübarek ayı tamamlamanın coşkusuyla Ramazan Bayramı, Müslümanlar arasında kullanılmaktadır. Bu anlamda Ramazan Bayramı, birlik ver beraberliğin paylaşıldığı daha yoğun sağlandığı bir aydır. Birlik ve beraberlik coşkusuyla, bayram günleri ev oldukça kalabalık geçmektedir. Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında yer alan genç kadın, Ramazan ayının sona erdiği güne yani Ramazan Bayramı'na değinmiştir. Ramazan Bayramı'nda ilk kahvaltı, bayram kahvaltısı olması hasebiyle oldukça özeldir. Erkekler bayram namazından gittikten sonra eve bereket getirmesi adına, bayram namazından sonra gelen misafirlerle birlikte kahvaltıda “düğün çorbası” ikramında bulunmaktadır. Yapılan ikramlar arasında tatlılarda özel yerini almaktadırlar. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Ramazan sonra ilk kahvaltı. Kocası bayram namazından sonra misafirlerle gelir. Kahvaltı da düğün çorbası da olsun ister. İlk gün dolar taşar ev. Hizmetten baş alamaz. Bir sini baklava tükenir. Yatsıya doğru ikinci sini yarılanır. Ertesi gün öğleden sonra kendi ziyaretleri başlar.”¹³⁰

2.7.7. Haremlik- Selamlık

Din ve gelenek birbirini beslemektedir. Bu açıdan dinin getirdiği anlayış, gelenekte önemli bir yer tutmaktadır. Bu anlamda, oturma düzeninde genellikle haremlik-selamlık olarak tercih edilmektedir. Osmanlı kültür ve medeniyetinde, haremlik-selamlık ayrımı pek çok araştırmacı tarafından İslamiyet'le temellendirilerek aktarılmıştır. Bazı evlerde haremlik ve selamlık için iki ayrı giriş ve iki ayrı merdiven yapılmış olması, tepe pencereli, süslü tavanlı selamlık odalarına pek çok evde girişten ayrıca ulaşılması, din ve geleneğin evi dışa kapamasının bir sonucu olarak yorumlanmıştır. Yüksek duvarlar ve kafesli pencerelerle vasıtasıyla, evin kadını yabancı erkekler tarafından görülmesi engellenmiştir.¹³¹ Bu detaylar arasında Cihan Aktaş'ın, *Fotoğrafta Ayrı Duran* adlı öykü kitabında; oturma düzenin haremlik-

¹³⁰ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 135.

¹³¹ Emre Ergül- Beste Demircan, “Osmanlı Evine Örgütsel Yaklaşım”, *Atlas Dergisi* 7/39 (2021), 1643.

selamlık olacak şekilde ayrıldığı ifade edilmektedir. Bunun sebebi ise din ve geleneğin iç içe olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Haremlık-selamlık oturma alışkanlığımız yoktur ailemizde, ama saatler akıp giderken kadınlar geniş balkona açılan L şeklinde bir salon olan misafir odasına, erkekler televizyonlu oturma odasına yönelirdi.”¹³²

2.8. Diğer Adetler

2.8.1. Taruf

İran'da her tür sosyal iletişimde taruf¹³³ geleneğinin varlığı hissedilmektedir. Arapça kökenli, Farsça bir kelime olan taruf; İran'da görgü kurallarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Taruf geleneğinde; insanlar, tersini yapmak ya da söylemek yoluyla gönlünden geçenleri aktarmaktadırlar. İran'da, en basit alışverişten; en ağır alışverişe kadar her türlü sosyal iletişimde taruf geleneği, insanların birbirine nasıl davranması gerektiğini ifade etmektedir. Bu anlayış, nezaket anlamında olumludur. Fakat taruf geleneği, bir başkasının cömertliğinden yararlanmaya çalışıldığında olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. İran halkı tarafından tarufun sabote edilmesi hoş karşılanmamaktadır. Minnesota Üniversitesi'nde Ortadoğu Uzmanı William O Beeman'a göre *"Taarof 'ta temel konsept 'alttan almak' şeklinde ifade edilebilir. 'Kişiler karşıdakinin statüsünü yükseltmeye, kendi statülerini düşürmeye çalışır.'*" yorumuyla tarufun tanımlamasını yapmıştır. ¹³⁴ Her ülkenin sosyal hayatına etki eden kendine has gelenek göreneklere vardır. Taruf, yalnızca İran'da mevcut olan önemli bir gelenektir. İran'da sosyal ilişkileri belirleyen bu adet; bilimsel bir bakış açısı ile bakıldığında aslında yapmak istediğinin ya da hissettiğinin tersini ifade

¹³² Aktaş, *Fotoğrafta Ayrı Duran*, 69.

¹³³ Orijinali "Taarof" olmalıdır.

¹³⁴ Julihana Valle, "İranlılar ve ısrarlı nezaket kuralları" BBC News Türkçe, (16 Kasım 2016). www.bbc.com. (Erişim 20 Ağustos 2024)

etmektir.¹³⁵ Geleneksel detaylar içerisinde nezaketin karşılığı olan bu kavram; kendisine ait olan bir şey başkası tarafından beğenildiğinde, beğenilen şeyin sahibi tarafından defalarca “sana hediyem olsun” ifadelerinin aslında sadece nezaketen söylenmesi durumudur. Beğenilen şey ne kadar ısrar edilirse edilsin asla alınmaz çünkü bu ısrar yalnızca nezaketi temsil etmektedir.

Cihan Aktaş’ın yalnızca *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında karşımıza çıkan bir kavram olarak taruf, İran gelenekleri arasında yer almaktadır. İranlı ressam Fereshteh Najafi, "*Taarof İran halkının nazik özünü temsil ediyor. Bizim kültürümüzde insanın kendisini doğrudan ve objektif bir şekilde ifade etmesi kabalık olarak görülebilir.*" ifadeleriyle İran halkı için nezaketi temsil eden taruf geleneğine vurgu yapmaktadır.¹³⁶

Cihan Aktaş’ın *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabından tarufa dair bazı örnekler sunacağız; bu örneklerin ilkinde, tarufun tanımı ve örnekleme yapılmaktadır. Bir nezaket davranışı olduğu belirtilmektedir. Öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Ne var ki Şehrazat, bu evde bir işin ucundan tutmak istediğinde nezaket icabı karşı çıkılsa bile, o işe katılmak için yeteri kadar ısrar etmesi gerektiğini bilmiyor değildi. ‘Taruf’ denilen nezaket gösterisinin felsefesi veya iç yüzüydü bu ısrarı gerekli kılan. Diyelim ki, Şehrazat eltisinin boynundaki akik kolyeyi çok beğendiğini belli ederse ve o da tutup ‘Beğendiysen, al senin olsun!’ diye kolyeyi uzatırsa, eltisi ne kadar ısrar ederse etsin kolyeyi almamalıydı. Ya da taksi şoförüne ücret sorduğunda adam ‘Rica ederim, ne demek, kaç para tuttu ki sanki!’ diye cevap verirse, tarufun farkında olan Şehrazat elbette ki ücreti kabul edinceye kadar ısrar etmeliydi. Aksi halde şoför zaten taruftan anlamayan bu kaba ya da görgüsüz müşterisinden ücreti istemek için arkasından konuşacaktı.”¹³⁷

Kitapta yer alan ikinci örnekte ise, bir gelenek ve nezaket davranışı olan tarufun gerçekleşmesi için tarafların birbirilerine nasıl ısrarda bulunduklarından bahsederek tarufun uygulamalı bir örneği verilmiştir:

¹³⁵ Dünyaperestiz, “İran’da Taarof (Taruf) Geleneği”, *Dünyaperestiz* (blog), 16 Temmuz 2022.

¹³⁶ Valle, “İranlılar ve ısrarlı nezaket kuralları” (Erişim 20 Ağustos 2024).

¹³⁷ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 80.

“Olmasını ümit ettiğini, ideal olanı, olamayacağını bile bile, olacaktı gibi söylemekti böyle bir kullanımda taruf ve amacına ulaşması için taruf gösterilenin de bu oyuna katılması, ne kadar ısrar edilirse edilsin teklif edileni kabul etmesi beklenirdi. Oyun ya da tören, en basit olarak, birkaç kişi bir kapıdan geçerken ortaya çıkardı. Önce kimin geçeceği uzun taruf cümlelerinden sonra belli olurdu. ‘Siz buyrun, hayır efendim Allah aşkına siz buyrun, ne demek efendim önce siz buyrun, nasıl olur canım, siz varken bize düşer mi önceden geçmek...’ şeklinde uzardı taruf.”¹³⁸

Üçüncü örnekte ise Cihan Aktaş, “Şehrazat” adlı karakterin “Şehriyar” adlı kişiyle evlendikten sonra ilk olarak tarufun oyunsal yönüyle eşinin ailesinde karşılaştığını belirtmektedir:

“Şehrazat, Farsçadaki kullanım alanının genişliğini bildiği halde, yetiştiği muhit ve yetişme tarzı itibarıyla zorunlu tutulmadığı, içselleştirmeye mecbur kalmadığı tarufun oyunsal yönüyle fiili olarak, kocasının şehrine ilk gelişinde karşılaşmıştı.”¹³⁹

Dördüncü örnekte ise, Cihan Aktaş’ın “Şehrazat” adlı öykü kitabında yer alan genç kadın, yaşadığı şehirde tarufla karşılaşmadan bir hayat geçirdiğini ifade etmektedir. Bu açıdan Şehrazat için taruf geleneğini; yaşamın çok sakin olduğu, şehir kalabalığından uzak zamanlarda gerçekleşen bir tören olarak algılamaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

“Bu gelenek, az çok hayatın ritminin çok da hızlı ve akışkan olmadığı dönemlere aitmiş gibi gelirdi, büyük şehirlerde ailesinin tek çocuğu olarak biraz da şımarık yetişmiş Şehrazat’a.”¹⁴⁰

Beşinci örnekte ise Cihan Aktaş, bir başka taruf yorumunda; öykü kahramanları vasıtasıyla tarufun bir söz ustalığı olduğu belirtmektedir. Öyküde Şehrazat, tarufta söylenen sözlerin sadece nezaket davranışı olduğunu ve gerçek hisleri yansıtmadığı için taruftan uzak durduğunu beyan etmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

“Hem, tarufun yerini bulması için gereken söz ustalığından da yoksundu. İşte, kocasının tarufa düşkün aile çevresinde bile inanmadığı sözleri sarf etmektense,

¹³⁸ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 80-81.

¹³⁹ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 81.

¹⁴⁰ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 81.

elinden geldiğince susmayı yeğliyor, karşısındakinde tarufa yol açacak övgülerden de elinden geldiğince sakınıyordu.”¹⁴¹

Son örnekte ise, taruf konusunda hangisinin teklif; hangisinin içten geldiği konusunda ayırım yapmanın güç olduğu ifade edilmektedir. Bu anlamda Cihan Aktaş, öyküde Şehrazat adlı genç kadının, taruf konusunda hangisinin teklif hangisinin içten geldiğini tespit etmede zorlandığından ötürü huzursuzluk yaşadığını belirtmektedir. Cihan Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öyküde; taruf üzerinden kültürün anlaşılabilmesi için, Sosyal antropolojinin kurucusu olan Malinowsiki’nin¹⁴² kültür tanımına yer vermiştir. Bu tanıma göre, kültürün anlaşılması tüm işlevleri ve bağlantılarının ele alınmasıyla mümkündür. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

“Ayrıca şu taruf meselesi! Hangi teklif içten, hangisi taruf, bilemediği içinde çok kararsız, huzursuz anlar yaşamıştı. Malinowski haklı, diye düşündü, kültürün kavranabilmesi ancak bütün işlevleri ve karşılıklı bağlantıları ele alınırsa mümkün.”¹⁴³

2.8.2. Kan Davası

Kan davası “ilkel” bir cezalandırma yöntemidir. İslam tarihi açısından ilk kan davası, insanlık tarihinin ilk peygamberi Hz. Adem’in oğulları Habil ve Kabil arasında meydana gelmiştir.¹⁴⁴ Kan davası, ülkemizin pek çok yerinde halen varlığını sürdüren ilkel bir gelenektir. Kan davalarının beslendiği yer toplumdur. “Kandaşlık” adı altında bireylerin her biri bir diğlerinin “kanı”dır. Bu durum, birbirlerine karşı kendilerini sorumlu hisseden bireylerin; haksızlık karşısında birlikte hareket etme “zorunluluğunu” ortaya çıkarmaktadır.¹⁴⁵ Bu anlamda: kan davaları, iki aile ya da iki zıt görüş arasında çıkan anlaşmazlık üzerine tarafların birbirlerine zarar vermeleriyle sonuçlanan bir intikam alma sürecidir. Taraflar arasında çıkan bu çatışma

¹⁴¹ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 82.

¹⁴² Sosyal antropolojide önemli bir temsil olan Bronislow Malinowsiki’nin kültür üzerinde yoğun şekilde durmuş ve bir kültür teorisi geliştirmiştir (Fatih Aman, “Bronislaw Malinowsiki’nin Kültür Teorisi” *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21 (2012), 136.)

¹⁴³ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 97.

¹⁴⁴ Ali Bardakoğlu, “Katil” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2022), 25/45-48.

¹⁴⁵ Şevket Ökten, “Kan davası: kanın öcü ya da şeref uğruna verilen kolektif savaş”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Fakültesi Antropoloji Dergisi* 24 (2010), 184.

birinin/birilerinin ölmesiyle sonuçlanmaktadır. Tarafların öç alma duygusuyla hareket etmesi sonucu kan dökülmekte ve bu durum davaya dönüşmektedir. Hz. Muhammed (sav) alemlere rahmet olarak gelişiyle birlikte, cahiliye döneminde gerçekleşen kan davaları sona ermiştir. Hz. Peygamber'in (sav) asr-ı saadet döneminde kaldırdığı ilk kan davası Rabia b. Haris b. Abdulmuttalib'in oğlu Amir'in kan davasıdır. Hz. Peygamber(sav) kan davalarının kalktığını ve kaldırdığı ilk davayı veda hutbesinde topluma arz etmiştir.¹⁴⁶

Cihan Aktaş'ın, *Fotoğrafta Ayı Duran* adlı öykü kitabında; bir yazar yurt içinde ve yurt dışında toplantılar düzenlemekte ve sunumlar gerçekleştirmektedir. Cihan Aktaş, öyküde; bu karakter üzerinden kan davasına değinmiştir. Öyküde, bu genç yazar katıldığı toplantılarda, yaptığı sunumlarda topluma serzenişte bulunmuştur. Öldürmenin olağan bir durum olmadığını belirterek; gruplar arasında ortaya çıkan kan davası gibi ağır bir hadiseden uzak durulması gerektiğini vurgulamıştır. Kan davasının, kin ve nefret yüklü tüm düşünce ve davranışların bütünü olduğunu ifade etmiştir. İnsanlar arasında çıkan anlaşmazlıkların iletişim yoluyla çözülebileceğini belirtmiştir. Bu anlamda, bir varlık olarak insanın en zor durumları dahi en insanı şekilde halledebilecek potansiyelde olduğunu hatırlatmıştır. Cihan Aktaş, kan davasının ağır sonuçlar doğuran ilkel bir gelenek olduğunu belirtmiştir. Bu anlamda, öyküde yer alan karakterlerden biri olan genç yazar vasıtasıyla okura ulaştırdığı mesajda; öldürmenin olağan bir durum olmadığını belirterek, insanların iletişim kurarak yaşam şansı edebilecekleri çağrısında bulunmuştur. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır: “Ölümler yayılmasın, ölmek ve öldürmek olağan hale gelmesin, gruplar, aşiretler arasına kan davaları girmesin, konuşarak anlaşma şansı olsun diye toplantılar yapmış, bildiriler yayınlamıştık.”¹⁴⁷

2.8.3. Selamlaşma

Gelenek dediğimiz kavram oldukça geniştir. Aynı ortamları paylaşan insan grupları, davranışlarında geçmişin izlerini taşımaktadır. Bu anlamda aynı ortamı, paylaşanlar için, ortama girilirken verilen selam ile ortamdan ayrılırken veda etmek oldukça

¹⁴⁶ Bünyamin Erul. “Veda Hutbesi” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/591-593.

¹⁴⁷ Aktaş, *Fotoğrafta Ayı Duran*, 27.

önemsenmektedir. Cihan Aktaş'ın *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında, selamlaşma kültürü, eve gelecek kişinin; eve gelmeden önce haberinin gelmesi ve ona göre hazırlık yapılması şeklinde yorumlanmıştır. Bu anlamda, ataerkil toplumun geleneklerinde en önemli kişi evin erkeğidir. Çünkü bu anlayışa göre, erkek evin direği; ailenin geçimini sağlayacak kişidir. Aile fertleri için maddi ve manevi gücün kaynağıdır. Evde bulunanlar, onun nüfusudur. Aile fertleriyle ilgilenme ve onların ihtiyaçlarını giderme misyonu gelenek tarafından erkeğe yüklenmiştir. Bu anlamda evin fertleri, evin erkeği geleceği zaman ona göre hazırlıklarını tamamlamış olurlar. Evin reisi, işten döndüğünde ilk önce selamlaşır sonra yapılan hazırlıklar sunumlara dökülürdü. Cihan Aktaş bu durumun değiştiğini ifade ederek, eve gelenle selamlaşmadan, hatta kimse birbirini görmeden herkesin kendi dünyasına çekildiğini ifade etmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Eskiden eve erkek geliyorsa daha uzaktan sesi ünü bildirirdi ki evin erkeği geliyor. Evde bir telaş bir hazırlık yaşanırdı. Ama şimdi ha erkek gelmiş ha kedi, hiç fark yok. Adam kapıdan bir gören olmadan kendisini köşesine atabilmenin sıkıntısıyla giriyor.”¹⁴⁸

2.8.4. Hediyeleşme

İnsanlar arasında kardeşlik bağlarını kuvvetlendirici güzel adet ve davranışlardan biri de hediyeleşmedir. Hz. Peygamber(sav) ümmetinin birbirlerine olan muhabbet ve bağlılıklarının artması için hediyeleşmeyi teşvik etmiş ve kendisi de hediye vermiş ve hediye de kabul etmiştir.¹⁴⁹ Bu açıdan hediyeleşme din ve gelenek açısından önemli bir kültürdür. Bu anlamda her yörede hediyeleşmenin tanımı ve şekli farklılık göstermektedir. İran kültüründe yer alan hediyeleşme stili, Cihan Aktaş'ın *Ayak İzinde Uğultu* adlı öykü kitabında; gümüş ayna, şamdan ve Kur'an'dan oluşan hediye paketi düğün zamanında verilen hediyeler olarak ifade edilmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

¹⁴⁸ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 113.

¹⁴⁹ Ömer Çelik- Mustafa Öztürk- Murat Kaya, *Üsve-i Hasene* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2013), 482.

“Ona İranlıların düğün törenlerine kullandıkları gümüş ayna ve şamdanla Kur’an’dan oluşan bir hediye paketi takdim ediliyordu.”¹⁵⁰

Gelenekte, yolculuğa çıkan kişiye; akrabaları tarafından bir takım hediye takdim edilmektedir. Bu hediye takdiminin sebebi, yolculuğa çıkan kişinin gönlünü hoş etmek ve aile bağlarını kuvvetlendirmektir. Bu durum hem nezaketin hem de değer vermenin nişanesidir. Bu anlamda Cihan Aktaş’ın, *Son Büyüler Günler* adlı öykü kitabında; bulunduğu kasabadan yatılı öğretmen okuluna eğitim almaya giden genç kıza, akrabaları tarafından bazı hediyeler verilmiştir. Bu hediyeler; fanila, havlu, çorap, şeker ve o anda kişinin yanında hediye etmek için uygun olan her şeydir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Vedalaşmak için gittiğim evlerden hediyeler alıyorum.: Fanila, havlular, çoraplar, şekerler.”¹⁵¹

2.8.5. Vedalaşma

Gelenekte, karşılama ve vedalaşma bir töreni şeklinde gerçekleşmektedir. Bu karşılama ve vedalaşma töreni genellikle kalabalık geçmektedir. Fakat kırsal hayat tarzından şehirleşmenin getirdiği yoğun hayata dahil olan insanlar için bu törenlere yetişmek ve uyum sağlamak zor bir durum haline gelmiştir. Cihan Aktaş *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında; vedalaşma törenlerinin eskisi kadar kalabalık geçmediğini vurgulamıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Bu terminalde eskiden bütün gelmeler ve gitmeler kabalıkların karşılama ve uğurlama törenleriyle gerçekleşirdi; şehirleşmenin yol açtığı kısıtlanmalar o törenleri de etkilemiş.”¹⁵²

2.8.6. Oda Tamamlama

Geleneğe göre, bir ev inşa edildiğinde ailenin maddi durumu yok ise ev oda oda inşa edilerek tamamlanmaktadır. Bu anlamda, evin inşası; ailenin kazandığı paraya göre hız kazanmaktadır. İlk önce evin bir mutfak ve yatılacak odası inşa edilirken; ikinci aşamada ev halkının kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir tuvalet ve

¹⁵⁰ Cihan Aktaş, *Ayak İzinde Uğultu* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2016), 24.

¹⁵¹ Aktaş, *Son Büyülü Günler*, 7.

¹⁵² Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 109.

banyo gerekmektedir. Sonraki süreçlerde aile maddi olarak toparlandığında; güçleri yeterse çocuk odası ve misafir odasının inşasına başlanmaktadır. Cihan Aktaş'ın *Unutulmayan* adlı öykü kitabında görümce tarafından, aileye yeni dahil olmuş geline, bu gelenek anlatılmaktadır. Bununla birlikte eş de hanımına bu duruma alışması için defalarca telkinde bulunmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

“Görümcesi onu ikna etti: Burada adet böyleymiş, oda oda tamamlarmışsın evi. Peki, memleketten gelenler olursa ne diyeceğiz? Bir oda daha olmalı, mutfak genişleyip dar aralık havasından çıkmalı. Borçlarımızı ödeyelim de sonra bakalım ne olur, dedi Ahmet ve bu sözü birçok kez tekrarladı. Düşündü taşındı Elmas, görümcesinin verdiği akılla işe başladı.”¹⁵³

2.8.7. Misafir odası

Geleneğimizde, misafir odası önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü eve her an misafir gelebilir. Bu sebeple, geleneğe misafirlerin geldiği zaman oturabileceği derli toplu bir alanın bulunması gerekmektedir. Bu anlamda, evdeki en kurtarıcı alan; misafirlere ayrılan odadır. Bu odanın, her an temiz ve düzenli tutulmasına dikkat edilmektedir. Bu odadaki eşyalar, genellikle ev halkı tarafından kullanılmamaktadır. Bu sebeple ki, misafir odası; evin en güzel odası olarak dizayn edilmektedir. Çünkü bu oda, evin dışarıya açılan yüzüdür. Cihan Aktaş'ın *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında; bir kız, annesinin misafir odasını, misafirler için özenle dizayn etmenin ve özenle bakmanın doğru bir tutum olduğunu düşünen kesimden olduğunu ifade etmektedir. Öyküde Cihan Aktaş; bu gibi yorum ve düşüncelerle, ailenin geleneklere bağlılığını okura sunmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Annem misafir odasını misafirler için saklama konusunda direnmeyi sürdüren ev kadınlarındandır.”¹⁵⁴

¹⁵³ Aktaş, *Unutulmayan*, 82.

¹⁵⁴ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 88.

3. SOSYAL HAYAT:

3.1. Aile

Aile, dar manada anne- baba ve çocuklardan oluşan toplumsal bir yapıdır. Geniş anlamda ise, baba tarafından akrabalarından oluşan bir topluluk olup, içtimai yapının en küçük birimini ve temel unsurunu teşkil etmektedir.¹⁵⁵ Toplumda huzur ve refahın sağlanması sağlıklı bir aile yapısına bağlıdır. Bu açıdan İslam dini, aile kavramına büyük önem verilmiştir. Ailenin kurulmasını belli ilkelere bağlamıştır. Kur'an-ı Kerim'de huzur, sevgi ve merhametin aile hayatıyla elde edileceği belirtilmektedir. Hz. Peygamber (sav) de Müslümanları evliliğe teşvik etmektedir.¹⁵⁶ Bu anlamda aile, içtimai yapının çekirdeğidir. Aile kurumunun gayesi ise sıhhatli nesiller yetiştirerek insan soyunun devamına katkıda bulunmaktır. Aile, toplumla iç içe bir kavramdır. Bu açıdan çocuk; inanç, değer, gelenek ve alışkanlıkların aile de kazanarak, öğrendiklerini çevresiyle paylaşmaktadır. Böylece her aile inanç, değer, gelenek ve alışkanlıklarını yayarak toplumsal yapıyı oluşturmaktadır.¹⁵⁷

3.1.1. Kayınpeder

Gelenekte önemli bir temsile sahip olan kayınpeder, evin idarecisi ve yöneticidir. Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; pek çok yerde kayınpederin evdeki konumundan bahsedilmektedir. Bu öyküde, kayınpeder; ev halkı tarafından öncelikli kişilik olarak belirtilmiştir. Bu öncelikten kasıt ise, evde yapılan tüm hazırlıkların ilk önce kayınpedere takdim edilmesidir. Öyküde kayınpederin, özel bir oturma yeri, ona ait özel bardak, çatal ve kaşığının olduğu ifade edilmiştir. Ona hizmet etmek ev halkı açısından ona gösterilen bir saygının yansıması olarak kabul görmektedir. Bu anlamda öyküde, kayınpedere karşı gösterilen olumsuz tepkiler;

¹⁵⁵ Mustafa Çağırıcı Ana Hatlarıyla İslam Ahlakı, İstanbul: Ensar yayınları, 2018), 173.

¹⁵⁶ Mehmet Selim Aslan, *İslam Aile Hukuku* (Bursa: Emin Yayınları, 2017), 18.

¹⁵⁷ Çağırıcı, *Ana Hatlarıyla İslam Ahlakı*, 174.

geleneğe karşı koymak anlamını da taşımaktadır. Çünkü kayınpeder, aile içinde geleneksel bir otoritedir. Bu sebeple geleneğe göre kayınpeder; eşi, çocukları ve gelinleri üzerinde hakimiyet kurabilme hakkına sahiptir. Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında kayınpederi ailenin büyüğü ve otoritesi olarak himaye edici bir kişilik olarak vurgulanmaktadır. Kayınpederin himayesi, bir şemsiye töreni üzerinden anlatılmıştır. Bu şemsiye töreninde, gelin düğün günü; kayınpederin şemsiyesi altında bahçe kapısından içeri girmekte ve ardından gelini damadın yanına götürülmektedir. Öyküde, Süreyya adlı genç kız, İstanbul'da modern ve rahat bir hayat süren bir hanımken, gelin geldiği ailenin geleneksel bir yapısından dolayı kendini mutsuz ve kısıtlanmış hissetmektedir. Süreyya'nın hayatında gelenek ve modernite ilk defa düğün günü, şemsiye töreninde karşı karşıya gelmiştir. Süreyya'nın gelin gittiği belde de düğün günü kayınpederin şemsiyesi altında yürüyerek gerçekleşen tören, gelinin damadın koluna girmesiyle son bulmaktadır. Fakat Süreyya, kayınpederinin şemsiyesi altına girmeyi reddederek, eşinin yanına tek başına gitmiştir. Davetliler huzurunda gerçekleşen bu hadise, geleneksel bir kriz olarak davetlilerin gündemine oturmuştur. Damadın ailesi tarafından hiç hoş karşılanmayan gelinin bu davranışı, kayınpederin ailedeki otoritesini sarmış ve yıllardan beri uygulanan geleneğe zede getirmiştir. Süreyya, kayınpederinin şemsiyesi altına girmeyi reddederek, tören zincirini bozmuş ve geleneğin aksi şekilde harekete etmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Evin üst katlarındaki pencerelerden gelinle damadın başına sepetlerle çerez meyve bozuk para da dökülecekti. Ama bu sembolik adetlerin gerçekleşebilmesi için her şeyden önce gelinin kayınpederinin şemsiyesi altında bahçe kapısından içeriye girmesine bağlıydı. Süreyya şemsiyenin altına girmeyi reddettiği için tören zincirini koparmış, böylece davetlilerin neşesini huzurunu kaçırmıştı.”¹⁵⁸

Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* öykü kitabının “*Şemsiyenin Altında*” adlı hikâyesinde; şemsiye geleneği konusunun aydınlanması açısından pek çok detay mevcuttur. Süreyya adlı karakterin gelin gittiği, Yusuf'un ailesi oldukça geleneksel bir yapıya sahiptir. Süreyya'nın, kayınpederinin şemsiyesi altına girmemesi eşi tarafından tepkiye neden olmuştur. Süreyya için sembolik olan bu tören, o bölgenin

¹⁵⁸ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 36.

halkı için oldukça önemli bir gelenektir. Öyküde, Yusuf adlı genç; bu uygulanan şemsiye töreninin yüzyıllardan beri devam eden bir tören olduğunu ifade etmektedir. Öyküye göre, aktif rol oynamak isteyen oğlu olan her baba, bu töreni gerçekleştirmek için düğün zamanını heyecanla beklemektedir. Bu tören hem aile geleneği hem de kayın pederin ailedeki otoritesini yansıtmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Daha önemlisi kayınpederinin büyük hayal kırıklığına hatta utanca kapılmasına yol açmıştı. O günden başlayarak Yusuf ‘İlk ve biricik gelinsin, adam sende bunu yaşamak istedi, onu herkesin yanında mahcup ettin.’ deyip durmuştu, Süreyya’nın tepkisini bir türlü anlayamıyordu. Alt tarafı birkaç dakika sürecektir sembolik bir hadiseydi. Ama babası için çok mühimdi, belki de hayatının bundan sonra ki döneminde önem taşıyacak birkaç büyük merasim heyecanından biriydi. Belki de, yüzyıllardır ataları tarafından gerçekleştirilen bu töreni sürdürecektir, gelinini şemsiyesinin altına alarak evinin kapısından sokmak, oğlu doğduğundan beri hayal ettiği bir şeydi. Böylece ailenin geçmişten bu yana bir ırmak gibi akışında kendini atalarına torunlarına borçlu saydığı bir görevi yerine getirmiş olacaktı, Yusuf böyle söylüyordu.”¹⁵⁹

Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında yer alan Yusuf ve Süreyya’nın hikâyesinde; Yusuf, bir babanın yerine getirmesi gereken vazifeleri açıklamıştır. Yusuf’un öyküdeki tanımlamasına göre, babanın evladı üzerinde üç vazifesi vardır: Okutmak, evlendirmek ve ev almaktadır.¹⁶⁰ Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Bizim oralarda babanın evladına karşı üç vazifesi vardır. Okutup meslek sahibi etmek, evlendirmek ve ev almak”¹⁶¹

Gelenekte, evdeki hayat; evin büyüklerine uygun olarak dizayn edilmektedir. Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında da aynı durum söz konusudur. Ev halkının hayat tarzı, kayınpeder indeksli olarak dizayn edilmiştir. Misafirlere kazan kazan pişirilen yemeklerden, ikramlık tatlılardan, evde bulunan eşyaların süsü ve

¹⁵⁹ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 36.

¹⁶⁰ (Yusuf’un babası, Süreyya’nın kayınpederi olduğu için baba rolünün vazifesini “Kayınpeder” başlığında ele almak daha uygun görülmüştür.)

¹⁶¹ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 42.

konumu dahi kayınpederin itibarı dikkate alınarak ayarlanmıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Evin günlük akışında da her şey kayınpederinin itibarı gereğince düzenleniyor gibiydi. Misafir odalarının duvarlarını kaplayan ipek halılar, yüksek dolapların vitrinlerini süsleyen çiniler, porselen kaplamalı şömineler, sabahtan akşama kadar her gelene çıkarılacak gibi fazlasıyla pişirilen kazan kazan yemekler, şehrin en iyi pastanesinden misafirler için kutu kutu taşınan tatlılar, pastalar...”¹⁶²

Kayınpederin otoritesi, kayınpederin sözünün ulaştığı yere sinmektedir. Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında kayınpederin otoritesinin eve, odalara, eşyalara ve insanlara sindiği ifade edilmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Tam anlamıyla eve, odalara ve eşyalara sinmişti varlığı. Hatta insanlara da...”¹⁶³

Tüm hazırlıklar kayınpederin isteğine uygun olarak hazırlanmaktadır. Bu durum Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında şöyle aktarılmıştır:

“Evde her şey kayınpederine göre hazırlanıyordu. Temizlik ve yemek saatleri, seçilen yemekler, seçilen ilişkiler... Kayınpederinin özel minderi, koltuğu vardı. Yeri gelince özel minderine koltuğuna otururdu. Televizyon seyredirken koltuğa oturmayı tercih ederdi. Mindere oturduğunda sırtını dayadığı yastık halı kaplıydı. Özel tabağı, su bardağı, çatalı kaşığı, çay bardağı, şekerliği, vardı. Öğle uykusu, çay saati, banyosu, abdesti namazı, karısını, kızlarını ve Sündüz Bacı’yı, hatta yaşlı babaanneyi harekete geçiren hadiselerdi. Süreyya’nın da bu itinaya dikkat etmesi bekleniyordu. Bu itina ve dikkate karşılık kayınpederi de koca evin geçimini üstlenmiş; karısı, kızları, yaşlı halası ve ev işlerine yardım eden Sündüz Bacı’yı da himayesine almıştı.”¹⁶⁴

Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında, kayınpeder ile anlaşma yolu; kayınpederi, evin büyüğü, yöneticisi olarak görmek ve himayesini kabul etmektir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

¹⁶² Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 39.

¹⁶³ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 39.

¹⁶⁴ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 39.

“Şemsiye hadisesi ona göstermişti ki, kayınpederi ile himayesini kabul etmeksizin uzlaşmanın yolu yoktur.”¹⁶⁵

3.1.2. Kayın Valide

Kayınvalide, kayınpederden sonra evdeki en yetkili kişidir. Evdeki tüm kadınların yöneticidir. Ast üst ilişkisinin, üst kişisidir. Kayınpederin ilk ve tek yaveridir. Kayın validenin de kayınpeder gibi ev halkı üzerinde görünmeyen bir otoritesi vardır. Ona saygısızlık kayınpeder tarafından müdahale ve tepki alanı olarak kabul görülmektedir. Toplumumuzda kayınvalideler, geleneksel kadın ve geleneksel gelin statüsüne uygun geçirdikleri zaman dilimlerinden sonra daha rahat edecekleri “kayınvalide” statüsüne erişmeyi arzu etmektedir. Fakat değişen dünyada, her ne kadar aileler çocuklarını geleneklerle iç içe yetiştirmeye çalışsa da aldıkları eğitim, sosyal medya modern olmaya ait yaşayış tarzları ve yeni düzenin değerleri, geleneksel kayınvalide statüsüne gelmiş bir kadının psikolojik olarak zamanlara uyumunu engellemektedir.¹⁶⁶

İnsan sosyal bir varlıktır. Bu anlamda kişinin, hal ve hareketleri toplum tarafından takip edilmektedir. Kişinin giyim kuşam tarzına kadar her detay, toplum nazarından puanlamaya tabiidir. Özellikle bu puanlama, hale tavra yahut giyim kuşama dikkat eden geleneksel aile yapılarında daha da ön plandadır. Çünkü bu aile yapılarına göre, toplum tarafından gelecek herhangi olumsuz söz ve yorum ölümünden daha beter olarak kabul edilmektedir. Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında, kayın validenin evdeki kadınlar üzerindeki otoritesi; misafirlerin karşısına çıkacak gelin hangi kıyafetleri giyeceğinden hangi takıları takacağına kadar yönlendirmesi olarak aktarılmıştır. Evin yönetici hanımı ve geleneksel bir kişilik olarak kayınvalide, gelinlerine ve torunlarına yönlendirmelerde bulunmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“‘Altınlarını tak, öyle çık misafirlerin karşısına’ demişti, kayınvalidesi Süreyya'nın bavulundaki elbiseleri gözden geçirerek yeşil ipekten takımını giymesini istemişti.”¹⁶⁷

¹⁶⁵ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 40.

¹⁶⁶ Dolunay Şenol- Aşkın Taştan “Gelinlerin Dilinden, Gelin-Kayınvalide İlişkilerine Sosyolojik Bir Bakış”, 24.

¹⁶⁷ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 37.

Geleneksel bir kişilik olarak kayınvalide, gelenek aktarımında önemli bir kişidir. Ailenin büyüğüdür, yaş itibarıyla aile geçmişinin tüm detaylarına sahiptir. Bu anlamda aile geleneklerini aktarmada da en yetkili kişidir. Cihan Aktaş'ın *Fotoğrafta Ayrı Duran* adlı öykü kitabında kayınvalide, gelinin nişan elbisesini arkadaşına ödünç vermesinden dolayı tepki göstermektedir. Bu tepkinin arka planında nişan yahut düğün kıyafetlerinin ödünç verilmesinin uğursuzluk getireceği inancı yatmaktadır. Bu anlamda; nişan kıyafetinin ödünç olarak verilmesi, uğursuzluk getirileceğine inanılması açısından geleneksel bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu inanın yansıması olarak kayın validenin tepkileri öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Kocasıyla tartışmışlar, kayınvalidesi yüzünden, gözlerinden yaşlarla içini döktü onlara. Nişan tuvaletini Avrupa'ya fuar için giden arkadaşına ödünç verdiği için üzerine gitmiş kayın validesi. Düğün nişan elbisesini ödünç olarakta olsa birine vermek uğursuzluk getirirmiş. Hem ta Avrupa'lara giden elbise de sağ sağlam getirilir miymiş bakalım! Elbise gitti geldi Almanya'ya, sapasağlamdı, gördü, yine de söylenmesi bitmedi, diye şikâyeteye devam etti.”¹⁶⁸

3.1.3. Gelin

Gelin, düğün gününün baş temsilcisidir. Düğün derneğin kurulma sebebidir. Gelin hem eşini hem de eşinin ailesini temsil etmektedir. Geleneğe göre gelinin davranışları, tabi olduğu kimselerin otoritesine zarar vermemelidir. Aile fertlerinin yüz akı olması gerekmektedir. Öyküde, gelinle ilgili aktarılan ilk detayda; geleneğe göre gelinin evlendiği ilk hafta ev işlerine elini sürmemesi gerektiğidir. Bu anlamda gelin ilk hafta; yeni yaşantısının gözlemleme ve bu yaşantıya alışma süreci olarak kabul edilmektedir. Bu durum Cihan Aktaş'ın *Ağzı var Dili Yok Şehrazat* adlı eserinde orta yaşlarında evlenmiş bir kadın karakter üzerinde yapılan yorumda, gelinin yaşı kaç olursa olsun evlendiği ilk günlerde evdeki işlere el sürmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu gelenek öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Sen elini bir işe sürme, kızlar toplar ortalığı” demişti. Bu da bir gelenek işte: Gelinin yaşı kaç olursa olsun, en az bir hafta elini bir işe sürmemeliydi.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Aktaş, *Fotoğrafta Ayrı Duran*, 118.

¹⁶⁹ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 109.

Geleneğe göre gelin, gittiği evin mahremidir. Bu yüzden gelinin yaptığı davranışa karşı tepkiler evin dışına yansıtılmamakta, gelinin kusurları gizlenmekte ve sadece olumlu özellikleri eşe dosta bildirilmektedir. O yüzden geline dair beslenen olumsuz duygular ve yorumlamalar ulu orta belli edilmemektedir. Bu bir aile geleneği olmakla birlikte ailenin itibar meselesi sayılmaktadır. Bu durum Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* kitabında, şu ifadelerle yansımıştır:

*“Duygularını uluorta belli etmemeleri, ailelerinin bir geleneğiydi. Gelinle ilgili hiçbir problem ailenin dışına yansıtılmazdı, çünkü bu bir itibar meselesiydi.”*¹⁷⁰

3.1.4. Damat

Geleneğe göre damat, düğünün baş temsilcisidir. Gelinin kavalyesi, oluşacak ailenin yöneticisi ve lideridir. Aynı zamanda, bir birey olmasına rağmen babasının otoritesi altında bir çocuk olarak kabul görmektedir. Öyküde, damadın eş seçimi ve aile geleneklerine bağlılığı önemle vurgulanmıştır. Cihan Aktaş *Son Büyülü Günler* adlı öykü kitabında, bazı erkeklerin geleneğe bağlılığı ve eş seçimi üzerinden toplumsal bir eleştiri yapılmıştır. Bu eleştiride, bazı erkek tiplerinin güncel hayatlarında aile geleneklere karşı çıktıkları ifade edilirken; eş seçimi zamanında ise aile geleneklerini birebir uyguladıkları belirtilmiştir. Bu anlamda aile gelenekleri reddeden erkeklerin, eş seçimi ve düğün aşamalarında aile geleneklerini ihmal etmemesi, öyküde tutarsız bir davranış olarak vurgulanmıştır. Bu konudaki eleştiri öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Uzun nutuklar dinliyordum: Müslüman erkekler evlendiklerinde iyi aile terbiyesi görmüş ev kızlarını yeğliyorlar. En azından evlenecekleri kızın böyle bir özelliğe sahip olabileceğine inanmaları gerek. Evlilikten, evlenecekleri kızıdan çok şey bekliyorlar. Geleneklere karşı çıksalar da özellikle evlenirken geleneksel değerlere ve ölçülere başvurmayı daha güvenli sayıyorlar. Ama ne oluyor; evlendikten sonra eşlerini evlerin kuytulduğunda çocuk büyütürken erkek dışarıda kendine arkadaş aramaya başlıyor. Farkına varılmadan, alaya alınan renkli gazetelerin yerleştirdiği ölçülerin çağrışımlarını bile...”*¹⁷¹

¹⁷⁰ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 54.

¹⁷¹ Aktaş, *Son Büyülü Günler*, 118.

Bir başka örnekte ise evlilik aşamasında ve evlendikten sonraki süreçte değişen erkek yapısından bahsetmektedir. Bu durum Cihan Aktaş'ın *Suya Düşen Dantel* adlı öykü kitabında şu şekilde aktarılmıştır:

“Benimle evlenirken özgür düşünceli, spor giyinimli, kadın haklarına saygılı İslamcı entelektüel rolünü oynuyordu. Şimdi geleneklere bağlı, dindar sakallı, kadından eksiksiz itaat bekleyen erkek rolünü oynamak işine geliyordu.”¹⁷²

3.1.5. Dede

Dede, geniş ailenin en büyük erkek ferdidir. Çocuklar ve torunlar üzerinde önemli bir otoritedir. Cihan Aktaş'ın *Son Büyülü Günler* adlı öykü kitabında, bir dedenin yatılı öğretmen okuluna gidecek torununa tavsiye vermekte ve yönlendirmede bulunmaktadır. Bu tavsiye ve yönlendirmeler öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Sedirin köşesine kurulup annemin ceketini çıkarmasını beklerken, bana sıkı sıkı tembih ediyor: Oralarda Müslümanlıktan çıkma, komünistlere karışma. Açık saçık giyinme, kaş göz alma, beden dersinde oğlanların arasında şortla dolaşma. Annem ona okulun bir kız okulu olduğunu söylüyor, ama dedem inanmıyor. Karıştırıyorlar, bütün okulları kız erkek karıştırıyorlar, mahsustan karma yapıyorlar, diyor. Cumhuriyet döneminin ilk öğretmenlerinden olduğu için eğitim konularında herkesten bilgili sanıyor kendini, bu yüzden babamla aralarında sürekli tartışma çıkıyor. Dedem ablamın yatılı okula gitmesine muhalefet ettiği gibi, benim gitmeme de muhalefet ediyor. İmtihana çekiyor beni., namazın imanın şartları gibi sorular soruyor. Kızın namaz çağı gelmedi mi diye çıkışıyor anneme.”¹⁷³

3.1.6. Nene

Nene, geniş ailenin en büyük kadın ferdidir. Çocuklar ve torunlar üzerinde önemli bir otoritedir. Cihan Aktaş'ın *Ayak İzinde Uğultu* adlı öykü kitabında; bir anne, dede ve nenenin çocuk eğitiminde ve çocuklara değer aktarımında ne kadar önemli bir konumu olduğunu şu ifadelerle belirtmiştir:

¹⁷² Aktaş, *Suya Düşen Dantel*, 45.

¹⁷³ Aktaş, *Son Büyülü Günler*, 12.

“Senelerdir arkadaşım, idealleri olan gayretli bir insan, ama işte tek başına bir anne bir baba çocuğa değerlerini veremiyor. Allah alimdir. Bir annearne nazarı, bir dede uyarısı olmazsa olmazmış; ben New York hayatında öğrendim bunu.”¹⁷⁴

Aile büyükleri, çocuklarının ve torunlarının özel günlerinde yanlarında olmaya gayret etmektedirler. Özellikle gençlerin evliliğe adımlarının ilki olan, isteme töreninde; geleneğe göre aile büyükleri hayattaysa evlatlarının bu özel gününde aktif rol oynamaktadır. Bu roller, isteme töreninde bulunmak ve “Allah’ın emri, peygamberin kavli ile” ifadeleriyle bu töreni resmileştirmektedir. Cihan Aktaş’ın *Kusursuz Piknik* adlı öyküsünde bir anne, kızına kendi evlilik hikâyesini anlatırken; isteme töreninde hayatta olduğu halde eşinin anne babasının o anda orda olmadığını kendisini “Allah’ın emri, Peygamberi kavli” ifadeleriyle eşinin halası ve halasının eski eşi tarafından istendiği dile getirmiştir. Kayınpederinin ve kayınvalidesinin bu törende aktif olmadıkları sitemle belirtmiştir. Bu sitem öyküye şu şekilde yansımaktadır.

“Beni istemeye büyükannenle büyükbaban sağ olduğu halde halanla eski kocası gelmişti, ucuz çikolata ve çiçeklerle; ağızda kötü bir tat bırakacağı açık olan adı çikolataları, birileri yanlışlık eseri yiyip de midesi bozulmasın diye çöpe atmıştı teyzen.”¹⁷⁵

3.2. Yeme-İçme Kültürü

3.2.1. Şekerbura

Azerbaycan tatlılarından olan şekerbura, nevrüz sofralarında yerini almaktadır.¹⁷⁶ Azerbaycan mutfağının nimetlerinden olan şekerbura daha çok bayramlarda, özellikle Nevruz’da hazırlanmaktadır. ¹⁷⁷ Cihan Aktaş’ın *Azize’nin Son Günü* öykü kitabında nevrüz sofrasında yerini alan şekerbura öyküye şu ifadelerle yansımıştır:

¹⁷⁴ Aktaş, *Ayak İzinde Uğultu*, 123.

¹⁷⁵ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 102.

¹⁷⁶ Kâmil Veli Nerimanoğlu, “Azerbaycan’da Nevruz” *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2004), 248.

¹⁷⁷ Azizaga Nacafov, “Nizami Hamse ’sinde Azerbaycan- Türk Milli Mutfağı ve Sofra Kültürünün Sanatsal Yankısı”, *Journal of World of Turks / Zeitschrift für die Welt der Türken* 12/1 (2020), 207.

“Şekerbura, sütlü baklava ve goğallar kayık tabaklarla sofraya konulurdu.”¹⁷⁸

3.2.2. Goğal

Türk Dünya Nevruz Ansiklopedisinde goğal, “gorğa” adıyla buğday kavurması olarak geçmektedir.¹⁷⁹ Cihan Aktaş’ın *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında; nevrüz sofrasının ürünlerinden olan goğalları, bir anne mutlaka kendi elleriyle pişirdiğini belirtilmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır.

“Hiçbir şey değil ama goğalları annem mutlaka kendi elleriyle pişirirdi.”¹⁸⁰

Cihan Aktaş’ın *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında, yer alan bir başka örnekte ise nevrüz sofrasının canlılığından bahsedilmektedir. Bu anlamda; çiçekler ve meyveler, nevrüz sofrasına renk katmaktadır. “Buğday kavurması” anlamına gelen goğal ve Azerbaycan’a özgü bir börek olan plaşkilerde¹⁸¹ nevrüz sofrasının ürünleri olarak sofrada yerini almıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Ne günlerimiz vardı oysa... Ne evler gördüm ne şenlikler yaşadım... Şuvelan’daki evimizde, o yüksek tavalı salondaki şöminenin üzerindeki semeni tabakları, Nevruz sofralarındaki plaşkiler, goğallar, meyvelerin ve çiçeklerin oluşturduğu renk cümbüş, bugünkü gibi gözlerimin önünde.”¹⁸²

3.2.3. Kışmış

Türk Dünya Nevruz Ansiklopedisinde göre, nevrüz sofrasında yedi tür kuru yemiş ve taam (yemek) olması gerekmektedir. Bunlar içerisinde; şekerbura, baklava, feseli, gorğa (buğday kavurması), nohut, hurma, ceviz, fındık, kışmış (üzüm kurusu) sayılmaktadır.¹⁸³ Sofraya konulan kuru yemişlerin anlamı, yeni yılda bu nimetlerin

¹⁷⁸ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 118.

¹⁷⁹ Nerimanoğlu, “Azerbaycan’da Nevruz”, 248.

¹⁸⁰ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 118.

¹⁸¹ Nefis Yemek Tarifleri “Peraşki” (Erişim 15 Ağustos 2024)

¹⁸² Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 114.

¹⁸³ Sedat Adıgüzel, “Azerbaycan’da Nevruz Kutlamaları” (Türk Dünyasında Nevruz Kutlamaları, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 2003), 248.

bol olması dileklerinden gelmektedir.¹⁸⁴ Cihan Aktaş da *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında sofrada bulunması gerekenler arasında; kavurga, kos, iğde kurusu, kuru geval zikredilmiştir. Öykü karakteri tarafından, abisinin çokça sevdiği alça turşusu da zikredilenler arasında yer almaktadır. Adı zikredilen nevrüz sofralarının önemli besinleri, öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Kavurga, kos, iğde kurusu, kişmiş, kuru geval oval kaselerde getirildi. Ağabeyim Nadir çok sevdiği için alca turşusu da olmalıydı mutlaka.”¹⁸⁵

3.2.4. Haft Sin Sofrası

Nevruz bayramı her yıl mart ayının yirmi birinde kutlanmaya başlanmaktadır. Fakat Azerbaycan Türkleri, bu bayrama bir ay öncesinden hazırlanmaktadır. Azerbaycan Türklerinin nevrüz hazırlığı, detaylı ev ve bahçe temizliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda nevrüz hazırlığında elin uzandığı her yeri temizlemektedirler. Nevruz bayramı için imkanlar ölçüsünde yeni kıyafetler alınmaktadır. Bunun sebebi bayram sofrasına yenilenmiş ve temizlenmiş olarak oturma düşüncesinden gelmektedir.¹⁸⁶

Nevruz törenlerinin sofrası; heftsin, yeddisin, sömelek, vb. adlarla anılmaktadır. Nevruz sofrasında geleneğe göre, sofrada yedi ürünün bulunması gerekmektedir. Nevruz sofrasında yer alan ürünler kaynağını mitik inançlardan almakta ve kutsal sayılmaktadır.¹⁸⁷ Nevruz sofrası kurulurken, bu sofrada bulunması gereken yedi ürün “s harf” (Haft sin) ile başlamaktadır. Bu yedi s (Haft sin) içerisinde yer alan ürünler farklılık göstermektedir. Cihan Aktaş'ın *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında geçtiği sıralama ile bu ürünler şunlardır:

1. Sumak
2. Sirke
3. Semeni (nevrüz sofrasının süsüdür. Kapta yetiştirilen buğdaydır.)¹⁸⁸

¹⁸⁴Feyda Çakıroğlu, “İran'ın Yemek Kültürü Gelenek ve Göreneklere, Türk Mutfağı ile Karşılaştırılması”, *Beslenme ve Diyet Dergisi* 35/1 (2007), 42.

¹⁸⁵ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 118.

¹⁸⁶ Adıgüzel, “Azerbaycan'da Nevruz Kutlamaları”, 2003, 145.

¹⁸⁷ Ayşe Yücel Çetin, “Yemek Kültürümüzde Nevruz”, *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2004), 149.

¹⁸⁸ Adıgüzel, “Azerbaycan'da Nevruz Kutlamaları”, 2003, 145.

4. Sir (sarımsak)
5. Sib (elma)
6. Senced (iğde)
7. Sikke (bozuk para)

Bu ürünlerin sofraya kattıkları anlam ise; sib (elma) hayatı ve aşkı, semeni (filizlenmiş buğday) doğurganlığı, sir (sarımsak) sağlığı, senced (iğde)sevgiyi, sirke sabrı, sumak mikroplardan arındırması ve sikke (bozuk para) bereketi sembolize etmektedir.¹⁸⁹ Haft sin sofrası, Cihan Aktaş'ın *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabına şu şekilde yansımıştır:

*“Haft sin, yani “yedi s” sofrasında, sin harfi ile başlayan yedi şey bulunmalıydı. Sumak, sirke, semeni, sir, sib, senced ve sikke. Ayrıca Kur'an, balık ve tatlı. Küçük kırmızı balıklar, hayatın ebediliğini ve sürekliliğinin ifadesi olarak Haft sin sofrasında yer alırdı. Ayna saflık, şamdan da aydınlık için. Rengarenk çiçekler neşenin ve mutluluğun ifadesiydi. Herkesin mutlaka yeni bir giysisi olmalı. Yılın değiştiği an, ev halkı sofraya başında olurdu.”*¹⁹⁰

Haft sin sofrasının kurulmasıyla başlayan, on iki gün süren, nevrüzde büyükler ziyaret edilmekte ve çocuklara para ya da hediye verilmektedir. Nevruzun on üçüncü gün ise “sizdeh be der” adı verilen ”13'ün uğurlanması” anlamına gelen törenle "haft sin sofrası” toplanmaktadır. Nevruzda yapılan bir diğer etkinlik ise, filizlenmiş buğdaylarını yanlarına alan ailelerin piknik alanlarına ve kırlara akın etmesidir.¹⁹¹ Bu aileler, yanlarına aldıkları filizlenmiş buğdaylarını akan suya bırakmaktadırlar. Cihan Aktaş'ın *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında, Nevruz bitimi; Haft sin sofrasının toplanışı ve on üçüncü gün kır gezileri ve semenilerin (yetiştirilen buğdaylar) suya bırakılması ele alınmıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Bir ay öncesinde yeşerttiği buğdayı denk düşürüp akan suya salmamışsa, bir itinayla paketleyerek çöp kutusuna atmıştı bazen. Oysa ayın on üçünde semeni saksısını götürüp akan bir suya atmalı ki bereketli olsun. Bazen genç kızlar yeşerttikleri buğdayı on üç taşın ardından suya atarlardı. Su kenarlarında dost ve

¹⁸⁹ Çakıroğlu, “İran'ın Yemek Kültürü Gelenek ve Göreneği, Türk Mutfağı ile Karşılaştırılması”, 42.

¹⁹⁰ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 83.

¹⁹¹ Çakıroğlu, “İran'ın Yemek Kültürü Gelenek ve Göreneği, Türk Mutfağı ile Karşılaştırılması”, 42.

akrabalarla geçirilen hoş bir gün olurdu birinci ayın on üçü. El Gölü'nde kayık gezintileri. Suyu titreten kahkahalar. Elinden düşmeyen kâğıdı kalemıyla cuma günleri ailece Eyneli Dağı'na tırmanışları. Elma bahçelerinde serinleyen sıcak yaz geceleri. Sepet sepet sebzeyle, Tebriz'e dönüşleri.”¹⁹²

3.2.5. Balık

İran kültür ve geleneklerinde eski yılın son yemeğinde, balık ve otlu pilav yenilmesine dikkat edilmektedir. Ayrıca yeni yılın başlamasıyla birlikte, İranlı ailelerin sofralarında mutlaka sofraya canlılık katması ve hayatı temsil etmesi için canlı kırmızı balıklar bulunması gerekmektedir.¹⁹³ Cihan Aktaş'ın *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında; sağlık, afiyet, uzun ömür ve bereket için akrabalarında dahil olduğu sofrada, balık ve sebzeli pilavın yer aldığı ifade edilmektedir. Bu öyküde gelenekleri uygulaması bakımında bir anne için, “geleneklerine uyan kadın” ibaresi kullanılmıştır. Öyküde, anne gelenekleri yerine getiren kişi anlamında kullanılırken, eski yılın son yemeğinde balık ve sebzeli pilavın yer alması yeni yılda güzel temennilerle başlamanın yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Bir gece öncede sağlık afiyet, uzun ömür ve bereket tecellisi dileğiyle, yakın akrabalarla sebzeli pilav ve balık yemiş olurlardı. Geleneklere uyan bir kadındı annesi.”¹⁹⁴

3.2.6. Kotlete

Kıyma, patates, soğan ve yumurta ile yapılan bir tür köfte tarifidir.¹⁹⁵ Cihan Aktaş'ın *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı eserinde geleneksel olarak düzenlenen bir bağ ziyafeti için yapılacak yemekler arasında kotlete zikredilmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

¹⁹² Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 84.

¹⁹³ Çakıroğlu, “İran'ın Yemek Kültürü Gelenek ve Görenekləri, Türk Mutfağı ile Karşılaştırılması”, 42.

¹⁹⁴ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 83.

¹⁹⁵ Nefis Yemek Tarifleri “Azeri Kotleti (Köfte)” (Erişim 15 Nisan 2017).

“Patatesleri üç gün sonra bağda yakın akrabalara verilecek ziyafet için kızaracak, çorbaya ya da kotlete katılacak şekilde tasnif ederek doğruyorlardı.”¹⁹⁶

3.2.7. Zülbiye tatlısı

İran’ın geleneksel tatlılarından Zülbiye bamya tatlısı genellikle Ramazan ayında tüketilmektedir. Ramazan sofrasını süsleyen zülbiye bamya (un, yağ, yumurta ve su), bir tür tulumba tatlısıdır.¹⁹⁷ Cihan Aktaş’ın *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında zülbiye tatlısı şu ifadelerle yansımıştır:

“Ramazanlarda zülbiye bamya tatlıları. Yağlı yumurtalı pide. Üzerine bal dökerek yediği muhallebi. Okuldan dönünce sofrayı hazırlanmış bulunurdu.”¹⁹⁸

Ayrıca Cihan Aktaş’ın *Fotoğrafta Ayı Duran* adlı öykü kitabında kıvrım ve kerebiç tatlıları da şu ifadelerle geçmektedir:

“Gerçi büyük oğlu yükünün önemli bir bölümünü üstlendi, kıvrım tatlısı işinde ustalaştı, çadır kentin biricik pastanesinde çalışıyor.”¹⁹⁹

“Ayşe Hanım bir siniye dizili tabaklarda hurmalı kerebiç tatlısı getirdi; buralarda bir yerde akrabaları tatlıcı dükkânı açmış. Baklavaya benzeyen kerebiç tatlılarımız paket edilip elimize verildi.”²⁰⁰

3.2.8. Kahve/ Sütli Kahve

İsteme törenlerinde tercih edilen kahve zamanla geleneğin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu anlamda, kahvesiz geçen bir isteme töreni oldukça az sayıdadır. Cihan Aktaş’ın *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında anne-kız arasında geçen diyalogda isteme törenlerinin ikramı, kahveye değinilmiştir. Öyküde, anne; kızına çok aceleye gelmiş bir şekilde evlendiğine dair sitemde bulunurken; yine de kendisini

¹⁹⁶ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 85.

¹⁹⁷ Çakıroğlu, “İran’ın Yemek Kültürü Gelenek ve Göreneklere, Türk Mutfağı ile Karşılaştırılması”, 44.

¹⁹⁸ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 83.

¹⁹⁹ Aktaş, *Fotoğrafta Ayı Duran*, 129.

²⁰⁰ Aktaş, *Fotoğrafta Ayı Duran*, 138.

görücülere kahve tutmaya meraklı olan biri olmadığını belirtmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Biliyorum, evet, iyi biliyorum; ben de neredeyse öyle evlenmişim, elime bohçamı alıp kaçsam da savsaklanan, aceleye getirilen törenlerle, işlemlerle evlendiğim için öyle gelmişti bana. Bunun için yakındığımı sanma görücülere kahve tutmaya hazırlanan bir genç kız değildim.”²⁰¹

Cihan Aktaş’ın *Unutulmayan* adlı öykü kitabında sütlü kahve ile ilgili yer alan detayda; eğer misafirlere sütlü kahve ikramında bulunulursa “yemek soframızda size yer yoktur.” anlamına geleceği ifade edilmiştir:

“‘Sen tasalanma anne’ dedi yengem. Ben şimdi sütlü kahve yaparım misafirlere. Bu saatte sütlü kahve sizi misafirliğe alıkoyamıyoruz demek anlamına gelir.”²⁰²

3.3. Halk Anlatıları ve Efsaneler

3.3.1. Kürşad Destanı

Destanlar; büyük, olağanüstü, toplum ve kahramanlık olaylarını, uzun ve manzum şekilde anlatan milli eserlerdir.²⁰³ Gökçen Kapusuzoğlu’nun *Tarihi Bir Kişilik Olarak Kür Şad ve 639 Yılı Kür Şad* adlı makalesinde; Çin kaynaklarında Kürşad’ın Jie-she-shuai ismiyle geçtiğini ifade etmektedir. Hüseyin Nihal Atsız ise 1946 yılında yazdığı *Bozkurtların Ölümü* romanında Jie-she-shuai’yu “Kür Şad” olarak tanıtmıştır. *Bozkurtların Ölümü* adlı eserde Kür Şad, Göktürklerin yükseliş döneminde yaşadığı belirtilmiş, I. Göktük devleti yıkılmadan önce Çin sarayında yaşadığı ifade edilmiştir. Çin sarayından yaşamasına rağmen Kür Şad, asile olmamış ve bağımsızlığa olan düşkünlüğünden dolayı isyan etmiştir.²⁰⁴

Cihan Aktaş *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında siyasetten uzak duran, daha çok sanatla ilgilenmeyi tercih eden bir arkadaş grubu ele alınmaktadır. Bu arkadaş grubunun üyelerinden; Fulya varoluşçu, Osman karikatürist, Neşe ressam ve Ufuk caz

²⁰¹ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 98.

²⁰² Aktaş, *Unutulmayan*, 225.

²⁰³ Hasan Köksal, *Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı* (İstanbul: Toker Yayınları, 2002), 23.

²⁰⁴ Gökçen Kapusuzoğlu, “Tarihi Bir Kişilik Olarak Kür Şad ve 639 Yılı”, *Gazi Türkiyat* 17 (2021), 121.

meraklısı olarak tanımlanmıştır. Aktaş, bu arkadaş grubunu “asilliği ile bağışlanır türde eğlenmeyi seven” ifadeleriyle yorumlamıştır.²⁰⁵ Öyküde, bu arkadaş gurubunun okuma kültüründen bahsedilmektedir. Cihan Aktaş, 1996 yılında yayımladığı *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; bu arkadaş grubunun, okuma listesinde Hüseyin Nihal Atsız’ın *Bozkurtların Ölümü* adlı eserinin yer aldığını belirtmiştir. 1997 yılında yayımladığı *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabından ise *Bozkurtların Ölümü* adlı kitabın konusu olan Türk tarihinin önemli ismi Kür Şad’ın bağımsızlık çabalarını *Yaralı Kür Şad* adıyla hikayeleştirmiştir. Bu anlamda Cihan Aktaş, *Yaralı Kür Şad* hikâyesini yazarken Nihal Atsız’ın *Bozkurtların Ölümü* adlı eserden esinlenmiştir.

Nihal Atsız’ın *Bozkurtların Ölümü* adlı romanında, “Yağmur artmıştı, rüzgâr pek sert esiyordu. Böyle bir gecede Çin kağanının sokağa çıkmasına imkân yoktu.”²⁰⁶ ifadeleriyle Kür Şad ve beraberindeki askerlerden bahsedilmektedir. Nihal Atsız, Kür Şad’la birlikte bu kırk kişinin hedeflerini şöyle açıklamaktadır: “Kırk kişi yaylarını germiş oldukları halde sessiz adımlarla yürüyorlardı. Ne rüzgârı işitiyor ne de yağmuru duyuyorlardı. İşte on yıldır bekledikleri gün çatmış, gözlerinde tüten savaşın eşliğine varmışlardı. Türk budunu da bu çılginca saldırılarla tutsaklıktan kurtulacak, Ötüken’de atalarının kurduğu devleti yeniden yaşatacak”²⁰⁷

Cihan Aktaş’ın, *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında; *Yaralı Kür Şad* adlı hikayenin baş karakteri Sinan’ın, siyasi sebeplerden dokuz yıl hapis yatmış ülkücü bir Türk genç olduğunu ifade etmektedir Sinan, hapisten çıktıktan sonra gençlik yıllarında görmeyi çok istediği halde gidemediği Bakü’de kendine yeni bir hayat kurmayı amaçlamaktadır.²⁰⁸ Öyküde, dokuz yıl boyunca hapiste suçsuz yere yatan Sinan’ın, tarihi kişiliklerden Kür Şad’la aynı yaşta olmasına rağmen, hayatı boyunca dikiş tutamayışından bahsedilmektedir. Sinan’ın bu hayatta dikiş tutamayışı üzerinden önemli tarihi kişiliklerden bağımsızlığına düşkün olan, kahraman Kür Şad’a ve Kür Şad destanına vurgu yapılmıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Dokuz hapis yılını da sayınca, yirmi dokuz yaşındaydı. Mete’nin, Teoman’ın Bumin Kağan’ın, Fatih’in nice zafereler kazanarak adlandırdığı ünlerde yaşadığı

²⁰⁵ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 15.

²⁰⁶ Nihal Atsız, *Bozkurtların Ölümü* (İstanbul: Baysan Basım ve Yayın Sanayii A.Ş., 1990), 437.

²⁰⁷ Atsız, *Bozkurtların Ölümü*, 439.

²⁰⁸ Balkan, “Cihan Aktaş’ın *Azize’nin Son Günü* Adlı Hikâye Kitabındaki Azerbaycan Kültürüne Ait Unsurlar”, 243.

yaşlarda... Kür Şad, Çin sarayında kırk yiğidin başındaydı; kırk şehittiler onlar, önde Kür Şad."²⁰⁹

Cihan Aktaş, *Azize'nin Son Günü* kitabının *Yaralı Kür Şad* adlı hikayesinde Sinan adlı genç, Pelin'i sevmektedir. Fakat hapisten çıkışının ardından babası Sinan'a, Pelin'in ikinci kez evlendiğini, kendi hayatına bakması gerektiğini söylemiştir. Sinan, Pelin'le üniversite zamanlarını hatırlamış, Pelin'in *Bozkurtların Ölümü* piyesinde yer alan kavalyesi Necdet'i kıskandığı günler gözünün önüne geçmiştir. *Bozkurtların Ölümü* adlı romanın öyküye yansması şu şekildedir:

*"Sonra çekik gözlü, kömür saçlı bir kız. Beyaz önlüklü doktor adayı. Sinan onu fakülteden alır mitinglere götürürdü. Pelin, Bozkurtların Destanı'nın sahneye konulduğu bir şenlikte Işpara Alp'in büyük kızı Almıla'yı canlandırmıştı. Başında kalpağı, elinde daha sonra evleneceği Onbaşı Pars'a uzattığı bir bardak kımız. Pars rolünü oynayan Necdet'i nasıl da kıskanmıştı. Ama rol kabiliyeti yoktu. O hep lider devlet adamıydı. Daha doğrusu bir sürü küçük başbuğ adayından biriydi. Kurtarıcıydı. Bir zamanlar bu yaşlı duruşlu taş evlerde yaşamış birileri olabilir miydi, kurtarılmayı bekleyenler... "Şimdi de kendini kurtar" demişti babası ince bir alayla. Pelin'in ikinci kez evlendiğini öğrenince, tamam, demişti babası, gideceğim. Cebinde on bin dolarla uçağa binmişti."*²¹⁰

Cihan Aktaş, *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında, Kürşad Destanı, doğrudan Hüseyin Nihal Atsız'dan alıntılarla öyküyü yansımıştır. Kür Şad Destanı'nın öyküye yansması şöyledir:

"Atsız'ın kaleminde, Bumin Kağan'ın torunu, Çuluk Kağan oğlu Kür Şad, korku bilmezdi. Kırk arkadaşıyla birlikte Çinlilerin elinde tutsak olan Göktürklerin kurtarmak isterken ölmüştü ama yenilenmemişti. (Gece, Vey ırmağının kıyısında, bin üç yüz elli yıl önce ne yağmur yağıyordu ne rüzgâr esiyordu...) Dolunayın şavkı vurmuştu suya; yalnız onun nabızı atıyordu. Sigan fu kentiyle Vey suyu arasında, sayısız Çinli ölü yatıyordu!... Birden!... Bir uğultu koptu derinden... Bir bulut indi yere... Sis gibi... Duman gibi... Kırk şehit toplandı. Vey kıyısında; Yeni bir iman gibi. Kırk şehittiler, en önde Kür Şad!... Elinde kurt başlı tuğ vardı!... Uzakta bir yeri

²⁰⁹ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 48.

²¹⁰ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 48.

*gösteriyordu.... Uzakta bir bağ vardı!... Dağda bir otağ vardı... “oraya” diye
gürledi!... Yürüdü kırk şehit, en önde Kür Şad!)*

Delinse yer; çökse gök,

Yansa, kül olsa dört yan...

Yüce dileğe doğru

Yürürüz yine yayan... ”²¹¹

3.3.2. Şamil ile Patimat

Şeyh Şamil, Kafkas dünyası açısından gerçek bir efsane olarak tanımlanmaktadır.²¹² Dengav oğlu Muhammed oğlu Şamil, 26 Haziran 1797’de Gimri’de dünyaya gelmiştir. Çocukluğunda hastalıklarla mücadele eden Şeyh Şamil, bu hastalıkları yenmeyi başarmıştır. Bedensel hasatlıklarını yenen Şeyh Şamil’in bu mücadelesi kişiliğine de yansımıştır. Nefesini denetleyebilmek için ağzına bir top ya da taş alarak koştuğu, günlerce oruç tuttuğu, çıplak ayakla karda yürüdüğü onun hakkında aktarılan rivayetler arasındadır.²¹³ Şeyh Şamil, Dağıstan’daki en meşhur imamları arasında yer almaktadır. Şeyh Şamil, Rus işgaline karşı Kafkasya’yı korumaya çalışan, imamlar önderliğinde kurulan direnişin temsilcilerindedir. Müslümanların Kuzey Kafkasya’daki bu direnişine ‘Gazavat’ veya ‘Müridizm’ denmiştir.²¹⁴

Cihan Aktaş’ın *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabının *Şamil ile Patimat*²¹⁵ isimli hikâyede Şeyh Şamil’e telmih yapılmıştır. Aktaş, Çeçen kızlarının hayatlarını birleştirmek istediği mücadelecı ve direnişçi bir eş isteklerine vurgu yapmaktadır. Bu mücadelecı ve direnişçi eş istekleri ise Şeyh Şamil’e benzemesi yönündedir. Öyküde, her Çeçen kızın hayal dünyasında kendine özgü tipi vardır, ifadeleriyle Çeçen

²¹¹ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 50.

²¹² Alev Erkilet Başer, *Ele Geçirilmeyen Topraklar Kuzey Kafkasya* (Ankara: Fecr Yayınları, 2002), 195.

²¹³ Başer, *Ele Geçirilmeyen Topraklar Kuzey Kafkasya*, 198.

²¹⁴ Hüseyin Furkan Çolak, “Şeyh Şamil ve Ruslarla Mücadelesi”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, (2021), 14.

²¹⁵ Cihan Aktaş ile yaptığımız görüşmede, Aktaş bu öyküyü yazarken Resul Hamzatov’un “Benim Dağıstanım (İstanbul: Düşün Yayınevi, 1984)” adlı eserinden yararlandığını ifade etmiştir.

kızlarının mücadelecı ve kahraman eş olarak Şeyh Şamil'e benzer bir eşı düşledikleri vurgulanmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Her Dağıstanlı Şamil'i kendince düşler; her Çeçen kızının kendine özgü bir şamil tipi vardır onun için yakılmış türküleri dinleyerek büyümüştü. Yüreğine işleyen bu türkülerden çıkıp gelmişti ve Patimat nasıl olup da onu ilk gördüğü zaman anlayamıyordu.”²¹⁶

Cihan Aktaş'ın *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında Şeyh Şamil'in Rus İşgaline karşı vatanını korumasıyla birlikte, onun aile hayatına atıf yapmıştır. Fatimat, Şeyh Şamil'in eşlerinden biridir.²¹⁷ Öykü de yer alan genç kadına, sevdiği genç tarafından “Fatıma” adından türetilen “Patimat” ismi verilmiştir. Fatıma'nın diğer bir ifadeyle Patimat'ın Amerikalı bir genç olan Mus'ab'a duyduğu aşk, öyküde; Şeyh Şamil ve eşlerinden biri olan Patimat üzerinden hikâyeleştirilerek okura sunulmuştur. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Geceleri uykusunun bölündüğü saatlerde bebeği ayaklarında sallarken Şamil'in son karısı Şuaynat'a duyduğu aşka rıza gösteren Patimat'ın hatırlıyordu. Mus'ab'ın son karısı olsa da kendisini Patimat'ın konumunda hissediyordu. Dağıstan'ın en güç anında, övünç duyduğu her şeyin yıkıldığı bir anda imam, gülmeye başlamıştı. Tutsak düşmesine ancak birkaç saat kalmışken gülüyordu. Ama sonra birden susmuş, ciddileşmişti. Üç karısını yanına oturtmuştu.

Bana rahmetli amamın yaktığı ağıtı söyleyin!

Patimat, Napisat, Şuaynat, üçü birlikte, Şamil için defalarca, “Ağlayın, ey dağlılar, ağlayın...” diye başlayan ağıtı okumuşlardı. Ağıt sesi Gunib çevresindeki yanan köylere, uzak dağların ötesindeki suskun köylere ve müritlere ulaşmıştı. Şafak sökerken cenk yeniden başlamıştı. Son silah sesleri de kesilip savaş alanına sessizlik çöktüğünde, ağıt sesi duyulmaz olmuştu.”²¹⁸

²¹⁶ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 63.

²¹⁷ Wikipedia Özgür Ansiklopedi “Şeyh Şamil” (Erişim 26 Mayıs 2024).

²¹⁸ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 67.

3.3.3. Kaspi Efsanesi

Cihan Aktaş'ın, *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında; kız kalesinde geçen bir efsane ele alınmaktadır. Bu efsane, Kaspi'de geçmektedir. Kaspi ise, Hazar Denizi'nin efsanelerde geçen Rusça adıdır.²¹⁹ Kaspi'nin, Hazar denizin Rusça adı olduğunu Aktaş, *Azize'nin Son Günü* adlı öyküsünde dipnot kullanarak belirtmiştir. Bu öyküde, Azize adlı genç kız, Kaspi'nin ortasında dış tehlikelerden korunmak için kaleye kapatılan kızların yalnızlığı ve bekleyişiyle örneklendirilerek ele alınmıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Şimdi şehrin ortasında olduğuna bakmayın, çok çok eskiden Kaspi'nin ortasındaymış bu kale. Eteğine varmak için kürek çekmek, kulaç atmak gerekirmiş. Kaleye kapatılan kızlar, tehlikelerden saldırılardan güvende sayılırlarmış. Yine de nasılsa, Kız Kalesi için söylenen her efsanede, kaleye kapatılan kız sonunda çareyi kendini denize atmakta bulurmuş. Duvarlarını dalgaların dövemediği böyle bir kale, hiçbir kızı korkutamaz. Ama işte Mirza Şefii Sokağındaki evinin kız kalesine bakan odasında otururken Azize, uzun soluklu ve karanlık gecelerde, kendini o kalede kapatılmış gibi yalnız ve çaresiz ve bekleyiş içinde hissediyor.”*²²⁰

Bakü'de yer alan Kız Kalesi, bugün denizden ayrı olarak mekân bulsa da eski bilgilere göre, Hazar denizinin kenarına yapılmıştır.²²¹ Bu kule hakkında çeşitli efsaneler vardır. Bunlardan biride kuleye kapatılmış, Bakü Hanı'nın kızının efsanesidir. Kız Kalesi, asırlar önce Bakü Hanı tarafından kızını hapsedmek için yaptırılmıştır. Kızını, sevdiği gence değil de kendi istediği gence vermek isteyen Bakü Hanı, onun bir yanlış yapmasına engel olmak için denizin içine Kız Kalesi'ni yaptırır. Düğün günü gelip çatığında han kızı, kendini kurtarmaya gelen gencin kayığına doğru surlardan aşağıya bırakır.²²² Cihan Aktaş, Azize karakterinin içsel bunalımları üzerinden kız kalesi efsanesini yer vermektedir. Azize'nin evi, kız kalesinin

²¹⁹ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 9.

²²⁰ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 10.

²²¹ Yüksel Sayan, “Bakü Kız Kulesi”, *Sanat Tarihi Dergisi* 15/1 (2006), 113.

²²² Abdullah Harmancı, “Cihan Aktaş'ın ‘Azize'nin Son Günü’ Adlı Öykü Kitabında Azerbaycan ve Azeri Türkleri”, *Electronic Turkish Studies* 6/3 (2011), 859.

karşındadır. Azize’de tıpkı sevdiğine kavuşamayan Bakü Hanı’nın kızı gibi kendini kaleden aşağı atmak istemektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Değişler, efsaneler, kıssalar kolayca gelirdi annesinin diline. Hangi asırdıydı, dokuzuncu asır mı, on ikinci asır mı... Bakü Hanı’nın kızı birine âşık olur. Han, kızının sevdiği genci istemez, onları ayırmaya kalkar. Kızını kendi istediği bir adama verecektir. Bu nedenle düğününe kadar muhafaza etmek niyetiyle denizin ortasında bir kaleye hapseder. Nihayet düğün günü gelir çatar. O gün kız kendisini almaya gelenlerin ayak seslerini işittiği anlarda, sevdiği gencin kayıkla yaklaşmakta olduğunu da görür. Sevdiğine kavuşmak için kendini suya doğru atar ve karanlık dalgalara karışır. Sevdiği ne kadar arasa da onu bulmaz. Kaleden bakanlar beyaz başörtüsünün suyun üzerinde yüzdüğünü, sonra Kaspi’nin kara sularına karışıp yitip gittiğini görürler.”*²²³

3.4. Halk Değişleri

3.4.1. Kalıplaşmış Sözcükler (Atasözleri ve Deyimler)

Atasözü, TDK’nın tanımlamasına göre, uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz; deme, mesel, sav, darbimesel anlamına gelmektedir.²²⁴ Cihan Aktaş’ın *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında; “Bir vardı geceden bir de düştü geceden” atasözü geçmektedir. Öyküde geçen bu atasözü; “Eski sıkıntının, derdin üzerine bir yenisi geldi.” anlamında kullanılmaktadır.²²⁵ Öyküde, annesi tarafından terk edilen çocuk, kendisiyle ilgilenen kişinin “bir vardı geceden bir de düştü geceden” atasözünü söyleyerek başını okşadığını ifade etmektedir. Öyküde, çocuk; bu atasözün çok hoşuna gittiğini ifade etmektedir. Bu atasözü, öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Ha, bir de sen bırakıp gittiğinde beni kucağına alır ve saçlarımı okşarken, bir vardı geceden, bir de düştü bacadan, derdi ve bu atasözü çok hoşuma giderdi benim.”*²²⁶

²²³ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 21.

²²⁴ *Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 140.*

²²⁵ *Türkçe Deyimler Sözlüğü* “Biri vardı geceden, biri düştü bacadan deyim” (Erişim 17 Nisan 2024).

²²⁶ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 180.

Cihan Aktaş'ın *Azize'nin Son Günü* kitabında geçen “duvarı nem insanı gam yıkar” atasözü; dışarıdaki olumsuzlukların insanın iç dünyasına işleyip, insanı negatif yönde etkilemek anlamına gelmektedir.²²⁷ Bu atasözü öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Dönmeyeceğini düşünseydim, evlenmiş veya ölmüş olduğunu kabullenseydim, bende kederden ölürdüm. Duvarı nem insanı gam yıkarmış.”²²⁸

Cihan Aktaş'ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında yer alan “oynamayan gelin yerim dar demiş” atasözünün anlamı, bir kişinin kendi yetersizliği veya başarısızlığı karşısında bahaneler üretme eğilimini ifade etmektedir. Bu atasözü, birisi bir şeyi başaramadığında veya yapamadığında, genellikle dışsal faktörleri veya çevresel koşulları suçlama eğilimindedir, şeklinde tanımlanmaktadır.²²⁹ Bu atasözü öyküye şu şekilde yansımaktadır:

“Mekânın ruhunu kavra, çizim sonraki iş. İki gün tabii ki yeter çalışana. Oynamayan gelin yerim dar demiş. Çizen nasıl çiziyor.”²³⁰

Cihan Aktaş'ın *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; yer alan “gelin, kayınvalide toprağındandır” atasözü yer almaktadır. Kazaklar tarafında sık kullanılan bu ifade, gelinin kayın valideden aldığı terbiye ve nasihatleri ile kişiliğini oturtmasını ifade etmektedir.²³¹ Bu anlamda gelin, pek çok özellikleri (huyu) ile de kaynanaya benzetilerek “gelin kaynana toprağındandır” denilmiştir.²³² Bu atasözünün yansımaları öyküde şu şekilde yer almaktadır:

“Şimdi de gözlerini başındaki ağrıyı görüyormuş gibi Şehrazat'a dikmiş, küçük yüzünü daha da küçülten, minik çenesini daha da ufaltan kaygılı bakışıyla, ortak dertleri olan baş ağrısını kast ederek “Gelin kayınvalide toprağındandır” diyordu.”²³³

Cihan Aktaş'ın *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; yer alan “Kısmetse gelir Hint'ten Yemen'den kısmet değilse ne gelir elden?” atasözü, kaderin ve talihin

²²⁷ Milliyet “‘Duvarı nem, insanı gam yıkar.’ (Erişim 18 Nisan 2024).

²²⁸ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 121.

²²⁹ *İstanbul Gedik üniversitesi (Blog)* “Oynamayan Gelin Yerim Dar Dermiş Atasözünün Anlamı Nedir?” (Erişim 07 Mayıs 2024).

²³⁰ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 50.

²³¹ Janagül Turumbetova, “Kazak Aile Yapısında Gelinin Rolü”, *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, (2017), 42.

²³² Nesrin Karaca, “Hayatın ‘Eşik’ Durumu Bağlamında ve Sivas Evlenme Geleneğinde ‘Gelin’ Kültürü”, *Türklük Bilimi Araştırmaları* Tübar Güz 2016 (01 Aralık 2016), 121.

²³³ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 78.

insanın elinde olmadığını, bazı şeylerin kismete bağlı olduğunu ifade eden bir atasözüdür. Bu atasözünde “kısmet” şans, fırsat ve başarıyı temsil ederken, “Hint” ve “Yemen” ise bu fırsatların ve başarının herhangi bir yerden gelebileceğini anlatmaktadır.²³⁴ Öykü de kısmetin zorlanmaması gerektiği vurgulanmıştır. Bu atasözü öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Hanımının dediği gibi: Kısmetse gelir Hint’ten Yemen’den, kısmet değilse ne gelir elden? Kısmeti zorlamaya gelmezdi.”*²³⁵

Cihan Aktaş’ın *Unutulmayan* adlı öykü kitabında yer alan “Kurt kocayınca kuzunun maskarası olurmuş” atasözü TDK’ya göre, güçlüyken herkesin çekindiği kişi, gücünü yitirince, güçsüz ve aşağılık kimselerin küçümsediği, eğlendiği biri durumuna düşer, anlamına gelmektedir.²³⁶ Öyküde harf inkılabına uğrayan cumhuriyet döneminin öğretmenlerinde biri, kızıyla birlikte elindeki kitapları ayrıştırmaktadır. Kızının kitaplar hakkındaki yorumları Öğretmen’i sinirlendirmektedir. Bunun üzerine Öğretmen, genç olduğu dönemlerde kendisinden çeken çocuklarının, kendisinin yaşlılık döneminde çekinmediği ifade ederek bu atasözünü söylemiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Kimi kitapları ileri de almak üzere ayırınca bir kutuya yerleştirmek istediğinde, annemle tartışmaya başladılar. Kurt kocayınca kuzunun maskarası olmuş, dedi dedem. Ben hangi kitabın zararlı hangisinin faydalı olduğunu bilmeyecek kadar cahil bir adam mıyım?”*²³⁷

Deyim, TDK’nın tanımlamasına göre, genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, anlamına gelen bir tabirdir.²³⁸ Cihan Aktaş’ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; evliliği gecikmiş, yıllardır aralıksız çalışan Meryem adlı karakterden bahsedilmektedir. Hayatı iş ve arasında geçen Meryem çokça bunalmıştır. Bir gün çarşıda yürürken, çiçek satan bir kadından bir demet karanfil satın almıştır. İlk defa kendisi için bir şey alan Meryem, bu karanfil

²³⁴ Atasözü.org. “Kısmet ise gelir Hint’ten, Yemen’den, kısmet değilse ne gelir elden?” (Erişim 18 Nisan 2024).

²³⁵ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 100.

²³⁶ *Türk Dil Kurumu Sözlükleri* “Kurt Kocayınca Köpeğin Maskarası Olur” (Erişim 26 Şubat 2021).

²³⁷ Aktaş, *Unutulmayan*, 147.

²³⁸ *Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 517.*

demeti ile kendini iyi hissetmiştir. Koltukta otururken annesinin ona her daim söylediği deyimı hatırlamıştır. Bu deyim; birçok ihtiyacı varken gereksiz özentî ve gösterişle uğraşanlar için kullanılan bir söz olan “*kel başa şımşır tarak*” deyimidir.²³⁹ Daha çok gereksiz işlerle ilgileneler için kullanılan bu deyimın öyküye yansıması şu şekildedir:

*“Kel başa şımşır tarak derdi, annesi. Sanki karanfilleri saçlarına takacakta oynayacak...”*²⁴⁰

3.4.2. Ağıt

Ağıt, TDK’nın tanımlamasına göre üç anlama gelmektedir. İlk olarak ölenin iyi niteliklerini, ölümünden duyulan acıyı dile getiren söz veya ezgi anlamına gelmektedir. İkinci anlamı, gelinin arkasından niteliklerini anlatan söz veya ezgi şeklindedir. Üçüncü anlamı ise ölen bir kimsenin gençliğini, güzelliğini, iyiliklerini, değerlerini, arkada bıraktıklarının acılarını, büyük felaketlerin acılı etkilerini dile getiren söz veya okunan ezgi, yazılan yazı; deme, sagu, mersiye olarak tanımlanmaktadır.²⁴¹ Ağıt, Cihan Aktaş’ın öykülerinde genellikle ikinci anlamını dışında kullanılmaktadır. Bu anlamda ağıt, cenaze törenlerinde vefat eden kimseye karşı duyulan hislerin yansıması olarak üzüntü hali ile söylenen sözlere/ ifadelere denmektedir. Bununla birlikte ayrılık acısının getirdiği bir veda olarak nitelendirilmektedir.

Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* öykü kitabında “*Şemsiyenin Altında*” hikayesinde; yer alan Yusuf adlı genç askere gidecektir. Yusuf’un, asker uğurlandığı anda aile büyükleri tarafından ağıtlar yakılmıştır. Yusuf’un geleneksel aile yapısına göre daha modern kalan Süreyya, eşi Yusuf için yakılan ağıt üzerine ağlamamak için göz yaşlarını zor tutmuştur. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Ağlar Yakut ağlar Yusuf’um diye” diyerek ağlıyordu babaanne. Neredeyse eline bir mendil alıp onun ağıtına katılacaktı. Kendini tuttu.”*²⁴²

²³⁹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri “Kel Başa Şımşır Tarak” (Erişim 17 Nisan 2024).

²⁴⁰ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 181.

²⁴¹ *Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 34.*

²⁴² Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 59.

3.4.3. Türkü

Türkü, TDK'nın tanımlamasına göre, çoklukla dörder mısralı bentlerden oluşan, 11'li hece vezniyle yazılan ve kendine özgü bir besteye okunan halk edebiyatı nazım birimi anlamına gelmektedir.²⁴³ Türkü sözü, Türkiye Türklerinin günlük hayatlarında sık kullandığı bir sözdür. Bu söz, insanların zihninde hüznün ve sevinç gibi duygularla birlikte, bütün diğer müzik türlerinin karşısında, sınıflayabildiği ve tanımlayabildiği bir olgu ve canlandırabildiği bir mefhum olarak yer almaktadır.²⁴⁴ Türkü, hislerin yansıması olarak bir heceye sahip olan edebi türdür.

Cihan Aktaş'ın *Halama Benzediğim İçin* adlı öykü kitabında; yer alan kasabalı arasında neredeyse efsaneye dönüşecek "Deli Maya" olarak ifade edilen bir kadın, Ankara'da kahveye yakın yerde otobüste inmiş, doğrudan kahvehaneye girip orada bulunan erkeklere ansızın temasta bulunarak sarılıp öpmüştür. "Deli Maya" olarak adlandırılan kimliği meçhul bu kadın, kasabalıların şaşkınlığı arasında kahve müdavimlerinin en yaşlısı olan Hacı Salih Efendi'nin anne tarafından akrabasıdır. Hacı Salih Efendi, bu bitkin düşmüş ve yaptığını bilmeyen kadını eve götürmüştür. Deli Maya, uyku ile uyanıklık arasında bir türkü sayıklamaktadır. Özlem ve hasret temalı bu türkünün öyküye yansıması şu şekildedir:

"Ateş gibi yanıyor, iyileştiğini iddia ederek yataktan kalkmaya çalışıyor dermansız bir şekilde yeniden yatıyordu. Kendini iyi hissettiğinde, maniler ve türküler söylemeye başlıyordu. Perdenin aralığında gökyüzüne baka baka söylediği türkünün bir bölümünü hatırlıyorum:

Gidin yâre haber verin

Uçan kuşlar, uçan kuşlar

Gönül bağım viran oldu

Ötüyor şimdi baykuşlar

Ben o yârden ayrılalı

²⁴³ *Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2022.*

²⁴⁴ Türker Eroğlu, "Türkü Nedir?", *Kesit Akademi Dergisi* 7 (2007), 79.

Bağrım yanık benim, kuşlar

Gidin yâre haber verin

*Uçan kuşlar, uçan kuşlar*²⁴⁵

Cihan Aktaş'ın *Acı Çemiş Yüzünde* adlı öykü kitabında “Yüksek Yüksek Tepelere” türküsü, evlilikten sonra ailelerine hasret kalmış gelinlerin duygularını en iyi anlatan türkülerden birisidir. Bu türkü, uzaklık duygusu ve hasretlik temalıdır.²⁴⁶ Türkünün öyküye yansımaları şu şekildedir:

*“Yüksek yüksek tepelerde... Kına taşları... Kına gecesi, beyazlamıştı saçları, çoktan, kınalıyordu. Kına gecesi. Önce kızının sonra yeğeninin, birbiri ardı sıra.”*²⁴⁷

3.5. Halk İnanışları

3.5.1. Dini Kaynaklı Halk İnanışı

3.5.1.1. Deccal/ Megatron

Sözlükte “bir şeyi örtmek, yaldızlamak veya boyamak” anlamındaki decl kökünden türeyen bir sıfat olup klasik kaynaklarda “âhir zamanda ortaya çıkıp göstereceği harikulade olaylar sayesinde bazı insanları dalâlete sürükleyeceğine inanılan kişi” olarak tarif edilmektedir.²⁴⁸

Cihan Aktaş *Son Büyülü Günler* adlı öykü kitabında; hadis kaynaklarında yer alan, kıyamet alametlerinden biri olan Deccal'den bahsedilmektedir. Bununla birlikte aynı paragrafta “Megatron” adlı çocuk robotik oyuncakı geçmektedir. Cihan Aktaş, çizgi filmlerin olmadığı dönemlerde çocuklara Deccal'in öğretildiğinden bahsetmektedir. Fakat günümüzde çocukları, Deccal gibi kıyamet alametlerinden çok çizgi filmlerden öğrendikleri Megatron'u tanıdıklarını ifade etmektedir. Bu anlamda, geçmiş ve günümüz arasında kıyaslama yapılmıştır. Teknoloji kavramının hayatımıza girmesiyle

²⁴⁵ Aktaş, *Halama Benzediğim İçin*, 51.

²⁴⁶ Haluk Yücel, “Türkülerde Gurbet Teması” *Academic Knowledge* 5/2 (2022), 278.

²⁴⁷ Aktaş, *Acı Çemiş Yüzünde*, 136.

²⁴⁸ Kürşad Demirci, “Deccal” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2019), 9 /69-72.

birlikte çocukların zihin dünyalarını kaplayan detayların da değiştiği ifade edilmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Çizgi filmlerin olmadığı çocuklarda Megatron değil Deccal vardı. Kar sıcaklığının ötesinde... Bir şey var orada; bir şarkı, bir insan korkulması beklenmeyen bir renk, belki hakiki bir çocukluk.”²⁴⁹

3.5.2. Batıl Halk İnanışları

3.5.2.1. Üzerlik Otu

Üzerlik otu, TDK’da iki anlamda kullanılmaktadır. İlk olarak *“Sedef otugillerinden, yaprakları alması, çiçekleri beyaz renkte, susama benzeyen tohumları acı olan, halk hekimliğinde tedavi amaçlı, tütsü olarak kullanılan bir bitki.”* tanımlanmaktadır. İkinci anlamı, *“Bu bitkinin tohumlarından yapılan nazarlık veya süs olarak kullanılan eşyadır.”* şeklindedir.²⁵⁰ Bu anlamda üzerlik, eski inanışlara göre; halk arasında nazardan korunmak için kurusu yakılarak dumanının nazardan koruduğuna inanılan bir tür ottur. Yakılan üzerlik otunun dumanı nazardan korunması istenilen kişinin üzerine üflenmektedir.²⁵¹

Eski inanışlar arasından yer alan üzerlik; daha çok büyükler tarafından bilenen, yeni neslin yabancı olduğu önemli bir gelenek unsurudur. Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında gelenekleri uygulama konusunda hassas davranan bir aileye gelin giden Süreyya’ya, eşinin ailesi tarafından üzerlik otunun nazara karşı faydalı olduğu anlatılmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

“Üzerlik otu tütsüsünün nazara karşı faydalı olduğuna inanılır, bizde dedi”²⁵²

3.5.2.2. Nazar

Halk inanışları arasında yer alan nazar, göz değmesi anlamına gelmektedir. Gelenekte önemli bir yere sahip olan nazar; Müslümanlar arasında, diğer bütün

²⁴⁹ Aktaş, *Son Büyülü Günler*, 110.

²⁵⁰ *Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2070.*

²⁵¹ Wikipedia Özur Ansiklopedi, “Üzerlik (bitki)”, (Erişim 7 Kasım 2023).

²⁵² Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 37.

kötülüklerden daha etkili olarak görülmektedir. Bu anlamda nazar için “sarayları boşaltıp, mezarları dolduran” ifadeleri kullanılmaktadır. Bu anlamda nazar için kullanılan atasözleri arasında “Nazar, deveyi kazana; insanı mezara götürür.” **dipnot** kalıplaşmış ifadelerle tanımlaması yapılmaktadır. Toplumumuzda nazardan korunmak için, herhangi küçük bir beğeni durumunda “maşallah” denmektedir. Yahut bir şey beğenildiğinde, çokça övülmesinde uzak durulmaktadır. Bununla birlikte nazardan korunmak isteyen kişi; kendisine ait olan, bir başkasının çok beğendiği eşyayı beğenen kişiye hediye etmektedir. Bu hediyeleşmenin temel sebebi ise, cömertlik değil; ilgili eşyaya nazar değdiği düşüncesinden dolayı artık sahibine fayda sağlamayacağından kaynaklanmaktadır.²⁵³ Bu anlamda nazar, eşyadaki güzelliğin bozulması anlamına gelmektedir. Toplumumuzda çok yaygın bir inanış olan nazar, ondan korunma yolları ile gündeme gelmektedir. Nazardan korunma yolları ilki; Maşallah, Suphanallah gibi “Allah ne güzel yaratmış” anlamına gelen Allah’ın korumasını ifade eden cümle gruplarının ifade edilmesidir. Bir diğer nazardan korunma yöntemi ise, üzerlik otunun kurusunun yakılması ve nazardan korunması istenilen kişinin üzerine üflenmesidir. Cihan Aktaş’ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; bir tava içinde yakılan üzerlik otunun dumanı nazardan korunması istenilen kişinin üzerine “Nazar değmesin.” ifadeleriyle bir üflenmiştir. Öyküde, bu nazardan korunmak için yapılan bu uygulama; ortamdaki kadınlar tarafından sırasıyla yapılmaktadır. Nazardan korunmak için gerçekleştirilen bu tören öyküye şu şekilde yansımaktadır:

*“Hoş beşten sonra tam kendisine gösterilen yere oturacaktı ki, yanına yaşlıca bir kadın geldi. Elinde dumanlar içinde yükselen tava gibi bir şey vardı. Ne yanıyorsa, ortalığı bir duman sarmıştı ama kokusu hoştu doğrusu. “Nazar değmesin” dedi kadın ve dumanı üzerine savurdu. Sonra diğer diğer kadınlarda sırasıyla aynı şeyi yaptı.”*²⁵⁴

3.6. Ülkeler ve Şehirler

3.6.1. Endülüs

Endülüs, İslam Tarihi açısından önem atfeden bir ülkedir. Tarihsel bazda Endülüs, zamanın güçlü devletleri arasında yer almaktadır. Endülüs Emevî devletinin kurucusu,

²⁵³ İlhan Yıldız, *Din Görevlisi Perspektifinde Yerleşik Halk İnançları* (Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2001), 59.

²⁵⁴ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 37.

Abdullah b. Muaviye'dir. Endülüs coğrafyasına baktığımızda, burada hüküm sürmüş gruplar arasında; Murabitlar, Muvahhitler, Nasiriler ve Beni Ahmer yer almaktadır.²⁵⁵ Endülüs'e seyahat gerçekleştiren Araştırmacı Murat Akın, ziyareti sırasında tarihçi bir arkadaşının: *"Şehir terk edilirken bazı şartlar belirlenip o çerçevede teslim edilmiştir. Fakat bu şartlara uyulmamış, Müslümanlar, Hristiyan olmaları için zorlanmış, aksi durumda kraliçe İsaibel tarafından Engizisyon mahkemelerinde yargılanıp ağır işkencelere maruz kalmışlardır. Evler teker teker gezilerek domuz salamı ikram edilir, eğer kabul etmezlerse din değiştirmediklerine kanaat getirilip yeniden yargılanırmış."*²⁵⁶ ifadeleri Endülüs'te Müslümanların zorla Hristiyanlaştırıldığı bilgisini vermektedir.

Endülüs, İslam Tarihi açısından orda bulunan Müslümanların zorluk çektiği bir ülkedir. Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; orda yaşanan zorluklara vurgu yapmak amacıyla resim yeteneği olan genç kız, çizdiği resim hakkında yorum yaparken "Endülüs" için "kırmızı leke" ibaresini kullanmıştır. Endülüs için "kırmızı leke" tabirinin kullanılma sebebi, Endülüs'te Müslümanların çektiği zorluklardan kaynaklanmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*"Şu kırmızı leke Endülüs'tü, Kudüs'tü."*²⁵⁷

3.6.2. Azerbaycan

Azerbaycan, Büyük ve Küçük Kafkaslar arasında bulunan önemli bir ülkedir. Azerbaycan'ın konum olarak en önemli özelliği, geçit ve ticaret yolları üzerinde yer almasıdır. Bu sayede tam anlamıyla tarihi bir geçiş noktasıdır. Bu da ülkeye canlılık katmaktadır.²⁵⁸ Azerbaycan hakkında yapılan ülke tanımında, ulaştığımız verilere göre; İslam öncesinde dönemde Azerbaycan'da, Mazdeizm, Zerdüştlük ve Maniheizm gibi farklı dinlerin olduğu görülmektedir. İslam dininin, bu bölgede yaşayan insanlar tarafından kabul görmesiyle birlikte, Azerbaycan'ının ilmi ve kültürel yapısı büyük ölçüde değiştirdiği bilinmektedir. Bu anlamda Azerbaycan'ın Yunan felsefesi ve

²⁵⁵ Murat Akın, "Endülüs Notları", *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/2 (2017), 264.

²⁵⁶ Akın, "Endülüs Notları", 265.

²⁵⁷ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 32.

²⁵⁸ Murteza Hasanoğlu, "Ülke Tanıtımı: Azerbaycan Cumhuriyeti", *Asya Araştırmaları Dergisi* 4/2 (2020), 222.

kültürü ile tanışmasını sağlayan nokta; Arapça 'ya yapılan çevrilerle birlikte gerçekleşmiştir. Ünlü matematik ve astronomi alimi Nasirüddin-i Tûsî Azerbaycan'da yaşamış alimler içerisinde yer almaktadır. Tebrizli Tarihçi Reşîdüddin Fazlullah' ta Azerbaycan'da yetişmiş alimler içerisinde sayılmaktadır.²⁵⁹

Cihan Aktaş'ın öykülerinde pek çok farklı ülke ve şehre atıf yapılmıştır. Cihan Aktaş tarafından atıf yapılan ülkelere biri de Azerbaycan'dır. Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; Azerbaycan'ın ilim ve sanat anlamında ilerleme kaydettiği ifade edilmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“İktisadi cihetten inkişaf etmiş şark ülkeleri ile mukayese de Azerbaycan'ın son yüzyılda her sahada, özellikle ilim ve sanat elde ettiği başarılar ortadaydı.”*²⁶⁰

3.6.3. Almanya

Almanya'nın siyasi tarihine baktığımızda, her ne kadar siyasi birliğini geç tamamlamış olsa da Dünya Tarihi açısından bıraktığı izlerle önem atfetmektir. Birinci ve İkinci Dünya savaşlarında aktif rol alması, tarihsel bazda Almanya'yı ön plana çıkarmaktadır. Almanya, sanayi ve ekonomik olarak hızla gelişen ve değişen devletler arasında zikredilmektedir.²⁶¹ Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; “Macide” isimli genç kadın Almanya'da yaşamaktadır. Almanya'da; memleketi Türkiye'ye hasret kalan Macide, bir ülke olarak Almanya hakkında yorumlarda bulunurken, orada kimseyi tanımamasından yakınmıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Sanki Macide Almanya'da yaşadığını biliyormuş da... Almanya, işte, evlerdi, avlulardı, arada sırada gidilen bir park, üzerine çivilenen bir çift bakış, bazen apar topar gerçekleşen bir alışverişti. Birkaç Türk tanıdıkları dışında kimseyle gidişi gelişi yoktu.”*²⁶²

3.6.4. Kudüs

²⁵⁹ Hasanoğlu, “Ülke Tanıtımı: Azerbaycan Cumhuriyeti”, 218-219.

²⁶⁰ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 76.

²⁶¹ Tamercan Çağlar, “Kısa Almanya Tarihi”, *Tarih Kritik Dergisi* 5/3 (2019), 223.

²⁶² Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 118.

İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik için ilahi merkez olan Kudüs, kutsallığı ile öne plan çıkan bir şehirdir.²⁶³ Kudüs'ün Müslümanlar açısından ilahi bir merkez olmasının temel sebebi, İslam'ın ilk kiblesi olan Mescid-i Aksa'ya ev sahipliği yapmasından kaynaklanmaktadır.²⁶⁴ Tarih boyunca, ele geçirilmeye çalışılan özel bir bölge olmuştur. Bu anlamda, geçmişten bugüne Kudüs'te ikamet eden Müslümanlar, bu kutsal alanları ele geçirme düşünceleri olanlar tarafından kısıtlanmalara tabi tutulmuşlardır. Bu açıdan Kudüs, Müslümanların diri oluştaki atan kalp sesi ve Müslümanların ona kavuşma hayali üzerinden en büyük hasretidir. Cihan Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; Kudüs'te yaşayan Müslümanların bölge de yaşadıkları kısıtlanmalara ve zorlu yaşamlara vurgu yapmak için, resim yeteneği olan genç kız vasıtasıyla Kudüs'ten bahsederken “kırmızı leke” tabirini kullanmıştır. Kudüs'te yaşanan acıların yansıması olarak “kırmızı leke” tabiri öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Şu kırmızı leke Endülüs'tü, Kudüs'tü.”²⁶⁵

3.6.5. Halep

Halep, Suriye'nin ikinci büyük şehridir. Anadolu'dan Mezopotamya'ya ve Akdeniz'den İran'a giden yolların kavşak noktası üzerinde kurulmuştur.²⁶⁶ Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; “Zaur” adlı bir yazarın “Nesimi” adını verdiği kitabını ekonomik şartlardan dolayı tamamlayamaması anlatılmaktadır. Öyküde, yer alan Zaur adlı karakter; Hurufî tarikatının en tanınmış temsilcilerinden biri olan Nesimi'yi anlattığı kitabını, derin soluklu çabalar içinde yazmaya çalışmaktadır. Kitabında yer verdiği Nesimi hakkında pek çok rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerden biri de Türkçe konuşulan tüm bölgelerde Nesimi'nin bir şehit ve bir veli olarak bilindiği bilgisidir.²⁶⁷ Bu rivayetle birlikte Nesimi'nin edebiyattaki yetkinliği incelendiğinde Nesimi, şiir de özellikle teknik bakımdan oldukça üst

²⁶³ Ömer Faruk Harman, "Kudüs" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002) 26/ 334-338.

²⁶⁴ Muhammed Enes Midilli, *Uleymi'nin Kudüs Tarihi: Memlükler Döneminde Kudüs'te Alimler ve Eğitim Kurumları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022), 251.

²⁶⁵ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 32.

²⁶⁶ Talip Yazıcı, "Halep" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15 /247-248.

²⁶⁷ Tunca Kortantamer, “Nesimi”, çev. Uğur Nalcıoğlu, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 17/42 (2010), 119.

düzeyde olduğu göze çarpmaktadır. Nesimi'nin şiirlerinde klasik İslam edebiyatına dair pek çok sembol yer almaktadır. Bununla birlikte Nesimi'nin, klasik Osmanlı şiiri üzerinde etkisinin büyük olduğu bilgisi de verilmektedir.²⁶⁸ Cihan Aktaş'ın "Zaur" adlı yazar karakteri, Nesimi'yi kaleme aldığı eserinin bölümlerini tanıtmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*"Nesiminin Haleb'e girdikten sonra, şiirlerini kendi imzasını atarak okuduğu için Hurufilikle suçlanarak asılacak genç karşısında yaşadığı iç çatışmasını anlatıyordu bu bölümde."*²⁶⁹

3.6.6. Taif

Peygamberliğinin onuncu yılında Hz. Peygamber (sav) azatlı kölesi ve evlatlığı Zeyd b. Harise ile birlikte İslam'a davet için Taif'e gitmiştir. Hz. Peygamber (sav), Taif halkını bir ve tek olan Allah'a davet etmiştir. Taif halkı Hz. Peygamber'i (sav) ve ona eşlik eden Zeyd b. Harise'yi taşlamıştır. Hz. Peygamber (sav) mübarek ayakları, bu saldırı sonucunda kanamıştır. Bu durumu şahit olan kimseler, Hz. Muhammed (sav) ve Zeyd b. Harise'yi, Kureys'ten Rabia'nın oğulları Utbe ve Şeybe'ye ait bağda korumaya almışlardır. Hz. Peygamber (sav), Utbe ve Şeybe'ye ait olan bu bağda bir asmanın altında oturmuş ve biraz dinlenmiştir. Burada Allah'a yönelerek duada bulunmuştur.²⁷⁰

Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; son peygamber Hz. Muhammed (sav) ve peygamberin azatlı kölesi olan evlatlığı Zeyd b. Harise'nin İslam'a davet için Taif'e olan yolculukları anlatılmaktadır. Cihan Aktaş, Muhammad (sav) Utbe ve Şeybe kardeşlere ait olan bağda dinlenirken tasvir etmiştir. Bu bağda; Hz. Peygamber'in (sav) Müslümanlar için Taif'te bir yer arayışı, hüznün yıllarında amcası Ebu Talib'i ve yoluna yoldaş olan Hz. Hatice'ye kaybetmesine değinmiştir. Bununla birlikte Hz. Peygamber'in (sav) Taif'te serseri çocuklar tarafından taşlamasına ve peygambere olumsuz suçlamalarda bulunanlardan Allah'a yönelip, duada etmesinden bahsetmiştir. Bu zorlu zaman öyküye şu şekilde yansımıştır:

²⁶⁸ Kortantamer, "Nesimi", 119.

²⁶⁹ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 65.

²⁷⁰ Faik Akçaoğlu (ed.), *Resulullah'ın (sav) Doğumundan- Günümüze İslam Tarihi I* (İstanbul: Beka Yayınları, 2018), 40-41.

“Taif bağlarında gönüllere süzülen bir ıfık hüzmeydi Hz. Muhammed, sımasında tasavvur ettiği hüznölü göçebe gülüşü ıfık hüzmeyine dağılmıştı. Ayakları çalı dikenleriyle kanamıştı. Delilikle sihirbazlıkla suçlanıyordu. Sadık eşı Hatice’yi ve hamisi amcası Ebu Talib’i yitirmişti. Hatice ’siz Nebi, Taif’te çocuklar ve serserilerde taşlanıyordu. Mübarek ayaklarından kanlar akıyordu. Sığındığı bağda bir asma kütüğünün gölgesindeki yakarısını renklerle resmetmeye çalışmıştı. “Sen acıyanların en merhametlisisin. Sen zayıfların, ezilenlerin Rabbisin. Sen benim Rabbimsin.”²⁷¹

3.6.7. Bakü

Bakü, Azerbaycan’ın başkentidir.²⁷² Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında Tebriz’den ayrılan bir şairin, tekrar Tebriz’e kavuşma tahayyülleri anlatılmaktadır. Öyküde yer alan bu şair, kardeşinin Bakü’ye gelme ihtimalini hayal etmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“On yıl hep ümit etti. Şah düşebilirdi, kardeşlerinden biri Bakü’ye gelebilirdi. Tebriz’de yeni bir ayaklanma olabilirdi.”

3.6.8. İsfahan

İsfahan, İran’da yer alan tarihi bir şehirdir.²⁷³ Cihan Aktaş’ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; bir anne, gurbette yaşayan kızlarından bahsetmektedir. Evlendikten sonra eşıyle birlikte Roksana, İsfahan’a yerleşmiştir. Annesi ise gurbette olan kızlarına duyduğu özleminden dolayı sinir krizi geçirmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Roksana İsfahan’da, Sima Los Angeles’te yaşıyordu. Kızlarının uzaklara gitmesini pek de kolay kabullenmeyen hanımı, savaş başladıktan sonra bir iki yıl sonra bir tür sinir krizine yakalanmıştı.”²⁷⁴

3.6.9. Tebriz

²⁷¹ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 18.

²⁷² Hasanoğlu, “Ülke Tanıtımı: Azerbaycan Cumhuriyeti”, 215.

²⁷³ Cihat Aydoğmuşoğlu, “İslam Coğrafyacılara Göre İsfahan” 10/48 (2017), 160.

²⁷⁴ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 100.

Tebriz hem İslam hem de İslam medeniyetinin izlerini taşıyan önemli bir şehirdir. Antik ve Orta Çağ'ın meşhur İpek Yolu'nun güzergâhında olan şehir jeopolitik konumuyla; ticaret, kültür ve sanatta hareketli bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır. Halı/kilim dokumacılığı ile ünlü olan bu şehir; şair ve edipleri bünyesinde barındıran sanatsallığı ile önemli bir ziyaret mekanıdır.²⁷⁵ Bu anlamda, Cihan Aktaş; öykülerinin pek çok yerinde Tebriz'e atıf yapmıştır. *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında; Tebriz'den uzakta yaşayan bir şairin, memleketine özlemi ve Tebriz'e tekrar dönme imkânı elde ettiğinde yapacakları aktarılmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Tutkulu ve aykırı bir insandı; Tebriz’de kalsaydı, yaşadıkça sosyalizme ve bağımsız Azerbaycan’a özlemini yazardı.”*²⁷⁶

3.6.10. Kahire

Kahire, Mısır'ın başkentidir. Halife Muiz-Lidînillâh ile birlikte “Kāhire” (düşmanlarını kahreden, ezip geçen) adıyla tanınmış ve hilâfet merkezi olmuştur.²⁷⁷ Cihan Aktaş'ın *Halama Benzediğim İçin* adlı öykü kitabında bir anne, kızına gitmek istediği şehirleri sıralamaktadır. Mekke'den sonra gitmeyi istediği tek şehir olarak Kahire'yi belirtmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Biliyor musun kızım, çocukluğumdan beri Mısır’a gidip ehramları görmeyi istemişimdir, Mekke’den sonra görmeyi dilediğim şehir tek şehirdir, Kahire.”*²⁷⁸

3.6.11. Los Angeles

Eylül 1781 tarihinde, İspanya'nın egemenliği altındaki Los Angeles; 4 Nisan 1850 tarihinde Kaliforniya'ya dahil olmuştur. Los Angeles'ın adı, İspanyolca 'da “Melekler şehri” anlamına gelmektedir.²⁷⁹ Cihan Aktaş'ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; bir anne gurbette yaşayan kızlarına atıf yapmıştır. Evlendikten sonra eşiyle

²⁷⁵ Senanur Küçüktepe, “Tarihte Tebriz”, *Düzce İlahiyat Dergisi* 7 (2023), 147.

²⁷⁶ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 82.

²⁷⁷ Eymen Fuad Seyyid, "Kahire" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/ 182-191.

²⁷⁸ Aktaş, *Halama Benzediğim İçin*, 111.

²⁷⁹ Wikipedia Özgür Sözlük “Los Angeles”, (Erişim 1 Mayıs 2024).

birlikte Roksana İsfahan'a yerleşmiştir. Anne, gurbette olan kızlarına duyduğu özlemden dolayı sinir krizi geçirmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Roksana İsfahan’da, Sima Los Angeles’te yaşıyordu. Kızlarının uzaklara gitmesini pek de kolay kabullenmeyen hanımı, savaş başladıktan sonra bir iki yıl sonra bir tür sinir krizine yakalanmıştı.”*²⁸⁰

3.6.12. Suriye

Suriye, tarihsel bazda bir şehirden çok coğrafya olarak karşımıza çıkmaktadır. Akdeniz’in doğu kıyılarının tamamını ifade etmek için “Suriye coğrafyası” ibaresi kullanılmaktadır. Bu ibareyle birlikte geniş bir sahaya yayılan Suriye, geçiş yolu üzerinde bulunan stratejik bir noktadır. İlk defa “Üç kıtanın buluştuğu” yer olarak kullanımı eski Yunanlılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Üç kıtanın buluştuğu yerden kasıt ise, Suriye, Lübnan, Ürdün, Filistin ve İsrail dizinidir. 20.yüzyılın başlarına kadar da tanımı bu şekildeydi. 634’te İslam’ın bölgeye dahil olmasıyla birlikte Suriye’deki medeniyet yapısı tamamen değişmiştir.²⁸¹ el-Mukaddesi tarafından kaleme alınan *İslam Coğrafyası* adlı eserde, Suriye için; “*Peygamberler yurdu, Salihlerin merkezi, fazıl insanların gitmek istedikleri yer.*” ifadeleri yer almaktadır.²⁸²

Cihan Aktaş’ın, mülteci hikayelerine yer verdiği *Fotoğrafta Ayrı Duran* adlı öykü kitabında ise Suriye, terk edilmek zorunda kalınan şehir olarak tanımlanmaktadır. Öyküde, memleketini terk etmek zorunda kalan Suriyeli mülteci çocuk Muhammed’in hayat mücadelesine yer verilmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Kafeteryanın hemen yanında bir çocuk yere mavi bir örtü açmış, kale magnetleri, tarihi ev maketleri, anahtarlıklar satıyordu. Suriyeli Muhammed, erkenden olgunlaştığını belli eden hareketler sergileyen bir çocuk. Olgunlaşmam şansı var mı, kim çekecek nazını? Birkaç magnet beğendi. Muhammed işini ciddiye alarak magnetleri paketlemeye hazırlanınca, buna gerek olmadığını söyledi hemen. Öylece

²⁸⁰ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 100.

²⁸¹ Ahmet Emin Dağ, *Suriye Bilad-i Şam’ın Hazin Öyküsü* (İstanbul: IHH İnsani Yardım Vakfı Araştırma ve Yayınlar Birimi, 2013), 13.

²⁸² Muhammed b. Ahmet El- Mukkadesi *İslam Coğrafyası (Ahsenü’t Takvim)*, çev. Ahsen Batur (İstanbul: Selenge Yayınları, 2023), 160.

koyardı çantasına. Ucu keskin, dikkat edin, diye uyararak bir magneti gösterdi çocuk.”²⁸³

3.7. Mekanlar ve Yapılar

3.7.1. Kâbe

Bir ve tek olan Allah’a yönelinen kutsal mâbed Kâbe, İslam akidesine göre; tevhidin yansıması olarak yeryüzünde inşa edilen ilk yapıdır. Bu kutsal yapı, Mekke’de bulunmaktadır.²⁸⁴ Kulun Rabbi ile buluştuğu mekânda yöneliş noktası olarak Kâbe, tasavvufi anlayışta iki şekilde anlamlandırılmaktadır. Bu anlamlandırmanın ilki, Hz. İbrahim’in(as) tarafından taştan topraktan yapılan, yıkıldığı takdirde tekrar tamiri yapılan maddi anlamdaki Kabe’dir. Tasavvufçulara göre Kabe’nin ikinci anlamlandırılması ise, Allah’ın bir varlık olarak insanda inşa ettiği manevi organsal yapı olan gönüldür. Bu inşa yıkıldığı takdirde kimse tarafından tamir görmeyecek bir alandır. Bu anlamda maddi olarak “Kâbe”, Allah tarafından görevlendirilen önemli kişiler tarafından tamir edilirken, manevi olarak manevi organsal anlamındaki “Gönül Kâbe’si” Allah’ın tamirinden başka tamir tutmaz, şeklinde tasavvufçularca yorumlanmıştır.²⁸⁵ Cihan Aktaş’ın *Halama Benzediğim İçin* adlı öykü kitabında yer alan genç kadın, Kabe’ye olan sempatisinden dolayı odanın duvarına Kâbe resimleri asmıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Odanın bir duvarında Kâbe, öteki duvarında geyikli halılar, bir duvarında ise film afişleri vardı.”²⁸⁶

3.7.2. Cami

İslam Ansiklopedisinde yer alan cami tanımlamasına göre, cami; “toplamak, bir araya getirmek” anlamındaki cem kökünden gelmektedir. Kelime anlamından yola çıkarak cami hakkında şunu söyleyebiliriz ki, kulun Allah’a yönelişteki tüm kalabalıklarca ibadet ettiği mekâna cami denmektedir.²⁸⁷ Mimari açıdan camii

²⁸³ Aktaş, *Fotoğrafta Ayrı Duran*, 123.

²⁸⁴ Şaban Öz, *İslam Kurumları Tarihi*, ed. Eyyüb Baş (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 261.

²⁸⁵ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvufi Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü* (İstanbul: Anka Yayınları, 2004), 331.

²⁸⁶ Aktaş, *Halama Benzediğim İçin*, 123.

²⁸⁷ Ahmet Önkâl- Nebi Bozkurt, “Cami” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV

incelendiğinde, İslam medeniyet tarihi açısından, ilk dini yapılarını başlangıcı konumundadır. Bu anlamda İlk camii örneği ise, Medine’de yer alan Mescid-i Nebevi ’dir.²⁸⁸ Bu anlamda, camiiler geniş bir yelpazeye sahiptir. Sadece kelime anlamından yola çıkarak Müslümanların ibadette toplandıkları yer anlamında değil, Hz. Peygamber(sav) dönemi de dahil olmak üzere camiiler; namaz kılınan, Kur’an okunan, dini ve içtimai kutsal mekanlar olarak tanımlanmaktadır.²⁸⁹

Cihan Aktaş’ın, *Acı Çemiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; memleketine hasret düşmüş gurbette yaşayan genç kadın; geçmiş zamanlara özlemle Kara Davut Paşa Camii’ni anımsamıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Mısır çarşısında alışveriş yaparlardı. Tulum peyniriyle hoşafılık kayısı alırlardı. Kuyumcu vitrinlerine bakarlardı. Kara Davut camiinin avlusunda, dinlenişleri. Çocuklara dondurma alışları, Mihrimah Sultan’ın minareleri. Çektiğim gurbet elinden. (Ey inanmış kullarım! Benim yarattığım yeryüzü geniştir.)”²⁹⁰

3.7.3. Kümbet

Kümbetler, İslam mensubu olan önemli kişilerin mezarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Özgün mimarisiyle kümbetler, Selçuklular zamanında inşa edilmiş anıtmezarlardır. Mimari olarak incelendiği kümbet ve türbenin aynı şeyi ifade ettiği fakat aralarında şekilsel farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu iki mekânın şekilsel ayrımında, kümbet daha çok piramit çatı formundayken, türbe daha çok kubbe ile örtülüdür.²⁹¹ Cihan Aktaş’ın, *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında; Hâkim Bey, Baş Kâtip, Vali Muavini olarak isimlendirilen üç karakterin, kafa dağıtmak için eşlerinin de dahil olduğu kusursuz bir piknik düzenlemek isterler. Gittikleri mekânda, bir yapı dikkatlerini çekmektedir. Bu alan, kümbet görünümünde bir çardaktır. Bu alanla ilgili yorumlamaları öyküye şu şekilde yansımıştır:

Yayınları, 1993), 7/ 91-92.

²⁸⁸ Öz, *İslam Kurumları Tarihi*, 260.

²⁸⁹ Muhammet Kemaloğlu, “XI. –XIII. Yüzyıl Türkiye Selçuklu Devletinde Dini Eserlerinden Kümbet-Türbe-Ziyaretgah-Namazgah ve Camiiler”, *Akademik Bakış Dergisi* 39 (2013), 3.

²⁹⁰ Aktaş, *Acı Çemiş Yüzünde*, 135.

²⁹¹ Kemaloğlu, “XI. –XIII. Yüzyıl Türkiye Selçuklu Devletinde Dini Eserlerinden Kümbet-Türbe-Ziyaretgah-Namazgah ve Camiiler”, 13.

“Baba evi diye bir çardak altı vardı, gidip orda oturmuşlardı. Dışarıdan kümbet görüntüsüyle ilgisini çekmişti mekân, fakat içerisini her şeyden önce apaçık görünen eternit çatısıyla itici bulmuştu.”²⁹²

3.7.4. Türbe

Türbe, İslam mensubu olan önemli kişilerin anıt mezarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anıt mezarların, en erken tarihli olanı; Selçuklu döneminden günümüze kadar gelen Konya Alâeddin Camisi avlusunda yer alan XII. yüzyıldan kalma II. Kılıç Arslan’ın Kümbeti’dir.²⁹³ Tasavvufi Terimler ve deyimleri sözlüğünde ise türbe genel tanımıyla, Arapça “toprak” manasına gelmekte ve veli olduğu zannedilen kimseler için inşa edilmiş üstü kapalı mezarlar olarak tanımlanmaktadır.

294

Cihan Aktaş’ın *Unutulmayan* adlı öykü kitabında Münire ve kardeşlerinin yıllar önce yaşadıklarına alana yakın olan bir kümbet vardır. Münire ve kardeşleri için, kümbetin etrafında uçan bir kuşların sesleri önemli bir yere sahiptir. Bir araya gelen kardeşler, bu kuşun sesiyle geçmişe giderler. Bu an öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Ansızın bir kuşun keskin çılgılığı konuşmalarını karıştırdı. Ne kuşuydu bu, hangi kuştı? Tabii biliyordu, nasıl hatırlamasın? Selçuklu kümbeti etrafındaki oyunlarının müziğini oluşturan seslerden biriydi; tedirgin bir merakla keşfe çalışırlardı kalıntıları.”²⁹⁵

Cihan Aktaş’ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; yer alan karakterlerin İmam Rıza türbe ziyaretleri ihmal etmemeleri bilgisi paylaşılmıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Ağustos ayı ortalarında bazen bir aylığına Erdebil’e gittikleri olurdu. Meşhed’ten geçer, İmam Rıza’nın türbesini ziyaret ederlerdi.”²⁹⁶

²⁹² Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 25.

²⁹³ Kemalöğlu, “XI. –XIII. Yüzyıl Türkiye Selçuklu Devletinde Dini Eserlerinden Kümbet-Türbe-Ziyaretgah-Namazgah ve Camiiler”, 12-13.

²⁹⁴ Cebecioğlu, *Tasavvufi Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 665.

²⁹⁵ Aktaş, *Unutulmayan*, 47.

²⁹⁶ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 104.

3.7.5. Kabristan

İslam ansiklopedisi tanımlamasına göre Kabristan, Türkçedeki ifadesiyle mezarlık, Arapça'da ziyaret kökünden gelmektedir. Farsça'da mezarlık, kabristan, guristan olarak tanımlanmaktadır.²⁹⁷ Cihan Aktaş'ın, *Unutulmayan* adlı öykü kitabında; bir kabristan ziyareti anlatılmaktadır. Burada evlatlarından haber alamayan annelerin bir havuzun başında göz yaşı dökerek teselli bulduklarını ifade edilmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Büyük bir kabristan ziyaret etmiştik, cepheden gönderilen komşu bir şehidin kırkinci gün münasebetiyle. Kabristanın hemen yanı başında kırmızı suların fişkırdığı bir havuz duruyordu. Evlatlarından haber alamayan asker anaları bu havuzun etrafında oturarak göz yaşı döküyorlardı.”*²⁹⁸

Cihan Aktaş'ın, *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında; Suriye'de kabristanları olan önemli kimselerden bahsetmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Suriye büyük ‘kurban’ların kabristanı bir ülke: Emevî Camii’nde Hazreti Yahya ve Hz. Hüseyin, sanki hala can vermekteler. Bir köşeden Ali Şeraiti, başka bir köşeden Hazreti Zeynep, öteki tarafta Hama’dan Ömer bin Abdülaziz sesleniyor olacaklar.”*²⁹⁹

3.7.6. Minare

İslam ansiklopedinin tanımlamasına göre, sözlükte “ışık veya ateş çıkan / görünen yer” manasına minare, Arapça menâreden gelmektedir. Minare, bazı bölgelerde aynı anlamda mi’zene de (ezan okunan yer) manasında da kullanılmaktadır. İslam tarihi kaynaklarında; Hz. Peygamber (sav) döneminde, Mescid-i Nebevî’nin kible tarafında Bilâl-i Habeşî’nin ezan okumak için üzerine iple tırmanarak çıktığı “üstüvâne” (silindir) denilen özel bir yer bulunduğu belirtilmektedir. Bu da minarenin ilk örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün günümüzde cami gibi yapılarda bulunan minare

²⁹⁷Nebi Bozkurt, “Mezarlık” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/ 519-522.

²⁹⁸ Aktaş, *Unutulmayan*, 191.

²⁹⁹ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 188.

anlayışı ilk oluşturan ve camiye minare eklentisi yapan ilk kişi, Emevî Halifelerinden I. Muâviye'nin Mısır valisi Mesleme b. Muhalled'dir.³⁰⁰

Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında, İstanbul'un Üsküdar semtinde bulunan Mihrimah Sultan Camii'ne atıf vardır. Bu anlamda, Üsküdar Mihrimah Camii ile ilgili argümanlara ulaştığımızda, camiinin tasarım ve inşasını yapan kişi Mimar Sinan'dır. Üsküdar Mihrimah Sultan Camisi üzerine çalışma yapan Kadriye Vardar *Üsküdar Mihrimah Sultan Camii Taş Süslemelerinin Değerlendirilmesi* adlı makalesinde, “Payitahtta anıtsal bir cami külliyesi yaptıran ilk hanım sultandır.” ifadeleriyle bu camii ilgili ilkleri vurgulamaktadır. Zamanla bu camii, üzerine yapılan eklentilerle birlikte zenginleştirilmiştir. Bu eklentiler, 17.yüzyılda çeşme ve 18.yüzyılda güneş saatidir.³⁰¹

Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; memleketten uzakta yaşayan genç kadın, memleketinde geçirdiği zamanlara özlem duyarak Mihrimah Sultan Minarelerini anımsamıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Mısır çarşısında alışveriş yaparlardı. Tulum peyniriyle hoşafılık kayısı alırlardı. Kuyumcu vitrinlerine bakarlardı. Kara Davut camiinin avlusunda, dinlenişleri. Çocuklara dondurma alışları, Mihrimah Sultan'ın minareleri. Çektiğim gurbet elinden. (Ey inanmış kullarım! Benim yarattığım yeryüzü geniştir.)”³⁰²

3.8. Giyecekler

3.8.1. Kelayağı

Kelayağı denilen özel başörtü, kaynaklarda hakkında çok az bilgi edinilen bir tesettür türüdür. Azerbaycan'a özgülü olan bu başörtü, dört köşelidir ve ipek iplikten

³⁰⁰ Filiz Gündüz, “Minare” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları,2020), 30 / 98-101.

³⁰¹ Kadriye Vardar, “Üsküdar Mihrimah Sultan Camii Taş Süslemelerinin Değerlendirilmesi” 30/2 (2021), 1400-14001.

³⁰² Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 135.

yapılmıştır. Azerbaycan’da özgü olan kelayağı adı verilen başörtü için farklı isimlendirmeler mevcuttur. Bu isimlendirmelerden biri çargat ’tır. Bu isimlendirme, Azerbaycan’ın batı bölgesinde verilmektedir.³⁰³ “Basgal” adı verilen, Azerbaycan’ın bir köyünde, oldukça özel bir yere sahip olan geleneksel başörtü kelayağının izlerine rastlanmaktadır. Bu köyde 20.yüzyılda işlenen tüm kumaş dokumacılığı terk edilmiş sadece kelağayı üretimi yapılmaya devam edilmiştir. Valide Paşayeva’nın *Azerbaycan Basgal Köyü Kelayağı Dokumaları* adlı makalesinde; geleneksel bir başörtü olan kelayağı için, “*Saf ipekten mekikli, iki ayaklı ve iki gücülü tezgahlarda bezayağı bağlantı ile dokunan ve baskı ile desenlendirilen kelağayılar çeşitli ebatlarda, değişik desen ve renk seçenekleri ile üretilmektedir.*” İfadeleriyle yer almaktadır. Günümüzde geleneksel bir başörtü olan kelayağının izlerine ulaşmak oldukça zordur. Çünkü bu geleneksel başörtüsünün üretimi yok denecek kadar azalmıştır.³⁰⁴

Cihan Aktaş’ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; rüyasında annesini gören genç adam, annesinin üzerinde geleneksel bir başörtü olan kelayağı vardır. Mor renkli bir kelayağı takmış olan annesi, elindeki tespihiyle yaşadığı zamanlardaki canlılığı ile her zamanki yerinde oturmaktadır. Bu rüya öyküye şu şekilde yansımıştır:

“*Önceki gece rüyasında rahmetli ninesini görmüştü. Gözlerini dikmiş, bir şey bekler bir şey ister gibi bakıyordu ona. Başında mor kelayağı, eline tesbihiyle, sanki aradan çok uzun yıllar geçmemiş gibi köşesinde oturuyordu.*”³⁰⁵

3.8.2. Yemeni

Yemeni’nin kelime anlamına baktığımızda TDK’da iki farklı tanımlaması mevcuttur. Birinci tanımlamada yemeni, kalıpla basılıp elle boyanan ve kadınların başlarına bağladıkları tülbent olarak ifade edilmektedir. İkinci tanımlamasında ise, taban kısmında manda veya sığır derisi, astarında koyun derisi kullanılan, ökçesiz,

³⁰³ Wikipedia Özgür Ansiklopedi “Kelayağı” (Erişim 17 Şubat 2024).

³⁰⁴ Valide Paşayeva, “Azerbaycan Basgal Köyü Kelayağı Dokumaları”, *Sanat Dergisi*, (2008), 136.

³⁰⁵ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 73.

tamamen dikişli, hafif bir tür ayakkabı olarak ifade edilmektedir.³⁰⁶Cihan Aktaş'ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; yemeni, baş örtü anlamında kullanılmıştır. Öyküde, yemeni kasabalı kadınların çarşıya çıktıklarında mahremiyet açısından rahat edebilmek için taktıkları başörtüsü olarak belirtilmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“On yaşlarında bir kız çocuğu bu koridordan rahatlıkla geçebilirdi ama genç kızlar ve kadınlar daha çekingen, aceleci, dükkanlardaki işlerini çabucak halletmek üzere, kahvenin ve kulübün önünden geçmemeye özen göstererek, bir gölge gibi hareket ederlerdi. Kasabalı kadınlar, Erzincan civarında rastlanan türde boydan bej örtüler yerine yarım, saçaklı atkılar kullanırlardı çarşıya inince ve çoğunlukla atkının altında ağızlarını kapatan işli yemeniler bağlamış olurlardı.”*³⁰⁷

3.8.3.Kuşak

Kuşak, TDK'nın tanımlamasına göre, bele sarılan uzun ve enli bir kumaş anlamına gelmektedir.³⁰⁸ Cihan Aktaş'ın, *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında; bilen kuşak bağlamış bir kadın yer almaktadır. Bu anlamda, bele bağlanan kuşak geleneksel bir giyim tarzı olarak yer almaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Kâğıt külahlarda baharat satan beli kuşaklı kadınlardan birinde annesini görür gibi oldu.”*³⁰⁹

3.9. Süsleme Eşyaları

3.9.1. Cımbız

Cımbız, TDK'nın tanımlamasına göre; kıl vb. ince şeyleri tutmak veya çekmek için kullanılan küçük maşa anlamına gelmektedir.³¹⁰ Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş*

³⁰⁶ *Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2163.*

³⁰⁷ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 31.

³⁰⁸ *Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1268.*

³⁰⁹ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 40.

³¹⁰ *Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 367.*

Yüzünde adlı öykü kitabında; âdetlere göre gelinin, bekar kızlardan farkının anlaşılması için kaşlarının alınması gerektiği ifade edilmektedir. İran Azerbaycan bölgesinde, düğünden önce gelinin kaşlarının alınmasının bir âdet olduğu vurgulanmıştır. Bu âdet, İran’da; damadın ailesi tarafından gelinin yüzündeki tüylerin alınması için kuaföre götürmesiyle gerçekleşmektedir. Bir törenle, gelinin kaşlarının alınmasına “bendendâzân” denilmektedir.³¹¹ Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Adetlere göre evlenen kızın kaşları mutlaka alınmalıymış ki artık genç kız olmadığı anlaşılsın. Şimdiye kadar kaşlarına cımbız sürmemişti, sürdürmeyi de düşünmüyordu.”*³¹²

Cihan Aktaş’ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; cımbız vasıtasıyla düğünden önce gelinin kaşlarının alınması evli ve bekar kızın ayrımını yapmaktan için olduğu ifade edilmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Adetlere göre evlenen kızın kaşları mutlaka alınmalıymış ki artık genç kız olamadığı anlaşılsın.”*³¹³

Cihan Aktaş’ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; düğünden önce gelinin kaşını alma âdetini yerine getiren kişiye yüklü miktarda bahşiş verildiği belirtilmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

*“Bizde adettir, nikahtan önce gelinin kaşlarını alana damadın yakınları yüklü bahşiş verirler.”*³¹⁴

3.9.2. Ayna

Nevruz soflarına yer alan ürünlerden biride aynadır. Aynanın nevruz sofrasında yer almasının temel sebebi ise, kişilerin kendilerini görme isteklerinden gelmektedir.³¹⁵ Kişini nevruz sofrasındaki aynada kendini görmesi, saf olmanın yansıması olarak yorumlanmaktadır. Cihan Aktaş’ın, *Azize’nin Son Günü* adlı öykü

³¹¹ Soysal- Vahid, “Türkiye-İran Azerbaycan Bölgesinde Evlenme Düğün Ritüelleri”, 101.

³¹² Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 37.

³¹³ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 37.

³¹⁴ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 37.

³¹⁵ Feyda Çakıroğlu, “İran’ın Yemek Kültürü Gelenek ve Görenekleri, Türk Mutfağı ile Karşılaştırılması”, *Beslenme ve Diyet Dergisi* 35/1 (2007), 42.

kitabında belirttiği üzere, saflık manasının temsil etmek üzere sofraya konan ayna; öykü metnine şu şekilde yansımıştır:

*“Kırmızı küçük balıklar, hayatın ebediliği ve sürekliliğinin ifadesi olarak Haft sin sofrasında yerini alırdı. Ayna, saflık, şamdan da aydınlık için. Rengârenk çiçekler, neşenin ve mutluluğun ifadesiydi.”*³¹⁶

3.10. Diğer Eşyalar

3.10.1. Şemsiye

Bir eşyanın tek başına kullanım tanımı ile ilgili eşyanın başın âdet, değer yahut gelenek kavramı eklendiğinde tanımı değişmektedir. Bu anlamda şemsiye, TDK'deki anlamıyla esnek tellerin üzerin gerilmiş yağmurdan yahut güneşten korunmak için kullanılan kumuştan yapılan taşınabilir bir eşya olarak tanımlanmıştır.³¹⁷ Bununla birlikte geleneksel bir materyal olarak şemsiye, Cihan Aktaş'ın *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; himaye etmek anlamında kullanılmıştır. Kayınpeder; oğlunun düğünde gelini ile şemsiye altıdan yürümesi, kayınpederin ailedeki himayesinin gelin tarafından kabul edildiği anlamını taşımaktadır. Bununla birlikte öyküde, Yusuf adlı genç karakter tarafından, şemsiye töreninin evliliğin hayırlı olması dileği ve aile ocağının bereketli olması temennisiyle gerçekleştirilen gelenek olarak ifade edilmektedir. Bu gelenek, bölge halkı tarafından çok uzun yıllardan beri yerine getirilen bir uygulamadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

*“Bunu hiç unutmayacağım” demişti kocası, alıngan bir bakışla. Evliliğin hayırlı uğurlu ve aile ocağının bereketli, sürekli olması için ihmal edilmemesi gereken bir gelenekmiş, bu şehirde gelin kaynatasının evine ilk adımını attığı zaman bu şemsiyeli tören mutlaka yerine getirilmeliymiş.”*³¹⁸

Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş Yüzünde Şehrazat* adlı öykü kitabında; Yusuf adlı erkek karakter askere gidecektir. Hanımı Süreyya, bir müddet kayınpederi ve kayınvalidesinin yanında kalacaktır. Süreyya, düğün günü kayınpederin himayesi anlamına gelen şemsiyeli törende kayınpederin şemsiyesi altına girmeyerek geleneğe

³¹⁶ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 83.

³¹⁷ *Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1858.*

³¹⁸ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 35.

aykırı hareket etmiştir. Bu anlamda Süreyya'nın kayınpederinin himayesi altına girmesi resmiyet kazanmamıştır. Bu resmiyet, Yusuf'un gidişiyle birlikte Süreyya'nın onların evinde kalmasıyla gerçekleşecektir. Bu anlamda Süreyya'nın kayınpederi ile uzlaşmasının tek yolu, kayınpederinin görünmeyen ama sürekli olarak yanında taşıdığı himaye edici şemsiyesini kabullenmesiyle gerçekleşecektir. Öyküde, evin kadınlarının kayınpederin himayesinden kaçamayacağı belirtilerek, o şemsiyenin her yere ulaştığı ifade edilmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Ve kocası gidince kayınpederinin Süreyya'yı himayesi de-şemsiye problemine rağmen- resmiyet kazanacaktı. Anlaşılan, kayınpederinin yakın çevresindeki insanlarla ilişkisi hep himaye şeklinde geliştiğine göre ya onun himayesini kabul edecekti ya da yabancı gibi olacaktı. Sanki hep bir şemsiyeyle dolaşıyordu kayınpederi, bu evin kadınları için o görünmez şemsiyenin altına girmekten kaçınmanın yolu yoktu. Her yere uzardı o şemsiye, her tarafa tutulurdu; yeter ki himaye kabullenilsin.”³¹⁹

3.10.2. Fotoğraf

Fotoğraf, TDK'nın tanımlamasına göre; çeşitli araç ve malzeme kullanarak görüntüyü özel bir yüzey üzerinde sabitleme anlamını taşımaktadır.³²⁰ Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öyküsünde; fotoğraf, bir anı biriktirme aracı anlamında kullanılmıştır.

Gelenekte, aile yapıları genellikle geniş aile formundadır. Aile büyükleri olan büyükanne ile büyükanenin yeri aile fertleri için özel bir konuma sahiptir. Bu anlamda, aile büyüklerinin resmi çerçevelenerek eve asılmaktadır. Kimi zaman mahremiyetten dolayı büyükanenin resmi asılmazken her daim büyük babanın fotoğrafı evde çerçevelenmiş şekilde bulunmaktadır. Yahut büyük anne ile büyük babanın resimleri çerçevelenmiş olarak duvara asılı şekilde bulunmaktadır. Cihan Aktaş'ın *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında da kayınpederin yani evin büyük babası olan karakterin fotoğrafları evin duvarına asılmıştır. Hatta kenarına yıllar önce kaybettikleri aile fertlerine dair fotoğrafta yer almaktadır. Duvara aslı,

³¹⁹ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 40.

³²⁰ *Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 715.*

komidinin üzerinde yer alan bu fotoğrafları anlamı, aile büyüklerine gösterilen değer ve saygının yansımasıdır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

*“Kayınpederinin, -bir kenarına yıllar önce ölmüş olan kardeşinin büyütülmüş vesikalık fotoğrafı iştirilmiş olarak- çerçeveletilmiş olarak kocaman gençlik fotoğrafları asılıydı odalarda.”*³²¹

3.10.3. Kapı tokmağı

Kapı tokmağı TDK’nın tanımlamasına göre, kapıya asılan ve vurarak kapı çalmaya yarayan, genellikle demirden bir halkası olan, türlü biçimlerde metal aksam anlamına gelmektedir.³²² Nezaket ve mahremiyetin sembolü olan kapı tokmağı, geçmiş zamanlarda da varlığından söz ettirmiştir. Kapı tokmağı ile birlikte ve kimin geldiği, gelenin erkek mi yoksa kadın mı olduğu anlaşılmaktadır. Ev halkı ona göre hareket etmektedir. Cihan Aktaş’ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; kapı tokmağının kadın ve erkek için ayrı olarak iki tane olduğu ifade edilmektedir. Öyküde, Yusuf adlı genç, kapı tokmağı sayesinde babasının eve geldiğinde ruh halinin nasıl olduğunu anladığı ifade etmektedir. O zaman diyebiliriz ki, bu kapı tokmaklarının bir diğer özelliği de eve gelen kişinin kapı tokmağına vuruş tavrıyla nasıl bir ruh hali içinde olduğunu tespit edilmesidir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Evin dış kapısının ilginç bir özelliğini fark etmişti. Dış kapı üzerinde erkekler için ayrı kadınlar için ayrı tokmaklar vardı. Tokmak çok önemliydi, özellikle ev halkının baba ilişkilerinin düzeni açısından... Yusuf bu kapı tokmağının, tokmağı vuruş tarzından babasının ruh durumunu anlayarak, ev halkının ona göre vaziyet almalarını sağlayan bir fonksiyon olduğunu söylemişti.”*³²³

3.10.4. Semaver

Çay, her zaman tüketilen bir içecektir. Düğün dernek, taziye gibi kalabalıklarda genellikle çaylar semaverlerde demlenmektedir. Cihan Aktaş’ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı kitabının *Semaver* adlı hikayesinde, bir anne; evlendiği takdirde kızına hediye edeceği bir semaverden bahsetmektedir. Bu hikâyede, sıkça semaver ve çay

³²¹ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 39.

³²² *Türk Dil Kurumu* (2005). *Türkçe Sözlük* (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1072.

³²³ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 52.

demleme konusu gündemedir. İlk örneklemede, nürbilin markalı semaverlerin sürekli demlenmiş şekilde açık olduğunu ve gelenlere çay ikramı için sürekli olarak aktif olmasının bir zahmet olarak görülmediği ifade edilmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

*“Ama artık sadece düğünlerde derneklerde kullanılıyordu bu tür nürbilin semaverler. Elektrikli semaver bütün gün yansa bile zahmet olmazdı.”*³²⁴

Cihan Aktaş’ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; âdet yerini bulsun anlayışıyla ısrarla misafirlere çay ikramı teklifi yapıldığı ifade edilmektedir. Bu anlamda âdet yerinin bulsun anlayışı, aslında bir nezaket göstergesidir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

*“Âdet yerini bulsun diye ikinci bir fincan çay sunmayı teklif etse de içindeki semaverin avarı çoktan kısılmış olurdu.”*³²⁵

3.11. Oyunlar

Çocuklar için eğlence kaynağı olan oyun için bir mekân sınırlaması yoktur. Çünkü oyun, bir çocuğun kendini ifade etmedeki en büyük aracıdır. Bu anlamda, çocukların oynadığı oyunlar gelenekten izler taşımaktadır. Ebe-sobe oyunu da geleneksel oyunlardan bir tanesidir. Ebe-sobe oyununda, çocuğun kazanması gereken kişiliğe yatırım yapan bazı detaylar yer almaktadır. Bu oyunla birlikte; çocuk oyundan dışlanmayıp, dürüstlikle oyunu sürdürmeyi öğrenmektedir.³²⁶Cihan Aktaş’ın, *Fotoğrafta Ayı Duran* adlı öykü kitabında; mülteci çocukların çadırda ülkelerinden ayrılmanın ve kayıplar yaşamanın kederinden kendilerini ebe-sobe gibi oyunlarla korudukları ifade edilmiştir. Bu oyun öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Bir kız çocuğu daha katıldı aralarına, ebe sobe gibi oyunlara daldılar.”*³²⁷

Cihan Aktaş’ın, *Fotoğrafta Ayı Duran* adlı öykü kitabında; mülteci çocukların ebe-sobe gibi geleneksel oyunlar dışında başka oyunlarda oynadıkları da ifade edilmektedir. Savaşı ve ölümü çok iyi bilen bu çocuklar, kendilerini oyalamak için

³²⁴ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 99.

³²⁵ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 100.

³²⁶ Yusuf Ziya Sümbüllü- Mehmet Emin Altınışık, “Geleneksel Çocuk Oyunlarının Değerler Eğitimi Açısından Önemi”, *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/2 (2016), 83.

³²⁷ Aktaş, *Fotoğrafta Ayı Duran*, 127.

mekân ve zaman sınırlamasından uzak oyun oynamaya devam etmektedirler. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır.

*“Savaşı ve ölümü tanıyordu bu çocuklar o yüzden neşeleri kuşkuya düşürüyordu insanı.”*³²⁸

3.12. Sanatsal Faaliyetler

Sanat, her toplumun belli belirsiz aralıkla uğradığı ve ruhun his ihtiyacı olan bir besleme alanıdır. Sanat, yalnızca duygu alanı değildir. Fikir ve aklın buluşmasıyla birlikte soyutun, somutlaşarak kimi zaman fayda kimi zaman estetikle dışa vurumudur. Bayram Akdoğan *Sanat, Sanatçı, Sanat Eseri ve Ahlak* adlı makalesinde; sanatı, ilimden çok ibadete benzemektedir. Akdoğan’ın deyimiyle, sanat ve tasavvuf arasında bir bağlantı mevcuttur.³²⁹ Bu anlamda sanatçı, duyu ve duygularına hitap eden detayları dış dünyasının yansıması olarak, sanatla iç dünyasına alarak fikir ve heyecanlarıyla harmanlayıp sanat eserine dönüştürecektir.³³⁰

Cihan Aktaş’ın öykülerinde yer alan sanatsal anlayışta, karakterler genellikle; geleneklerine göre bir tercihte bulunmuşlardır. Bu anlamda sanatsal faaliyetlerde bulunmayı seven, Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında yer alan genç kadın, resim sanatına karşı ilgili olduğunu belirtmektedir. Fakat âşık olduğu “Kâmil” adlı genç ile tanışıp nişanlanmalarının ardından, sanatsal anlayışı değişime uğramıştır. Kamil’in onu yönlendirmesiyle birlikte sanat ve din noktasında bir ayrım yapması gerektiğine karar vermektedir. Bu genç kadın verdiği karar üzerine; sanat tutkusunun insan hâkim olmasını, gaflet anında dinin alanına müdahale ettiğini, bu anlamda; sanatın, kulluğu unutturduğunu düşünmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Akşam odamda bir zamanlar, yani en çok bir iki sene öncesine kadar, insan sanatla yücelir, bir anlam kazanır, ölümsüzlüğü hak eder diye düşündüğünü hatırlıyor. Bu odada her şey, acı ve pişmanlık, her sevinç ve umut kâğıda ve tuvale dökülürdü.

³²⁸ Aktaş, *Fotoğrafta Ayrı Duran*, 129.

³²⁹ Bayram Akdoğan, “Sanat, Sanatçı, Sanat Eseri ve Ahlak”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/42 (2001), 242.

³³⁰ Mustafa Memiş, “Dindarlık ile Sanatsal Tutum Arasındaki İlişki Üzerine Nicel Bir Araştırma”, *Türk Din Sosyolojisi Dergisi* 6 (2022), 129.

Kâmil haklı olmalı. Herkesin putu aynı. Sanat tutkusu insana hakim olduğu zaman, sanat sanat içindir olunca, bir gaflet anında sanat din 'in anlanına sahip çıkınca, insan kulluğunu da unutuyor. ³³¹

Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında yer alan “Hansa” adlı genç kadın tarafından sanatseverlik, tanrısız bir dindarlık olarak görülmektedir. Bunun sebebi ise iki yıl boyunca çıkmadığı odasında sadece kendini sanatsal faaliyetlere vermesinden kaynaklanmaktadır. Bu algının yansıması öyküde şu şekildedir:

Sanatseverlik tanrısız bir dindarlıktır. ³³²

Cihan Aktaş'ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; genç kadın sanatsal faaliyetlerin kişiye kabir azabını dahi unutturduğunu ifade ederek sanata olan yoğun hislerini belirtmiştir. Bu hisler öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Sanatın ölümü, kabir azabını unutturan bir ayartıcılığı vardı.” ³³³

Cihan Aktaş'ın *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında ilgilenilen sanatlar arasında tezhip sanatı zikredilmektedir. Genellikle, hat sanatı itibarıyla bir değeri olan, Kur'anlar, murakkalar, kıta'lar ve divanlar gibi el yazması kitapların başlık ve sahifeleri ile, eskilerin hüsnühat dedikleri güzel yazı niteliğindeki yazıların etrafının, çeşitli desen ve motifler kompozisyonu içerisinde, çeşitli renkli boya ve özellikle altın yaldız kullanılarak süslenmesi, bilhassa doğuda âdet olmuştur. Bu tür süslemelere, güzel sanatlar değimi ile “tezhip” ve bu sanatın ustalarına da “müzehhip” denmektedir. ³³⁴ Öyküde, tezhip sanatının insanın kişiliği üzerindeki etkisinden bahsedilmektedir. Bu anlamda tezhip sanatı, kişiye sabrı öğretmektedir. Bu sanatın öyküye yansıması şu şekildedir:

“...kuşkusuz tezhip insana sabrı öğretiyordu.” ³³⁵

Cihan Aktaş'ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; tezhip sanatının özelliklerinden bahsederken, bu sanat türünün bol zaman ve masraf istediği belirtilmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

³³¹ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 12.

³³² Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 22.

³³³ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 145.

³³⁴ Haydar Yağmurlu, “Tezhip Sanatı Hakkında Genel Açıklamalar ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde İmzalı Eserleri Bulunan Tezhip Ustaları”, *Türk Etnografya Dergisi* 63 (1973), 79.

³³⁵ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 151.

“Masraflı bir iş tezhip, bol da zaman ister.”³³⁶

Cihan Aktaş’ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; tezhip sanatının tanımlaması yapılarak bu sanat dalının, geçmişi özetleyen bir sanat olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte, tezhip sanatıyla hayat bütün olarak okunabilir bir hal almaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Geçmişi özetlerdi tezhip, doğru ama bütün geleneksel sanatlar gibi, tezhipte de bütün bir hayatı okuyabilirdiniz.”³³⁷

Cihan Aktaş’ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; tezhip sanatından bahsedilmesinin ardından tezhip ustasının özelliklerine yer verilmiştir. Bu anlamda tezhip ustasının ahlakı sanatı ile eş konumda olması gerektiği ifade edilmiştir. Öyküde, bir tezhip ustası, eserlerinin iyi olmamasının nedeninin sanatı ve ahlakının birbirine uyum sağlamadığından olduğunu düşünmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

“Gelgelelim gönlünün ibriği renkleri iyi süzemiıyor olmalıydı ki, iyi bir tezhip ustası sayamıyordu kendini ve daha kötüsü, bu oluşamamayı ahlaki olarak olgunlaşamamasıyla ilişkili buluyordu. Sanat çünkü, tasavvufi- geleneksel sanat anlayışı bakımından ahlaktan ayrı olamazdı, sanatçı aynı zamanda bir ahlak adamı olmalıydı.”³³⁸

Cihan Aktaş’ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; tezhip dışında bahsedilen diğer sanatsal çalışmalar içerisinde hüsnühat’ta yer almaktadır. Efsane adlı genç kız, evlendikten sonra konakta yaşamaya başlamıştır. Konak oldukça büyük ve sanatsal detaylara sahiptir. Bu sanatsal detaylardan biri de duvara aslı olan hüsnühat tablolarıdır. Öyküde, duvara asılı olan hüsnühat tablolarına dikkat çeken yazar, beğeni dolu bakışların bu tablolara doğru yöneldiğini ifade etmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

³³⁶ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 155.

³³⁷ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 155.

³³⁸ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 154.

“Beğeni dolu bakışlarını duvarlardaki hüsnühat levhalarında gezdirmiş olmalıydılar.”³³⁹

3.13. Değerler

3.13.1. Toplumsal Değerler

Değerler, insanları ve toplumu ayakta tutan kişisel, ahlaki ve toplumsal duygulardır.³⁴⁰ Bu anlamda toplumsal değerler, toplumu ayakta tutan yapı taşlarıdır. Cihan Aktaş’ın öykülerinde, gelenekle bağlantılı olarak beş adet toplumsal değer ele alınmaktadır. Bunlar; haysiyet, itibar, namus, şeref ve öğüttür.

3.13.1.1. Haysiyet

Haysiyet, sözlükte iki anlama gelmektedir. İlk anlamı, değer ve saygınlıktır. İnci anlamı ise, onur, özsaygı ve şereftir.³⁴¹ Bu anlamda, haysiyet sahibi olmak hem kişi hem de toplum adına kazanılması gereken önemli bir değerdir.³⁴² Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında “Şemsiyenin Altında” hikayesinde geleneğe göre, gelinin düğün günü kayınpeder ile aynı şemsiye altında yürümesi gerekmektedir.³⁴³ Öyküde, gelinin kayınpederin şemsiyesi altından yürümesi, kayınpederin haysiyetini arttıracak bir detay olarak ifade edilmiştir. Çünkü toplum nezdinde bu gibi törenler, önemli kişiler için haysiyet meselesi sayılmaktadır. Öyküde gelin, bu törene karşı çıktığını ifade ederek böyle bir durum ile karşı karşıya geldiği için kendisi içsel olarak savaşımıştır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Bu tür sembolik ve çok önem verilen, haysiyet konusu yapılan törenlere yabancıydı, hatta, içinde yer almak bir yana dursun, böyle bir törende yer almak, hem de şemsiyenin altında, kayınpederinin himayesini sembolik biçimde bile olsa kabul ediyor sayılarak bu feodal yapının bir taşına indirgenmek ağına gitmişti.”³⁴⁴

³³⁹ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 102.

³⁴⁰ Çiğdem Kan, “Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi”, *Milli Eğitim Dergisi* 187 (2010), 138.

³⁴¹ *Türk Dil Kurumu* (2005). Türkçe Sözlük (10 b.s.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 828.

³⁴² İlker Özdemir- Tarık Özbek, “Aşağılama, Haysiyet ve Saygı”, *Kültür ve İletişim* 26(1) /51 (20 Mart 2023), 160.

³⁴³ (Gelin ve Şemsiye başlıkları altında anlatılmıştır.)

³⁴⁴ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 36.

3.13.1.2. İtibar

Yaşam derin soluklu bir çabadır. İnsanoğlu zaman geçirdiği dünya hanında kendine yer edinmek ister. İnsanın toplumda kendine yer edinme çabasına itibar denmektedir. İtibar sözlükte; saygı görme, güvenilir olma durumu, saygınlık, prestij anlamlarını taşımaktadır.³⁴⁵ Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında, kayınpederin toplumdaki saygınlığının korunması yani itibarına sahip çıkması; etrafındaki kişilerin tavır tutumlarını doğru yönde yönlendirmesi ve onların giyimlerine kadar özen göstermesini sağlamakla gerçekleşmektedir. Bunun sebebi ise, öyküde kayınpeder ev halkını himaye eden kişidir. Bu anlamda, Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; gelinin bir giydiği kıyafeti bir daha giymesi toplum içerisinde kayınpederin itibarını zedeleyen bir detay olarak aktarılmıştır. Burada yeni aileye dahil olan gelinin, aynı kıyafetleri farklı ortamlarda tekrar tekrar giymesinden dolayı eşinin değil de kayınpederinin itibarını zedelemesinin sebebi; kayınpederin bir baba olarak, yeni evlenen oğlunun da himaye edicisi geleneğinden gelmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır.

*“Gelin yüzü bir gelincik gibi renkli, canlı, alımlı görünmeliydi. Bir giydiğini aynı kişilerin yanında bir kez daha giyinmemeliydi gelin; yoksa kayınpederinin itibarı zedelenirdi. Bu itibar en fazla düğünlerde sınava çekiliyordu.”*³⁴⁶

3.13.1.3. Namus

Namus, Osmanlıcada; kanun, nizam, ırz, temizlik, doğruluk ve Tanrıya yakın melek gibi anlamlara gelmektedir. ³⁴⁷ Namus, iffet faziletine sahip olarak ahlak kurallarına bağlılıkla; toplumsal düzeni sağlamaktadır. İslam dini iffetin korunmasına önem vermiştir. Bu anlamda *“İffet fazileti, temiz olanla olmayanın, helal olanla olmayanın kesin ayrımıyla ikame edilen ve fertlerin hür iradeleriyle gerçekleşen nikah akdiyle sağlanmaktadır.”* ifadeleriyle İslam'da iffetin helal olanla korunabileceği belirtilmiştir. ³⁴⁸ Bu noktada namus kavramı: “Can, mal, akıl, din, nesil” olarak ifade

³⁴⁵ *Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 938.*

³⁴⁶ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 38.

³⁴⁷ Mustafa Nihat Özen, *Osmanlıca Türkçe Sözlük* (İstanbul: İnkılap Kitapevi, 1952), 650.

³⁴⁸ Faruk Kanger, *Uluslararası İslam Eğitimi Kongresi 2019 Bildiriler Kitabı* (İstanbul: Yekder Yayınları, 2019), 275.

edilen kök değerlerden “nesil” içerisine dahi olmaktadır. Bu değerlerin tümü ise, insanın insanlık haysiyetini ve onurunu ayakta tutan değerlerdir.³⁴⁹ Cihan Aktaş’ın *Fotoğrafta Ayrı Duran* adlı öykü kitabında, Suriye’de geçen zorlu savaş zamanlarından bahsedilmektedir. Burada yer alan baba karakter, kızının namusuna halel gelir korkusundan sinir krizi geçirmiştir. Bu acı tablo öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Yarabbi, kızlarımı, çocuklarımı benden sonra koru, onların namuslarına halel gelmesin” Baas güçleri kapının kilidini kırmayı başardığı sırada “Namusuma zara gelmesindense öldürürüm onu daha iyi” diyerek kızına yönelmişti. Haklı olarak cinnet anlarının ayrıntılarına girmek istememişti kız, ama anlattığı kadarı bile kıyamet sahnelerini getiriyordu akla. Babasını suçlamamıştı doğrusu duvardan duvara çarptığı sırada elinden kurtulmaya çalışsa bile, çaresizliğin kurbanıyız, diye düşünmüştü, ancak ölmek istemiyordu.”³⁵⁰

3.13.1.4. Öğüt Vermek

Öğüt vermek sözlükte; bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, nasihat anlamına gelmektedir.³⁵¹ “Su küçüğün söz büyüğüdür.” ifadeleriyle yetişkinlerin yahut bir alanda daha ehil olan kimselerin tavsiye niteliğindeki sözlerine öğüt denmektedir. Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; bir kadın bunalıma girmiştir. Bu bunalımın doruk anında, kimseden öğüt istemediğini sadece hayatında zorluk yaşayan insanlardan örnekler anlatılmasının yeterli olacağını ifade etmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Yoo hayır, öğüt almaktan ziyade şu andaki yönelimini, elinde olmayan yönelimini birilerine doğrulatmak inancındaydı. Örnekler anlatılmalıydı ona, başarısız ve mutsuz kadın örnekleri; çocuğu olmayan, kaynatası rahat vermeyen, her şey yolunda giderken göğüs kanserine yakalanmış, kocasının aldatmasına katlanan, kocası birdenbire ölünce çoluk çocuğuyla ortada kalıveren...”³⁵²

³⁴⁹ Kanger, *Uluslararası İslam Eğitimi Kongresi 2019 Bildiriler Kitabı*, 281.

³⁵⁰ Aktaş, *Fotoğrafta Ayrı Duran*, 132.

³⁵¹ *Türk Dil Kurumu* (2005). *Türkçe Sözlük* (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1543.

³⁵² Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 97.

3.13.1.5. Şeref

Şeref, sözlükte iki anlama gelmektedir. İlk anlamı, başkalarının gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer ve onurdur. İkinci anlamı ise erdem, gözü peklik ve yetenekle kazanılmış iyi şöhret anlamlarına gelmektedir.³⁵³Sözcüğün etimolojisinin de ifade ettiği gibi şeref, bir kimsenin hem kendinin hem de başkalarının gözündeki değeridir.³⁵⁴ Cihan Aktaş'ın, *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında; şehir dışından gelen akrabalar için bir bağda yapılacak ziyafetten bahsedilmektedir. Anne- kız arasında geçen diyalogda; anne, kızına bu bağ davetinin kendi şereflerine düzenlendiğini ifade etmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır

“Bu davet bir bakıma bizim şerefimize veriliyor kızım, dedi.”³⁵⁵

3.13.2. Dini Değerler

3.13.2.1. Dualar

3.13.2.1.1. Dua

Dua, Allah'a yöneliş ve yakarıştır. İnsan, dünyada geçirdiği süreyi; huzurlu, mutlu sağlıklı geçirebilmek ve arzularını yaşayabilmek için Allah'a talepte bulunmaktadır. Bu talepte bulunma ve dileme hâli “dua” olarak nitelendirilmektedir. Cihan Aktaş'ın, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı eserinde; “Efsane” adlı genç kızın, Allah'a yönelip ettiği duada, nefis kokulu çaylar demleyebileceği bir eş isteği vardır. Bu duada bulunan Efsane'nin yaşı yirmi beşten fazladır. Yaş ifadesinin özellikle belirtilmesinin sebebi ise kızların geleneksel anlayışta erken yaştaki evliliğidir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır.

³⁵³ *Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1553.*

³⁵⁴ Özdemir- Özbek, “Aşağılama, Haysiyet ve Saygı”, 160.

³⁵⁵ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 116.

“Yirmi beşini tamamladıktan sonra, güzel kokulu nefis çaylar demleyebileceği iyi huylu yakışıklı bir kocası olması için Allah’a daha sık dua etmeye başladı Efsane”³⁵⁶

3.13.2.1.2. Zikir

Cihan Aktaş’ın *Halama Benzediği İçin* adlı öykü kitabında; genç kadının halasıyla olan konuşmasında yeğenine içerisinde “zikir” ve “tövbe” geçen bir sohbet yapmıştır. Bu iki karakterin gerçekleştirdiği sohbet; Allah’ın seher vaktinde Kur’an okuyan, tövbe eden ve zikreden kimsenin yaptıkları bir rüzgâr vasıtasıyla Allah’a (cc) ulaştığı anlatılmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Sonra anlatırdı: Allah Teâlâ’nın seher vakti esip de zikir ve tövbe istiğfarları kendisine ileten bir rüzgârı vardır, biliyor musunuz? Üç sesi severmiş Alla: Tan ağarırken öten horozun sesi, Kur’an okuyan kulun sesini ve seher vakti tövbe edenin sesini.”³⁵⁷

3.13.2.1.3. Salat-ı Tefriciye

Allah’a yöneliş ve yakarışın temsili olarak dua, kişinin kalbinden geçenlerin dışa yansımalarıdır. Bu yansımalar kimi zaman Hz. Peygamber (sav)’in Allah’a yönelişinde dökülenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyküde geçen “Salât-ı tefriciye” duası, Hz. Peygamber’den (sav) tarafından nakledilen dualar kategorisinde değildir. Salat-ı tefriciye duası, asr-ı saâdetten uzun bir zaman sonra oluşturulmuş, Hz. Peygamber’e (sav) salat ve selama yer veren dualardır. Bu anlamda okunması tavsiye edilmektedir.³⁵⁸ Salat-ı tefriciye duası, Allah’a yakınlaşma ümidi ile oluşan dua ve zikir metinleridir. Cihan “Aktaş’ın “*Acı Çekmiş Yüzünde*” adlı öyküsünde gurbette olan genç kadın, bir an hüznü kapılmıştır. Bu hüznü anında, yüreğini salat-ı tefriciye ile ferahlattığını ifade etmektedir. Yüreğinin hafiflemesi öyküye şu şekilde yansımıştır:

³⁵⁶ Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 100.

³⁵⁷ Aktaş, *Halama Benzediğim İçin*, 28.

³⁵⁸ *Din İşleri Yüksek Kurulu: Dini Bilgilendirme Platformu* “Salât-ı Münciye, Salât-ı Tefriciye Dualarının Dinî Dayanağı Var mıdır?” (Erişim 11 Mayıs 2024).

*“Allah, herkesin kalbinde olanları en iyi bilen değil midir? Kalbini önüne döküyor. İman ve hasret. İman ve hasret. Salâtı tefriciye çekiyor. Yüreği hafifliyor epeyce.”*³⁵⁹

3.13.2.2. Sûreler

3.13.2.2.1. Fatiha Sûresi

Fatiha sûresi, Mekke’de nazil olan sûrelerden biridir. Kelime manası “açmak, açıklığa kavuşturmak, sıkıntı ve meşakkati gidermek, başlamak” anlamındaki feth kökünden türemiştir. Fatiha sûresi, halk arasında “Elhamd” olarak belirtilmektedir.³⁶⁰ Cihan Aktaş’ın *Fotoğrafta Ayrı Duran* adlı öykü kitabında; genç kadın, geçmiş zamanları hatırlamaktadır. Namaz ibadetini yerine getirdiği anda aklına vakitsiz vefat eden annesi gelmiştir. Annesinin hatrına düştüğü anda onun ruhuna bir Fatiha ve üç İhlas sûresi okuduğunu ifade etmiştir. Bu hüzünlü an, öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Yatak odasında, karyolanın ucuna oturarak namaz kılıyordu. Annesi için dua etti, üç ihlas bir fatiha okudu. Vakitsiz öldü, diye düşündü hüznle.”*³⁶¹

3.13.2.2.2. İhlâs Sûresi

İhlâs sûresi, Mekke’de nazil olan sureler arasındadır. Bir ve tek olan Allah’a inanan kulları şirkten uzak durmak mesajını verdiği için “ihlâs” olarak isimlendirilen bu sûre, Kur’an-ı Kerim’de 112. sûredir.³⁶² İhlâs sûresi bir arınmadır. Bu sûrede, insanların şirk ve küfür batağına saplanması engellenmek istenmekte, inananların halis arı duru hale gelmelerini sağlamak amaçlanmaktadır.³⁶³

Cihan Aktaş’ın *Kusursuz Piknik* adlı öyküsünde ihlas ve Fatiha sûreleri geçmektedir. Burada ihlâs sûresi “kulhuvallahu” ile başlayan kısmıyla ifade edilmiştir. Bu anlamda ismen zikredilmemiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

³⁵⁹ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 135.

³⁶⁰ Emin Işık, "Fatiha Suresi" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995) 12/ 254-255.

³⁶¹ Aktaş, *Fotoğrafta Ayrı Duran*, 13.

³⁶² Mehmet Okuyan, *Beyanatu’l- Furkan Kur’an-ı Kerim’den Mesajlar* (İstanbul: Kıraat Yayınları, 2017), 913.

³⁶³ Okuyan, *Beyanatu’l- Furkan Kur’an-ı Kerim’den Mesajlar*, 917.

“...Üç kulhuvallahu bir elham’ın ardından hepimizin küçüğü olan erkek kardeşimin gıdıklanmalarından kurtulmaya çalıştığım ayaklarımı benden bir yaş küçük erkek kardeşimin, rahat edeyim diye ince bir yastıkla yalıtıdığı bir alana doğru uzatarak, uykuyu çağırıyordum.”³⁶⁴

3.13.2.2.3. Kevser Sûresi

Kevser sûresi, Mekke’de nazil olan sûreler içerisindedir. Bu sûre, Allah’a ortak koşan gruplar olan müşriklerin tarafından; Hz. Peygamber (sav)’e, “soyu kesik” şeklindeki ithamları üzerine inmiş bir sûre olduğu rivayet edilmektedir.³⁶⁵ Cihan Aktaş’ın *Fotoğrafta Ayrı Duran* adlı öyküsünde; genç kadın her daim dilindeki dualarla ferahladığını ifade etmektedir. Okuduğu dua ve sûreler arasında, Kevser sûresi de yer almaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Ağzı dualı, belki o sebeple yüzümdeki endişe çizgileri siliniyor yanında; oysa dert edinecek ne çok şey var hala! Kahvaltı yaparken birden “İnna A’teyna...” diye yükseliyor sesi ve Kevser Sure ’sini okumaya başlıyor. İçimizden mırıldandığımız bismillahlar yeniden dile geliyor; o bunu beklermiş gibi.”³⁶⁶

3.13.2.2.4. Ayete’l-Kürsi

Bakara sûresi, Mekke’de on yıl gibi bir sürede nazil olmuştur. Mushaf’ta yer alan en uzun sûredir. 286 ayetten oluşmaktadır. Sûre adını, 67-73. ayetlerdeki, İsrailoğulları’na kesmeleri emredilen inek kıssasından almaktadır.³⁶⁷ Bakara sûresi içerisinde yer alan Ayetel-kürsi, bu sûrenin 255. ayetidir. Bu ayet, Allah’ın ilminin, gücünün ve kudretinin kuşatıcılığından bahsettiği için, “Ayete’l-kürsi” olarak anılmaktadır.³⁶⁸

Cihan Aktaş’ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; genç kadın, rüyasında pirinç ayıkladığını görmektedir. Bunun üzerine her zaman oturduğu pencerenin önünde kırk bir Ayetel kürsi okumuştur. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

³⁶⁴ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 80.

³⁶⁵ Mehmet Yaşar Kandemir vd., *Ayet ve Hadislerle Açıklamalı Kur’an-ı Kerim Meali* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2022), 1/2099.

³⁶⁶ Aktaş, *Fotoğrafta Ayrı Duran*, 102.

³⁶⁷ Kandemir vd., *Ayet ve Hadislerle Açıklamalı Kur’an-ı Kerim Meali*, 1/6.

³⁶⁸ Kandemir vd., *Ayet ve Hadislerle Açıklamalı Kur’an-ı Kerim Meali*, 1/142.

“İşte o rüyasında kendini pirinç seçerken gördüğü gecenin sabahıydı. Eve gidip 41 Ayetel kürsi okumuş, her zamanki yerine, pencerenin önüne oturmuştu...”³⁶⁹

3.13.2.2.5. Nisâ Sûresi

Medine’de nazil olan sûrelerden biri olan Nisâ sûresi, 17 ayetten oluşmaktadır. Nisâ sûresinde; kadının mirastaki hakkı, kadın haklarıyla ilgili düzenlemeler yer aldığı için, bu sûre “kadınlar” anlamına gelen “Nisâ” olarak adlandırılmaktadır.³⁷⁰

Cihan Aktaş’ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; bir ressamın hayat hikayesinden bahsedilmektedir. Bu ressamın ailesinde dini yaşayışa bir pek yönelim yoktur. Ressamın dini bir hayat yaşama arzusu, ailesi tarafından reddedilmektedir. Bu ressam, tesettüre girmiş ve yeni tanıştığı bir hocadan tefsir dersleri almaktadır. Annesine yakalanmamak için, evden çıkarken oldukça sessiz hareket etmektedir. Ressamın, tefsir hocasında çalışacağı sûre; kadın hakları, miras ve aile yaşantısından bahseden Nisâ sûresidir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Sessizce dışarı çıkmak için hazırlanıyordu. Özellikle gitmeliydi, çünkü Nisa sûresi çalışacaktı.”³⁷¹

3.13.2.2.6. Mâide Sûresi

Medine’de nâzil olan sûreler arasında yer alan Mâide sûresi, 20 ayetten oluşmaktadır. Yemekli sofranın anlamına gelen bu sûre, hicretten sonra nâzil olmuştur.³⁷² Mâide sûresi 112-115. ayetlerinde havarilerin Hz. İsa’dan bir “gök sofrası” (mâide) istemelerini anlattığı için sofranın anlamı taşımaktadır.³⁷³

Cihan Aktaş’ın, *Halama Benzediğim İçin* adlı öykü kitabında; bir genç kızın, arkadaşı Ayla ile paylaştıkları odada yer alan bir tablo gözlerinin önüne gelmiştir. Tabloda, Mâide sûresinden bir ayet olduğunu düşünmektedirler. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

³⁶⁹ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 119.

³⁷⁰ Kandemir vd., *Ayet ve Hadislerle Açıklamalı Kur’an-ı Kerim Meali*, 1/250.

³⁷¹ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 14.

³⁷² Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dili Kur’an Dili* (İstanbul: Fazilet Neşriyat, 2015), 1545.

³⁷³ Kandemir vd., *Ayet ve Hadislerle Açıklamalı Kur’an-ı Kerim Meali*, 1/350.

“‘Bugün Allah için ne yaptın?’ Bu bir kartpostal yazısıydı, belki de bir afişi, kufi yazısıyla yazılmış bir ayet vardı üzerinde, ola ki Maide sûresindendi ve genç kızlıklarında Ayla ile paylaştıkları odada, yatağının tam karşısındaki duvarda asılıydı.”³⁷⁴

3.13.2.2.7. İbrahim Sûresi

İbrahim sûresi, Mekke’de nazil olan sûreler arasındadır. Bu sûre, 52 ayetten oluşmaktadır. İbrahim sûresi, adını Hz. İbrahim’in Mekke’nin güvenliği ve orada oturanların iyiliği için yaptığı duada geçen “İbrahim” adından almıştır.³⁷⁵

Cihan Aktaş’ın, *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında; Mu’sab ve ona âşık olan Çeçen bir kızın hikâyesi ele alınmıştır. Çeçen kızın aile geleneklerinde, yabancılarla evlenmek söz konusu değildir. Fakat Çeçen kız, Mu’sab’a geleneklerini göz ardı edecek kadar aşıktır. Mu’sab onu peygamber kıssalarıyla etkilemeye çalışmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

“Mu’sab bu adetlerinin İslami olmadığına inandırmıştı onu. Batıl adetlerin, hurafelerin, geleneksel yüklemelere aldırış etmeden çiğnenmemesi gerektiğini söylerken, ona, Hz. İbrahim’in hikayesini anlatmış ve İbrahim Suresi’nden ayetler okumuştur. Aşk sınıf ve sınır tanımazdı. Sara bir köleyken İbrahim’in çocuklarının anası olmuş, Yusuf da köleyken Züleyha’nın aşkını kazanmıştı. Yusuf için Züleyha neyse, Hz. İbrâhim için Hacer neyse, Şamil için Patimat ne olduysa, sen de benim için o olacaksın, diyordu.”³⁷⁶

3.13.2.2.8. Saffat Sûresi

Saffat sûresi, Mekke nazil olmuş sûreler arasında yer almaktadır. 182 ayetten oluşan bu sûre, saf saf dizilen melekler veya müminlerden söz ederek başladığı için “Saffat” olarak isimlendirilmiştir. Bu surede, Hz. İbrahim (as), Hz. Nuh (as), Hz. İsmail (as), Hz. Musa (as), Hz. Harun (as), Hz. İlyas (as), Hz. Lut (as) ve Hz. Yunus (as) gibi peygamberlerin kıssalarından bahsedilmektedir.³⁷⁷ Cihan Aktaş’ın “*Duvarsız*

³⁷⁴ Aktaş, *Halama Benzediğim İçin*, 89.

³⁷⁵ Kandemir vd., *Ayet ve Hadislerle Açıklamalı Kur’an-ı Kerim Meali*, 1/866.

³⁷⁶ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 66.

³⁷⁷ Kandemir vd., *Ayet ve Hadislerle Açıklamalı Kur’an-ı Kerim Meali*, 1/1534.

Odalar” adlı kitabında yer alan genç kadın, tefsir okumaları arasında Saffat sûresinin 48. ayetinin tefsirini okumuş ve bundan çok etkilenmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Saffat suresinin kırk sekizinci ayetinin tefsirinde okudum: Bütün dürüst ve erdemli kadınlar öldüklerinde, yaşları ve fizikleri nasıl olursa olsun genç ve güzel kadınlar olarak dirilecekmiş.”*³⁷⁸

3.13.2.2.9. Ankebut Sûresi

Ankebut sûresi, Mekke’de nazil olmuş sûreler arasında yer almaktadır. Rûm sûresinden sonra nazil olan bu sûre, 69 ayetten oluşmaktadır. Bu sûre, Mekke’de geçen son ve zorlu dönemlerde indiği için, Müslümanlara imanlarını korumalarını ve sabırlı olmalarını öğütlemektedir. Sûrede; Hz. Nuh (as), Hz. İbrâhim (as), Hz. Lut (as) ve Hz. Şuayb (as) gibi peygamberlerin kıssalarına da değinilmektedir.³⁷⁹

Cihan Aktaş’ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* kitabında; yer alan genç kadın, dini hassasiyetleri olan bir karakterdir. Hayat tarzını ibadetleri yerine getirmek üzere dizayn etmiştir. Öyküde, bu karakterin düzenli olarak Kur’an okuduğu ifade edilmektedir. Okunan sûre ise, Ankebut sûresidir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“İkindilerden sonra düzenli olarak kuran okuyor. Ankebut suresinde şimdi.”*³⁸⁰

3.13.2.2.10. Şems Sûresi

Şems sûresi, Mekke’de nazil olan sûreler arasında yer almaktadır. Bu sûre, 15 ayetten oluşmakta ve adını ilk ayetinde geçen “güneş” anlamına gelen şems kelimesinden almaktadır.³⁸¹

Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; genç kadın, Şems suresini çok sevdiğini belirtmektedir. Uykusuz gecelerde şems sûresini okuyarak uyanık kaldığını ifade etmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımaktadır:

³⁷⁸ Aktaş, *Duvarsız Odalar*, 106.

³⁷⁹ Kandemir vd., *Ayet ve Hadislerle Açıklamalı Kur’an-ı Kerim Meali*, 1/1372.

³⁸⁰ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 135.

³⁸¹ Okuyan, *Beyanatu’l- Furkan Kur’an-ı Kerim’den Mesajlar*, 780.

“Çok seviyorum, çok seviyorum Şems Suresi’ni. Uykusuz gecelerde Şems Suresi’ni okuyarak dayanabiliyorum anneciğim. Ant olsun güneşe ve aydınlığına; ışığını ondan alıp yansıttığı zaman aya, ant olsun onu parlattığı zaman gündüze ve örttüğü zaman geceye...”³⁸²

3.13.2.3. Peygamberler

3.13.2.3.1. Hz. Muhammed (sav)

Son peygamber Hz. Muhammed (sav), 610 yılında kendisine vahyedilen Alak suresi 1-5. ayetiyle birlikte ilahi tebliğ süreci başlamıştır. Hz. Muhammed (sav), Allah tarafından kendisine verilen tebliğ ve tebyin görevini, Mekke ve Medine’de toplam yirmi üç yıl boyunca ifâ etmiştir.³⁸³ Hz. Muhammed (sav), kendisinden önce gelen birçok peygamber tarafından müjdelenmiştir. Son peygamber Hz. Muhammed’in (sav) geleceğine dair müjde ile birlikte insanlar, O’nun (sav) Risalet’ini kabule hazırlanmıştır.³⁸⁴

Cihan Aktaş’ın; *Azize’nin Son Günü* Adlı öykü kitabında yer alan Musab adlı karakterin, dindar kişiliğine vurgu yapılmıştır. Mu’sab, yaşam tarzı ve kullandığı ifadelerle dini bir yaşayış içinde olduğunu insanlara hissettirmektedir. Her konuşmasında, Hz. Peygamber (sav)’den hadislerle başlayan Mus’ab, öyküye şu şekilde yansımıştır:

“...Mu’sab Arapça biliyor, Kur’an ayetlerini ezberliyor ve her konuşmasında Hz. Peygamber’den bir hadislerle başlıyordu.”³⁸⁵

3.13.2.3.2. Diğer Peygamberler (Hz. İbrahim(as) ve Hz. Yusuf(as))

Hz. İbrahim, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm için önemli bir referans noktası kabul edilmiştir. Tevrat’ta, Kur’an-ı Kerim’de ve ayrıca Hristiyan kültüründe birçok

³⁸² Aktaş, *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat*, 52.

³⁸³ Ali Yılmaz, “Mekkeli Müşriklerin Hz. Muhammed’e Karşı Aşırı Muhalefetlerinin Öteki Yüzü”, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/10 (2019), 61.

³⁸⁴ Celil Kiraz, “Hz. Muhammed (sav)’in Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelenmesi (Tebşirat)”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (2001), 257.

³⁸⁵ Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, 65.

peygambere nispetle daha geniş bilgi bulunmaktadır.³⁸⁶ Kaynaklarda, Hz. İbrahim'in (as) nereli olduğu ve nerde doğduğu konusunda ihtilaf vardır. Hz. İbrahim'in (as) babası Azer putlar yapan bir adamdır. Bu putları Hz. İbrahim'in kardeşlerine vererek satmalarını istemektedir. Fakat Hz. İbrahim'in kardeşleri putları satarken, Hz. İbrahim (as) putları satmadan dönmektedir. Hz. İbrahim'in (as) babası onu kendi inançlarına ısıdırmak amacıyla putlar üzerine düzenlenmiş bayramlarına davet etmektedir. Hz. İbrahim (as) ise bu bayramda bütün putları kırar ve büyük putun boynuna balta asar. Hz. İbrahim Nemrut'un huzuruna çıkartılır. Bu hadise üzerine Hz. İbrahim'in (as) ateşe atılmasına karar verilir. *"Ey Ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol"*³⁸⁷ ayetiyle ateş Allah'ın emrine uygun hareket etmiştir."³⁸⁸ Bu anlamda Hz. İbrahim (as), akıl yoluyla Allah'ı bulmuş ve dönemin inançlarına uyum sağlamamıştır.

Cihan Aktaş'ın, *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında; Hz. İbrahim'in, Hz. Sara ile olan evliliği ele alınmaktadır. Öyküde, aşkın sınır ve sınıf tanımadığı dile getirilerek o dönemin sınıflandırılmasında Hz. Sara'nın bir köle, Hz. İbrahim ise bir peygamber olduğu ifade edilmiştir. Hz. Yusuf'un, mısırdaki bir köle sınıfında olduğu dönemlerde, dönemin kralının eşi olan Züleyha'nın aşkını kazanmasını örnek göstererek Mu'sab adlı genç, Patimat adlı genç kadını evliliğe ikna etmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*"Mu'sab bu adetlerinin İslami olmadığına inandırmıştı onu. Batıl adetlerin, hurafelerin, geleneksel yüklemelere aldırış etmeden çiğnenmesi gerektiğini söylerken, ona, Hz. İbrahim'in hikayesini anlatmış ve İbrahim Suresi'nden ayetler okumuştur. Aşk sınır ve sınıf tanımazdı. Sara bir köleyken İbrahim'in çocuklarının anası olmuş, Yusuf'ta köleyken Züleyha'nın aşkını kazanmıştı. Hz. Yusuf için Züleyha neyse, Hz. İbrahim için Hacer neyse, Hz. Muhammed için Hatice neyse Şamil için Patimat ne olduysa, sende benim için o olacaksın, diyordu."*³⁸⁹

Cihan Aktaş'ın öykü kitaplarında Hz. Muhammed (sav), Hz. İbrahim(as) dışında adı zikredilen peygamberler arasında Hz. Yusuf (as) da yer almaktadır. Peygamberler

³⁸⁶Ömer Faruk Harman, "İbrahim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/272-273.

³⁸⁷ Enbiya 21/69.

³⁸⁸İbni Cerir Et Taberi, *Tarihu't Taberi- Taberi Tarihi 1*, çev. Cemalettin Saylık (Ankara: Ankara Okulları Yayınları, 2022), 252.

³⁸⁹ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 66.

içerisinde hayatı en iyi bilinenlerden birisi Hz. Yusuf'tur. Onun hayatı gerek Kur'an-ı Kerîm'de Yusuf Suresi'nde ve gerekse Tevrat'ın Yaratılış bölümünde birbirine yakın bir biçimde ve etraflıca anlatılmaktadır. Hz. Yusuf, Hz. İbrâhim'in torunu Yakup peygamberin oğludur. M.Ö. 1300'lü yıllarda Filistin'de doğmuş ve 17 yaşından sonra Mısır'da yaşamaya başlamış ve orada vefat etmiştir.³⁹⁰ Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında Hz. Yusuf (as) ve Hz. Züleyha aşkından bahsedilmiştir.³⁹¹

Cihan Aktaş'ın, *Kızım Olsan Bilirdin* adlı öykü kitabında; alzheimer hastası bir kadının pencereye konan bir kuşa yemek verdiği gözlenmektedir. Hasta bakıcıları ve kızına bu yemek verme işinin önemli olduğunu ifade eden yaşlı kadın, bu kuşun; aslında bir kuş değil peygamber olduğunu belirtmektedir. Belirtilen peygamber ise Hz. Yusuf (as)'tur.

Yusufçuk kuşuyla ilgili ulaştığımız verilerde, bu kuşla ilgili farklı hikayeler yer almaktadır. İlk hikâye; Oltu'da anlatıldığına göre, Yusufçuk kuşu yaramaz ve söz dinlemeyen bir çocuktur. Bu yaramaz ve hareketli çocuk annesi bir gün süt pişirirken, gidip sütü içmeye çalışmıştır. Buna kızan annesi, elindeki kepçeyle oğlu Yusuf'un başına vurarak, onun kuş olup uçmasını istemiştir. Bu hadise üzerine Yusuf, kuş olup uçmuştur.³⁹² Bu kuşla ilgili anlatılan ikinci hikâye, Gaziantep'te ibibik kuşu olarak geçmektedir. Hikâyede, güneşliğine düşkün, ayna karşısından ayrılmak istemeyen gelin; ayna karşısında saçlarıyla ilgilenirken kayınpederi saçlarını görmüştür. Bu utanç karşısında gelin, içi içini kemirirken Allah'a dua eder. Kuşa dönüşmek isteğinde bulunduğu dua kabul olur. Bu dua üzerine, gelin kuşa dönüşür.³⁹³ Anlatılan üçüncü hikâye ise, Azerbaycan'da yaygındır. Bu hikâye de Gaziantep'te anlatılan hikâye ile benzeşmektedir. Bu hikâyede de kayınpederi tarafından saçı açık görülmüş bir gelinin utancı üzerine, Allah'a yaptığı duanın kabulüyle birlikte kuş olması anlatılmaktadır. "Şanapipik" adıyla bilinen bu kuş türünün başındaki kıvrımların gelinin tarağı olduğu ifade edilmektedir.³⁹⁴ Ele aldığımız kuş hikayelerinden farklı olarak öyküde yer alan

³⁹⁰ Dilaver Gürer, "Hz. Yusuf'un Gördüğü Rüyanın Fususu'l-Hikem 'deki Yorumu", *İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi* 21/ İbnü'l-Arabî Özel Sayısı-1 (2008), 39.

³⁹¹ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 66.

³⁹² Saim Sakaoğlu, "Erzurum, Ağrı ve Kars Kültürünün Milli Kültürümüz İçindeki Yeri", *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi* 5/14 (1989), 564.

³⁹³ Sakaoğlu, "Erzurum, Ağrı ve Kars Kültürünün Milli Kültürümüz İçindeki Yeri", 565.

³⁹⁴ Sakaoğlu, "Erzurum, Ağrı ve Kars Kültürünün Milli Kültürümüz İçindeki Yeri", 565.

Sıddıka Hanım'ın penceresine konan güvercin, kuş değil peygamber olarak ifade edilmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Güvercinlere ince bulgur. Yusuf’a süt içirmezsın evin bereketi kaçır, annem öyle derdi. Çünkü aslına o kuş değil, peygamber.”*³⁹⁵

3.13.2.4. Kutsal Kitap

3.13.2.4.1. Kur'an-ı Kerim

Kur'an-ı Kerim, son peygamber Hz. Muhammed'e (sav), ilahi vahyin emirlerini yerine getirmesi için indirilen kutsal bir kitaptır.³⁹⁶ Kur'an-ı Kerim, insanlara indirilmesi sebebiyle; muhataplarının durumun ve seviyesinin Allah tarafından en uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Bu açıdan Kur'an-ı Kerim beşer üstü bir kitap olma özelliği de taşımaktadır.³⁹⁷ Kur'an-ı Kerim, dini anlama ve yaşamada rehberdir. Okunmasıyla hayata şifa olan kutsal bir kaynaktır. Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; genç bir kadının düzenli olarak ikinci vakitlerinden sonra Kur'an okuduğu belirtilmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“İkindilerden sonra düzenli olarak kuran okuyor. Ankebut suresinde şimdi. Kocasını meallerini de okuması için ayrıca bir Kur'an getirdi ona. Bazen surelerin meallerini de okuyor...”*³⁹⁸

3.13.2.5. İbadetler

3.13.2.5.1. Namaz

İslam ansiklopedisinin tanımlamasına göre göre namaz, Farsça 'da “tazim için eğilmek, kulluk, ibadet” manasına gelmektedir. Sözlükte ise, “dua etmek, ibadet etmek, bağışlanma dilemek, yalvarmak” anlamındaki Arapça salât kelimesinin (çoğulu salavat) karşılığı olarak Türkçe'ye geçmiştir. İslâmiyet'te bugün bilinen şekliyle beş vakit namaz hicretten bir buçuk yıl kadar önce Mi'râc gecesinde farz

³⁹⁵ Aktaş, *Kızım Olsan Bilirdin*, 27.

³⁹⁶ İdris Şengül, “Kur'an Üzerine”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37/3-4 (1997), 233.

³⁹⁷ Şengül, “Kur'an Üzerine”, 243-244.

³⁹⁸ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 135.

kılınmıştır.³⁹⁹ Cihan Aktaş'ın, *"Kusursuz Piknik"* adlı öykü kitabında; tesettürlü kadınlarla alakalı bazı hususların tartışıldığı televizyon kanalındaki bir açık oturumdan bahsedilmektedir. Bu açık oturumda; kadınların Cuma namazı kılıp kılamayacağı, sokakta çıplak ayakla gezip gezmeyeceği gibi sorular cevaplanmaya çalışılmaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*"Çok kanallı televizyonların ev akşamlarını yeni yeni işgal ettiği, gece üçlere beşlere kadar kitlelerin ilgisini çekecek konularda, mesela Avrupa Birliği'ne alacaklar mı bizi nihayet, baş örtülü kadınlar Cuma namazı kılabilir mi, çıplak ayakla sokağa çıkabilir mi, gibi başlıkları olan açık oturumların izlendiği yılları."*⁴⁰⁰

3.13.2.5.2. Oruç

Oruç lügat manasıyla, kişinin kendini belli bir şeyden tutup geri dönmesi anlamına gelmektedir. Mesela bir kişi konuşmaktan veya yemekten kendini tutarsa, yani konuşmaz ve yemezse; lügat açısından kendisine oruçlu denmektedir.⁴⁰¹ Bu anlamda Ramazan orucu, tutmaya gücü yeten her mükellefe farz-ı ayn olan bir oruçtur. Hicretten bir buçuk yıl sonra, şaban ayının onuncu günü farz kılınmıştır.⁴⁰² Cihan Aktaş'ın, *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında; genç kadının, oruç ibadetini gücü yettiği kadar tutabildiği belirtilmiştir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

*"Nevruzlarda Tebriz usulü sofralar donatmış, ramazanlarda tutabildiği kadarıyla oruç tutmaya çalışmış, mübarek günlerde Rahime Hatun Türbesi'ne gidip adak adanmıştı."*⁴⁰³

3.13.2.6. Dini Bayramlar

3.13.2.6.1. Ramazan Bayramı

³⁹⁹ M. Kâmil Yaşaroğlu, "Namaz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/ 350-357.

⁴⁰⁰ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 87.

⁴⁰¹ Ceziri, *Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhı*, 771.

⁴⁰² Ceziri, *Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhı*, 774.

⁴⁰³ Aktaş, *Azize'nin Son Günü*, 88.

Ramazan ayı, on bir ayın sultanı olma özelliği ile inanan insanların bir ay boyunca nefislerini terbiye ettiği, oruç farzını yerine getirdiği mübarek aydır. Bir ay boyunca ibadet olan açlığın ardından, ilk sabah kahvaltısı bir ziyafet sofrasını temsil eder. Bu açıdan Ramazan'dan sonra yapılan ilk kahvaltı önemli bir temsildir. Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında Ramazan ayından sonra yapılan ilk kahvaltı yani bayram kahvaltısı şu şekilde aktarılmıştır:

*“Ramazan sonra ilk kahvaltı. Kocası bayram namazından sonra misafirlerle gelir. Kahvaltı da düğün çorbası da olsun ister. İlk gün dolar taşar ev. Hizmetten baş alamaz. Bir sini baklava tükenir. Yatsıya doğru ikinci sini yarılanır. Ertesi gün öğleden sonra kendi ziyaretleri başlar.”*⁴⁰⁴

İnanışlarına göre hareket eden pek çok toplumda bayram öncesi hazırlıklar önem atfetmektedir. Türk toplumunun geleneklerine göre Ramazan Bayramı hazırlığı bakımından meşakkatli bir zaman dilimidir. Geleneksel anlamdaki bayram hazırlıklarına günler öncesinden başlanmaktadır. Ev temizlenmekte, yemek ve tatlı pişirilmektedir. Bunlarla birlikte bu temizlik ve yenilenme yeni kıyafet almaya kadar uzanmaktadır.⁴⁰⁵ Cihan Aktaş'ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında, bayram hazırlıkları şu şekilde ifade edilmiştir:

*Bayram üstü temizlikleri. Gönlünün bayram yorgunluğunda tazelenişi.*⁴⁰⁶

3.13.2.6.2. Kurban Bayramı

Kurban Bayramı İslam dininin kabul ettiği iki bayramdan biridir. Bayram vesilesiyle kurban kesilmektedir. Aynı zamanda Kurban Bayramı, tarihi bir kimliğe sahiptir. Yaşlılığına erişmiş Hz. İbrahim'e (as) Allah bir evlat bahşetmiştir. Bu çocuk yürüyebilecek yaşa erişince, Hz. İbrahim'e (as) gelen vahiyde oğlunu boğazlanması istenmiştir. Allah, Hz. İbrahim'i (as) oğlunu kurban etmek üzere denemiştir. Çıkış noktası bu hadiseye dayanan Kurban Bayramı, Hz. İbrahim (as)'den kalan bir dini gelenektir.⁴⁰⁷ Cihan Aktaş'ın, *Halama Benzediğim İçin* adlı öykü kitabında; Kurban

⁴⁰⁴ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 135.

⁴⁰⁵ Ebru Gamze Işıksaçan- Esra Mankan (ed.), Zeugma I. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi Tam Metin Kitabı (Gaziantep: İksad Yayınevi, 2018), 1/206.

⁴⁰⁶ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 135.

⁴⁰⁷ Hüseyin Atay, “Kurban Bayramı ve Felsefesi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1-4 (1969), 279.

Bayramının, Ramazan Bayramından sonra gelen bir bayram olarak zaman dilimi açısından tanımı yapılmıştır. Ardından öyküde, oğlunu kaybeden bir anne için; zorlu geçen bayramlardan bahsedilmektedir. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“İşte, yeniden Kurban Bayramı. Ramazan Bayramından önceki günlerde öldüğüne göre, senin yokluğunda geçen üçüncü Kurban Bayramı olacak bu.”⁴⁰⁸

3.13.2.7. Diğer Dini Değerler

3.13.2.7.1. Ramazan Ayı

On bir ayın sultanı olarak adlandırılan “Ramazan”, kulun Allah’a oruç ibadetiyle yöneldiği bir aydır. Bu ayın tespiti iki şekilde gerçekleşmektedir; Hilali görmek ve Şaban ayını otuza tamamlamaktır.⁴⁰⁹ On bir ayın sultanı olan Ramazan’ın ibadet ekseninde gelişen etkinlikleri arasında karşımıza, yaşça küçük olanın; yaşça büyük olanı eve iftara davet etmesiyle başlayan iftar silsilesinde yapılan aşı paylaşma, ibadeti beraber ihya etme davranışları görülmektedir. İftara davet edilenler yalnızca akraba ve komşular kategorisinde olmayıp, kırsal kesimlerde muhtar, öğretmen, imam, bekçi ve çoban da iftara davet edilen kişiler arasındadır.⁴¹⁰

Orucun bereketini eş, dost, araba ile paylaşma kültürü olan iftar davetleri, Osmanlı geleneğinde karşımıza çıkan özel detaylar arasındadır. Gerçekleştirilen bu iftar davetleri, bir Osmanlı geleneği olarak; genellikle Ramazan ayının on beşinden sonra başlamaktadır.⁴¹¹ Birlik beraberliğin kalplere ve yaşantılara nüfus ettiği bu ayda,

⁴⁰⁸ Aktaş, *Halama Benzediğim İçin*, 71.

⁴⁰⁹ Abdurrahman Ceziri, *Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhi*, çev. Mehmet Keskin (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989), 781.

⁴¹⁰ Fadime Aşık, *Osmanlı İstanbul’unda Ramazan Kültürü ve Ramazan Sofraları* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 81.

⁴¹¹ Olgun Közleme, *Türk Mutfak Kültürü ve Din* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022), 151.

geçmişten gelen aktarımlarla yapılan iftar davetleri karşımıza çıkmaktadır. Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; genç kadın, gurbet yaşadığı süre zarfında, memlekete duyduğu özlemle geçmişe gitmiştir. Eski Ramazanları yad ederek, eskiden çok fazla iftar davetinde bulunduğunu ifade etmektedir. Eski ve günümüz Ramazanları arasında mukayesede bulunan genç kadının; bu duruma içerenmesi ve geçmişi yâdı, öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Eskiden Ramazanlarda iftara yedi aile çağırdığı bile olmuştu.”⁴¹²

3.13.2.7.2. Teravih

Hicretin ikinci yılında, oruç ibadetinin farz kılınmasıyla, Hz. Muhammed (sav) tarafından mübarek Ramazan ayında kılınan namaza “teravih namazı” denilmektedir. Hz. Peygamber(sav) bu namazı, kimi zaman mescitte sahabeyle birlikte cemaat şeklinde kimi zaman ise evinde kılmıştır. Teravih namazı, Hz. Ömer (r.a) döneminden itibaren düzenli şekilde bir cemaat hâlinde kılınmaya başlanmıştır. Hz. Osman, Hz. Ali, İbn Abbas, İbn Mes'ûd, Muaz b. Cebel, Zeyd b. Sabit gibi sahabenin ileri gelenleri başta olmak üzere sahabenin geneli bu uygulamaya katılmış ve destek vermiştir.⁴¹³

Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; genç kadın gurbette yaşamaktadır. Memlekete duyduğu özlemle, geçmiş zamanı yâd etmektedir. Bu anlamda değindiği zaman dilimlerinde Ramazan ayı, bu mübarek ayda katıldığı mukabeleler ve düzenli kıldığı teravih namazı yer almaktadır. Bu durum öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Simitle çay. Atıf Paşa korosundaki piknikleri. Ramazanlar- mukabeleler- ramazanda teravihe gidişleri”⁴¹⁴

⁴¹² Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 133.

⁴¹³ Osman Şahin, “Ramazan Gecelerini İhya Etmek İçin Kılınan Teravih Namazı”, *Diyanet İlmi Dergi* 51/2 (2015), 117-118.

⁴¹⁴ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 135.

SONUÇ

Toplumsal duyarlılığı yüksek olan Cihan Aktaş; eline aldığı yürek kalemiyle insanı, zamanı, acıyı ve gurbeti kâğıda nakşetmiştir. Ülke gündemine ve yaşanan gündelik akışına eserlerinde yer veren Cihan Aktaş, yorumlarını kültür öğeleri ve gelenekle harmanlamıştır. Aktaş'ın eserlerinde işlenen gelenek, oldukça köklü bir geçmişe sahiptir. Besin kaynağı toplum olan gelenek, neredeyse yüzyıllardan beri aktarılan değerlerin tümüdür. Gelenek, kimi zaman farklı kesimlerce modern olmaya aykırı gelen, kimi zaman baskı unsuru olan, kimi zaman ise değişime karşı direnci kayadan daha kuvveti olan bütün detayların kapsayıcısı konumundadır.

Cihan Aktaş yazdığı on üç öykü kitabında, geleneğe dair pek çok unsura yer vermektedir. Bu anlamda, Cihan Aktaş'ın öykülerine geleneğe dair unsurların çok fazla yansımış olmasının temel sebebi; Cihan Aktaş'ın hayatın içinden yazması, sokağı öyküye taşımasından; çocuğun, kadının, gencin ve yaşlı kimselerin seslerini ve yaşamlarını öyküleştirmesinden ileri gelmektedir. Cihan Aktaş'ın eserlerinde geleneksel detaylarla sıkça karşılaşılmasının diğer yönü ise Aktaş'ın fırsat bulduğu her anı yazmakla değerlendirilmesinden gelmektedir. Her anı yazmakla değerlendirmek, hayata dair her detayı kaleme almak anlamına geldiği için gündelik hayatın akışındaki gelenek de Aktaş'ın eserlerinde geniş bir yelpazeye sahip olmaktadır.

Cihan Aktaş'ın eserlerinde tespit edilen geleneksel unsurlar, Aktaş'ın eserlerinde işlenmesi ve kullanım yoğunluğu açısından farklılık göstermektedir. Cihan Aktaş'ın

kimi eserinde az sayıda gelenek unsuru kullanılırken, kimi eserinde bu unsurların sayısı ve yoğunluğu artmaktadır. Cihan Aktaş'ın, on üç öykü kitabında; tespit edilen gelenek ve gelenekle bağlantısı olabilecek unsurların hangi öyküde yer aldığı şu şekilde değerlendirilmiştir:

- 1- *Cihan Aktaş'ın Üç İhtilal Çocuğu* adlı öykü kitabında; düğünde gelinlik giymeyen bir gelinin davranışları geleneklere aykırı bulunarak kınanmıştır. Gelinlik giymemesi, psikolojisi bozuk olarak nitelendirilmiştir. Gelinlik giymeyi tercih etmeyen bu gelin ise, bu gibi gelenekleri reddettiğini dile getirerek batılı modaya karşı çıktığını ifade etmiştir. Bu öyküde karşılaşılan bir diğer geleneksel anlayış ise çeyiz kültürüdür. Kız tarafının hazırladığı evlilik hayatını kolaylaştıracak tüm araç gereçler olarak “çeyiz” adını almaktadır. Öyküde, çeyiz hazırlığı olmayan gelin rencide edilmiştir
- 2- Cihan Aktaş'ın *Suya Düşen Dantel* adlı öykü kitabında; geleneklerine bağlı kişilerin hassasiyetlerine vurgu yapılmıştır. Bu öyküde; askerden gelene göz aydınlığına gitme geleneği de ele alınmıştır.
- 3- Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabı; geleneksel unsurların en çok işlendiği eserdir. Bu öyküde, ataerkil tanımlaması, gelenek tanımı, geleneksel İslam tanımı, Peygamberin gösterdiği gelenek tanımı, kültürel kalıp ifadesi ve adet kavramı yer almaktadır. Bu öyküde, yer alan gelenekler arasında; evin üst katından gelin-damadın üzerine şeker ve bozuk para atma geleneği, misafire ikramda bulunma kültürü, isteme törenlerinin ikramı kahve, gelinle ilgili problemlerin dışarı yansıtılmaması hassasiyeti, nişanlanma, Osmanlı Devleti'nde yaygın olan kadınlar ve erkekler için ayrı tokmak kullanımı ve bununla birlikte ev halkının ruh hallerinin yansması olarak kapı tokmağına vurma şekli, asker uğurlama geleneği, halk aşıkları töreni, sünnet düğünü, geleneksel ve dini faaliyetler; mukabele yapılması, teravihın kılınması ve Ramazan bayramında ailece kahvaltı yapma geleneği yer almaktadır. Bu öyküde, kızların evlenecek yaşa geldiklerinde hazır olması gereken çeyiz için yapılan hazırlıklar ve çeyiz alışverişleri de ele alınmaktadır. Çeyizin içinde bulunması gerekenler arasında; arap tutacağı, dantel, oya,

işleme, bohça, saten yorgan yer almaktadır. Buna ilaveten öyküde, bir anne-babaya yahut kendisine çeyiz hazırlayacak kimsesi olmayan gelinin affa tabi tutulduğu ifade edilmiştir. Bu öyküde, geleneksel bir kişilik olarak kayınpeder öne çıkmaktadır. Öyküde kayınpeder; otoritesi, kişisel eşyaları (özel tabağı, su bardağı, çatal kaşığı..), bir baba olarak rolleri, toplum nezdindeki itibarı ve şemsiye geleneğindeki aktif rolü ile gündeme gelmiştir. Şemsiye geleneğinde, kayınpeder; elindeki şemsiye ile gelinin koluna girerek davetlilerin bulunduğu alana yönelmelidir. Fakat kayınpederin şemsiye törenindeki temsili himayesini reddeden gelin, öyküde; geleneklere karşı çıkan bir tiplene olarak görünmektedir. Aktaş, bu öyküsünde geleneksel kişilerden olan dede figürünün toplumdaki yönüne, genel inanışlarına, değişmez kurallarına ve torunlarına verdiği tavsiyelerle eğitimde aile büyüklerinin rolüne değinmiştir. Değinilen diğer detaylar arasında; haysiyet, itibar, öğüt vermek gibi toplumsal önem kabulleri, ağıt yakılması, kına gecelerinde söylenen türkülerden; yüksek yüksek tepelere türküsü, kına taşı ve kına şekeri, nazara karşı etkili olduğu düşünülen üzerlik otu, Azerbaycan'ın gelenek başörtüsü kelayağı, bayram öncesi hazırlıklar ve temizlikler, yasin okutma geleneği, deyimlerden “kel başa şimşir tarak”, zamanla geleneksel bir eşyaya dönüşen cımbız ve fotoğraf, düğün çalgısı olan davul zurna yer almaktadır. Bu öyküde, ülke ve şehirlerden; Kudüs, Endülüs, Halep, Taif, Azerbaycan, Bakü ve Almanya değinilirken; mimari yapılardan Mihrimah Sultan Minaresi ve Kara Davut Paşa avlusuna vurgu yapılmıştır. Tören ve merasim kelimesi de öyküde geçmektedir.

- 4- Cihan Aktaş'ın *Son Büyülü Günler* adlı öykü kitabında: vedalaşma kültürü, verilen davetten sonra hediyeleşme kültürü, kasabada kız ve erkek çocuklarını ilk okulu bitirdikten sonra yatılı okula göndermenin zamanla bir âdet haline gelmesi, kasabada gelenekselleşmiş bal festivali ve çeyiz hazırlığında Hz. Fatıma (r.a) örneği yer almaktadır.,
- 5- *Cihan Aktaş'ın, Kızım Olsan Bilirdin* adlı öykü kitabında; sünnet olan çocuğa ve ailesine maddi manevi destek olması açısından kirvelik geleneğine değinilmiştir. Öyküde kirvenin, dost ve kardeşten önce geldiği ifade edilmiş olup kirve hakkının önem verilen bir detay olduğuna vurgu yapılmıştır.

- 6- Cihan Aktaş'ın, *Fotoğrafta Ayrı Duran* adlı öykü kitabında; aşiretler arasında gerçekleşen ve olumsuz bir gelenek olan kan davası, haremlik selamlık oturma geleneği, düğün ve nişan elbiselerini ödünç vermenin uğursuzluk getirmesine inanılması, namus kavramı, çocukların oynadığı geleneksel oyunlardan ebe söbe gibi oyunlar, Kevser suresi, kültürel tatlılardan kıvrım ve kerebiç tatlısı yer almaktadır.
- 7- Cihan Aktaş'ın *Ayak İzlerinde Uğultu* adlı öykü kitabında: çocuk eğitiminde dede ve nenenin rolü, İran kültür ve geleneklerinde gümüş ayna, şamdan ve Kur'an'dan oluşan hediye paketine değinilmiştir.
- 8- Cihan Aktaş'ın *Azize'nin Son Günü* adlı öykü kitabında: bir gelenek olarak beşik kертmesi âdeti ve bu âdetin tanımı yapılmıştır. Bu öyküde, gelenekleri uygulama konusunda annelerin titizliğinden bahsedilmiş ve geleneklerin gerici olmadığını ifade eden yorumlamalar yapılmıştır. Asker uğurlama, ailenin son erkek çocuğu ile evlenen kişinin kayınvalidesi ve kayınpederiyle ortak evde yaşama zorunluluğu, nevrüz geleneklerine değinilmekte; haft sin sofrası, semeni, balık ve goğal da bu öyküde yer almaktadır. Ayrıca bu öyküde oruç ibadeti ve kalıplaşmış sözcüklerden “duvarı nem insanı gam yıkar” atasözüne ve yabancıya kız vermeme âdetine değinilmiştir.
- 9- Cihan Aktaş'ın *Ağzı Var Dili Yok Şehrazat* adlı öykü kitabında; İran'a özgü geleneklerden taruf'a, gelenek, âdet, eski adet ve kültür kelimelerinin tanımına, köklü geleneklere karşı aldırıışsızlığa karşı tepkilerin nasıl olduğuna, gelinin evlendiği ilk hafta evdeki işlere dokunmaması geleneğine değinilmiştir. Dua kavramı ve tezhip sanatı da bu öyküde yer almaktadır. Cihan Aktaş'ın diğer öykülerinde de geçtiği gibi; kız annelerinin üzerine düşen çeyiz hazırlama geleneğine ve çeyizleri tamamlandıktan sonra düğün tarihine yakın bir günde çeyiz serme gününe vurgu yapılmıştır. Bu öyküde, törelere uygun olsun diye tercih edilen kırmızı duvaklı köy gelinliğine ve düğünlerin âdetleri uygulama konusunda en iyi yer olduğuna değinilmiştir. Gelenek ve din bağlantısı bu öyküde ele alınmıştır. Diğer öykülerden farklı olarak bu öyküde, kalıplaşmış sözcükler (atasözü ve deyimler) daha çok yer almaktadır. Bu kalıplaşmış sözcükler şunlardır: oynamayan gelin yerim dar demiş, gelin kayınvalide toprağındandır, kısmetse gelir Hint'ten yemeden

kısmet değilse ne gelir elden. Buna ilaveten bu öyküde, geleneksel anlamda erkek çocuğa düşkünlük ele alınmıştır.

- 10- Cihan Aktaş'ın *Halama Benzediğim İçin* adlı öyküde; yastaki birine verilen hediye takdimi ile yastan çıkarma geleneği, örf ve adetlere aykırı davranışlar, eş uğurlama kültürü, nişanın bozulması üzerine eşyaların geri verilmesi, düğün alayı, nikah, kara bayram gibi konular yer almaktadır. Ayrıca bu öyküde, cenaze uğurlama, Kurban Bayramı, zikir ve İslam şehirlerinden Mekke ve Kahire'ye de değinilmiştir.
- 11- Cihan Aktaş'ın *Duvarsız Odalar* adlı öykü kitabında: asker uğurlama geleneği, çeyiz hazırlama kültürü, efsanelerde dahi çeyizin ihmal edilmemesi, mevlid töreni ve düğünde tercih edilen çalgı kültürü gibi geleneklere yer verilmiştir.
- 12- Cihan Aktaş'ın *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında: geleneksel ve köktenci geçiş ifadesi, geleneksel sofrası, bayramlarda el öpme, kız isteme geleneği ve kahve ikramı, bebek çeyizi alışverişleri, kasaba kızlarının kaderi olarak çeyiz hazırlığı, yeterince hazırlanmamış çeyiz, büyük çeyiz sandığı gibi gelenekler ele alınmıştır. Ritüellerden; pekmez pişirme ayinine değinilmiştir. Değinilen diğer konular arasında; kaçırılmış kız muamelesi görmenin zorluğuna, kümbet tasvirine, misafir odası kültürüne, kabristana, Rahime Ana türbesi, Naderan Piri türbesine yer verilmiştir. Toplumsal değerlerden şerefe vurgu yapılırken; kalıplaşmış sözcüklerden, "Bir vardı gecedен bir düştü bacadan" atasözüne değinilmiştir. Son olarak, törensiz düğün olmaz büyüklerin yorumuyla birlikte, büyük aşirete mensup olanların kendi aralarında evlenme kültürü de ele alınmıştır.
- 13- Cihan Aktaş'ın *Unutulmayan* adlı öykü kitabında; Selçuklu kümbeti, ağıt ve dualar eşliğinde şehit cenazelerinin geçişi, damadın evinde yaşamının minnet olarak görülmesi, düğün alayı gibi konular yer almaktadır. Bu öyküde, maddi yetersizlikten dolayı inşaat halindeki eve yerleşilip evin oda oda tamamlanması geleneğine ve sütlü kahve ikramının "sizi yemeğe alamam" anlamına geldiğinden de bahsedilmektedir.

Cihan Aktaş'ın öykülerinde geleneğin reddedildiği bazı durumlar da söz konusudur. Öyküde reddedilen gelenekler şunlardır:

1. Çeyiz hazırlama geleneğine karşı çıkılması

Cihan Aktaş'ın, *Kusursuz Piknik* adlı öykü kitabında; genç kız, çeyiz hazırlama geleneğini, kapısını çalacak kismete göre hayatın dizayn etmek olduğunu ifade ederek bu geleneği reddetmiştir. Bu geleneğin reddi ile ilgili ifadeler, öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Ben etamin kanaviçe kırlentler işleyerek kismet bekleyen, gelecek hayallerini kapısını çalacak kismete bağlayarak çeyizini düzen bir kasaba kızı olmayacaktım.”*⁴¹⁵

2. Düğünde gelinlik giyme geleneğinin terk edilmesi

Gelinlik, beyaz olması ve giyildiği zaman diğer bütün kıyafetlerden ayırt edilmesiyle dikkat çekmektedir. Cihan Aktaş'ın *Üç İhtilal Çocuğu* adlı öykü kitabında; genç kadının kendi düğününde gelinlik giymemesi, eşinin arkadaşı tarafından geleneklere uymadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Öyküde gelinlik giymeyen genç kadın, ruhsal problemi olan biri olarak damgalanmıştır. Bu geleneğin reddi ile ilgili ifadeler, öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Düğünümde bile mutlu gelinler gibi gülmedim. Sahi düğünümde gelinlik giymek istemedim diye kocamın bir arkadaşı demiş ki, acaba ruhsal problemi mi var?”*⁴¹⁶

Bir diğer örnekte ise kendi düğününde gelinlik giymeyen genç kadın hem batılı modayı hem de düğünde gelinlik giyme âdetini reddetmeye çalışmıştır. Bu geleneğin reddi ile ilgili ifadeler, öyküye şu şekilde yansımıştır:

*“Gelinlik giymeyerek batı modasını reddettiğimizi kahramanca ilan ediyorduk. En azından özentili bir gelinliği giymeyerek bazı gelenekleri iptal edebileceğimizi, anlatmaya çalışıyorduk.”*⁴¹⁷

3. Gelinin kaş olma geleneğini reddetmesi

Cihan Aktaş'ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; âdetlere göre gelinin, bekar kızlardan farkının anlaşılması için kaşlarının alınması gerektiği ifade

⁴¹⁵ Aktaş, *Kusursuz Piknik*, 78-80.

⁴¹⁶ Aktaş, *Üç İhtilal Çocuğu*, 44.

⁴¹⁷ Aktaş, *Üç İhtilal Çocuğu*, 45.

edilmektedir. Fakat öyküde yer alan genç kadın, bu geleneğini yerine getirmeyeceğini dile getirmiştir. Bu geleneğin reddi ile ilgili ifadeler, öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Adetlere göre evlenen kızın kaşları mutlaka alınmalıymış ki artık genç kız olmadığı anlaşılsın. Şimdiye kadar kaşlarına cımbız sürmemişti, sürdürmeyi de düşünmüyordu.”⁴¹⁸

4. Kayınpederin himayesini reddeden gelinin, şemsiye geleneğini uygulamayışı

Cihan Aktaş’ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; kayınpedere karşı gösterilen olumsuz tepkiler, geleneğe karşı çıkmak anlamında kullanılmıştır. Öyküde, Süreyya adlı genç kadın düğün günü; kayınpederin şemsiyesi altında bahçe kapısından içeri girmeyi reddetmiştir. Bölge halkı için önemli bir gelenek olan, kayınpederin şemsiyesi altında yürüme geleneği, Süreyya’nın adlı gelin tarafından davetlilerin huzurunda yerine getirilmesi reddedilince, geleneksel bir kriz olarak davetlilerin gündemine oturmuştur. Bu geleneğin reddi ile ilgili ifadeler, öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Evin üst katlarındaki pencerelerden gelinle damadın başına sepetlerle çerez meyve bozuk para da dökülecekti. Ama bu sembolik adetlerin gerçekleşebilmesi için her şeyden önce gelinin kayınpederinin şemsiyesi altında bahçe kapısından içeriye girmesine bağlıydı. Süreyya şemsiyenin altına girmeyi reddettiği için tören zincirini koparmış, böylece davetlilerin neşesini huzurunu kaçırmıştı.”⁴¹⁹

Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* öykü kitabında; Süreyya adlı genç kızın, şemsiye geleneğini reddetmesinin sonuçları, öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Daha önemlisi kayınpederinin büyük hayal kırıklığına hatta utanca kapılmasına yol açmıştı. O günden başlayarak Yusuf ‘İlk ve biricik gelinsin, adam sende bunu yaşamak istedi, onu herkesin yanında mahcup ettin.’ deyip durmuştu, Süreyya’nın tepkisini bir türlü anlayamıyordu. Alt tarafı birkaç dakika sürecektir sembolik bir hadiseydi. Ama babası için çok mühimdi, belki de hayatının bundan sonra ki döneminde önem taşıyacak birkaç büyük merasim heyecanından biriydi. Belki de, yüzyıllardır ataları tarafından gerçekleştirilen bu töreni sürdürecektir, gelinini

⁴¹⁸ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 37.

⁴¹⁹ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 36.

şemsiyesinin altına alarak evinin kapısından sokmak, oğlu doğduğundan beri hayal ettiği bir şeydi. Böylece ailenin geçmişten bu yana bir ırmak gibi akışında kendini atalarına torunlarına borçlu saydığı bir görevi yerine getirmiş olacaktı, Yusuf böyle söylüyordu.”⁴²⁰

5. İlkel bir gelenek olarak kan davasının reddi

Cihan Aktaş’ın, *Fotoğrafta Ayı Duran* adlı öykü kitabında; yer alan yazar karakter üzerinden kan davasına değinmiştir. Bu genç yazar katıldığı tüm toplantılarda, yaptığı tüm sunumlarda toplum kan davası gibi ilkel bir geleneğin terk edilmesi için serzenişte bulunmuştur. Kan davasının, kin ve nefret yüklü tüm düşünce ve davranışların bütünü olduğunu ifade etmiştir. Bu geleneğin reddi ile ilgili ifadeler, öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Ölümler yayılmasın, ölmek ve öldürmek olağan hale gelmesin, gruplar, aşiretler arasına kan davaları girmesin, konuşarak anlaşma şansı olsun diye toplantılar yapmış, bildiriler yayınlamıştık.”⁴²¹

Gelenek, geçmişten günümüze değişmeden aktarılan olguların bütünüdür. Gelenek, Tarih boyunca; gündelik hayatta kendine her daim bir uygulama sahası bulmuştur. Hatta bu noktada, gelenek; insanın zihin dünyasına, aile yapısına ve kişiliğine etki etmiştir. Bu sebeple, gelenek ve uygulamalarının yerine getirilmemesi toplum tarafından kınanmıştır. Bu anlamda, kınanmak; geleneksel bir cezadır. Cihan Aktaş’ın öykülerinde, bazı karakterlerin geleneksel anlamda önem atfeden uygulamaları ihmal yahut reddetmesi kınanmaya tabi tutulmuştur. Öyküde kınanılan davranışlar arasında şunlar vardır:

1. Çeyiz hazırlığı olmayan kızın kınanması

Cihan Aktaş’ın *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında, geleneğe göre evlenecek yaşa gelen kızın çeyizinin hazır olması gerektiği vurgulanmaktadır. Fakat gelinlik yaşa geldiği halde çeyizi hazır olmayan genç kız kınanmıştır. Bu ifadeler öyküye şu şekilde yansımıştır:

⁴²⁰ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 36.

⁴²¹ Aktaş, *Fotoğrafta Ayı Duran*, 27.

“Gelin yaşa gelmişti ama çeyizi hala hazır değildi.”⁴²²

2. Farklı düğünlerde aynı kıyafet giyen gelinlerin kınanması

Cihan Aktaş’ın, *Acı Çekmiş Yüzünde* adlı öykü kitabında; gelinin bir giydiği kıyafeti bir daha giymesi toplum içerisinde kayınpederin itibarını zedeleyen bir detay olarak aktarılmıştır. Bu sebeple, gelinin farklı ortamda aynı kıyafetleri tekrar tekrar giymesi toplum tarafından kınanmıştır. Bu ifadeler öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Gelin yüzü bir gelincik gibi renkli, canlı, alımlı görünmeliydi. Bir giydiğini aynı kişilerin yanında bir kez daha giyinmemeliydi gelin; yoksa kayınpederinin itibarı zedelenirdi. Bu itibar en fazla düğünlerde sınava çekiliyordu.”⁴²³

3. Yaşadığı köyü terk edenlerin kınanması

Cihan Aktaş’ın “*Acı Çekmiş Yüzünde*” adlı eserinde; kasaba halkı tarafından yazılı olmayan bir dayanışma olduğu belirtilerek; kasabayı terk edip gidenlere karşı gösterilen tepkilerin gelenekselleştiği ifade edilmektedir. Bu ifadeler öyküye şu şekilde yansımıştır:

“Köylüler arasında kasabayı terk edip gidenlere karşı yazılı olmayan bir dayanışma vardı”⁴²⁴

Son olarak, Cihan Aktaş, öykülerinde yer verdiği gelenek ve unsurlarıyla ilgili anlayışta; kimi yerde gelenek doğrudan kabul edilirken kimi yerde doğrudan reddedilmektedir. Aktaş’ın öykülerinde iki yerde, geleneğe karşı tepki gösterilmeyip doğrudan kabul edilmiş ve uygulanması konusunda hassasiyet gösterilmiştir. Bu örneklerin ilki, Cihan Aktaş’ın *Azize’nin Son Günü* adlı öykü kitabında; uzun yıllar boyunca memleketi İran’ın Tebriz şehriden uzakta yaşayan genç kadının, annesinin Nevruz geleneklerini uygulama konusunda ona verdiği tavsiyeleri aralıksız yirmi yıl uygulamaya devam etmesidir. Bu genç kadın, Nevruz geleneğine bağlılığı ile memleketinden ayrılmasına rağmen bu geleneği sürdürmeye devam etmektedir. İkinci örnekte ise, Mansur adlı genci seven Azize’nin beşik kertme geleneğine direnmemesi

⁴²² Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 66.

⁴²³ Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, 38.

⁴²⁴ Cihan Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2020), 108.

olarak karşımıza çıkmaktadır. Mansur, kuzeniyle beşik kurtmedir. Mansur bu durumu Azize'ye anlattığında, bu geleneğe karşı çıkmayıp Mansur'dan ayrılmıştır.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Sedat "Azerbaycan'da Nevruz Kutlamaları". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/1 (2006).

Adıgüzel, Sedat. **Azerbaycan'da Nevruz Kutlamaları**. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 2003.

Akarsu, Sıtkı. "Aşıklık Geleneğinin Günümüz Sorunları ve Bazı Çözüm Önerileri". *Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Dergisi*, 2018.

Akçaoğlu, Faik (ed.). **Rasulullah'ın(sav) Doğumundan - Günümüze İslam Tarihi I**. İstanbul: Beka Yayınları, 2018.

Akdoğan, Bayram. "Sanat, Sanatçı, Sanat Eseri ve Ahlak". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/42 (2001).

Akgündüz, Murat. "Osmanlı Döneminde Camilerde Kur'an Okunmasıyla İlgili Görevler". *Diyanet İlmi Dergi* 56/2 (2020).

Akın, Murat. "Endülüs Notları". *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/2 (2017).

Ali Bardakoğlu, "Katil" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2022), 25/45-48.

Aktaş, Cihan. **Acı Çekmiş Yüzünde**. İstanbul: İz Yayıncılık, 5. Basım, 2020.

Aktaş, Cihan. **Ağzı Var Dili Yok Şehrazat**. İstanbul: İz Yayıncılık, 4.Basım, 2018.

- Aktaş, Cihan. *Ayak İzinde Uğultu*. İstanbul: İz Yayıncılık, 3. Basım, 2016.
- Aktaş, Cihan. *Azize'nin Son Günü*. İstanbul: İz Yayıncılık, 3. Basım, 2018.
- Aktaş, Cihan. *Duvarsız Odalar*. İstanbul: İz Yayıncılık, 4. Basım, 2017.
- Aktaş, Cihan. *Fotoğrafta Ayrı Duran*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2017.
- Aktaş, Cihan. *Halama Benzediğim İçin*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2. Basım, 2019.
- Aktaş, Cihan. *Kızım Olsan Bilirdin*. İstanbul: İz Yayıncılık, 3. Basım, 2017.
- Aktaş, Cihan. *Kusursuz Piknik*. İstanbul: İz Yayınları, 3. Basım, 2017.
- Aktaş, Cihan. *Son Büyülü Günler*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2. Basım, 2017.
- Aktaş, Cihan. *Suya Düşen Dantel*. İstanbul: İz Yayıncılık, 3. Basım, 2018.
- Aktaş, Cihan. *Unutulmayan*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1. Basım, 2018.
- Aktaş, Cihan. *Üç İhtilal Çocuğu*. İstanbul: İz Yayıncılık, 5. Basım, 2020.
- Aşık, Fadime. *Osmanlı İstanbul'unda Ramazan Kültürü ve Ramazan Sofraları*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Atay, Hüseyin. "Kurban Bayramı ve Felsefesi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1-4 (1969).
- Atsız, Nihal. *Bozkurtların Ölümü*. İstanbul: Baysan Basım ve Yayın Sanayii A.Ş., 1990.
- Aydoğmuşoğlu, Cihat. "İslam Coğrafyacılarına Göre İsfahan". *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 10/48 (2017).
- Balkan, Ayşe. "Cihan Aktaş'ın Azize'nin Son Günü Adlı Hikâye Kitabındaki Azerbaycan Kültürüne Ait Unsurlar." *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 49 (2013).

Başer, Alev Erkilet. *Ele Geçirilmeyen Topraklar Kuzey Kafkasya*. Ankara: Fecr Yayınları, 2002.

Bayat, Fuzuli- Cicioğlu, Muhammed Nurullah. "Türklerde Cenaze Törenleri Bağlamında Mevlid Okuma Geleneği." *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10/19 (2008).

Baysan, Münire. "Kütahya’da Geçmişten Günümüze Doğum Adetleri: Bir Gelenek Olarak Doğru Yatağı". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 64 (2020).

Bozkurt, Nebi. "Mezarlık" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29/ 519-522. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Buyruk, İbrahim Ethem. *Bağdatlı Ruhi Divan’ında Sosyal Hayat*. Konya: Selçuk Üniversitesi, 2015.

Bünyamin Erul. “Veda Hutbesi” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/591-593.

Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvufi Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yayınları, 2. Basım, 2004.

Ceziri, Abdurrahman. *Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhi*. çev. Mehmet Keskin. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989.

Çağlar, Tamerhan. "Kısa Almanya Tarihi". *Tarih Kritik Dergisi* 5/3 (2019).

Çakırçoban Mehmet. *Manisa ili, Demirci İlçesi Ayvaalanı Köyü Monografisi*. İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.

Çakıroğlu, Feyda. *İran’ın Yemek Kültürü Gelenek ve Görenekleri. Türk Mutfağı ile Karşılaştırılması*. *Beslenme ve Diyet Dergisi* 35/1 (2007).

Çalışkan, Vedat - Koç, Hasan. "Türkiye’de Coğrafi İşaretlerin Dağılışı Özelliklerinin ve Coğrafi Potansiyelinin Değerlendirilmesi". *Coğrafya Doğu Dergisi* 28 (2012).

Çurku, Rüstem, “Sözlü Tarihin Eğitime Uyarlanması Bağlamında Van Düğün Gelenekleri Örneği”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Van Özel Sayı*, 2021.

Çolak, Hüseyin Furkan. *Şeyh Şamil ve Ruslarla Mücadelesi*. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2011.

Dağ, Ahmet Emin. *Suriye Bilad-i Şam’ın Hazin Öyküsü*. İstanbul: İHH İnsani Yardım Vakfı Araştırma ve Yayınlar Birimi, 2013.

Demirci, Kürşad. "Cenaze". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7/ 354-357. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Dolunay Şenol- Aşkın Taştan *Gelinlerin Dilinden, Gelin-Kayınvalide İlişkilerine Sosyolojik Bir Bakış*, Nobel yayınları, 2019.

Döndüren, Hamdi. *Delilleriyle İslâm İlmihali: İnanç-İbadet-Günlük Hayat*. İstanbul: Erkam yayınları, 2005.

Duran Gültekin, Z.Görkem. "Damat Ağacından Asma Gecesine Geleneksel Batman Düğünleri". *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 7/3 (30 Aralık 2023).

Ergül, Emre - Demircan, Beste. *Osmanlı Evine Örgütsel Yaklaşım*. *Atlas Dergisi* 7/39 (2021).

Eroğlu, Türker. "Türkü Nedir?". *Kesit Akademi Dergisi* 7 (2007).

Erbek, Evrim vd. "Evlilik Uyumu" *Düşünen Adam Dergisi* 18/1 (2016), 41.

Et Taberi, İbni Cerir. *Tarihu’t Taberi Taberi Tarihi 1*. çev. Cemalettin Saylık. Ankara: Ankara Okulları Yayınları, 2022.

Ed- Dib Abdülazim Mahmut. "Çeyiz" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 8/ 297-298. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

El- Mekkadesi. Muhammed b. Ahmet. *İslam Coğrafyası (Ahşenü’t Takvim)*. çev. Ahsen Batur. İstanbul: Selenge Yayınları, 3. Basım, 2023.

Gülcü, Merve. *Cihan Aktaş’ın Hikayelerinde Kadınların Dünyası*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

Gündüz, Filiz. "Minare" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30 / 98-101. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Gürer, Dilaver. "Hz. Yusuf'un Gördüğü Rüyanın Fususu'l-Hikem 'deki Yorumu". *İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi (İbnü'l-Arabî Özel Sayısı-1)* 21 (2008).

Hacıgökmen, Mehmet ALİ. *Türklerde Yas Âdeti Temelleri ve Sonuçları. Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür Prof.Dr. Nejat Göyünç'e Armağan*, 2024.

Hancıoğlu, Hümeysra. "Gelenek Üzerine". *Journal of Turkish Language and Literature* 2 (2016).

Harmancı, Abdullah. "Cihan Aktaş'ın 'Azize'nin Son Günü' Adlı Öykü Kitabında Azerbaycan ve Azeri Türkleri". *Electronic Turkish Studies* 6/3 (2011).

Harman, Ömer Faruk. "İbrahim" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 21/ 272-273. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Harman, Ömer Faruk. "Kudüs" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 26/ 334-338. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Hasanoğlu, Murteza. "Ülke Tanıtımı: Azerbaycan Cumhuriyeti". *Asya Araştırmaları Dergisi* 4/2 (2020).

Işıksaçan, Ebru Gamze- Esra Mankan (ed.). *Zeugma I. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi Tam Metin Kitabı*. Gaziantep: İksad Yayınevi, 2018.

Işık, Emin. "Fatıha Suresi" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 12/ 254-255. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Kan, Çiğdem. "Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi". *Milli Eğitim Dergisi* 187 (2010).

Kandemir, Mehmet Yaşar vd. *Ayet ve Hadislerle Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali*. 4 Cilt. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 12. Basım, 2022.

Kandemir, Mehmet Yaşar. "Fatıma" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 12 /223-224. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Kanger, Faruk. *Uluslararası İslam Eğitimi Kongresi 2019 Bildiriler Kitabı*. İstanbul: Yekder Yayınları, 2019.

Kanzharbek Kyzy, Gulkaiyr. *Çağdaş Türk Lehçelerinde Ölüm Kavramı*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2018.

Kapusuzoğlu, Gökçen. "Tarihi Bir Kişilik Olarak Kür Şad ve 639 Yılı". *Gazi Türkiyat* 17 (2021).

Karaca, Prof. Dr. Nesrin. *Hayatın 'Eşik' Durumu Bağlamında ve Sivas Evlenme Geleneğinde 'Gelin' Kültürü*. *Türklük Bilimi Araştırmaları* TÜBAR GÜZ (01 Aralık 2016).

Kemaloğlu, Muhammet. "XI. –XIII. Yüzyıl Türkiye Selçuklu DevletindeDini Eserlerinden Kümbet-Türbe-Ziyaretgah-Namazgah ve Camiiler". *Akademik Bakış Dergisi* 39 (2013).

Kızılçelik, Sezgin- Erjem, Yaşar. *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*. Konya: Emre Grafik ve Reklam, 1992.

Kiraz, Celil. "Hz. Muhammed (sav)'in Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelenmesi (Tebşirat)". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (2001).

Kortantamer, Tunca. "Nesimi". çev. Uğur Nalcıoğlu. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 17/42 (2010).

Kozgambayeva, Gulnar vd. "Kazak Kültüründe 'Yedi Ata' Kavramı ve Yedi Kuşağa Kadar Evliliğin Yasaklanması". *Milli Folklor* 17/129 (2021).

Köksal, Hasan. *Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Toker Yayınları, 2002.

Közleme, Olgun. *Türk Mutfak Kültürü ve Din*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.

Küçük, Fatih. *İslam Hukukunda Hutbe (Kız İsteme) ve Nişanlılık Dönemi*. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, 2018.

Küçüktepe, Senanur. *Tarihte Tebriz*. *Düzce İlahiyat Dergisi* 7 (2023).

Memiş, Mustafa. "Dindarlık ile Sanatsal Tutum Arasındaki İlişki Üzerine Nicel Bir Araştırma". *Türk Din Sosyolojisi Dergisi* 6 (2022).

Mehmet Selim Aslan, **İslam Aile Hukuku**. Bursa: Emin Yayınları, 2017.

Midilli, Muhammed Enes. *Uleymî'nin Kudüs Tarihi: Memlûkler Döneminde Kudüs'te Alimler ve Eğitim Kurumları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.

Mustafa Nihat Özen, **Osmanlıca Türkçe Sözlük**. İstanbul: İnkılap Kitapevi, 1952.

Nacafov, Azizaga. "Nizami Hamse 'sinde Azerbaycan- Türk Milli Mutfağı ve Sofra Kültürünün Sanatsal Yankısı". *Journal of World of Turks / Zeitschrift für die Welt der Türken* 12/1 (2020).

Nas, Emine. "Türk Çeyiz Geleneğinde Milli Söz Hazinesi". *Journal of Turkish Studies* 13 (01 Ocak 2018).

Nasr, Seyyid Hüseyin. **İslam ve Modern İnsanın Çıkmazı**. İstanbul: İnsan Yayınları, 1984.

Nerimanoğlu, Kamil Veli. *Azerbaycan'da Nevruz. Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2004.

Nutku, Özdemir. "Kirve" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 26/ 68-69. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Okuyan, Mehmet. **Beyanatu'l- Furkan Kur'an-ı Kerim'den Mesajlar**. İstanbul: Kıraat Yayınları, 2017.

Ötken, Şevket. Kan davası: kanın öcü ya da şeref uğruna verilen kolektif savaş. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Fakültesi Antropoloji Dergisi* 24 (2010).

Ömer Çelik- Mustafa Öztürk- Murat Kaya, **Üsve-i Hasene** (İstanbul: Erkam Yayınları,2013), 482.

Önkal, Ahmet- Bozkurt Nebi. "Cami". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7/ 91-92. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

- Öz, Şaban. *İslam Kurumları Tarihi*. ed. Eyyüp Baş. Ankara: Grafiker Yayınları, 2. Basım, 2017.
- Özel, Ahmet. "Mevlid" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29/ 484-485. Ankara: TDV Yayınları, 2024.
- Özdemir, İlker - Özbek, Tarık. "Aşağılama, Haysiyet ve Saygı". *Kültür ve İletişim Dergisi* 26/51 (2023).
- Paşayeva, Valide. "Azerbaycan Basgal Köyü Kelayağı Dokumaları". *Sanat Dergisi* 13 (2008)
- Rayman, Hayrettin. "Nevruz ve Türk Kültüründe Renkler". *Millî Folklor* 7/53 (2022).
- Sakaoğlu, Saim. "Bir Aşıklar Şöleni Bir Muamma". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 13 (2003).
- Sakaoğlu, Saim. "Erzurum, Ağrı ve Kars Kültürünün Milli Kültürümüz İçindeki Yeri". *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi* 5/14 (1989).
- Sayan, Yüksel. "Bakü Kız Kulesi". *Sanat Tarihi Dergisi* 15/1 (2006).
- Sezen, Lütfi. "Türkiyede Evlenme Biçimleri". *Journal of Turkish Research Institute* 27 (01 Ocak 2005).
- Seyyid, Eymen Fuad. "Kahire" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 24/ 182-191. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Soysal, Esin Eren- Vahid, Esadullah. "Türkiye-İran Azerbaycan Bölgesinde Evlenme Düğün Ritüelleri" *Folklor Akademi Dergisi*, 6/1 (2023).
- Sümbüllü, Yusuf Ziya- Altınışık, Mehmet Emin. "Geleneksel Çocuk Oyunlarının Değerler Eğitimi Açısından Önemi". *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/2 (2016).
- Şahin, Osman. "Ramazan Gecelerini İhya Etmek İçin Kılınan Teravih Namazı". *Diyanet İlmi Dergi* 51/2 (2015).
- Şengül, İdris. "Kur'an Üzerine". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37/3-4 (1997).

- Tan, Zekî. “Kur’ân Öncesi Toplumda Kız Çocukları ile İlgili Yanlış Tutumlar ve Hz. Fatıma Prototipi Üzerinden İlişkilerin Yeniden İnşası”. *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (Ekim 2017)
- Tatar, Taner. “Gelenek ve Gelecek”. *Istanbul Journal of Sociological Studies* 26 (Eylül 2011).
- Toruntay, Şeyma. *Cihan Aktaş’ın Hikayeciliği*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Turumbetova, Janagül. “Kazak Aile Yapısında Gelinin Rolü”. *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi* 1/2 (2017).
- Türk Dil Kurumu (2005)**. Türkçe Sözlük (10.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ulutaş, Ayşegül vd. “Anne-Bebek Etkileşimi”, *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 5/1 (2016).
- Vardar, Kadriye. “Üsküdar Mihrimah Sultan Camii Taş Süslemelerinin Değerlendirilmesi”. *Sanat Tarihi Dergisi* 30/2 (2021).
- Yağmurlu, Haydar. “Tezhip Sanatı Hakkında Genel Açıklamalar ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde İmzalı Eserleri Bulunan Tezhip Ustaları”. *Türk Etnografya Dergisi* 63 (1973).
- Yakıcı, Ali. “Düğün kelimesi ve kültürümüzdeki yeri üzerine”. *Millî Folklor Dergisi* 11 (1991).
- Yalçın Usal, Seyhan. “Türklerde Çeyiz Sandığının Kullanımı ve Geleneksel Süslemeleri”. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2010).
- Yaşaroğlu, M. Kâmil. "Namaz " *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32/ 350-357. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Yazır, Muhammed Hamdi. *Hak Dili Kur’an Dili*. İstanbul: Fazilet Neşriyat, 1. Basım, 2015.

Yazıcı, Talip. "Halep" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 15/ 247-248. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Yıldız, İlhan. **Din Görevlisi Perspektifinde Yerleşik Halk İnançları**. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2001.

Yılmaz, Ali. "Mekkeli Müşriklerin Hz. Muhammed'e Karşı Aşırı Muhalefetlerinin Öteki Yüzü". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/10 (2019).

Yılmaz, Hakkı. **Nüzul Sırasına Göre Tebyinü'l-Kur'an İşte Kur'an**. İstanbul: İşaret Yayınları, 1. Basım, 2007.

Yılmaz, Hüseyin. "Gelenek, Gelenekçilik ve Geleneksellik". *Muhafazakâr Düşünce Dergisi* 3 (2015).

Yaşaroğlu, M. Kâmil. "Namaz " *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32/ 350-357. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Yiğit, Aytaç. **Türk Kültüründe Asker Ocağı Etrafında Oluşan Halk Bilimi ve Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir İnceleme**. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

Yücel Çetin, Ayşe. "Yemek Kültürümüzde Nevruz". *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2004.

Yücel, Haluk. "Türkülerde Gurbet Teması". *Academic Knowledge* 5/2 (2022).

Atasözü.org. "“Duvarı nem, insanı gam yıkar”. (Erişim 18 Nisan 2024). <https://atasozu.org/duvari-nem-insani-gam-yikar/>

Atasözü.org. "Kısmet ise gelir Hint'ten, Yemen'den, kısmet değilse ne gelir elden?" (Erişim 18 Nisan 2024). <https://atasozu.org/kismet-ise-gelir-hintten-yemenden-kismet-degilse-ne-gelir-elden/>

Din İşleri Yüksek Kurulu: Dini Bilgilendirme Platformu "Salât-ı Münciye, Salât-ı Tefriciye Dualarının Dinî Dayanağı Var Mıdır?" (Erişim 11 Mayıs 2024). <https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/761/salat-i-munciye-salat-i-tefriciye-dualarinin-dini-dayanagi-var-midir>

Dünyaperestiz. **İran’da Taarof (Taruf) Geleneği**. *Dünyaperestiz* (blog), 16 Temmuz 2022. <https://dunyaperestiz.com/iranda-taarof-gelenegi/>

Erdeviren, Soner. **“Biri vardı gecedен, biri düştü bacadan deyimi”**. Erişim 17 Nisan 2024. <https://deyimleri.com/deyim/biri-vardi-geceden-biri-dustu-bacadan>

Julihana Valle, “İranlılar ve ısrarlı nezaket kuralları” **BBC News Türkçe**, (16 Kasım 2016). www.bbc.com. (Erişim 20 Ağustos 2024)

Kılınç, Mahir. Cihan Aktaş'la Yazı Üzerine" (Erişim 22 Nisan 2024). <https://yayin.diyani.gov.tr>

Milliyet. “Kına Taşı Nedir, Ne İşe Yarar, Nasıl Kullanılır?” (Erişim 17 Nisan 2024). <https://www.milliyet.com.tr/egitim/kina-tasi-nedir-ne-ise-yarar-nasil-kullanilir-6678469>

Nefis Yemek Tarifleri. (Erişim 12 Mayıs 2024). <https://www.nefisyemektarifleri.com/azeri-kotleti-kofte/>

Türk Dil Kurumu Sözlükleri “Kurt Kocayınca Köpeğin Maskarası Olur" (Erişim 26 Şubat 2021). <https://sozluk.gov.tr/>

Türk Dil Kurumu Sözlükleri “Kel Başa Şimşir Tarak” (Erişim 17 Nisan 2024). <https://sozluk.gov.tr/>

Türkçe Deyimler Sözlüğü, "Biri vardı gecedен, biri düştü bacadan." (Erişim: 17 Nisan 2024) <https://sozluk.gov.tr/>

Wikipedia Özgür Ansiklopedi. Erişim 17 Şubat 2024. tr.wikipedia.org/wiki/

EK 1

CİHAN AKTAŞ İLE YAPILAN GÖRÜŞME

1-) Geleneğe bakış açınız nedir? (Gelenek mi yenilik mi?)

Geleneği körü körüne yüceltmekten veya reddetmekten uzak dururum. Hayat iki yönlü ilerler, geçmişin tecrübeleri günün yaşantılarından süzülenlerle iç içe yeni bir bütünlük oluşturarak geleceğe akarlar. Kendi dönemimizin insanı olabilmek için geçmişin ayırtında olmalıyız. Ancak geçmişin birikimleri toptan ne haklı ne de meşrudur. Bazen adet denir, bazen anane, gelenekle karışır çeşitli alışkanlık ve kabuller. Gerçek gelişme, insanı ketleyen alışkanlıklardan kurtulmayı gerektirir. "Gelenek küllere tapmak değil, ateşi korumaktır" demiş Gustav Mahler. Ateşle kastedilen "köz" değil de töz tabii.

Geleneği usul veya yordam anlamında düşünürsek, bilgisayarla yazmanın kolaylıkları varken, daktiloyla yazmayı sürdürmek, bir seçim olsa da yanı sıra çeşitli kolaylıklardan mahrum kalmak anlamına gelir. Muaşeret bağlamında bir örnek vermek gerekirse, Osmanlı'da beyefendilerin kamusal alanda kız çocuklarının adlarını anmama gibi bir kabulleri vardı. Bu hayadan bilinirdi. Bugün bu şekilde bakılması söz konusu olamaz, çünkü kadınlar kamusal hayata dahil oldu kısmen. Hindistan'da kadınların ölen kocalarıyla birlikte ölmesini tabii karşılayan gelenek de elbette tarihe karışmalıydı. İnsan haysiyetini zedeleyen, insan varlığının gelişmesine engel olmaya başlayan her türlü yol yordam ve kabulün zamanla tasfiyesi kaçınılmaz. İnsanlık onurunu hiçe sayan ve benliklerde yaralar açan kabul ve muameleler için de aynısını söyleyebiliriz.

2-) Öykülerinizi kurgularken öykü içerisinde yer alan geleneksel unsurlar, spontane olarak mı öyküye yansıdı yoksa bütün bu detayların belli bir hazırlık süreci oldu mu?

Öykünün genel akışı gerektirdiği ölçüde yansımıştır. Sonuçta gelenek bütün yönleriyle hayattan kopuk bir paket değil. Bazen olumlu bazen olumsuz olarak yansımış olabilir. Detaylar için araştırma yaptığım öyküler elbette oldu. Mesela mekânı Azerbaycan olan Azizenin Son Günü öyküleri veya Efsun'un Semaveri gibi İran'da geçen öyküler için ayrıca mutlaka araştırma yaptım. Bunlara Ayak İzlerinde Uğultu'daki birkaç öyküyü de ekleyebiliriz. Fırat'a Giden Ömür ve Sarate gibi yazıldıkları sırada henüz gitmemiş olduğum şehirlerde geçen öyküler için de araştırma yaptığımı hatırlıyorum.

3-) Öykülerinizde gelenek açısından kendinizden soyutlanmış karakterleri mi yoksa sizi yansıtan karakterleri anlatmak mı size daha güzel geliyor? Yani eserlerinizin sizi yansıtması hoşunuza gidiyor mu?

Bütün kahramanlarımda benim tecrübelerimden izler vardır, bütün olaylara bir açıdan dahil olmamışsam bile şahit olmuşumdur. Hiçbirisi olmamışsa bile bir yerden duymuş, okumuşumdur. Her şekilde sonuçta kendi muhayyilemden, bakışım, duyuşumdan süzülerek oluşuyor konu ve ayrıntıları. Gözüm seçiyor, gönlüm kabul ediyor. Sadece bir çarpma veya çarpılma anını ki bu bir cümleyle de olabilir bir fısıltıyla da bir olayla da olabilir, bir sahneyle de layıkıyla anlatma çabasını önemsiyorum. Metni o kadar çok çalışırım ki giderek başkalaşır ilk yazım, karakterler de öyle. Geriye sadece yazmaya çağıran o sebep kalmalı, bunun için çabalarım. Estetize etme bir hicap sürecidir. Kendimi ve kahramanlarımı korumak isterim.

4-) Ağzı Var Dili Yok Şehrazat adlı eserinizde İran gelenekleri içinde zikrettiğiniz “taruf”u siz de doğrudan deneyimlediniz mi?

Elbette. İran'da toplamda on beş yıl yaşadım. Çocuklarım ilk ve orta öğrenimlerini orada tamamladı, büyük kızım lisans eğitimini orada yaptı. Eşimin ailesi ve komşularıyla ilişkilerimde birçok defa taruf muamelesi çıktı karşıma. Sokakta görürsünüz, buyurun bize gidelim, misafir olun, derler. Bir giysiyi beğenirsiniz, size feda olsun, alın, anlamında sözler duyarsınız. Taksiye bindiğinizde, ücreti öderken, şoför ilk aşamada parayı almak istemez, ikinci kez teklif edersiniz. Mağazada da

benzeri şekilde fiyatı sorduğunuzda, ne önemi var, sizin olsun manasına gelen sözler duyarsınız. Bütün bunları yapmacıklık ve sahtelik olarak görmek yanlış. Karşılaşmada bir nezaket gözetmek, muameleyi mekanik olmaktan uzaklaştırma gibi bir amacı var sanırım.

5-) Acı Çekmiş Yüzünde kitabınızın *Şemsiyenin Altında* bölümünde Yusuf ve Süreyya'nın hikayesini ele alıyorsunuz. Bu bölümde sosyal hayat içinde pek çok geleneksel ayrıntı ile karşılaştık. Bu bölümün yazılması aşamasında gelenekleri nasıl tespit edip öyküye yansıttınız?

Bu öykünün mekânı İran'da, halkın çoğunluğunun Azerbaycan Türkçesi ile konuştuğu bir şehirdi. Aralarında uzun süre yaşadığım için gelenekleri gözlemleme şansım oldu. Esasında çocukluğumda Erzincan'da tanık olduğum ortak pek çok adet ve gelenek de keşfettim o dönemde. Dışarıdan gibi bakmama gayreti içindeydim yazarken ancak kahramanımda o mesafeyi hissettirmek istedim. Gelenekler açısından bakılırsa, gelin olmak bana oldum olası ağır gelmiştir. Ailesinden kopup eşinin ailesine uyum göstermesi beklenir gelinin. Esasında bu geleneksel bakışın asli sebebi ekonomidir. Kadın pratikte, öyle olmaması gerektiği halde, mülksüzdür, miras hakkından yoksunlaştırılmıştır, evlenirken ne kadar takılırsa takılsın, gerçekte kolunda altın bileziği de yoktur. Ekonomik olarak ona sahip çıkacak bir aileye geldiği var sayılır. Dolayısıyla, araya 'yüksek yüksek tepelerin' girdiği kahır ve çileyi sineye çekecek şekilde yetiştirilirdi çoğu kız çocuğu. Kaşık düşmanı sayılırdı. Baba evinden gelinlikle çıkmışsa, tabutuyla dönmesi gerektiğini bilirdi. Bu öyküdeki pek çok ayrıntı, adet veya ananeler, İran veya Anadolu, Rumeli ve Balkanlar, Kafkaslar 'da hâlâ karşınıza çıkabilir. Başka coğrafyalarda da bambaşka gelenek ve adetler vardır elbette gelin gitme bahsi üstüne.

6-) On üç tane öykü kitabınız var. Sizin için en çok hangi öykü kitabınız diğerlerinden hangi yönüyle ön plana çıkıyor?

Herhangi bir türde dönüp de geriye bakmıyorum. Geriye dönüp öykü veya romanlarıma göz attığım nadirdir. Hep yazacağım yeni metinler ve kitaplar üzerine düşünürüm. Bu anlamda Selim İleri'nin "güzel acemilik" dediği yerde durmayı önemsiyorum. Daha en başında kendime biçtiğim bir ödevdi bu ama zaten bir duygu olarak da içimdeydi. İlk öykü kitabım Üç İhtilal Çocuğu, içindeki metinleri

düşündüğümde, acemiliklerle malul gelir. Asım Öz ise bu kitabı ileride yazacağım metinlerin nüvelerini barındırdığını yazmıştı. Türkiye'nin dört bir yanında düzenlenen programlarda sıklıkla bu kitabı konu ediyor katılımcılar, yıpranmış bir cildi imzalamam için getiriyorlar. Fotoğrafta Ayı Duran'ı mültecilerin dünyasını yansıtmaya niyeti nedeniyle ayrı bir yerde görürüm. Azizenin Son Günü Azerbaycan öykülerinden oluştuğu için özel gelir. Her kitabın ayrı bir hatırası var gerçi. Alzheimer hastası bir kadına ilişkin birbirine bağlı hikayelerden oluşan Kızım Olsan Bilirdin, annem de Alzheimer hastalığına bağlı sebeplerle vefat ettiği için, daimî bir muhasebe sebebidir benim için, sadece ismiyle bile. Galiba 2024 Eylül'ünde yayımlanacak olan Kar Gibi Patiskalar'ı önemsiyorum en çok. Altı yıllık bir aradan sonra yayımlanıyor bu kitap. Öyküye ara vermiş değildim ama farklı çalışmalar nedeniyle bir kitap hazırlama fırsatı bulamamıştım.

7-) Öykülerinizde toplumsal anlamda farkındalık uyandırmaya çalışıyorsunuz. Kadın- çocuk ve insan hakları, doğru iletişimin barışçıl çözümleri, mülteciler, alzheimer gibi pek çok hastalığa karşı hassas davranılması, değerlere sahip çıkmak vb. pek çok anlamda ön plana çıkan toplumsal farkındalıklar eserlerinizde çokça görülmektedir. Sizin öykü yazarken temel hedefiniz kişiye ve topluma bu farkındalıkları kazandırmak mıdır yoksa şahit olduklarınızı ve hayal dünyanın yansımalarını kaleme alırken bu farkındalıklar kendiliğinden mi ortaya çıkmaktadır?

Elbette bu saydığımız hassasiyetler benim kişiliğimin, hayata bakışımın dışavurumu. Edebi metin bir vaaz metni değildir, politik bir bildiri metni de değildir, ancak zengin, karmaşık, sorularla dolu bir hayatın yansımaları olarak bir edebi eserde kendine yer bulabilir bu tür metinler. Benliklerden yükselen çılgınlıkları, hayata ilişkin coşkulu arayış ve keşifleri, kanayan veya kabuk bağlayan yaraları, büyülenme hissini, çarpılmayı ve tutulmayı, hayal kırıklığını, terk edilmişliği, kendini yetersiz hissetme halini, suçluluk duygusunu, hayranlığı, borçluluk hissini veya kendini ifade etmede yetersiz kalışı, bir sırrın ağırlığı altında ezilmeyi daha etkili bir şekilde başka hangi yolla anlatırız bilmiyorum. Başka bir yol arama gereği hiç duymadım, bir kâğıt bir kalem her zaman yanımdaydı ya...

Hangi türde olursa olsun ilk gençlik yıllarımda yazmak, yolunda gitmeyen haksız hukuksuz, insanlarda yaralar açan her şeye itirazın en etkili yoluydu bana göre.

Fazlasıyla zaman ayırdığınız bir tutku veya uğraşı, ruh halinize göre bir öyle biçim kazanır bir böyle. Öykü için muhakkak ki gerçek hayattan esinleniyor ama çalışarak onu başka bir biçime dönüştürüyoruz. Hiçbir zaman bir plandan söz edilemez bu noktada, öykü yazmak, sürprizlere açıklığı nedeniyle de bir cazibeye sahip.

Son öykülerimden biri olan ‘‘Tuhaf Çok Tuhaf’’, Daima Edebiyat dergisinin Bahar sayısına yayımlandı. Niye tuhaf buluruz birini? Çoğu zaman kendimiz gibi olmadığı için. Peki tuhaf sayılan gerçekte sahici olan konusunda düşünmeye çağıran bir işaret olamaz mı? İyi veya kötü, üstün ya da sıradan, övgüye boğulan veya hor görülen konusundaki klişeleri yıkarak gözleri gerçekliğe açabilir öykü. Ve biz yazarlar da gerçekliğe saygı duyduğumuz ölçüde kalemimizle hakikate bir yol açabiliriz.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı: OSKAY, Berna

Uyruğu: T.C.

ORCID: 0000-0002-3205-3057

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Doktora		
Yüksek Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	04/09/2024
Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	11/06/2020

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2018	Tuşba İlçe Müftülüğü	Kur'an Kursu Öğreticiliği
2019	Tuşba Halk Eğitim Merkezi	Kur'an Kursu Öğreticiliği
2020	Van İpekyolu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	Öğretmenlik
2022-2024	Fen Teknoloji Koleji	Öğretmenlik

Yabancı Dil

Arapça

Yayınlar

Bir Güneş Doğuyor

Hobiler

Şiir yazmak, kitap okumak, tarihi gezilere çıkmak

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Berna OSKAY
Öğrenci No	20920019005
Anabilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları
Programı	Türk İslam Edebiyatı
Statüsü	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

Tez Bilgileri	
Başlığı/Konusu	CİHAN AKTAŞ'IN ÖYKÜLERİNDE GELENEK

Tez Orijinallik Raporu Bilgileri*	
Sayfa Sayısı (Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümleri)	155
İntihal Tespit Programı	İThenticate
Benzerlik Oranı (%)	%19
Tarih	10.09.2024

* Orijinallik raporu, aşağıdaki filtreler kullanılarak oluşturulmuştur:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimizi ve yukarıda vermiş olduğumuz bilgilerin doğru olduğunu beyan ederiz.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Danışman		Öğrenci
Adı Soyadı	Doç. Dr. Mehmet Halil ERZEN	Berna OSKAY
İmza		
		Tarih 10.09.2024